ANUL V. — No. 169

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 2 Martie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

DOINA

Se tânguesc
Tălăngi pe căi,
Şi neguri cresc
Din negre văi,
Plutind pe munţi...

La făgădău
La Vadul-Rău
Sus, la răscruci,
Vin trei haiduci
Pe cai mărunţi...

Grăesc încet...
Un scurt popas
Şi spre brădet
Pornesc la pas
Cei trei călări...

Sus, peste plaiu
Tăcutul crai
Al nopţii reci,
Umbrind poteci
Se 'nalţă 'n zări...

Şi neguri cresc,
S'anină 'n crăngi,
Se tânguesc
Şi plâng tălăngi
Pe căi pustii...

Se duc uitaţi
Cei trei fârtaţi,
Săltând în şa,
Plutind aşa,
Ca trei stafii...

Dar când ajung
La cotituri,
Un chiot lung
Din mii de guri
Dărâmă stânci...

Haiducii mei
Doinesc toţi trei;
Şi clocotesc
Şi hohotesc
Păduri adânci...

St. O. Iosif

Orbul

Doi cerşetori, părintele şi fiul,
Un orb şi călăuza lui, — copil
Lipsit şi el de-un ochi! Intunecată
Părea viaţa lor, ca un azil!

Doi cântăreţi am cunoscut odată,
Cu nici un gând pe chipuri, nici un dor;
Nesimţitori îşi semănau pustiul,
Te prăbuşiau în noaptea vieţii lor.

O suferinţă veche, îmbâcsită,
Le sta pe faţa hâdă, şi 'nfrunta;
Antipatie, mila putrezită:
In inima-mi o ghiară frământa.

Cântarea lor barbară, nemiloasă,
Ca bicele în sufletu-mi bătea;
Ca pe o fatalitate fioroasă
O aşteptam, şi carnea-mi se 'ncreţea.

Nădăjduiam pe semne totdeauna
Să licărească-o lacrimă, pierdut,
In cântul lor, — căci simt şi orbii luna
Şi-i fericesc divinul ei sărut.

Nu pot uita cum se 'mbulziau în uşa
Unei mocnite ceaine ovreeşti!
Mi se părea că vântura cenuşa
Nimicniciei noastre omeneşti

Când iarna pe vifornite cumplite
Intrând în adăpostul primitor,
Işi scuturau vestmintele albite,
Svârleau omătul alb în jurul lor.

Plimbându-şi ochii fără de vedere,
Bătrânul orb să cânte începea;
Se deşteptau cu murmur prin unghere
Golanii-adăpostiţi de vreme rea.

Abia zărea în juru-i băetanul!
Un singur ochi călăuzia pe doi!
Cântau! hain îşi sfredeleau timpanul.
Precum călcau orbeşte prin noroi.

Ţipa ca foamea, flautul, a moarte!
Mai ascuţit ca viscolul de-afar'!
Pieria perechea 'n noapte, ca să-şi poa[rte]
Şi-aiurea al destinului samar.

Mi se părea că iernile de-arândul
Ii voi vedea din beznă răsărind:
Pe moşul orb, de mână aducându-l
Copilul şubred, galben, clănţănind

Mă mustră conştiinţa că vreodată
M'am întrebat: pe cine mai întâi
Il va încălzi ţărâna înfometată,
Şi cum va spune celuilalt: rămâi!?

Şi mi-a pierit de-apururi veselia,
Când l-am văzut pe tată fără fiu,
Cătând cu cârja, piatra, zidăria;
Incovoiat, strivit ca de-un sicriu.

Dar lacom de priveliştea măreaţă
Şi tragică a omului stingher,
Care-şi târă ciosvârta de viaţă
Neluminat, în lumea-i fără cer,

I-am dat ocol, i-am mers apoi în urmă:
Nu se târă! ci dârj, sălbăticit,
Păşia, căta, — o fiară care scurmă
Şi îşi găseşte hrana, negreşit!

Şi-am înţeles că tot nu vrea să moară,
Că îşi iubeşte viaţa, şi pe el!
Că pentru scumpa zilelor comoară,
S'ar face morţii coasă de oţel!

V. DEMETRIUS

CHIPURI şi ICOANE

VISURILE

de **I. AGÂRBICEANU**

Dumneavoastră, cărturarii din ziua de azi, ştiu că nu mai credeţi în semne şi în visuri, domnişorule Vasilică. Ştiu ce spune şi părintele în biserică şi ce ne învaţă domnii noştri când vin la sate să ne vorbească: că sunt credinţe deşerte care strică în loc să folosească. Eu de părintele mă mir mai mult, că cine va şti mai bine decât Sfinţia sa, cum a tâlmăcit Iosif în Eghipet visurile Faraonului, şi cum tot în vis s'a arătat îngerul Domnului maghilor dela răsărit şi le-a poruncit ca pe alt drum să se întoarcă în ţara lor. Şi iarăşi părintele va fi cetit cartea de sfârşitul lumii, ce-i zice Apocalipsă, în care se arată semnele ce se vor arăta pe cer şi pe pământ la sfârşitul veacurilor.

Slobodu-i fiecare om să creadă cum îl tae capul şi cum îi cere inima, dar eu nu cred să fie nici un păcat dacă dăm câte ceva şi pe arătările din vis. Multe îndemnuri bune, venite dela Dumnezeu, s'au dat oamenilor în vis, sfinţilor mai ales. Să citeşti vieaţa lor şi să vezi, domnişorule Vasilică, dacă e cu cale să nu punem nici un preţ pe înştiinţările trimise nouă de Dumnezeu în somn!

Zic, trimise de Dumnezeu, şi nu şi pe cele adiate prin sufletul omului de puterea necuratului. Că sunt şi de-acestea, că cele mai multe sunt ispite de-ale satanei, nu mai încape îndoială.

Iată eu, om bătrân, pot să-ţi fac mărturie, cât pofteşti, domnişorule Vasilică. Ispite cu droaia s'au abătut asupra mea în visuri.

Dar sunt şi semne, înştiinţări trimise omului de Dumnezeu. Dovada o avem chiar în cărţile cele sfinte. Dar dovadă cred eu că poate da aproape fiecare om.

Incă înainte de-a fugi jandarmii din Dumbrăveni, — cu vr'o săptămână înainte, într'o dimineaţă mă trezesc cu tuşa Mărie, femeea care mătură biserica. Mă spălasem pe obraz chiar atunci în apa proaspătă a râuleţului ce trece pe lângă cocioaba mea, şi, întors cu faţa spre răsărit, îmi ziceam ocinaşiile de dimineaţa. Ea aşteptă până isprăvii, — o auzii de-odată, din spatele mele:

— Bine faci că te rogi, diece.

— „Cum nu m'aş ruga când Dumnezeu sfântul ne ţine cu sănătate", zic eu, uitându-mă mirat la ea. Ce căuta la mine aşa de dimineaţă?

— Bine faci că-ţi zici ocinaşiile. Poate vor veni vremuri când va trebui să ne rugăm ziua şi noaptea.

Ea părea tulburată şi tot încunjura să-mi spună ce avea pe inimă. Vedeam bine că o muncea un gând.

— N'ar fi rău să ne rugăm totdeauna aşa, mătuşo! Năcazul e că vieaţa nu ne prea dă răgaz ziua, iar noaptea cădem de oboseală.

— „Uite, diece, de ce am venit la dumneata", începu tuşa Mărie, proptindu-se bine în cizme. „M'aş fi dus la părintele, dar pe dumnealui nu îndrăznesc să-l supăr cu astfel de lucruri. Am visat un vis, al cărui tâlc poate mi l'ai şti da dumneata. Şi dumneata ceteşti în carte şi cânţi în strană".

— Visuri trimise de Dumnezeu la oameni buni numai sfinţii le pot tâlcui deplin, tuşe Mărie. Dar sunt uneori visuri cu semne, cum spune şi la carte, în care mai poate arunca o ochire şi unul de rând.

— „E cu semne, diece, e cu semne!" oftă femeea, şi-şi strânse mai tare năframa neagră subt bărbie. „Aseară, începu ea", că ştii c'a fost Duminecă seara, am măturat ca de obiceiu biserica. Şi după ce-am isprăvit de şters de prav, m'am lăsat, ticăloasa de mine în genunchi, şi am început să mă rog Maicii Precestii pentru păcatele mele, şi pentru cei trei nepoţi duşi în bătaie. Simţeam aşa o dulceaţă şi o mângâere în rugăciune, că m'a apucat noaptea în biserică. Ajunsă acasă, nici nu mi-a trebuit să pun ceva în gură. M'am culcat şi-am adormit cu gândul la cei trei nepoţi din primejdie şi la ajutorul Maicii Preacurate.

Nu ştiu cât voiu fi dormit, când auzii un vâjiit prin aer, ca şi când ar fi trecut prin văzduh o pasere zgripţuroiacă. Şi numai decât văd fum, şi casa din sat, casa lui Arsene, ardea cu vâlvătae până la cer. Trăzni de trei ori, şi din casă nu se mai alese nimic: era una cu pământul. Şi de-odată văd că oamenii, în loc să sară şi să stângă focul ce trecu la alte case cum făceau totdeauna, fug înspăimântaţi pe uliţe la deal, tot către munte. Fugea şi Arsene, şi vecinii lui, ale cărora case ardeau acum. Dar iată cum fugeau, văd că din vreme în vreme se opresc, se uită sus pe cer, şi zimbesc toţi cu voe bună. Mă uit şi eu în înălţimi, şi văd un steag mare desfăşurat pe-un petec de cer. Oamenii se uitau şi fugeau din nou, iar steagul se înălţa tot mai sus în văzduh până nu se mai văzu din el decât dunga roşie. Cea vânătă şi cea galbenă era înghiţită de văzduhul senin. Cea roşie a rămas multă vreme pe cer şi se îngroşe ca o dungă de sânge.

M'am trezit înspăimântată, diece. Cât pot înţelege eu, nu-i a bună. Aşi da cu socoteala că-i sămn de bătae.

— Bătaia nu-i de azi, mătuşo, e de doi ani, şi n'are rost să se înştiinţeze aşa de târziu. Semnul roşu, vuetul, fumul şi focul, e într'adevăr semn de bătae, dar ea vueşte prin alte părţi. Pe semne unde te-ai gândit la nepoţii duşi în foc".

Părea că mi-a luat Dumnezeu minţile! Nu mă gândii la steagul cu colorile noastre, nu mă gândii că aşteptam de doi ani un războiu prin părţile noastre: venirea României.

Şi de-aceea mi-a fost mai mare ruşinea când tuşa Mărie îmi spuse, c'o jumătat' de gură.

— Dar, diece, nu te gândeşti că ar putea fi un războiu şi pe-aici? E destul să treacă munţii, — şi ea arătă cu mâna spre miază-zi, — „pentru ca să-l avem. Pierzanie mare va fi atunci. Ajungem cu satul în foc".

Ruşinat, îi dădui dreptate, ba chiar am luat pe rând semnele şi i-am arătat că despre războiul României vorbeau ele.

Tuşa începu să se vaicăre. Eu o întăream spunându-i că n'are de ce se teme, că România vine cu putere mare, şi când îşi va pune odată pieptul, îi zvârle pe unguri până 'n ţara lor.

Ea se temea grozav de foc. Ii arsese odată, în tinereţe, casa, şi de-atunci nimic n'o putea ţine să nu alerge ca o zmintită, de câte ori era foc în sat.

Visul ei nu mi l'a spus numai mie. Il ştiu în curând tot satul, chiar şi părintele. Tuşa Mărie îl spunea la toată lumea doară-doară va găsi pe cineva care să-l tâlcuiască altfel, nu ca semn de bătae.

Zimbeşti, domnişorulei Vasilică, dar n'ai avea pentru ce, căci semnele din visul ei s'au împlinit. Chiar casa lui Arsene a fost dărâmată din temelie de gloanţele de tun.

Şi apoi am să-ţi mai spun un vis tot cu semne, pe care l'am avut chiar eu netrebnicul, vis pe care atunci nu l'am înţeles, dar care s'a adeverit grozav mai pe urmă.

Cu două zile înainte de intrarea României în Dumbrăveni, eu am visat că intră armata, şi iată cum: S'au tras clopotele la biserică, părintele s'a îmbrăcat în odăjdiile pe care nu le îmbracă decât în ziua de Paşti, — şi tot poporul, cu mic cu mare, în frunte cu preotul, am eşit pe uliţa Câmpşorului, în capul satului, să-i aşteptăm. Era soare şi lumină mare în văzduh şi pe feţele oamenilor.

Aşteptăm noi, în capul satului, toţi în strae de sărbătoare, şi iată numai că sosesc în goană mare cinci motoghile, pline cu ghinărari şi cu domni de român. Nu i-am mai văzut niciodată, dar ştiam că-s ghinărari şi români din România şi vin să iea în stăpânire satul. Maşinele veneau mâncând pământul, se apropiau şi nu slăbeau din goană. Crezurăm c'ar trece peste noi. Un val de spaimă trecu prin mulţime.

Dar drept în faţa părintelui maşinile cele negre şi sclipitoare se opriră dintr'una, şi un domn îmbrăcat în negru se sculă în picioare şi începu să vorbească de Româniamare. Ii curgeau vorbele mai dulci ca mierea, vorbea româneşte într'o limbă grozav de frumoasă. Era un cântec.

Ascultam şi ne creştea inima!

De-odată simţirăm că îngheţam. Acelaş domn frânse de-odată cuvântul românesc şi vorbi mai departe ungureşte, cu o uşurinţă nemaipomenită, ca şi româneşte. Imi căzu atât de greu întorsătura asta, încât m'am trezit şi am dat mulţumită lui Dumnezeu că nu'i nimic adevărat din tot ce-am văzut şi am auzit.

Nu l'am înţeles şi nu m'am mai gândit la el, până după retragerea României, în zilele pline de amărăciune. Acum am înţeles visul. Şi am văzut că nu minţise: se începu războiul româneşte, şi urmă mai departe ungureşte, ca vorbirea acelui domn din maşină...

Vezi, domnişorule Vasilică, nu-i bine să râzi de semnele din vis, de acele pe cari ni le trimite Tatăl ceresc pentru a ne deschide mintea sau pentru a ne îndruma pe-o cărare bună.

Că omul până-i treaz poate sta cu Dumnezeu de vorbă decâteori voeşte. Dar omul e neputincios, trupul e pământ şi se cufundă în somnul frate cu moartea. Iar sufletul e vecinic treaz şi Dumnezeu poate să-l înştiinţeze de unele întâmplări, dacă vrea. Şi mă gândesc că s'a îndurat şi de mine nevrednicul şi mi-a arătat semn în vis poate pentruca să nu zburdăm prea tare, domnişorule Vasilică, în bucuria fără margini în care ne scăldam ca într'o apă adâncă. Să nu zburdăm păgâneşte şi să ne uităm de Sfântnumele lui'

* * *

Influenţa italiană în literatura română

(CONTRIBUŢII DE ISTORIE LITERARĂ)

IANCU VĂCARESCU

III

Sfârşitul secolului al XVIII-lea în Muntenia este ilustrat printr'o înflorire literară representată de urmaşii lui aga Pătraşcu viteazul care, într'o lungă carieră răsboinică doborî în bătălii atâţia vrăşmaşi păgâni câte zile cu soare sunt într'un an şi care pentru aceia, îşi închină sabia isbânditoare la toţi sfinţii zilelor de peste an 1)" — *Văcăreştii.* Neamul acesta de oameni răsboinici şi credincioşi în puterea lucrurilor sfinte avea însă — mai târziu — să fie cunoscut şi lăudat mulţămită celor patru vlăstare crescute în mijlocul ogorului cărţilor...

In acelaş timp Moldova, sub influenţa poesiei aristocratice apusene în care rămân totuşi întrezărite ici şi colo influenţele vechi, apare *Conachi* care se ridică alături de *Asachi* în lumea culturală românească atunci când puterea orientală slăbeşte şi se gândesc la o cultură generală apuseană ca element principal de regenerare.

E de notat că revoluţia franceză care repercutează aproape simultan şi nu tocmai după multă vreme în urmă, în toată Europa, ajunge să aducă şi la noi ceva mai târziu o sguduire care într'adevăr ne convinge că suntem un popor occidental dar n'am putut face nimic între orientali şi că cel mai mic contact cu cultura occidentală dă roade foarte mari.

Deşi istoricii literari îi dau lui Asachi locul întâi ţinând seamă de rostul lui *Iancu Văcărescu* în rândul scriitorilor puternici influenţaţi de cultură franceză — vom trece mai târziu în revistă activitatea celui care avea în mâna lui toată vieaţa culturală şi literară a Moldovei şi ne vom ocupa — în treacăt — de cel din urmă vlăstar recunoscut în istoria literaturii româneşti: nepotul de fiu al lui *Enăchiţă Văcărescu.*

Deşi a trăit într'o admosferă deosebită de aceea în care şi-a petrecut zilele unchiul său — căci acum dispăruse viaţa aceea de egoism preocupat şi de înlăturare a oricărei primejdii imediate pentru conservarea individualităţii care neglija orice noţiune a dreptului de sacrificiu pentru alţii; de şi vine o altă primenire de idei adusă de vântul revoluţiei franceze, Iancu Văcărescu boer — şi el — fără grija zilei de mâine, scria versuri de plăcere aşa cum deprinsese din îndeletnicirea moşilor săi. Natural nu numai inspiraţia poesiei populare româneşti şi darul moştenit îi veneau în ajutorare ci şi faptul că la 1804 el era acel care pleca „înlăuntru spre Apusul cu multe aşezăminte de cultură înaltă, pleca pentru a intra în vre-un pension din acelea ce dădeau bune cunoştinţi de limbile moderne 2)"...

Totuşi poetul care a dat scrieri de o inegalitate surprinzătoare dacă-i punem alături *„Ceasornicul îndreptat"*, *Adevărul* şi *Primăvara amorului* (ea însăş diluată şi cu lungimi neîngăduite), de poesiile slabe în maniera lui Conachi 3) şi de cele inspirate din credinţele poporului, — cu toate că e socotit pe drept cuvânt de istoricii literari printre cei dintâi imitatori ai literaturei franceze, opera lui poate forma oricât un capitol al influenţei franceze — dar prin faptul că a cunoscut literatura italiană a şi tradus ceva din ceeace i-a fost la îndemână intră şi în sfera observaţiilor noastre.

In ultimile sale scrieri, „îndată poetul muzelor de salon cu benghi în colţul gurei, cu ochii râzând supt buclele pudrate se încumetă a cânta iubirea *după datina vechilor autori de concetti din Italia* fără să aibă însă stăpânirea de formă, eleganţă de complimente, mlădierea de vers a acestora 4)" şi îi dă lui Eliad „în 1830 încă, urâtele imitaţii greoae pe care, în loc să zică: „Sărutările" le intitulează *„Bcacii"* (BACCI).

Versurile acestea sunt însă din vremea când Văcărescu „învăţase mult de la Eliad în ultima lui fază de reformator italienisant al scrisului românesc peste care se credea dictator din mila lui Dumnezeu 5)".

Şi versuri de acestea nu pot fi bine înţeles socotite drept bune resultate ale influenţei italiene, ci mai curând simple accidente ale neîndemânării:

Lin revărsa *luceala*
Argiintului *Selena*
Pe creştetul al stâncii

sau

Aşa şi omu'n vieaţă
Să arză dator este
. . . .
De ranguri şi diplome
Şi setea de cordelă.

Italienismele adoptate aci nu sunt numai cele substantivale *luceală (luce?), selena, cordelă,* ci şi la sintaxă: construcţia aceasta: crestetul *al* stâncii, ca şi următoarea:

Câţi locuesc în poala
P'acest, d'acela munte.

Dar spre a ne face o idee de felul cum ştie să câştige uneori exactitatea ritmului şi precisia accentului italian vom cita traducerea poesiei sale *„Plecarea* (după *Metastasio)* pe care o citează şi d. *Ramiso Ortiz* 6)".

Iat'a sosit minutu
Amor ce ne desparte
De Nina mea departe
Cum voi putea trăi

Eu voi trăi în chinuri
Iar lacrimi şi suspinuri
Şi tu, ori cine ştie
De nici mai pomeni

Cu voia-ţi fie 'ncailea
Când gându-mi e după tine
Pierdut-am pace, bine
Per urma-ţi a găsi

Aproape-ţi tot pe cale
Vom fi cuprinşi de jale
Şi tu, ori cine ştie
De m'ei mai pomeni

Spre depărtate ţărmuri
Păşind cu întristare
Stânc oiu să'ntreb oricare
Ori Nimfa-mi unde-o fi?

Te voiu chema de faţă
Cu orice dimineaţă
Şi tu ori cine ştie
De m'ei mai pomeni

Eu voiu vedea adesea
Văi câmpuri, munţi grădine
Unde trăiam cu tine
Ferice orice zi

Câte aminti aduse,
Şi tu, ori cine ştie
O s'am pedepsi nespuse
De m'ei mai pomeni

Iat'oi să zic fântâne
Unde'n necaz s'aprinde
Mâna-i apoiu şi-o 'ntinde
Al păcii dor aci

Nădejde-aici ne e hrană
Ici ţemem tot de-o rană
Şi tu, ori cine ştie
De m'ei mai pomeni.

E o traducere proprie după cum observă şi d. Ortiz, bine înţeles nu atât de fidelă prin faptul că-i lipseşte acea simplitate şi eleganţa muzicalitate perfectă a originalului. Fondul lui Metastasio va fi fost respectat. Forma însă e greoae, şi oarecum avem de aface cu tonul plângător al psalmilor bisericeşti. Cu toate acestea versuri de felul acesta şi într'o limbă nu mai puţin jalnică şi plină de diminutive a scris şi Alexandri, *Steluţa* 7).

Dar, alături de două italienisme, *stânc* pentru *obosit* şi *temem* pentru ne plângem (italienisme dintre care numai cel dintâi poate fi luat ca atare) observăm că „traducerea e în unele locuri foarte apropiată de text, alteori din contră, expresia italiană „amene piagge" din strofa a patra se multiplică în mod miraculos în *vai* câmpuri, munţi şi grădini 8)".

Natural, limba românească nu avea atunci bogăţia de expresii pe care o găsim în poesia nouă de astăzi şi Văcărescu nu ştia decât să adopte un cuvânt pe care îl credea el plăcut şi asemănător ca înţeles cu vechile cuvinte grecizate, sau căuta o cât mai clară expresivitate în ajutorul perifrasei. Că a păstrat ordinea rimei *persine* italiene şi adeseori accentele *septenarului* e deajuns şi pentru mulţumirea cititorului şi pentru folosul prozodiei româneştri.

Deşi Iancu Văcărescu nu poate fi socotit printre scriitorii cei mai mult atraşi de cultura italiană prin minimul ei de oglindire în opera lui — ci e mai mult o soluţie a influenţei franceze care diluiază un curent ce va isbucni mai cu furie în mijlocul oceanului celei de a doua epoci a literaturii moderne de la 1830 încolo — nu trebue trecut cu vederea aşa cum în arheologie când desgropăm o piatră mare brăzdată de inscripţii, nu zvârlim niciodată sfărămăturile.

CONST. C. CRISTEA.

ERATA: In No. trecut (166) al „Adev. literar" s'a scăpat din vedere la culesul articolului despre *I. Budai Deleanu,* culegerea „cuprinsului pe scurt" care aşa cum e şi în scrierea lui *Tassoni* sub titlul de „Argomento" ne ajută şi mai mult asemănarea:

Pân'ce creştinii către lună sboară
Cu gândurile sale aţâţate —
Şi osândesc eretici în soboară, —
Turcul o ţară după alta bate.
Vlad împotrivă îi stă cu vitează
Inimă şi pre Ţigani armează.

Rog cititorii să îndrepte această inevitabilă greşeală — cum şi altele mai puţin bătoare la ochi.

1) Al. Odobescu: Poeţii Văcăreşti, Bibl. pop. Socec No. 1908, pag. 5.
2) N. Iorga (Ist. lit. rom. în sec. a XIX, pag. 30.
3) N. Iorga (Ist. lit. rom. în veac. XIX. Vol. I, pag. 155:
4) Ibidem, ac. pag.
5) Ibidem vol. II pag. 170.
6) *„Per la storia della cult. ital. in Rumania"*, pg. 237—38.

7) D. Ortiz scrie în notă că acest cuvânt ar fi derivând de la italianul *gemere.* De ce oare nu vom putea admite că e cuvântul românesc *a geme,* geamăt, gemut, etc., etc., care îşi are şi el ca şi ital. *gemere,* acelaş etimon latin.
8) Op. cit. pag. 239.

* * *

Note mărunte

Sindicalizarea

Alarma dată de un valoros scriitor pentru asocierea muncitorimii intelectuale a avut răsunet. Să sperăm că nu se va opri aci, că va avea şi urmările dorite. Societăţi răzleţe pe diferite ramuri de activitate intelectuală există şi acum; unirea lor într'un singur mănunchi le-ar da forţa şi autoritatea care le lipseşte.

Sindicalizarea e astfel un început frumos, dar e numai un început. Lupta cea grea va veni abia pe urmă. In îmbâcseala morală de astăzi vom striga la început în pustiu. Nu nevoi de un ordin mai înalt dar nici măruntele nevoi materiale nu vor fi recunoscute intelectualilor cât timp ei nu vor dovedi utilitatea activităţii lor, cât timp guvernanţii noştri nu vor fi convinşi că pentru ridicarea unui popor cultura minţilor e tot atât de necesară ca şi cultura pământurilor.

E fatal ca la început să ne zbatem într'un cerc vicios. Căci astăzi individul nu mai e apreciat după lucrul ce produce, ci după profitul ce-l trage din el. Inainte de războiu se zicea, simplu:

— Cutare e scriitor de seamă. Cărţile lui sunt fermecătoare.

Astăzi se zice, şi mai simplu:

— Straşnic talent, scriitorul X. Şi-a clădit un palat numai cu câştigul de pe ultimul său volum.

Orişicine înţelege că acesta e numai un fel de a vorbi, cuprins poate în posibilităţile vreunor ţări îndepărtate; nu s'a auzit încă la noi ca un scriitor român să-şi fi clădit un palat dar măcar o cocioabă din profitul scrierilor sale.

Samsarul care trece culcat în elegantul său „Renault" culege numai priviri de admiraţie; poetul de jos, gol şi timid, nu capătă nici măcar un zâmbet de compătimire:

— Doamne! De ce nu se apucă şi el de-o treabă!

Şi la urmă, într'adevăr, sfârşeşte şi el prin a se apuca de-o treabă: intră copist la un birou când nu reuşeşte a se alătura de vreun puternic al zilei ca să culeagă fărămiturile ce cad ici şi colo din vânturarea zilnică a milioanelor...

O adevărată luptă rămâne de întreprins, o întreagă revoluţie contra mentalităţii curente, sarcină cu atât mai grea cu cât lupta trebue începută de foarte de sus şi, ceeace e mai bizar, răsfrântă chiar în rândurile intelectualilor cari, deprimaţi şi dezorientaţi, au început a se îndoi ei înşişi de realitatea vechilor idealuri.

Crematoriul

Cetăţeanul de peste vreo duzină de secole al unei Românii ajunsă atunci în ultima fază de progres, va zâmbi poate cu milă de sforţările pe care le depun acum câţiva intelectuali zeloşi pentru înfiinţarea unui crematoriu.

„Bieţi strămoşi înaapoiaţi! Să prefere descompunerea lentă şi desgustătoare în locul focului purificator numai pentru că aşa au apucat şi pentru cine ştie ce superstiţii naive? Să sustragă culturii hectare întregi? Să încingă oraşele cu brâu de cimintire, cu alt brâu împrejur de locuri nehigienice?"

Cam acestea ar fi gândurile lui şi ele sunt tot atâtea argumente în favoarea societăţii „Cenuşa".

Să mai adăugăm la ele — cu riscul de a cădea în melodramă — şi pe cei îngropaţi sub imperiul înşelător al unei sincope şi morţi a doua oară în asfixia unei lădiţi sub pământ. Cazurile oricât de rare nu sunt mai puţin grozave.

De curând, Americanii au adoptat sistemul osândirii la moarte prin simplul metod al forţei electrice. Or, iată acum un doctor savant care descopere cu dovezi sigure că moartea prin electricitate nu-i decât aparentă. Ce criminal merita ispăşirea aceasta înfricoşătoare, demnă de ororile Inchiziţiei? Crematoriul ar fi evitat-o.

Mai stărue totuş împotriva lui o obiecţiune care este şi cea mai delicată. Arderea cadavrelor ar micşora pietatea, ar ataca iluziile celor cari ca să se îmbarce pentru ultimul voiaj, cer cu desnădejde propteaua „Vieţii viitoare".

Când ai perdut pe cineva iubit şi l-ai îngropat gătit şi frumos ca în zi de sărbătoare, îl păstrezi mereu astfel în minte şi poţi imagina că l-ai dus întreg spre o nouă vieaţă... înaintea micei urme funerare exaltarea scade şi îndoiala se ridică deasupra. Minţile smple cer totdeauna simboluri pipăibile. Spiritul? Cum să-l mai recunoşti dincolo când nimic din învelişul lui n'a mai rămas? O mână de cenuşă, iată totul...

Numai Tutankamon ne-ar putea mulţumi pe toţi când, potolindu-şi furia de răzbunare, ne va lăsa să-l examinăm nedepsiţi, destăinuindu-ne însfârşit taina minunatelor conservări veşnice.

Fantezii

Moda, şi cea nouă şi cea apusă, găseşte totdeauna calomniatori. I se aruncă vorbe grele: capricii, absurd, extravaganţă. S'o reabilităm. Vina nu cade numai asupra ei căci moda, în linii generale, merge dusă de mână de mentalitatea epocei.

După cum îmbrăcămintea vechilor Ateniene le carecteriza deplin simplicitatea lor armonioasă, tot astfel, chiar fără a cunoaşte istoria Franţei ghicim frivolitatea ce domnea la curţile Ludovicilor după complicatul rafinament al costumelor, după graţioasele nimicuri care îngreuiau mişcarea femeilor dar le asigurau manejul, după eşafodajul coafurilor care reclama ceasuri întregi de trudă.

O trenă cât de mică ar fi în schimb o pedică caraghioasă pentru garsona de astăzi, prea ocupată sau prea grăbită de a trăi şi căreia îi convine numai tailleurul simplu repede pus şi părul scurt iute pieptănat.

La rândul ei, dar numai individual, îmbrăcămintea influenţează asupra persoanei. Un francez spunea spiritual că „ideile unui om bărbierit nu sunt la fel cu ale celui nebărbierit". Alta e femeea gătită de bal, altă aceea pe care o găsim a doua zi acasă. Şi ideile şi spiritul şi-au perdut luciul de paradă comandat de strălucirea găteli.

Moda e o uniformă numai pentru cel ce nu ştie să vază. Căci în ciuda croelii fixate şi a croitorilor abili, gustul şi firea persoanei răzbate totdeauna în mii de amănunte.

Cu deosebire peptănătura oglindeşte firea femeii. In cocul împletit solid de dimineaţă stă toată gospodina care n'are timp de perdut; într'o peptănătură păstrată cu încăpăţânare zeci de ani dearândul, presupunem femea constantă sau copleşită de amintirile trecutului, după cum e drept să privim cu neîncredere căpşorul cu bucle nebunatice sau prea des variate.

Dacă moda şi-ar descleşta tirania măcar în această direcţie, spectacolul ar fi interesant şi ar amuza pe un observator aşa cum se amuză grafologul care după oarecari întorsături de litere descoperă deodată la bunii săi prieteni defecte şi scăderi cu atâta grijă ascunse.

Miraj

Incă o iarnă petrecută sub blănuri şi paltoane. Soarele ţărilor calde rămâne şi anul acesta pentru mai toţi un miraj. Valuta...

Românul e el născut vagabond sau nu s'a putut încă obişnui cu extremele climatului în care l-au aşezat întâmplările? Vara, exodul la munte — iarna, Parisul şi coastele Mediteranei.

Când leul se urcă, întocmim planuri... un punct în minus le răstoarnă ca pe castelele de cărţi de joc. Şi nu ne rămâne, bieţi latini exilaţi pe pământ balcanic decât să chemăm străinătatea la noi, să o aducem să defileze pe dinaintea noastră cu ajutorul celor două zâne vrăjite: cartea şi cinematograful.

A. G.

FANTOME

I

Cu razele lunei tăcute, pe-oricare potecă te duci,
Spre culmea cu arbori sălbatici, cuprinsă 'ntre negre uluci,
Iţi ese 'nainte din umbră o 'ntreagă pădure de cruci...

...Şi liniştea morţii te'ngheaţă în tainicul trist cimitir!
Şi cum te 'nfăşoară misterul când saltă din candele aprinse,
Pe crucile negre, — lumina!

...Şi cum mângâiosul zefir
E-o muzică dulce în note minore — perdute şi stinse —
Ce pare că plânge 'ntr'o limbă, duioasă şi fără cuvinte,
Pe cei ce se mistue 'n humă supt lespezi de negre morminte!

Şi 'n frunzele care susură, la-a vântului limbă de miere
Suspină, şopteşte cu ele a morţilor sfântă durere...

Şi 'n locul acesta de spaimă, de taină, de vecinic mister,
Păşeşti cu adâncă sfieală, cu gândul la lumea din cer,
Şi fără să vrei îţi faci cruce, privind către sfântul altar,
A căruia umbră, mai neagră ca bezna, pe earbă aşterne
O pată imensă de doliu.

— Iar luna, al morţilor far,
Pe 'ntregul decor de tristeţe albeaţă de lebădă cerne...

Şi vântul jeleşte 'ntr'o limbă, duioasă şi fără cuvinte,
Pe cei ce se mistue 'n humă supt lespezi de negre morminte,

Iar când cucuvaea se vaită în turla bătrânei capele,
Şi frunzele tainic susură, şi morţii suspină din ele, —
Se-aude în creştere-un sgomot ca ploaea de bulgări ce cade,

Când curge pământul pe groapă, svârlit de casmale şi sape,
Şi sgomotul curge orbeşte, ca vuetul surd de cascade,
Când volbură 'n funduri de râpe şuvoiul spumoaselor ape...

...Ce sgomot să fie şi-acesta, ce creşte, vueşte şi scade,
Şi curge mereu în abise, ca vuetul surd de cascade?
— In alba lumină ce scaldă pământul şi-a cerului domă
Alături de-o cruce negrită se-aşează o tristă fantomă...

In formă de umbră-i e corpul, şi faţa-i e rece ca luna,
De raze-i e părul ce fuge în două văpăi pe obraze,
Se lasă pe umeri şi curge pe spate beteala de raze,
Pe când diamante de stele pe cap îi formează cunune...
Privirea-i e tristă ca luna când ştearsă pluteşte prin ceaţă;
Intreaga făptură de umbră şi rece lumină te 'ngheaţă.

Tăcere, adâncă tăcere!... şi-alt vuet lugubru şi greu,
Ca ploaea de bulgări ce curge şi cade pe groapă mereu,
Şi-o altă fantomă tot tristă, tot rece şi mută s'arată;
O clipă se scurge, şi alta răsaretot tristă, — şi'ndată,
In alba lumină a culmei, scăldată de-a cerului domă,
La fiece cruce 'negrită veghează o tristă fantomă...

E plin cimitirul de duhuri, cum lumea e plină de rele,
Cum iadul e plin de păcate şi bolta e plină de stele!

Şi vântul jeleşte într'o limbă, duioasă şi fără cuvinte
Pe cei ce se mistue 'n humă supt lespezi de negre morminte
Şi morţii şoptesc între dânşii cu frunzele care susură,
Din tainiţa 'n care dorm toate: şi patimi şi lacrimi, şi ură,

Fantomele-ascultă suspinul acelor pe veci adormiţi
Ce pică ca florile moarte din pomii de mult înfloriţi;
Aud şi 'nţeleg a lor limbă, cum frate 'nţelege pe frate
Şi-ascultă mult timp nemişcate...

Dar relele pasări de pradă le tulbură pacea adâncă:
Din nou cucuvaea cobeşte, şi alta-i răspunde, şi încă
O alta, scoţând din cupolă, se-aşează pe turla cu cruce, —
Cobeşte şi sboară pe o cruce, cobeşte şi iară se duce...

Deodată în vârful cupolei un foşnet de aripi se sbate,
Ca freamătul vântului rece în roiul de frunze uscate, —
Şi-un glas de aramă vibrează, răsună şi sboară în zare,
Şi iată, la svonul de-aramă, întreg cimitirul tresare,
Şi toate nălucile nopţei, plecându-şi genunchi'n ţărână,
Cu ochii ţintiţi în văzduhuri spre-a morţilor blondă stăpână

Cu braţele albe spre cer,
Inalţă o rugă rămasă pe veacuri de veci un mister.

E-o tainică rugă suavă ce nu se 'ntrupează 'n cuvinte,
Dar lin se înalţă 'n văzduhuri ca fumul miresmelor sfinte...

Şi palide braţe uşoare, şi feţele albe şi reci
Spre bolta de-azur pironite rămân ca 'n extaz nemişcate...

Deodată un freamăt de aripi! Şi fâşie frunza pe cruci,
Şi sboară fantomele'n aer ca stoluri de pasări ciudate.

De unde venirăţi fantome cu părul de raze pe spate,
Şi unde sburarăţi acuma ca stoluri de pasări ciudate?

Venirăţi din sfere senine, din lumi nepătrunse de gând,
Din luna cea rece şi albă, din lună venirăţi pe rând?
Din iadul în care ard vecinic mulţimea de duhuri rebele,
Sau poate din lumea de stele?

Voi sunteţi fiinţe divine, sau suflete pline de tină
Ce încă nu pot să se 'nalţe spre-a cerului sferă senină?
Plutiţi voi din spaţiu în spaţiu ca tot ce e vecinic şi sfânt,
Sau sunteţi doar umbre fugare deasupra acestui pământ,

Atrase mereu în spre lutul acelor ce dorm pe vecie?

De unde venirăţi vedenii supt tainica lunei magie?

De unde venirăţi vedenii şi unde vă duceţi acuma?
Vă duceţi spre-al lumilor Tată, spre-Atotfăcătorul, sau muma.
Pământul acesta vă chiamă, cum cheamă lumina pe floare
Cum pasărea-şi cheamă toţi puii supt aripa-i ocrotitoare,
Când ei — mititei — încearcă să bată din aripi spre soare?

Când doarme în leagăn copilul, în scutece albe ca spuma,
Trudită de veghe când doarme alături de dânsul şi muma,
Când blânda lumină răsfrântă din candelă îl luminează,
Senina lui faţă zâmbeşte că nu ştii e treaz sau visează
Şi dacă te uiţi şi mai bine spre blândul şi scump mititel,
O umbră, *mai dulce ca muma, zâmbeşte alături de el.*

Când tânăru-aprins de iubire, cu gândul la scumpa-i fiinţă
— Isvor de plăceri nesfârşite, de lacrime şi suferinţă, —
In noaptea târzie pe patu-i zadarnic cu somnul se luptă, —
Pe buza lui arsă şi suptă
—Cu ochii aprinşi ca de boală cum stă cu privirea pierdută—

O umbră, *mai dulce ca muza, se-apleacă uşor şi-l sărută.*
Când trage bătrânul să moară, să scape de viaţa de trudă,
Cum stă lângă dânsul un preot şi-o beată bătrână sau rudă
Ce calm îşi aşteaptă sfârşitul, cum mirele merge la nuntă!...
Din candela blândă o rază zâmbeşte în barba-i căruntă,
Se joacă pe faţa lui stinsă, pe buza-i uscată şi mută,
Şi-o umbră, *mai rece ca moartea, se pleacă pe el şi-l sărută...*

La fiece pas care-l facem simţim pe cei duşi pe vecie...
— Voi unde vă duceţi vedenii supt tainica lunei magie?

DONAR MUNTEANU

* * *

Muzica cehă şi Bedrich Smetana

— Cu ocazia centenarului marelui compozitor ceh —
(1824—1924)

Multora va părea foarte curioasă afirmarea, că poporul cehoslovac este foarte muzical. Obişnuiţi să audă despre industria cehoslovacă şi despre finanţele cehoslovace, ramuri de activitate umană care atrag zilnic atenţiunea asupra Republicei lui Masaryk, afirmaţia e cam îndrăsneaţă pentru neiniţiaţi. Prin contrast, la această naţiune pornită spre îndeletniciri foarte practice, se observă fenomenul caracteristic slavilor, înclinarea către visare, către misticism, către exteriorizarea sentimentelor pornite din reverie şi contemplaţie: melodia.

Smetana

Că aceasta pornire, atât de naturală astăzi, o fi având o cauză şi dintr'o anumită stare socială şi politică propice desvoltărei ei, se prea poate. De altfel, starea de supuşenie sub coroana Habsburgilor, a determinat într'o largă măsură desvoltarea simţului muzical la cehi, ei înşişi coborâtori din păstori.

Mai puţin cunoscuţi ca Ruşii, a căror muzică a pătruns de mult în ogorul universalităţii, Cehii au totuşi un trecut muzical, precum au unul în poezie şi în artă. Nu vor fi având de sigur spontaneitatea specifică italiană, care creiase melodia cultă de multă vreme, atunci când inceputurile muzicale cehe, pe timpul războaielor husite, abia înregistrau choraluri pioase sau simple melodii aspre, războinice, totuşi, graţie avântului luat, cehii au astăzi un loc bine stabilit în istoria muzicală. Istoria lor proprie începe însă abia prin veacul al XVIII-lea, când se disting între alţii Zelenka şi Tuma, reputaţi şefi de orchestră precum şi Josif **Myslivecek** (1737 — 1781) care sub numele de **Venatorini**, joacă în Italia peste treizeci de opere, asigurându-şi o reputaţie. Tot atât de renumiţi sunt Francisc Skroub, autorul Imnului naţional ceh şi preotul Krizansky compositori de mici bucăţi populare.

In acest timp instrumentişti cehi, violonişti, pianişti erau recunoscuţi pretutindeni ca virtuoşi.

Dar până în veacul al XIX, muzica cehă nu se distinsese cu nimic deosebit. Geniul naţional începe abia cu **Smetana**, al cărui centenar dela naştere, va fi sărbătorit anul acesta în întreaga Cehoslavacie, cu o deosebită solemnitate.

* * *

Bedrich (Frederich) Smetana născut la 2 Martie 1824 la Litomysl (Boemia) este cu drept cuvânt creatorul nu numai al operei cehe, dar şi al muzicei naţionale moderne în general. Fără el nu pot fi înţeleşi compozitorii cehi de mai târziu, Dvorak, Fibich, Kovarovic, precum nici Suk, Novak, Foerster şi Janacek.

Opera lui muzicală, cu toate că e străbătută de un curat spirit ceh, aparţine astăzi lumii întregi, Smetana este unul din cei dintâi mari compozitori ai renaşterei muzicale din veacul trecut. Tocmai pentru aceasta, viaţa lui a fost o continuă luptă cu prejudecăţile epocei sale şi cu greutăţile existenţei.

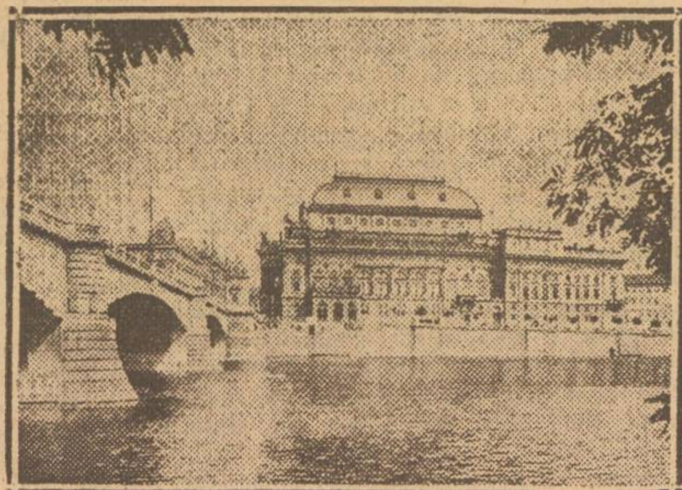
Şi-a început cariera ca pianist de frunte, după ce a absolvit şcoala lui Prokes la Praga, dar ca să trăiască a trebuit să dea lecţii de piano în familia contelui L. Thun. In 1847, părăsind aceste lecţii, îşi creiază o situaţie de dirijor, dând concerte pe cont propriu. Căzând într'un impas financiar, pe la 1848 se adresează lui Liszt, căruia-i trimete, cu dedicaţie, una din primele lui lucrări „Six morceaux caractèristiques" pentru piano. Increderea în celebrul compozitor n'a fost zadarnică. Acesta descoperind în Smetana un mare talent se ocupă de publicarea compoziţiilor lui. Mai mult, — după ce i-a dat sprijinul financiar pentru fondarea unui institut propriu, îl chiamă la el, la Weimar. Acolo s'a născut amiciţia sinceră între cei doi maeştri.

In 1849, Smetana se însoară cu Ecaterina Kolarova, pe care o cunoscuse din copilărie. Cam dela aceiaşi dată institutul său începe să dea roade, dar la 1856 fiind numit directorul societăţii filarmonice din Goetheborg, pleacă în Suedia unde rămâne până la 1861. Cu doi ani înainte, neputând suporta rigorile climei, soţia lui murise. La Goetheborg a scris el primele poeme simfonice „Richard al III-lea", „Tabăra lui Waldstein" şi „Hakon Jarl". După reîntoarcerea în Boemia a întreprins multe turneuri prin Germania, Olanda şi Scandinavia dar timpul cel mai îndelung şi l-a petrecut la el în ţară. In 1862 a început să compună prima lui operă „Brandeburgii în Boemia", a cărei premieră s'a dat la Praga, la 5 Ianuarie 1866. Curând după aceasta, la 30 Mai 1866, s'a jucat pentru prima dată cea mai cunoscută operă a lui „Mireasa vândută", care sintetizează filozofia tipică a bucuriei populare cehă.

In ordinea desăvârşirei lor, operele lui Smetana au fost: „Dalibor", sfârşit la 1837, „Libuşe", capod'operă dramatică cu subiect din mitologia cehă, terminată la 1872, dar jucată abia la inaugurarea „Teatrului Naţional" din Praga la 1881. In 1874, ca şi marele său înaintaş, Beethoven, Smetana începe să aibă halucinaţii auditive, boală care cu timpul s'a agravat, devenindu-i fatală. De şi bolnav, produce poate tot ce a fost mai desăvârşit în opera sa. Atunci a scris strălucita lucrare simfonică „Patria mea" (1875 — 1879), o apoteoză a istoriei cehe, glorificând idealul patriei liberate, compusă din şease părţi: Vyşehrad, Vltava, Şarka din livezile şi pădurile cehe, Tabor şi Blanik.

Din cele mai cunoscute lucrări de muzică de cameră trebue citat „Trio pentru piano (1855), quartetul pentru viori, „Din viaţa mea" (1866). Dintre ultimele lucrări sunt unele mai uşoare ca „Sărutul" (1876), „Secretul" (1878) şi „Stânca dracului" (1882). Cea din urmă lucrare e un quartet (1883). Ultimii ani ai vieţei lui au fost dezastruoşi. Lovit de alienaţie mintală, moare la Praga în 1884, (12 Mai) după ce a avut fericirea să audă premiera capod'operei sale „Libuşe".

In general Smetana şi-a consacrat viaţa nu numai creaţiei muzicei naţionale cehe dar şi progresului în artă, ceeace a făcut să aibă mulţi detractori. Desprins din cătuşile principiilor vechi de armonie, a creiat pe baza noilor teorii, formulate de Wagner, fără a se lăsa, cum au pretins unii, influenţat de modul de interpretare al marelui revoluţionar, armonii moderne, în care rolul orchestrei e ridicat la rangul său de astăzi, melodia fiind în strânsă legătură cu sentimentele exprimate în textul libretului. Această calitate a făcut ca multe dintre operile lui să treacă dincolo de graniţele Cehoslovaciei. Mai cunoscute în străinătate sunt: „Patria mea", quartetul „Din viaţa mea", compoziţiile pentru piano şi opera „Mireasa vândută" (ajunsă la peste şeapte sute de reprezentaţii), s'a jucat pe toate marile scene europene chiar şi în America.

Teatrul Naţional din Praga.

In România, opere de ale lui Smetana au fost jucate pentru prima dată la 1903, de trupa de operă cehă a lui Lacina din Brno. După războiu, s'a jucat „Mireasa vândută" la Opera Română din Bucureşti, menţinându-se de cincisprezece ori pe programul stagiunei trecute şi făcând mereu săli pline.

Cu ocazia diverselor concerte de muzică slavă, date de „Filarmonica" fie sub conducerea lui Nedbal, fie sub conducerea dirigenţilor români, lui Smetana i s'a dat importanţa cuvenită, astfel că mare parte din opera lui simfonică e cunoscută şi apreciată în România.

Cehoslovacii pregătesc la Praga sărbători mari, adevărate manifestaţii naţionale pentru centenarul naşterei lui Smetana. Din cele expuse mai sus se poate vedea cât merită dela poporul ceh acest strălucit compozitor. Lui se datorează tot avântul muzical luat de cehi în veacul al XIX-lea ilustrat prin Dvorak, Fibich şi Foerster în compoţizie. Cântăreaţa Emma Destinova, Kubelik, Ondricek, Kocian şi ceilalţi virtuoşi instrumentişti sau cântăreţi cu renume mondial datorează o parte din gloria lor marelui lor dascăl al tuturor, Smetana.

A. KUDRNAC

Tristeţea

Tristeţea mea nu e nelămurirea
Ce lâncezeşte 'n suflete firave
Fără 'nceput şi rost; şi nici simţirea
Ce urmăreşte gândurile grave.

Când vor a cuceri nemărginirea.
Eu nu cat în misteru-ascuns în slavă
Nici în slăbirea ce mi-e dat-o firea
Mireasma tare-a fiorii ei de otravă...

Tristeţea mea-i târzie înflorire
Pălită de-a orgoliului umbrire...
Sorbind stră vitorul ei răsuflet

Că m'a învins nu 'ntreb a cui e vina
Simt doar că floarea ei îmi creşte 'n suflet
Şi 'n lumea asta-şi are rădăcina...

Mircea Gheorghiu

Din istoricul epigramei româneşti

(Culegere de PAUL I. PAPADOPOL)

MIHAIL EMINESCU
(1850 — 1889)

Autor şi editor
(după Pfeffel).

Ed. — De ce aşă de trist, obscur?
Aut. — Ah! un nemernic mi-a furat
Poemul meu neimprimat.
Ed. — Sărmanul fur! (1).

Imitatorul
(după Pfeffel).

Şi prefăcut ca Leda Zeus porneşte,
Ar vrea să facă asemenea un tânăr ce iubeşte.
Amicul nostru cel posac
Se duce ca.... gânsac.

Dragei mele.

De poftiţi la nemurire
Câtă am-'o dau acuşi,
Ca să cumpăr dragii mele
O pereche de mănuşi.

1) Cu acelaş conţinut e mai cunoscută (se găseşte chiar în unele manuale de şcoală) versiunea franceză (Ecouchard Lebrun):

— On vient de me voler...
— Que je plains ton malheur!
— Tous mes vers manuscrits.
— Que je plains les voleurs!

tradusă — de noi — astfel:

— Azi mi-au furat pungaşii...
— Te plâng, vai, şarlatanii!
— Trei teancuri manuscrise
Cu versuri... — Vai, sărmanii!

IOAN I. PAVELESCU (1)
(1888—1924)

Domnului D. Zamfirescu.

Cu ocazia piesei „Lumină nouă" în care susţine că sugestia e totul în gesturile noastre.

Când prin sugestie fatală
Poţi face tot să meargă strună,
Sugestionează lumea 'n sală —
Ca să-ţi găsiească piesa bună.

Lui I. Dragoslav.

El vecinic doarme, cine ştie!
Dar, când îl văd zâmbind, îmi spui
Că basmele, care le scrie,
Au un efect asupra lui.

Unui poet (fiu de cârciumar) care, cu versuri din Alecsandri şi Eminescu, a făcut o piesă de specu'ă care a şi căzut.

Parfum de vers adânc şi legendar
L-a profanat din interes meschin.

Morala:

Era fatal să toarne apa 'n vin
Când bardul este fiu de Cârciumar.

Lui A. de Herz

pe care d. C. C. Arion l-a decorat cu Bene Merenti cl. II, în vreme ce pe d. X. Y., comerciant, cu cl. I-a.

Văd indignarea ta adâncă
Insă răsplata este justă!
Căci operele-ţi doar le gustă,
Iar pe-ale lui le şi mănâncă.

Unui ministru.

Sculptorul B. a fost decorat cu Bene Merenti cl. I.

Bene Merenti când i-ai dat,
Pe merit sau să-i faci doar gustul,
Se zice că l-ai decorat
De frică să nu-ţi facă... bustul.

1) Din epigramele scriitorului dispărut decurând reproducem, aici, câteva, publicate înainte de războí.

Lecturi

Constanţa Hodoş

de Natalia Negru

In perspectiva timpurilor, alături de figurile mari pe care le-a creat literatura noastră, va sta desigur şi luminoasă figură a celei ce-a scris romanul: **Martirii**.

Constanţa Hodoş are o privire cinstită, adâncă, pătrunzătoare, are o putere de înţelegere nativă, primordială de care se sfarămă toate artificiile şi subterfugiile.

Nu mai este tânără.

A plâns mult acum trei ani, la a şaizecea aniversare

Dar e vie, neastâmpărată, energică: aleargă, trudeşte...

Pentru ea, înţelesul vieţii este **literatura**...

A fost frumoasă, a iubit, a inspirat pasiuni, a trecut prin vâltori, a gospodărit cu hărnicie, a născut copii mulţi, dar toate, toate au fost pe-al doilea plan în existenţa ei, căci singurul rost pe pământ pentru ea, a fost **literatura**.

Vine de dincolo de munţi, de pe Mureş, de pe Criş, din Maramureş, din ţara **„Martirilor"**.

Aduce ecoul suferinţelor, răsvrătirilor, luptelor de-acolo

In scrisul ei, zângănesc lanţurile lui **Horia şi cântă** fluerul desnădăjduit al lui **Avram Iancu**.

— Să-ţi arăt eu ţară de chin şi ocară, spune Ilie Crişan lui Stoe al Aniţei.

— Vin la noi pe Crişuri, prin Ardeal, prin Maramureş, pe-acolo, de unde-a venit tatăl tău Chiril pierit de foame, să caute o bucată de pine.

— Vino; să vezi români puşi în jug la arat, zdrenţăroşi, flămânzi, bătuţi până ţâşneşte sângele din trupurile lor, vino, să vezi, ce e robia, jalea pe pământ.

— Nu mai putem îndura jug, slugărnicie, temniţa, fără judecată.

— MĂ, ştii tu ce-i libertatea?!

Constanţa Hodoş

— Văzduhul e plin de otrava ungurească...
Un chibrit, şi se aprinde, ca praful de puşcă.

„Era ura asupritorului, ura grămădită şi năbuşită de veacuri, ura leului încătuşat, focul închis intr'o temniţă fără aer.

. . . .

Ce sprinten e scrisul Constanţei Hodoş.

In câteva trăsături, ieau fiinţă figuri nemuritoare, situaţii, privelişti, dar mai ales găsim la ea intuiţia legilor sufleteşti. Ca un adevărat creator, schiţează, încheagă, desăvârşeşte caractere, concentrează momente dramatice, şi leagă drama cea măruntă a vieţii individului cu marea, dureroasa tragedie a neamului întreg.

„Cind văzu Chiril mustul zăpezii intrat în pămînt, şi din umezeala lui neagră, ieşind colţişorii de grîu şi iarbă verde, îşi aruncă sumanul, îşi sumecă mînicile, şi se repezi la lucru, ca un leu întărîtat, ce simte singe svicnind în prada sa".

Dacă toate fiinţele descrise de autoare sunt vii şi adevărate, încât până şi cânele Dulău al baciului are o personalitate, — figura lui **Ilie Crişan**, mai ales, e prinsă cu preciziune, e trecută cu cea mai strânsă consequenţă de la copil, la adolescent, şi apoi la erou al neamului.

„Aniţa cumpărase lui Stoe haine negre.

ILIE rămase însă în ţundra lui: nici o fibră nu i se mişcă în faţa lui de bronz, când apăru în clasă, între chiotele colegilor unguri, care începură să strige la dînsul:

„Olah!... Tundraş olah"!...

„Ungurii nu ne'nvaţă istorie adevărată, spunea Ilie lui Stoe. Ai văzut tu acolo toată adunătura de maimuţoi îmbrăcaţi în şireturi şi cu pinteni?

„Să ştii de la mine, mă, că la toţi aceia o să li punem noi odată piciorul pe grumaz.

„Stoe nu îndrăzni să întrebe, atât de mare şi minunat i se părea în acest moment Ilie Crişan, omul acesta care fusese până mai ieri tovarăşul lui de şcoală şi suferinţi.

Cu un rar simţ artistic, autoarea pune ici, colea o culoare, povesteşte un vis de copil, descrie cum curge Mureşul.

Romanul „Martirii" e mic, se citeşte uşor, e clar ca un cristal. Plasticizează, sugerează, evoacă, leagă prezentul de trecut şi viitor, un suflu eroic îl străbate, pluteşte în adevăr şi sinceritate ca în aerul curat de munte, înviorează, trezeşte coardele grave ale sufletului, deschide adâncurile înţelesului vieţii — descrierile şi coloritul evocă plaiurile lui Grigorescu, iar proporţiile construcţiei de operă literară sunt desăvârşite şi graţioase.

S'a ştiut oare că „Martirii" Constanţei Hodoş înseamnă o glorie a romanului în literatura noastră?

S'a strigat destul de tare această fericită veste?

S'a ştiut că au plecat mulţi ofiţeri de-ai noştri cu cartea aceasta în tunică, recitând cu însufleţire îndemnul glorios al eroului **Ilie Crişan**:

„Un martir!...

„Zeci şi sute de mii de martiri ni trebue. Stindardul să fie smuls din mână în mână şi ţinut sus, până va fi numai un singur braţ, care să-l mai ţie!...

„Numai aşa putem să mântuim neamul nostru de pieire".

Sunt „Martirii" nelipsiţi din orice bibliotecă serioasă? Se citesc prin şcoli? Se pomenesc prin antologii?

Numai ea ar putea s'o spună în romanul „La noi în ţară", la care lucrează acum, şi unde ne aşteptăm să găsim ţesetura iscusită a figurilor omeneşti, a moravurilor şi năravurilor, a întregei ambianţe în care ţi-e dat să trăeşti, luptând şi suferind, căzând şi înălţându-te, murind şi renăscând.

Şi, dacă arta dramatică a cunoscut clipe de glorie în sărbătorirea marei artiste Agata Bârsescu, sperăm că şi literatura va înţelege că aceeaş sărbătoare se cuvine şi pentru o glorie scrisului românesc: **Constanţa Hodoş**.

LITERATURA STRAINA

Din „Anhelly"

de IULIU SLOVAȚCHI*)

CAP. II.

Cercetând inima exilaților, Șaman își zise: adevărat e, că n'am găsit aici, ceia ce căutam: căci iată, slabe sunt inimile lor, și îi va covârși întristarea.

Buni oameni ar fi ajuns să fie fericiți, dar nevoia îi va preface în răi și răufăcători.

Ce ai făcut, Dumnezeule! De ce n'ai îngăduit ca floarea să înflorească acolo, unde i-e locul și viața ei? De ce să piară oamenii aceștia?

Iată, voiu alege pe unul dintre ei, îl voiu îmbrăca cu dragostea mea ca pe un fiu, și când voiu muri, îi voiu lăsa povara mea, — povară mai grea decât aceia ce o pot purta ceilalți, — ca într'însul să se înfăptuiască ispășirea.

Îi voiu arăta toate nevoile pământului acestuia, și după aceia îl voiu lăsa în întunerec nemărginit cu povara gândului și cu dorul în inimă".

Zicând aceasta, el chemă la sine pe un tânăr cu numele Anhelly, și punând deasupra lui mâinile sale, revărsă într'însul iubire și milă de oameni.

Și întorcându-și fața către mulțime, zise: „voiu porni cu tânărul acesta să-i arăt lucruri amarnice și dureroase, iar voi veți rămâne aici spre a vă învăța să îndurați foamea, lipsa și întristarea.

Dar aveți nădejde; fiindcă nădejdea va trece de la voi la greutățile ce vor veni și le va insufla vieață; dacă va muri în voi, generațiile viitoare vor fi oameni morți.

Și ceia ce veți zămisli în gând, se va înfăptui, bucurie mare va fi pe pământ în ziua învierii.

Voi veți fi în mormânturi și giulgiurile voastre vor fi în pulbere.

Dar mormintele voastre vor fi sfinte, și Dumnezeu va îndepărta viermii de pe trupurile voastre și vă va înveștmânta cu vestmântul mândru al celui ce a murit... veți fi strălucitori de frumusețe ca și părinții voștri din morminte. Uitați-vă la fiecare craniu al lor; nu îndură, nu scrâșnește din dinți, ci e tihnit și pare că spune: sunt mulțumit de ceia ce am săvârșit.

Veghiați asupra voastră, fiindcă sunteți oameni, stând pe culmi; cei ce vor veni după voi, vor privi la voi.

Iată, v'aș fi spus taina sufletelor ce merg la soare, și a sufletelor cari se îndepărtează de soare spre stelele întunecoase, dar nu mă veți înțelege.

V'aș fi spus pentru ce trăiți și pentru ce se nasc milioane de suflete noui, și pentru care scop e dat trupul, dar nu mă veți pricepe.

Eu vă zic: fiți pe pace nu despre ziua de mâine, ci despre ziua ce va lumina după moartea voastră.

Fiindcă mai strașnică e ziua de mâine a vieții, decât cea a morții. Deși nu așa cugetă oamenii mici și oamenii cu inimă mică.

Și zise mulțimea lui Șaman: „Cine ți-a dat putere să propovăduești despre viață și despre moarte? Iată, sunt arhierei în mijlocul nostru, și lor le aparține cuvântul lui Dumnezeu".

Iar Șaman, răspunzând, le zise: „doar ați auzit despre Moise și minunile ce le-a săvârșit. Eu sunt Moise în mijlocul poporului siberian, și minuni am făcut mult mai strașnice decât cele făcute de el înainte de veacuri.

N'a eșit oare îngerul din strălucirea polară, când îl chemai din mijlocul limbilor de foc? Intrebați pe poporul meu.

La cuvântul meu, zăpada se făcu ca sângele, și soarele se înnegri ca tăciunele; fiindcă mult am în mine dela Dumnezeu. Dar nu mă ispitiți să fac minune, fiindcă sunteți neam îmbătrânit și e o minune să vă înviez. Rugați-vă lui Dumnezeu să facă aceasta. Să vă învieze, vă zic, și să vă scoată din morminte, să facă din voi popor, pentru a doua oară să vă pună în leagăn, și înfășurat să crească chipeș, cu [illegible]area negârbovită.

Așa g[illegible] Șaman; și nu îndrăzniră să-i răspundă exilații, și jurară să păstreze învoiala cu poporul siberian.

CAP. V.

Și străbăteau Șaman și Anhelly acest ținut îndurerat. Pe căile pustii și pădurile sgomotoase ale Siberiei, întâmpinau oameni suferinzi și-i mângâiau.

Intr'o seară ajunseră la o apă tihnită, stătătoare, unde creșteau câteva sălcii plângătoare și câțiva brazi.

Văzând Șaman peștișorii ce săreau spre zarea serii, grăi și zise: iată, vezi peștișorul acela ce străbătu, plutind, în văzduh și se cufundă din nou?

El povestește acum fraților săi din adânc, că a văzut cerul și povestește despre cerul acesta deosebite lucruri și cu aceasta se face vestit printre pești. Auzind povestiri despre cer, ei vor pluti până în plasă și mâine vor fi vânduți la piață.

Nu e aceasta o învățătură pentru oameni, nici pentru acei cari în mulțime mare pornesc după cei ce propovăduesc pe Dumnezeu și cerurile, și se lasă să fie prinși de plășile omenești și să fie vânduți.

E o boală pierzătoare, zic, să ai doruri și să cazi, pe gânduri gândind la lucrurile sufletești.

Două sunt dorurile: unul vine din putere, iar celalt din neputință: cel d'întâi e cu aripile oamenilor mari, cel de al doilea cu piatra celor ce se îneacă.

Iți vorbesc despre aceasta, fiindcă te cufunzi în tristețe și-ți pierzi nădăjdea.

Vorbind în acest fel, ei ajunseră lângă o mulțime de siberiani, cari prindeau pește într'un lac. Pescarii, văzând pe Șaman, alergară la el și-i ziseră: „Impăratul nostru, ne-ai părăsit pentru oameni străini, și suntem îndurerați că nu ne vedem.

„Rămâi la noi în noaptea aceasta, vom pregăti cină și-ți vom așterne în sanie".

Dar șezu Șaman pe pământ, iar femeile și copiii pescarilor îl înconjurară și-i puneau deosebite întrebări, la cari Șaman răspundea cu zâmbet, căci erau copilărești.

Insă după cină, când răsări luna și revărsă lumină pe netezișul apei, ca o cărare aurită spre sud, femeile și copiii prinseră a grăi mai cu întristare și ziseră:

„Iată, tu ne-ai părăsit și nu faci minuni pentru noi. De aceia începurăm să ne îndoim de lucrurile dumnezeești și ne îndoim chiar, dacă avem în noi suflet".

Șaman zâmbi și zise: „Vreți să vă arăt sufletul, ca să o vedeți cu ochii voștri?"

Și toți copiii și femeile strigară laolaltă: „Vrem! fă aceasta!"

Și întorcându-se Șaman către Anhelly, zise: ce să fac cu acest stol de corbi?

Vrei să te adorm și chemând sufletul din trupul tău, să-l arăt oamenilor acestora?"

Anhelly îi răspunse: „fă ce îți place, căci sunt în puterea ta".

Atunci chemă Șaman din mulțime pe un copil, îl puse pe pietul lui Anhelly care se culcase să doarmă și zise copilului:

„Iată, pune-ți mânuțele pe fruntea acestui tânăr și strigă de trei ori numele Anhelly!"

Și se întâmplă așa, că la chemarea copilului se arată din Anhelly un duh, cu înfățișare minunată, cu deosebite culori și cu aripi albe pe umeri.

Cum se văzu liber, porni îngerul pe apă și pe cărarea de lumină a lunii, îndepărtându-se spre sud.

Și ajungând departe, în mijlocul lacului, porunci Șaman copilului să spună sufletului să se întoarcă.

Și privi duhul luminos la chemarea copilului și începu cu greutate să se înapoieze pe valul aurit, târându-și vârfurile aripilor, lăsate în jos de întristare.

Iar când îi porunci Șaman să calce în trupul lui Anhelly, el gemu, ca o harpă și tresări, dar se supuse.

Când se deșteptă, Anhelly se așeză și întreabă ce se întâmplase cu el.

Și îi răspunseră pescarii: „Stăpâne, ți-am văzut sufletul și ne rugăm ție să fii împăratul nostru! Fiindcă nici împărat nu e îmbrăcat cu strălucirea care e în sufletul tău și pe care o poartă trupul tău.

Nu am văzut nimic mai strălucitor ca ea, afară de soarele și nimic mai tremurător și luminos, ca stelele albastro-trandafirii.

Asemenea aripi nu au nici lebedele, cari zboară prin pământurile noastre în luna Mai.

Umplutu-ne-am cu mirezme dulci dela ea, ca mirezmele a mii de flori și ca mirosurile de mărgăritărele".

Auzind aceasta, se întoarse Anhelly către Șaman și zise: „e adevărat? Iar Șaman răspunse: adevărat e — te stăpânește un înger".

„Și ce a făcut — întrebă Anhelly — sufletul meu, când era în libertate, spune, fiindcă nu-mi amintesc de nimic".

Și-i răspunse Șaman: „iată, porni pe calea aceasta aurită, pe care luna o revărsa pe netezișul apei, și alergă încolo ca omul, care se grăbește mult".

Auzind cuvintele acestea, Anhelly își lăsă ochii'n jos și, căzând pe gânduri, zise: „a vrut să se întoarcă în patria sa".

In românește de G. M. IVANOV

Vezi „Insemnări" *).

Henri de Régnier

Pacea zorilor merge pe câmpuri

Zorile de zi pe câmpuri trec
Și-și revarsă pe berbeci blânda lor pace
Și pe oile care se plimbă 'ncolo și încoace;
Ici e alb, colo e negru un berbec,
Iară mielușei și mielușele
Sunt ici albe. colo negre și-ele.
Drumul printre garduri pașnic merge.
Râul printre sălcii liniștit prinde s'alerge
Copacii cântă 'n strălucirea nouă
Și umbra lor în jurul lor o vezi
Albastre sunt frumoasele livezi,
Și-amiaza, fără-a spune nici o șoaptă,
Pe turmele aurii sub soare să adoarmă vine,
In lan iarba e coaptă:
Știubeiul harnic sbârnâe de-albine,
Sub bolta viței șade greu câte-un ciorchine,
Și 'n iarbă 'ncepe să adoarmă câte-un taur
Ca semn al unui zodiac de aur.
Coboară pe pământ a soarelui măreață slavă,
Iar grâul înalt spicele își tremură, supus;
Sgomotul cu greu se stinge în dumbravă...
Două clopote 'mpreună
Dela răsărit înspre apus,
Unu-aproape, celălalt departe, sună
Vocea unuia e limpede, și-a celuilalt e gravă
Amândouă sunt din metal pur,
Amândouă sună pentru azur,
Și-amândouă cântă dimpreună tare
Mândria de-aur și de bronz din prea frumoasa zi,
Așa frumoasă,—așa frumoasă încât îmi pare
Că 'n seara asta nicio floare nu se poate veșteji.

(trad. de IOAN I. CIORANESCU)

NOTE

Am avut și la noi, pe negândite, un curent „avant-gardist" susținut de copii cu școala neisprăvită și poeți dadaiști. Pe poeți îi lași în pace, pentrucă n'ai de cât să nu cumperi fițuica unde își publică elucubrațiile, dar când acești aiuriști, transformați în oameni de meserie s'au gândit să pătrundă în teatru, li s'au dat peste mână și au fugit țipând ca din gură de șarpe, insultând pe aceia care se ridicau să apere, în primul rând, bunul simț.

„Maison de l'oeuvre" la Paris, condus de Lugné Poe, cel care a introdus în Franța buna literatură dramatică streină, a găsit cu cale să arate francezilor în ce constă noua școală de avant-gardă germană, dela care vor să se inspire și esteții români. Și s'a jucat „Focul dela Operă" de George Kaiser, șeful mișcării.

A fost un hohot de râs în tot Parisul și critica dramatică s'a grăbit să scoată în evidență nerozia lucrurilor. Criticii dela Paris nu sunt nici inculți, nici înapoiați, nici proști. Constatările lor vin în sprijinul campaniei confraților din România, care au înlăturat ușor elucubrația simbolico-filosofico-expresionistă.

* * *

Profesorul de literatură germană Ernest Robert Curtius publică un volum despre Balzac foarte apreciat de intelectualitatea franceză. Cu răbdarea caracteristică savantului german, Ernest Robert Curtius, a citit toată opera marelui romnacier, cercetând tot ce s'a scris despre Balzac dela apariția primei sale opere. Este cea mai completă mono și bibliografie din câte există și judecata literară a acelui care a știut să înțeleagă istoricește și filosofic „Comedia Umană" este mult apreciată de toți criticii și istoriografii francezi.

* * *

Biserica Sf. Paul din Covent-Garden, la Londra, a slujit zilele trecute ca sală de teatru pentru reprezentarea unei piese scoasă din opera lui Tolstoi. Altarul fusese transformat în scenă, iar în timpul pauzelor dintre acte, orga cânta psalmii.

Din literatura polonă

Un romantic: Iuliu Slovațchi

Alături de Mițchevici, autorul lui „Pan Tadeuș", și de Sienkevici, autorul lui „Quo Vadis" — un loc de frunte ocupă cel mai gingaș, mai inspirat și mai romantic poet al Poloniei — Iuliu Slovațchi.

Romantismul polon din vieața socială, trecut în literatură, e cu totul altul decât romantismul francez și cel rus. Pe la 1830, Polonia suferea de subjugarea străină. Această durere ajunsese musageta tuturor poeților și scriitorilor din timpul celor trei împărțiri ale trupului Poloniei, până la răscoala de la 1866 și mai târziu până după războiul mondial din care Polonia eși restaurată, ca națiune și stat. Romantismul francez era, din contră, o pornire de a rupe prin creația artistică a lui V. Hugo, Lamartine — pseudoclasicismul intronat din timpurile lui Corneille și Racine. Romantismul rus realizat de Pușchin în „Eugeniu Oneghin" și de M. Lermontov în toată opera sa literară era o duioasă întristare, o umbră în jurul unui protest al inimii și al minții împotriva unui regim de stat, neîndurat și brutal.

Iuliu Slovațchi răsfrânge disperarea, la început, și apoi nădejdea în zile mai bune, ale generației de la 1830. Cu o genialitate neîntrecută până acum de nici unul din scriitorii polonezi, cu o frumusețe gravă și biblică, el a găsit viziuni cari au deschis toate sufletele și au turburat toate inimile. El a trezit, prin artă, imaginea „Poloniae Restituta".

Lucrarea lui, care va rămâne nemuritoare, e poemul „Anhelly". E scrisă în proză biblică. Slovațchi începu s'o scrie în 1837, când după călătoria sa în Egipt — să vadă piramidele lui Cufu, Capra și Mexerinos, se opri în fața Mormântului lui Hristos, — unde în halucinanta imagine a Invierii, văzu înviață și inima lui din tristețea de moarte a veacului și mai ales Patria, înmormântată de vie în mormântul cruzimilor politice. A rămas 45 de zile în munții Libanului, în mănăstirea „Betheșban" — ceeace înseamnă din limba siriacă în românește: „O dihna celor morți". Și-a sfârșit poemul în Florența și în 1838 l'a tipărit la Paris. Slovațchi concepuse o trilogie, rămasă nesfârșită și ideia părții a treia a acestei trilogii formează conținutul poemului „Anhelly". Trilogia se numește „Cordian".

Conținutul poemului „Anhelly" e următorul.

„In Siberia sosesc o mie de exilați, își orânduiesc o vieață pe loc și încheie o alință cu populația autohtonă, al cărei rege Șaman se unește cu ei. Insă Șaman, cunoscând inimile lor slabe, îi povățuește să vegheze și să aibă speranța în Invierea, iar el, trezind o mare iubire în Anhelly, unul dintre exilați, iese cu el în pustietate și după cum odinioară Virgiliu conducea pe Dante prin Infern, tot așa Șaman conduce pe Anhelly prin infernul social al Siberiei, arătându-i nesfârșitele suferinți ale poporului: vițierea copiilor, un moșneag, fost cândva senator, acum ferecat și strivit de lanțuri; îi arată tablouri din „casele morților", deznădejdea exportaților din pricina proorocului mort de durerile patriei; chinuirea unui bătrân, care refuză să lucreze Duminecă. — In acest timp între cei o mie de exilați se naște desbinarea; ei se împart în trei grupuri: în fruntea unuia se pune contele Skira, în fruntea celui de al doilea — Scartabele, al cărui gând fu ademenitor, să împartă pământul; grupul al treilea își alese pe părintele Bonifaciu, care vru să scape pământul cu rugăciuni. Cât pe ce era să se nască lupta între frați. Mulțumită intervenției lui Bonifaciu, expulzații consimt să lase neînțelegerea pe seama lui Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu să decidă. Pe cruce se răstignesc mucenici de bună voie din fiecare grup. Biruința va fi de partea acelui grup, al cărui reprezentant va trăi mai mult. După moartea mucenicilor, mulțimile înspăimântate o iau la fugă, fiecare unde vede cu ochii, ca după aceia să se abandoneze lăbărțărilor de tot felul: vin, gălăgie, râs necuviincios, cântece nerușinate. Se întoarce Șaman cu Anhelly și îngroapă cadavrele mucenicilor. De asupra mormântului, unde se auziau gemetele celor morți, Anhelly zărește pe Ingerul mormintelor, asemănător cu femeia, pe care a iubit-o în tinerețea sa d'întâiu. Aceasta e paznica mormintelor, Eloe, născută din lacrimile lui Hristos pe Golgota. Bandele de expulzați, beți, destrăbălați ucid pe Șaman. Anhelly scoate din casă pe moșneagul muribund, cu ajutorul lui Elenai: o femeie tânără, fostă odinioară o criminală. Cea din urmă poruncă a lui Șaman e ca Anhelly să se căsătorească cu Elenai, imediat după înmormântarea lui, și să se așeze în nordul îndepărtat, într'o peșteră de ghiață. După câtva timp Elenai moare. Ingeri trimiși de Dumnezeu, găsesc din cei o mie de exilați numai zece, cari ajunseră să mănânce cadavre și să huluiască pe Dumnezeu. Pedepsindu-i cu moarte, îngerii anunță pe Anhelly, înmormântat în tristețe și amărăciuni, că în curând va muri.

Nu-i primesc jertfa sufletului lui, dar să fie liniștit, fiindcă el e predestinat să aducă altă jertfă. Anhelly moare și ultimele lui cuvinte sunt îndreptate către patria și mama lui.

După moartea lui se lasă noaptea, izbucnește strălucirea polară, și din sânul acestei lumini răsare un ostaș înarmat, pe cal, cu steag alb, care vestește învierea popoarelor și chiamă pe cei puternici la vieață. Iar Eloè veghează la mormântul lui Anhelly și se bucură că el acum doarme în pace, fiindcă „fu destinat pentru jertfa învierii".

In acest poem e vieața Poloniei, chinuită și subjugată. Răsfrângerea filozofică ar fi o treptată metamorfozare a Duhului, dela nedesăvârșire spre desăvârșire, sub influența suferințelor. Culmea acestei desăvârșiri e jertfirea de sine, binévoită și conștientă.

Anhelly nu avea virtuțile regelui Șaman: dar el se îmbogătește cu ele. Siberia e, poate, lumea reală, în care e chemată să sufere Polonia în chipul celor exilați. Nenorocirile poporului polon sunt multe: își pierde credința, își uită testamentele naționale, cade în îndoiala disperată și se înfundă în materialismul sensualist. Cunoaște robia și toate depravările ei. Dar ca să aibă liniștea și împăcarea speranței și a vieții libere, trebuie să cunoască Taina mormântului: moartea.

Anhelly e simbolul Poloniei. Prin suferinți capătă destoinicia Duhului. Deasupra morții, vede pe Eloe, cea născută din lacrimile lui Hristos, și înțelege că moartea e o schimbare indiferentă, că moartea nu dă nefericirea cea din urmă...

In chipul lui Anhelly, în soarta lui întristătoare, Iuliu Slovațchi, a întrupat cel mai frumos și fermecător ideal de jertfă, eroismul suferinții, eroismul ispășitor pentru om, națiune, patrie. Anhelly devine simbolul poetului în raport cu patria sa. Ca și în partea întâia a trilogiei „Cordian" Slovațchi ne descrie istoria sufletului său, scepticismul amar, sufletul răzvrătit, închipuirea tumultoasă și senzualitatea sa neastâmpărată. Dar în fața mormântului lui Hristos, sub năvala impresiilor mistice, spiritul lui tresare, renaște, se înalță și devine capabil de jertfirea de sine pentru un ideal un abstract, și real omenesc.

Acest ideal pentru Slovațchi era Polonia.

Dar nu era numai al lui Slovațchi. Toată Polonia la începutul secolului al XIX era însetată de eșirea din mormântul sclaviei politice și naționale. In acest poem, toată intelectualitatea polonă își regăsi suferințele, imaginile, simbolurile, dar și nădejdiile, dar și avântul spre acțiune. De aici până la revoluție rămăseseră vre-o douăzeci de ani. Scriitorul Crasinschi, autorul „Iridionului" scrisese la apariția lui Anhelly: „E simbolul poetic al predestinării poeților-profeți contemporani".

Literatura polonă, ca și cea rusească, devine în chipul acesta, răzvrătitoare, prin jertfă și prin trezire. Poporul, orice popor subjugat, fie de inamicul social — o clasă stăpânitoare celeilalte ca în Rusia, sau câteva popoare subjugând o națiune: germanii, rușii, austriacii pe poporul polonez — își recapătă libertatea mai întâiu prin pocăință, după aceia prin desăvârșirea duhului adică prin cultură, și în cele din urmă prin voință: adică prin acțiunea eliberatoare.

Această ideie o găsim în „Unchii" de Mițchevici, în „Pan Tadeuș" tot de el, în epilogul din „Iridion" a lui Crasinschi și aici, în „Anhelly,, într'un sistem bine construit și prea de ajuns poetizat.

Romantismul naționalist al lui Iuliu Slovațchi a dat una dintre cele mai înduioșătoare pagini din istoria suferințelor popoarelor subjugate.

G. M. IVANOV

— M. I. LERMONTOV —

Visul

C'un plumb în piept, în valea Daghestană,
Zăceam întins și soarele ardea.
Și încă fumega adânca rană
Iar sângele încet, încet, curgea.

Stam singur pe nisipul ars din vale.
Grămezi de stânci erau în jurul meu.
Ardeau în soare creștetele pale;
Sub arșiță și eu dormeam mereu.

Visat-am și-o petrecere acasă;
Mesenii în lumină străluceau;
Copile cu ghirlănzi de flori voioase,
Ades vorbiau de mine și glumiau.

Streină de obșteasca veselie
Și gânditoare, una numai, sta.
Iar sufletu-i, în tristă reverie
Nu știu de ce adânc se scufunda.

Și ea gândia la valea Daghestană...
Acolo cunoscutul trup zăceà
In pieptul fumegând negreà o rană
Iar sîngele, ca un isvor, curgea.

Din rusește de
Dr A. Borkievici și C. Iordăchescu

LONTA

„Ţie, celui rămas în umbră, că să plângi un vis, — o amăgire, îţi scriu povestea celui pe care poate îl urăşti acum.

Iţi scriu legănat de sbuciumul mărei, într'o seară învăluită în nevroza depărtării.. Iţi scriu să-mi stâmpăr dorinţa adâncurilor din mine.

Am plecat de acasă într'o noapte.

Oraşul cu nervii de oţel aprinşi, a rămas în urmă. Am plecat şi mi se părea că nimic nu mă leagă de voluptatea cotidiană a amăgirilor orăşene.

Plictisit de aceleaşi decoruri ale neputincioasei imaginaţii omeneşti, de veşnica romanţare a dragostei, de cântecele cu aceleaşi decoruri de lună şi aceiaşi amanţi prin parcuri solitare, urmez astăzi chemarea flămândului infinit al clipelor ce trec.

Ţi-aduci aminte când ne-am cunoscut în fastul aceleaşi săli de petreceri, în lumina orbitoare, multiplicată la infinit de apa oglinzilor mari, veneţiene!..

Ne-am întâlnit în umbra risipită a unui palmier de seră. Urmăream aceeaş femeie, pe Lonta.

Pe tine te prindea în iedera ispitelor, neobişnuita, rara ei frumuseţe, voluptatea ochilor ei perduţi în fardul nopţilor de patimi. Pe tine, gesturile ei şerpuitoare şi insinuante te ameţeau..

M-ai întrebat:

— Lonta, o cunoşti?

— Da.

— O iubeşti şi tu?

— Nu.

Şi ţi-am spus cu o seninătate dureroasă un adevăr adânc.

Astăzi — târziu — vei înţelege însă, ceiace nu puteai înţelege atunci.

Ce patimi, ce gânduri îşi năruiau povara lor în mine nu ai ştiut niciodată. Mă vedeai tăcut, sobru, mă simţeai doar, că eram în continuu lângă voi, oaspe turburător, simţeai că ochii Lontei se îndreptau cu umbre de sălbatică patimă spre mine, şi poate în adâncul sufletului tău mă urai.

Dar niciodată nu ai ştiut de ce în privirile mele era ceva nemângâiat şi de vă urmăream ca o umbră, umbră izvorâtă din noaptea vremii, din tainiţile altei vieţi, care a dat rost fiinţei mele de acum.

...Sunt fiinţe în mersul nestăvilit al vremii, cari lasă în urma lor un parfum straniu, stăpânitor de senzaţii nelămurite, şi răspândesc împrejur o atmosferă de absenţă, care te covârşeşte cu gândurile unei lumi de demult. Nu ştiu dacă am fost dintre ele. Dar în mine simţeam stăruitor, cum se închega sub aceleaşi raze de lună argintii de azi, dar în umbrele şi decorul îndepărtat al timpului mort, povestea atâtor patimi, cari renăscute în mine, îşi continuau jocul lor capricios şi stăpânitor.

Dar chemarea asta spre zbuciumul unui trecut, chemarea asta în care se îngânau istovitoare ecouri de patimi neîmplinite, odată cu cei dintâi fiori ai adolescenţei, mă urmărea chinuitor. Şi îmi părea un adonis, care coborând pe pământ şi vrând să trăiască iubirea omenească cu toate desamăgirile şi deşărtăciunile ei eu găsea întruparea păcatului desăvârşit, nu găsea lutul în care să-şi izbăvească patimile, ce sfâşiau cu dinţii otrăviţi ai dorinţelor pământene.

Şi ţi-aduci aminte?

Pluteau în sufletele noastre doruri străvechi, parfumuri moarte şi ecoul trist al unor cântece amuţite atât de demult. Gândul meu a pătruns în împărăţia sufletului tău. Da!.. Şi după atât amar de vreme te-am recunoscut.

Ţi-aduci aminte?

Ne-am găsit în fastul aceleaşi săli de petreceri, în seara aceia caldă, în risipa aceea de lumină, în parfumul, iubirea şi patimile, celor ce aveau prisosuri de risipit.

Orchestra părea un cor superb de satiri, un rânjet brutal de viaţă.

Ni-am întâlnit în umbra terasei ce stăpânea marea, spre care venea volatilizată în chipul razelor de lună, chemarea infinitului.

Şi m-ai întrebat:

— O iubeşti pe Lonta?

Ţi-am răspuns:

— Nu.

Şi nu te-am minţit.

Dar în voluptatea aceia frenetică a iubirilor de-o clipă, s'a ivit în mohorârea sufletului meu întâia tresărire şi lucru ciudat, n'a fost tresărirea unei iubiri aşteptată în pustiul meu fără seamăn, ci m'a învins o nelinişte vagă, par'că cineva, cu glasul altui lut, dar al aceluiaş suflet, al meu, preludia o poveste tristă, fără cuvinte..

Şi abia târziu, după ce am cunoscut-o pe Lonta, când am simţit nevoia, să-mi bat joc în chip brutal de patima cu care mă iubea, abia atunci, povestea aceia tristă al cărei preludiu îl simţeam în mine, primi întruparea stranie a altor vremi în ritm de obositoare patimi.

Când am cunoscut-o pe Lonta, gândurile noastre s'au încrucişat şi o senzaţie stranie ne apropia. Nu era dragoste, nici ură; era în noi chemarea misterioasă spre un trecut în depărtat al sufletelor noastre.

In zori când patimile mor istovite, când umbrele pot încă să ascundă destul mister, i-am spus Lontei:

— De-atât de mult te-aştept!..

— Dar eu!

— Vino..

Şi mi-a prins braţul, se lipi caldă de mine şi dorinţele înăbuşite în pieptul ei, tremura:

— De când te-aştept!..

Am luat-o, am dus-o departe de ţipătul orgiilor în care ne-am găsit, am dus-o în umbrele primitoare ale unei grădini, cu flori multe, scăldate în roua zorilor de sânge. Acolo amintirile noastre milenare se treziră dintr'un somn nesfârşit. Acolo trupul ei se apropiă sălbatec de al meu, sărutările ei ardeau mai păgân ca vânturile infernului, şi mă mângâia ... mai parfumat, ca parfumatul vânt al ţărmurilor mediterane.

Prin nemărginitul zbucium al lumii, sufletele noastre oarbe, s'au căutat, s'au chinuit fără să se întâlnească.

Şi în grădina aceea visul nostru luă întrupare..

...Se părea că odată, la curtea unui împărat roman, pe vremea când imperiul glorios de altădată, la fiecare cupă de de cleştar ce se sfărâma în palatele orgiilor auguste îşi pierdea din majestate, că acolo, cu patricianul iubit de toate femeile, am îndrăznit să o iubesc pe ea, curtezana cea capricioasă.

Era albă ca lumina. In mişcări avea toată vraja molatică a voluptăţilor târzii şi în glas înfiorări adânci.

Câte bogăţii nu i-s'au adus din nemărginitele colonii, ca să-i sature nesăţioasa-i poftă, câte jertfe nu i-s'au făcut şi câţi gladiatori nu au murit sub ochii ei, numai să-i împace sălbateca dorinţă, de-a vedea zdrobindu-i-se la picioare atâtea puteri..

Dar eu o iubeam.

Ii iubeam lumina albă a trupului şi sufletul ei de stăpână..

Dintr'un capriciu însă, ca să zdrobească şi fiinţa mea, amanta mea iubea pe un altul pe un sclav al meu, căruia, îndemnat de şoaptele ei, Divinul August i-a redat libertatea.

Dar eu o iubeam. Când am întâlnit-o mi-a zâmbit. Intinsă pe un covor numidian pe marginea piscinei, primea câteva raze de soare în oglinda ei de aur şi le răsfrângea în apele albăstrui.

Imi zise:

— Nu fii trist. Sunt lucruri ciudate în viaţă şi trebuie să te supui înţelepciunii lor. Mai bine priveşte, cum tulbur apele limpezi cu lumina mea.

— Nu mai zâmbi. Iubirea mea nu e o glumă. Te vreau..

Intinsei mâinile. Trupul ei avu mlădierea unui şarpe. Imi scăpă. Sânii îi tremurau sub peplum. Bărbia rotundă era fragedă. Nu pot să-i uit zâmbetul stăpânitor al despărţirii.

Apoi urmă tristeţa aşteptărilor zadarnice. Ii urmăream gândul capricios, împlinindu-i nesăbuitele-i dorinţe, îi urmăream paşii din grădinile Tibrului în vilele Pompeiului, mărturisindu-i cu aceeaş stăruinţă dragostea mea.

Zâmbetul ei nu mă desnăjduia şi împlineam pentru ea orice crimă fără mustrare.

Dar stăruinţa mea a obosit-o.

Intrigi ciudate s'au ţesut şi înzeitul împărat m'a trimis în exil. Când trirema graţioasă se legăna pe valuri, ducându-mă spre soarele de aur al Egiptului, de pe ţărmul ce rămânea în urmă, cea mai frumoasă dintre curtezane, zâmbea mulţumită de noua ei jertfă, în timp ce fostul meu sclav în fiorul harfei şi al unui cântec de iubire o adormea în umbra trandafirilor palizi..

Vânturile mărei m'au dus departe de zâmbetul ei.

De acolo din umbra palmierilor sub paza piramidelor măreţe şi a sfinxilor întrupători ai nepăsării faţă de durerile omeneşti, în fiecare primăvară şi toamnă, când triremele plecau încărcate cu bogăţiile lumei, bogăţii ce trebuiau să-i sature dorul de senzaţii, un sclav îi aducea într'un papyrus, scrisoarea celui exilat.

Odată nu i-am mai scris..

Vântul de seară cald şi parfumat, i-a adus doar praful fiinţei mele, adormită în ţara soarelui cald şi a câmpului aurit..

Iar ea într'o clipă de pustiu, poate în lumina ochilor cu melancolia sfârşitului meu, ne mai putând găsi senzaţii mai noi, jertfe mai crude şi sclavi mai devotaţi, stăpânită de alaiul patimilor, ce nu şi le mai putea potoli, s'a stins cu cea mai fermecătoare otravă pe buze.

Şi acum poate vei înţelege.

De atunci, după căutări milenare în nemărginire, sufletele noastre s'au regăsit întrupate şi pentru suferinţele mele de atunci, inima mea rămâne de piatră.

Iţi scriu legănat de valurile mării, vaporul mă duce spre ţara piramidelor şi a sfinxilor vieţii.

Acolo visând voluptăţi ce nu-i e dat, să le trăiască în lutul ei de acum, Lonta, cea mai frumoasă curtezană, în amurgurile de aur şi de sânge, mă aşteaptă în umbra palmierilor giganţi şi arde mirezmele eternelor amăgiri.

Când ne-am văzut ultima oară, şi când ochii ei au plâns dorindu-mă, i-am amintit povestea trecutului nostru cu tot decorul lui trist. Şi vrând par'că răzbunarea mea să nu fie tot atât de dulce, pe cât i-a fost ei senzaţia de a mă chinui, i-am dat nădejdea izbăvirei acolo, în ţara depărtată a durerilor mele din trecut.

Acolo în căldura parfumată şi senzuală a vântului întinselor pustiuri, în aşteptarea celui dorit, ochii să i se umbrească de durere, şi trupul ei alb şi plin de voluptatea aşteptărei, să se ofilească în floarea tinereţii.

Şi aşa să se treacă, şi sufletul ei să scape de lanţurile fatalităţei.

In curând voi găsi locul unde chinurile ei şi-au făcut drum să-mi mulţumească răutatea mea..

Voi simţi parfumul eternelor amăgiri răspândit în jurul meu, şi-mi va nelinişti sufletul cu îndoieli ciudate. Dar voi auzi şi ultimile ei suspine, care mie îmi vor împăca demonul vanităţei ce m'a stăpânit, iar ţie, care ai iubit-o zadarnic pe Lonta, aduse de undele eternicului univers, îţi vor mări durerea..

LIVIU OPRIŞ

* * *

Balul din grădină

Cronică din lumea mică —

Zori de-argint şi primăvară
Pe grădină s'au lăsat...
Când furnica, sclavă, cară
Egoista ei povară,
Campanulele au sunat
Veselul semnal de bal.
Aşezată ca'ntru'n stal
Sorb priveliştea grădinii.
Iară fluturii sglobii
Mult mai albi de cât sunt crinii
Sunt fardaţi cu pudră rară
Din a florei drogherii.
Unii noaptea se scăldară
In polen de chihlimbar,
Alţii în albastru-apar.

* * *

De pe deal răsună'n plin
Marş de nuntă triumfal,
Ca'ntr'un act din Lohengrin
Vin albinele la bal
Cu vestmintele de roze
Şi pe-al florilor fotoliu
Intind pline de orgoliu,
Rochii galbene de gaze.
Care magazin de modă,
Viespe, ţi-a croit costumul
Spune să-i dedic o odă
Şi să-i scriu întreg albumul!
Ţi-a prelins o lungă foaie
Peste talia subţire,
Ce'n corsetul strâns se'ndoaie
Ca lianele'n zefire.

* * *

Dar prin bal trec repezi şoapte..
Cine vine pe cărare?
E un greer ce azi-noapte,
Imbătat de-a lui cântare
Şi de-al florilor parfum,
Ameţit dormi pe drum,
Făcând pernă din chitară:
Pozna nopţilor de vară..
Şi acum ţipă, şi'n ce hal!
— Dacă-i bal, să fie bal!

* * *

Şi sosesc mereu drumeţi:
Din buchete de petale
Cad bondari de soare beţi
Ca un roşu fir de argint,
Cărăbuşi'n lung convoi.
In copacii mari şi mici
Cântă'n coruri cintezoi.
Balu 'ncepe. Ce vâltoare
De cântări şi de culori,
Intr'o rază mişcătoare
Fluturi, viespe şi albine
Se'nvârtesc de zeci de ori
In vârtejuri de lumine...

. . . .

Dansul trece ca văpae
Cântăreţii au tăcut.
Viespea fină şi bălaie
Leşinată a căzut
Intr'un jilţ de albă floare.
Noaptea 'ncepe să coboare
Cu nuanţe roz şi „mauve"
Obosite dansatoare
Dorm pe al florilor alcov...

LUCREZZIA KAR.

* * *

Prieteni morţi

Prieteni morţi, fantome,
Iubiri, întraripări
Crepusculul v'aduce
Şi clara dimineaţă..
Sânt zeci de braţe 'ntinse,
Sânt aiurări, chemări,
Năframe fluturate
De dincolo de viaţă.

Năframe fluturate
De dincolo de lume,
De ce e stolul vostru
Din ce în ce mai plin?
De ce-mi trimiteţi lacrimi
Şi zâmbete postume?
Să-mi fi sunat şi mie
Al clipelor destin?

Să fi sunat din trâmbiţi,
Acordul meu final,
De vin atâţia îngeri
Aiurea să mă poarte;
Trec tot mai multe valuri
Spre neştiutul mal..
Mi-e scris să fiu chemare
De dincolo de moarte?

Mi-e scris asemeni vouă,
Pe zid de veşnicii,
Să fiu curând chemare
De dincolo de cripte?
Mi-e scris să fiu chemare
Trimeasă celor vii,
O, steaguri luminoase
Pe-amurgul meu înfipte?

VICTOR EFTIMIU

* * *

Frânturi

Pentru rostirea unui pseudonim

In Cronica literară a *Opiniei* de la 19 Februarie 1924 poetul Demostene Botez scrie:

„*Chtchedrine*... Autorul acesta rus cu un pseudonim ciudat în care limba noastră ni se încurcă"..

Adevărat. E un pseudonim bizar şi împleticitor. Ca, de altminteri, nenumărate versuri de felul acesta:

Ié aux tetchéré parque loumynoisse
Ch'au lympésimé albe des cristal...

Cresque mouchqui paix gardouri négré des nouyèlé..

Loumyna crechté blonde ca nichte spitche coipté.

Să facem, însă, o'ncercare. Nu putem da versurilor de mai sus o înfăţişare mai puţin încurcătoare de graiuri?

Iată-le, bunăoară, sub forma aceasta:

E o tăcere, par'că luminoasă
Ş'o limpezime albă de cristal...

Cresc muşchi pe garduri negre de nuiele..

Lumina creşte blondă ca nişte spice coapte.

Se limpezesc — pare-că — şi versurile acestea, ca şi tăcerea. Şi sânt simpatice, chiar aşa desprinse cum le dau (dintr'o serie de strofe admirabile). Ele aparţin unui poet ieşan, premiat de Academia Română, — autorul *Munţilor* şi al *Florii pământului*.

Acum să vedem dacă şi pentru pseudonimul de mai la deal nu s'ar putea întreprinde ceva. Să-l scriem şi să-l pronunţăm, de pildă: Şcedrin. Pentru noi din Moldova, cari de multe ori rostim: *şcenă* (în loc de scenă), *şceptru* (sceptru), *şcelerat* (scelerat) şi cari la limba latină şi la istorie pronunţăm numele omoritorului lui Porsenna: *Şcevola* (Scaevola), iar unui stângaci îi strigăm „o *şceve*" (o, scaeve!), — n'o fi tocmai aşa grozav să pronunţăm: *Şce-drin*.

Ce nu se poate, cu puţină bunăvoinţă?

Un subjonctiv, un viitor şi un tardigrad

Iubitor cum sânt de titluri senzaţionale, fragmentul de faţă trebuia să se numească „Din păţaniile d-lui Ion Botez". Acest titlu va figura — să nu pierdem speranţa! — în una din cercetările mele viitoare.

Cu prilejul ultimului d-sale răspuns, — adresat nouă pe 45 de pagini compacte ale „Vieţii Româneşti" şi intitulat „Shakespeare tradus" — i s'a întâmplat d-lui I. Botez următorul accident regretabil:

A sosit târziu c'o întâmpinare, — târziu de tot!

Iată despre ce-i vorba:

Pe la sfârşitul lui Iulie 1923, lynotipistul meu şi cu mine, am colaborat la o greşală: dânsul, prin omisiunea câtorva rânduri de text; eu, printr'o disjungere pe care o credeam mai simplificatoare, într'un exces de didacticism minuţios.

Având însă norocul să scriu la o revistă hebdomadară, am îndreptat în săptămânile imediat-următoare greşala culegătorului-tipograf şi — implicit — s'a făcut conjoncţiunea cuvintelor dezasociate de mine. In numărul 141 de la 5 August 1923 al „Adevărului literar şi artistic", în pagina a 5-a coloana IV, cerând restabilirea câtorva fraze mai grav lovite, spuneam (dezbaterile se 'nvârtiau în jurul formelor *o să plouă* şi *are să ploaie*):

„Or, amândouă formele subjonctivului prezent al verbului *a ploua* — cari slujesc şi la constituirea celei de-a doua „forme a viitorului întâi — sânt *deopotrivă* de îndreptăţite".

Iar într'un *post-scriptum* al articolului: „D-l I. Botez şi metrica d-lui Dr. Stern", în coloana II pagina 2 a numărului 142 (de la 12 August a. t.) al „Adevărului literar" scriam tot cu referire la *o să plouă* şi *are să ploaie*:

„A doua formă a viitorului întâi (sau viitorul II, cum „îi zice d. Al. Philippide) se formează din prezentul indicativ „al verbului auxiliar *a avea* şi subjonctivul prezent al ver„bului respectiv".

Şi iată că acuma mă trezesc în replica d-lui I. Botez (în Viaţa Românească din Ianuarie 1924) cu următoarea observaţie:

> Dar d. Barbu Lăzăreanu, vrea să ne reformeze şi gramatica, pentru care de altfel arată dispreţ, şi vrea să reînvie şi cuvintele vechi, cu sprijinul d-lui dr. Stern. In Adevărul Literar (No. 140, 1923), d-sa ia apărarea d-rului Stern şi scrie cu titlul foarte mare al articolelor senzaţionale:
>
> „*Subjonctivul şi Imboldul d-lui I. Botez*". Când e vorba de d. dr. Stern, d-sa nu poate vorbi calm.
>
> Ce se întâmplase? In articolul meu *Shakespeare în româneşte*, pe lângă sutele de erori ale d-lui Stern, subliniasem că expresia *o să plouă*, nu e universal întrebuinţată în limba noastră. *Aici* e loc de vorbă şi-a spus d. Barbu Lăzăreanu:
>
> „Când eram copil, trăiam la Botoşani acolo copiii „spuneau *are să ploae*, dar la Bucureşti spun *o să plouă*"*) In sfârşit.. probabil că zeţarul îl aştepta să-i dea articolul.
>
> Dar dece *are să ploae* e *subjonctiv*, d-le Barbu Lăzăreanu, când *o să plouă*, chiar şi la Bucureşti, e tot *viitor*! E bine să te ocupi şi cu gramatica, măcar pentru titlurile senzaţionale.

Va-să-zică: cinci luni de zile *după* primul meu *erratum*, nouă-spre-zece săptămâni după apariţia unui *post-scriptum* cu desăvârşire lămuritor, iată că se iveşte şi d. Botez cu relevarea aceleiaşi „erori" de mult îndreptate! Muşchetarul nostru e carabiner. Carabiner dintr'ai lui Offenbach.

Inşfăcând acea greşală, d. Botez trebuia s'o prezinte imediat lectorilor în vre-un cotidian. Putea la urma urmei să ne bată nouă o depeşă cu conţinutul de mai sus. I-o tipăream cu plăcere (şi-i facem şi îndatorirea confrăţească de a-i corecta fraza: „zeţarul îl aştepta să-i dea articolul", unde într'a doua propoziţie nu se ştie care-i subiectul şi pe cine-l vizează complimentul nedrept).

Dar aşa, nu mai are haz! Pentru relevări de felul celeia a d-lui I. Botez, Povestea vorbii a lui Anton Pann are următoarea zicătoare:

Deşi biet n'a dormitat,
Dar târziu s'a deşteptat!

BARBU LAZAREANU

*) D-l Botez pune 'n ghilemele o frază rezumată numai, rezumată de *d-sa* dintr'un pasagiu măricel *al meu*. Vă asigur că eu spusesem lucrurile ceva mai frumos de cum se 'nfăţişează între semnele citaţiunii!

Trei pictori cehi

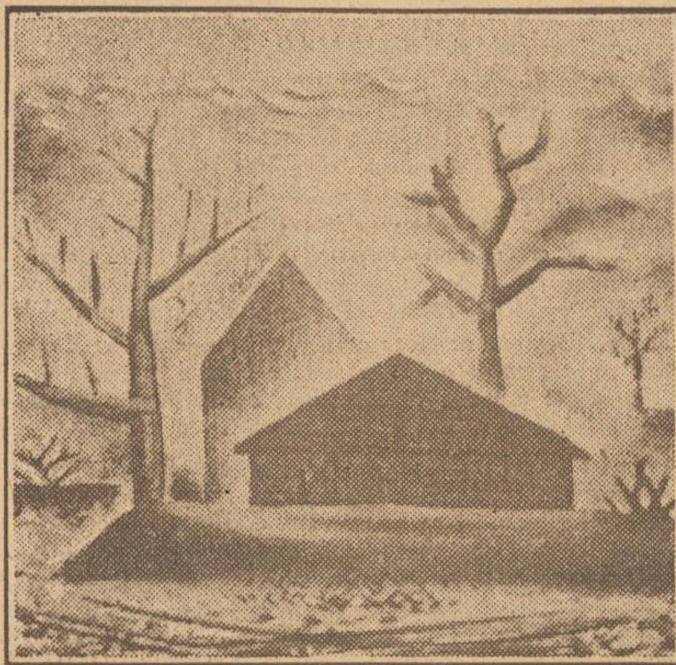

Vaclav Spala. — Țărancă cu un copil

Situația picturei cehe e firește cea europeană. N'a existat vreun curent al continentului care să nu fi ajuns și în Boemia, țara mijlocului geografic. In afară de aceastá, cei tineri se duceau totdeauna la Paris și la Munchen.

Nu aveau răbdare să aștepte acasă, până venea la ei curentul nou, ci se duceau să-l găsească la origine. Deveniră de un ecletism universal, abia trădând că se trag dintr'un popor esențialmente țăran, care altădată se lupta evlavios cu coasa, securea și plugul, pentru cauza credinței sufletești.

Redeșteptătorilor literari ai voinței naționale și cari fără germanul Herder n'ar putea exista, corespunde, în artele plastice, Josef Manes. El cunoaște folklorul, pictura țărănească, cântecul popular, începând să picteze epopeea vieței la țară, imnul idilic al celor douăsprezece luni ale anului. Manes însă, fiul unei familii de artiști, ale cărei generații își mărește patrimoniul culturei numai datorită celor ce vede și prinde ochiul, revarsă o uimitoare bogăție a dragostei și bucuriei vieței.

Iosef Capek. — Iarnă

In el se îmbină armonic, musical, un naturalism format din rusticism și dintr'un sistem nervos de-o finețe deosebită. El alternează munca și bucuriile anotimpurilor când, drăgălaș și plin de invenții, jucându-se cu curcanii grotești, când patetic în figuri dela sat, figuri impregnate de misticism.

Luminează întregul veac al nouăsprezecelea.

Mikulasch Ales, desenatorul, vine după el. Un maestru profund, plin de fantezie, ce în linii simple crează mii de icoane luate cântecului popular, poveștilor, legendelor. Pictează cu trăsături grațioase, câteodată poate prea dulci, împodobite cu ornamentul capricios, asemănător celor ce se află pe lăzile țărănești.

Frontul larg ale trupei impresioniștilor, aduce peisagiști de primul rang, apoi virtuozi oficiali, ca j. Preisler, un pictor-poet, descinzând din Marees și Puvis de Chavannes. Spre sfârșitul vieții sale însă (1918) trecu dela compoziții și simboluri la pictura ca atare.

Ceiace numim futurism, cubism, expresionism, răzbește cu ajutorul grupărilor, ce se luptă între ele. In limitele meschin-burgheze ale unui popor mic, cunoscătorul intelectual e rar, iar când unui artist din cauza lipsei de stimulație, îi e ușor, să se înalțe, el înclină spre oportunism. Cu toate acestea, Kubista, făcând onoare numelui său, înapoiat dela Paris ca un cubist entusiast, precum și alți tovarăși, n'au întâlnit numai furtună de împotrivire și refuz din partea publicului. Mulțumită expozițiilor lui Munch, Matisse, Dérain, Braque, Picasso, publicul nu era tocmai nepregătit. Și prin acest fapt, se forță, ca peste tot, discuția. Cubismul se impune, luptând din răsputeri, așa încât azi, în Praga, mai mult decât în orce alt oraș mare, formele sale se văd inspirând strada, arhitectura, stofele pictate, precum și placartele reclamelor.

Se întâmplă un lucru extraordinar. Arta asta nouă, părând atât de cosmopolită, deșteaptă o înțelegere națională. Nu, însă, politicește vorbind. Arta cea nouă se manifestă în opere, ce aparțin anumitor comunități populare, ba chiar anumitor comunități de rasă.

In mod foarte spontan, câțiva tineri pictori s'au întovărășit, la Praga, încă înainte de război.

Intre aceștia rees Capek, Hofman, Spala, Zrzavy, cari nu apar acum pentru prima oară împreună. Ii unise mai de mult expoziția „Incăpățânaților".

Ciudat însă că, atunci nimeni nu putu recunoaște, cumcă sunt cei mai reprezentativi pictori cehi.

Comparați țărancele roșii ale lui Joza Uprka din teatrul acela vienez, atât de admirat altădată, cu țărancele roșii ale lui Vaclav Spala!

Spala acesta, nu are nevoe să prefere costumul roșiu ca atare. La el toate culorile ard în sânge, în roșiu, în alb, albastru, verde, în fâșii largi, neșterse, pentru că sunt muzica țării, haina ființei, cerului, naturei. Abstracții geometrice simplifică universul, fac ca femeile cehe, spălând, scăldându-se, mergând, odihnindu-se, să aibe formele unui joc slovac făcuți din bucăți de lemn, adică greoae, rotunde ca o bilă, naive, culoarea dându-le, singură, viața adevărată. Culoarea e aceia ce arde ca sângele în carne, în plantă, în spațiu. Prin ea avea în nări mirosul unei veri veșnice, simțim gustul unui pământ fără vârstă.

Grizeriile muzicale ale lui Dvorak, dansează înaintea noastră. De când au pictorii cehi, atâta drăgălășenie, atâta frumusețe? Desigur ca nici de azi, nici de eri. Aici ne duce tradiția cu multă vreme înapoi. Pe catapetesmele altarului, făurite de anonimi maeștri gotici, Stăpânitoarele Cerului, se apropie de madonele sieneze, în ceiace privește nevinovăția lor copilărească și dureroasă. Acești pictori nu iubesc frumusețea prea armonică, ci numai aceia ce numim drăgălășenie. Și nimic nu-i miră și-i depărtează mai mult de germanii moderni, decât această lipsă a plăcutului pe cari germanii, o subliniază, din teama de banal. In scala de culori, a lui Spala, nestăpânită, chinuind în dominanta de roșiu, cântă bucuria vieții strămoșești, fericirea pământească, senzualitatea profundă.

O privire mai ascuțită însă, nu va putea să nu dovedească dincolo de toate acestea, tonul minor de melancolie visătoare, acea proverbială tristeță slavă, ce-i fără motiv, incețoșată, mistică....

La Josef Capek dăm însă și peste un rafinament artistic. Acest pictor ceh își propune o economie, re se ascute până la formulă. Acolo unde străbate lirica, vorbește numai lucrul ca atare. Tot ce se numește podoabă, frază, e înlăturat. Simțul simplicității, al curățeniei, se arată încă din subțirimea trăsăturei de penel, ce se ferește de „pastă". Capek, e atât de conștincios, din acest punct de vedere, încât îți vine aproape să-l învinovățești de o metodă rațională, ce-l face să fie deosebit de rece și cumpănit. Și el, e un atotștiutor, un atotputinte, pictor, poet, rezoneur (pentru a nu spune filozof). Ai un haut gout de plăcere eclectixă. Distilează arta din fenomene, și întruchipează făpturi din misticism. Făpturi ce sunt desăvârșite cu cifrele, transparente, precise, din dumnezeirea absolutului.

Copii săi marinari! Pictate parcă cu linia, țapeni ca păpușile nearticulate, numai insinuări ale realității. Acest automatism are însă, undeva o viață ascunsă. Ți-amintești de oamenii artificiali, ce-și joacă deodată articulațiile, se pun în mișcare, un ceas drept suflet, straniu, oameni, ce la Capek sunt, în afară de toate acestea, eleganți. Un roșiu strălucind plăcut, prietenesc, umbre puține. Pe farmer îl pictează cu ochii albaștrii, ochii în cari lucesc acea depărtare de lume, acea limpezime, liniște, acel ceva colțuros plin de un farmec arhitectonic. O naivitate, ce se apropie de aceia a lui Henri Rousseau.

Dar cerșetorii lui Capek!

Nu mai e nimic automatic, cele mai gotice făpturi, glorificarea sărăciei, un oraș evanghelic, evlavios, ințelenit, devastare de case, mizerie, evlavie, rugăciune.

Cei din urmă vor fi cei dintâi. Te întrebi: Oare acel ce-a pictat acestea a fost un credincios! Undeva e trasă granița abia vizibilă, în dosul căreia există el: căci problema cerșetorului îl emoționează dar nu se transpune în cerșetor. Tot ceiace e social, religios, poetic se topește una intr'alta. De asupra tuturor însă, ca cel mai sensibil stă artistul. Pe cocotă o pictează cu ochii adânciți de umbre, cu obraji emailați, cu gura mică și roșie, cu bărbia mică, cu pălăria mare, o biată târfă beată, asemănătoare morții cu toate fardurile, țipătoare, artificială, înfricoșătoare, dar purtând in mână flori curate nevinovate și dulci de mărgăritar. Desigur, puțin cam literar, dar câtă invenție pitorească! Câtă mireazmă de realitate întrece însă acest artist. O îndrăsneală a spiritului ar putea face pe Capek să devie un virtuoz al multor arte, dacă nu l'ar reține un simț singur al realității.

E cu atât mai greu să scriu despre delicatul Rudolf Kremlicka, cu cât arta sa melancolică e făcută din umbre lineare și plastice. Desenul său are mai mult sentiment decât senzualitate. E atât de inventativ și bogat în finețe.

In opera sa clasica „Spălătoreasa", liberă de orice stilizare, se pot dovedi imediat calități, ce se observă și la peisagiile sale. Simplitatea luminei coloritului său subliniază arabescu liniei. Impresia impersonală a tablourilor sale, e o dovadă, simbolurile realității fac loc simbolurilor vieței de artist.

Toți iubesc poporul mai mult decât pe ei, admiră forțele stimulante, ce se rup din ei, căutând o formă, bănuesc misiunea lor, de a le da expresie acestor forme, și în ascuns cred ca și Dostojewsky, în mesianismul slavismului.

„Pe Argeș în sus"

Un apus de soare trist ca un adio
A murit departe peste-un deal sărac,
Prinsă 'n dealul vii, în amurgul galben,
Plânge-o tocălie într'un vârf de-arac.

Galbene amurguri, — toamnă dela vie,
Unde este crama cu pridvor străvechiu,
Amintire, — cântec de copilărie
Cum te 'ngroapă anii ca pe-un cântec vechiu

Drum batut de lună lângă Râul Doamnei
Noaptea 'n legănatul carelor spre sat,
Ca și altădată, amintirea toamnei
Mi te zugrăvește 'n taină de înserat.

Seceriș de aur, — câmpuri de otavă
Cu chenare 'n galben, desfrunzit zăvoi,
Focuri de Sântpietru fumegând în slavă,
Toamnă de-altădată din sat dela noi.

Credincios în suflet vă țin adăpostul,
Casa mea bătrână, — clopote din sat,
Cum vă văd în minte și vă știu tot rostul
Ca 'ntr'o carte scrisă de Ion Pillat.

Const. Argeșan

* * *

Azariel

Te voiu iubi, Azariel, pe drumuri verzi,
Sub tremurări de sicomori și tamarini.
Pe galbene poeni te-oi face să te pierzi,
Iar prin păduri îți voiu aprinde 'n ochi lumini.

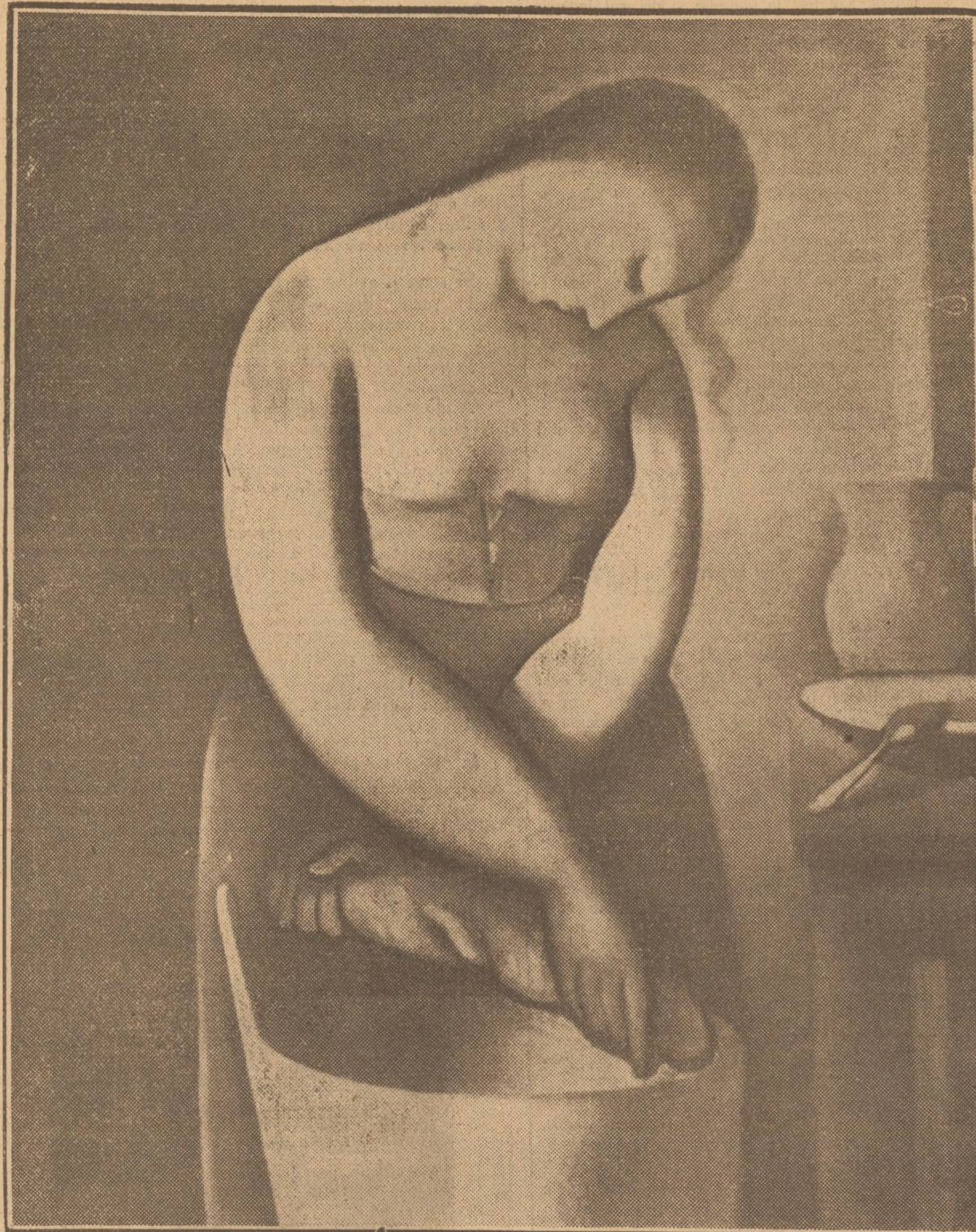
Te văd în limpezi nopți și te visez în mohorâte zile...
De tine 'mi spune gâlgâitul apelor ce plâng;
De tine foșnetul aripilor din crâng,
Și legănarea roșcovanelor cămile.

Te voiu iubi, Azariel, te voiu iubi
Când luna va cădea, piezișí peste tufișuri.
Și dorul meu, în noaptea sură 'ți va sclipi:
Argint de val pe întuneric de prundișuri.

Mireasma ta de mirt și aloes
In fiecare seară — o voiu adulmeca,
In drumul tău cu florile dorinții am să-ți ies,
Și tu pe lespezile nerăbdării mele vei călca...

Pe brațe amețite — am să te port,
Și, când petale mari de umbră or să cadă,
Infiorați, vom luneca spre caldu-mi cort,
Ca două bărci tremurătoare, înspre radă...

1924 **Virgiliu Moscovici**

Rudolf Kremlicka. — Spălătoreasă

Mişcarea culturală

de SCARLAT FRODA

N. DAVIDESCU, Inscripţii, versuri (Cultura Naţională).

D-l N. Davidescu e un intelectual. Lumea sensaţiilor şi a emoţiilor e disociată prin analiză, viaţa e privită cu un ochiu critic, emoţia dezarticulată în elementele ei primare, creaţia artistică recompusă din elementele noi elaborate, caracteristice personalităţii poetului, ideistice.

Pentru poet, viaţa e ideea. Dar nu o idee *à priori*, făurită. Dimpotrivă. Viaţa ca şi natura întreagă e anestetică. Poetul, printr'un proces intelectual spontan, reclădeşte cu materialul ideii pure opera de artă. Senzaţii şi emoţii îşi pierd culoarea lor caracteristică de material pasional şi pictural, se disociază ca în teoria fizicii, în atomii abstracţi şi infinitezimali şi poetul, printr'o sinteză creatoare făureşte prin idei lumea sufletului său. O lume fără emoţii grăbite şi ieftine, fără bagaj sentimental de duioşie lesnicioasă, fără văpsea şi suliman, tras cu bidineaua. Emoţia e intelectualizată. Personalitatea poetului e cristalizată şi refuză sau selecţionează cu grije din totalitatea impresiilor, numai acelea, cari pot purta cu demnitate semnul nobleţii intelectuale.

D. N.Davidescu este un poet intelectual, fără a fi preţios, pur, fără a fi rece, sincer, fără a fi căutat. Este un intelectual cu solide concepte, un poiet de talent cu o versificare clasică, de antologie, o personalitate definită şi luminoasă.

Beaudelairian, în sensul unei realizări depline a poeziei intelectuale, d. N. Davidescu aduce în literatura română, aportul unei personalităţi, de cea mai nobilă putinţă intelectuală, cu înalte idealuri estetice şi plină de realizări.

Ca şi la Beaudelaire, dragostea este o asociere de voluptate, descompunere şi putreziciune:

Visez femeia 'n care să ador
Sclipirea putrezitelor organe
Şi să respir prin vine diafane
Miresmele dorinţelor ce mor..
(Poză, pag. 52).

Femeia e făcută după chipul şi asemănarea noastră. E sinteza unei dorinţi bolnave şi a unei sensualităţi morbide, caracteristică vremurilor de nevroză:

Femei încătuşate de destin
Işi răsucesc pornirile din trup,
Iar viespele dorinţei, cu venin
Işi face din carnea sânului lor stup.

Zadarnic au în candeli untdelemn
Şi pâine din belşug la masa lor,
Căci sbuciumul de astăzi e un semn
Al nopţii presimţite 'n viitor.
(Arabesc ritmic, p. 5)

sau,

Femei cu masca roasă de fard, cu gesturi grave
Rostogolindu-şi ochii în cearcăne de K'hol
Ne' nvăluie 'n tristeţa privirii lor bolnave
Şi tulbure de-albastrul vaporilor de-acool.
Sub roşul de pe buze, satanica lor gură,
Infăţişează-o rană de sânge revărsat
Iar zâmbetul lor straniu desvăluie-o dantură
Uşor îngălbenită de-un galben pal şi mat.
(Tuturor, pag. 72).

Dar această femeie, cu toate viciile ei, în care ne reflectăm cu toţii, îl obsedează, are nevoie de apropierea ei, ca să se consoleze de dragostea adevărată, care nu va mai veni niciodată, fiindcă n'a fost decât imaginativă:

Deşi nu pot să te iubesc şi niciodată
Nu voi putea — te rog însă rămâi cu mine,
Să am cu cine să vorbesc de cea plecată
Şi cine să-mi asculte lungile suspine

Şi să vorbim de-aceea de-odinioară
Atât de mult încât cu timpul vei iubi-o
Iar râsu-i să găsească 'n tine o vioară
Şi plânsul tău să 'ncoroneze-al ei adio

Şi-atunci, ca doi bătrâni legaţi în amintirea
Cu care zdrobitor trecutul ne'mpreună,
In ochii noştri s'adunăm nemărginirea
Şi golul vechilor hipnotizaţi de lună;

Iar când de-asupra noastră 'n serile de vară
Ieşi-va Venus ca o candelă albastră
Vezi... cine ştie dacă-atunci nu o să ne pară
Că spunem o poveste tristă... dar a noastră.
(Celei din urmă, pag. 18).

Şi totuşi poetul ştie să fie şi galant când scrie o „Dedicaţie":

In ochii tăi e prea mult infinit
Şi 'n sufletu-mi prea sunt adânci ruine
Incât atunci când privesc în tine
Mă simt mai mic şi mai îmbătrânit.

Totuşi, femeia visată n'o poate niciodată întâlni. Atunci, ea, femeia fără nume, femeia tuturor e consolatoarea inconştientă a idealurilor niciodată realizabile:

Şi'n vreme ce dorinţa spre dânsele ne poartă
Chemăm din gol femeia visată şi livizi
Parodiem sinistru iubirea noastră moartă
Şi vremurile 'n care credeam în ea — stupizi!

Sensualitatea nu este, după cum se vede, goana instinctuală şi exasperată a simţurilor. Este o consolare şi un refugiu. Este imposibilitatea de a se realiza în dragostea sufletească, incapabilă de a satisface fantezia intelectuală atât de pretenţioasă. Simţurile şi femeia simţurilor e o invenţie a gândului care se poate regăsi deplin şi stăpân pe sine în afară de pasiune. Poetul poate iubi şi această lume pe calea unei simpatii intelectuale. Iubind cu adevărat, ar fi robul pasiunii sale şi nu voeşte. E prea plin şi mândru de el. Voeşte să fie singur şi izolat:

Eu sunt o piramidă a vechiului Egipt
Pe-al cărei creştet luna clorotică s'a 'nfipt
Şi 'n care Faraonii culcaţi sacerdotal
Se 'nşirue 'n sicrie masive de santal.
(Ecce homo, pag. 9)

Şi totuşi ce tragică e situaţia poetului, care pe aripile fanteziei vagabondase prin atâtea locuri, când îşi dă seama că:

Tavanul cârciumii e jos
Iar cârciuma e afumată
Şi'n greul aer e miros
De carne friptă şi de gloată

Beţivi murdari primesc în silă
Primind al vinului botez
Iar cu linişte umilă
Mă uit la dânşii şi visez.
(Concert, pag. 14)

Şi totuşi în această atmosferă de voită abrutizare a simţurilor, de narcotizare permanentă, poetul rămâne, întreg, nesupus altor legi decât a propriei sale personalităţi:

Reintră'n pace suflete şi-ascultă:
Inchide restul aripelor tale
Şi-aruncă loviturii lor mortale
A'ncrucişării braţelor insultă.

Croieşte-ţi din mândria ta adâncă
O mantie puternică şi gravă
Şi mistuind a'nfrângerii otravă
Ascunde-o ca pe-o viperă'ntr'o stâncă.
(Solilocul unui învins, pag. 51.)

Dar, poetul are şi o concepţie proprie a lumii. Satan e creatorul ei, fiindcă Dumnezeirea reprezintă repaosul absolut. Satan, a creiat pe om:

Satan, dorind să-şi simtă puterea lui în haos
Se smulse din oceanul eternei nemişcări,
Şi rupse armonia eternului repaos,
Privindu-se'n oglinda întâiei desbinări.

Simţea că e puternic, dar îl durea că nu e
In spaţiu conştiinţa profundei lui mândrii
— Doria o existenţă capabilă să spue
Că el e prometeul divinei atonii.

Şi, astfel, într'o seară din vremuri legendare
Punând din el voinţă prin golul cristalin
Şi din dumnezeire luând la întâmplare
Materia inertă creă pe om — Amin.
(Daemonica Poemata, pag. 105).

Iuda e un trădător predestinat ca în tragediile antice pentru triumful sublim al lui Isus:

Cugetă că porţi în sânge dela naştere-a ta crimă
De Iehova hotărâtă pentru cea mai înaltă treaptă,
Şi că'n clipa când te-ar pierde te-ar preface 'ntr'o victimă
Ce sfârşeşte un capitol dintr'o biblie nedreaptă.
(Parafraza sărutării lui Iuda, pag. 77).

Aceasta e poezia acestui intelectual poet, care prin metodele logice ale artei sale pure, reuşeşte pe calea gândului abstract şi a unei poezii proprii, să intereseze, să mişte şi să emoţioneze prin simpatie intelectuală. Este drumul cel mai greu şi pe care au mers foarte puţini. D-l N. Davidescu, are meritul de a fi unul din cei dintâi biruitori într'o realizare deplină, pe drumurile artei celei mai nobile.

Insemnări teatrale

OTHELLO, dramă în 5 acte de *W. Shakespeare*, la *Teatrul Regina Maria.*

Poemul dragostei adânci, inspirate, chinuitoare şi distructive este prezentat într'o formă desăvârşită şi plină de etern omenesc în Othello. Fiindcă acest tip, în care unii văd numai aspectul geloziei, reprezintă în realitate, pasiunea pătimaşe, avânturile sublime şi chinurile înfricoşătoare ale nebuniei amoroase. Othello iubeşte. Suflet aprins, sânge cald şi răscolit de rasă veche şi rafinată, el nu poate înţelege posesiunea decât ca un fapt complet şi absolut. Dragostea lui e infinită ca şi pasiunea, care-l mistuie. Pentru el, Desdemona trebuia să rămâie un obiect de veneraţie religioasă şi mistică, la care să se închine. In adoraţia lui fanatică nu trebuie să intre nici o clipă îndoială şi mai ales bănuiala.

Inchipuiţi-vă că acest credincios instinctual şi pasionat cade într'o zi victima uneltirilor lui Iago, tipul intrigantului. Suportul său moral se clatină şi ameninţă să se prăbuşească. Othello iubeşte cu pasiune. Pentru întâia oară în rassa lui de mistici credincioşi, sămânţa îndoielii încolţeşte. Durerea lui nu mai cunoaşte margini, îndoiala, gelozia, ura, teama iau proporţii uriaşe. Othello e gelos cu toată gelozia unei rasse contrazisă în instinctul ei primar de credinţă absolută. Nu mai crede nî nimic, suspectează fiecare gest, pândeşte, complotează, suferă, se martirizează şi înnebuneşte într'o preocupare unică, spre care se revarsă toate forţele sufletului său întreg.

Şi fiindcă o dragoste atât de mare nu se poate realiza niciodată pe pământ, el se sinucide, după ce omoară pe Desdemona. Pământul şi liniştea supremă vor acoperi această pasiune chinuitoare, supraumană.

Dar Iago? Câtă adâncire psihologică. El nu e un intrigant, căutat de dragul acţiunii şi desfăşurării conflictului. E plin de viaţă. Iago e convins că Othello a fost amantul soţiei sale şi se răzbună. E însă laş, şi nu luptă pe faţă. Arma lui e perfidia, calomnia şi minciuna. Othello cade în cursa lui vicleană. Şi drama dragostei se desfăşură pasionantă, vie, copleşitoare şi dureroasă.

Gelozia lui Othello e apoteoza şi cântecul barbar al celui mai adânc din sentimentele noastre, al iubirii.

* * *

PHEDRA, dramă în 5 acte de *Racine*, la Teatrul Eforia.

Racine e marele precursor al teatrului dragostei, este acela, care în literatura dramatică franceză a adus pentru întâia oară, sbuciumul, pasiunea şi sufletul femenin pe scenă. Esther, Athalie, Phedra, Iphigenia sunt eroinele teatrului racinian. Până la el, femeia era un pretext, fiindcă eroii lui Corneille aveau preocupări vitejeşti, militare şi de ordin social. Conflictul se dedea între voinţă şi împlinirea datoriei. Racine aduce pe scenă pasiunea, sufletul, instinctele şi patimile. Teatrul se umanizează, eroinele sale au preocupările, suferinţele şi aspiraţiunile pornirilor eterne.

Acest aport a fost atât de decisiv pentru desvoltarea ulterioară a teatrului francez, încâ a devenit în ultimul timp, aproape exclusiva sa preocupare. Rămân totuşi în tradiţia teatrului lui Racine, apologişti ai sufletului femenin, Georges de Porto-Riche şi Bataille, făuritorii formulei „théâtre de l'amour"

SCARLAT FRODA

Cărţi şi Reviste

ADRIANO TILGHER: RICOGNIZIONI (Recunoştinţi) Libreria di scienze e Cettere. Roma, 1924.

Autorul volumului de care ne ocupăm în cronica de astăzi, a dat mai înainte pagini remarcabile asupra teatrului italian Chiar în No. pe Decembrie 1923 al revistei din Fiume: „Delta" am citit un studiu asupra noului teatru italian în care se explică, în liniamente generale, arta teatrală a unui *Luigi Chiarelli* sau *Pirandello.*

Dacă în volumul anterior Tilgher a studiat teatrul contimporan aşa cum răsare, în special, din lucrările autorilor francezi şi italieni, în acest din urmă volum însă, preocuparea lui Tilgher este îndreptată asupra a tot ceeace este italian în cultura ţării sale. Deaceea găsim cercetări asupra literaţilor *Cicognani* sau *Bontempelli*, portrete istorice sau politice oferite de activitatea pe tărâmul specialităţilor a unui *Ferrero, Buonainti, Salvatorelli, Turati,* etc..

Este metoda lui Tilgher accesibilă tuturora? Intr'adevăr Tilgher prinde problema centrală a unei opere, a unei personalităţi şi brodează în jurul ei o serie de discuţii care au în vedere mai mult intenţiunile decât realizările. Dar în faţa substanţialităţii procedeelor sale semnul de întrebare cade atunci când, cu toată neglijarea formei, autorul studiat e privit din toate punctele activităţii sale. Iată dece Pirandello a fost cunoscut şi răspândit numai după impunătoarele articole ale lui Tilgher, mai ales că acesta venea în teatru cu idei noi asupra artei dramatice. Un capitol interesant din cartea lui Tilgher este acela în care autorul face o „paralelă între literatura franceză şi cea italiană". Unitatea franceză — spune Tilgher — face din literatura ei o manifestare a vieţii sociale. De aici lipsa unui lirism înalt, lipsa misticismului în această poezie lirică. Marii lirici francezi, *Villon, Baudelaire, Verlaine,* au fost nişte declasaţi. Pe când ne-unitatea Italiei a dat literaţilor o viaţă spirituală intensă, ceeace o dovedeşte şi lipsa unui curent realist în Italia, deoarece literatura ei este a unor oameni singuratici. *„Franţa are o literatură, Italia are scriitori"*. Şi, în această privinţă, cuvintele lui Tilgher ni se par întemeiate.

* * *

LA VIE LATINE (Februarie) apare la Paris, condusă de *Maurice de Waleffe*, şi se subintitulează „organ officiel du bureau permanent de la presse latin d'Europe et d'Amérique". La început, o salutare adusă lumii latine de *Gabriel D'Annunzio* şi articolul lui de Waleffe: Pourquoi il existe un monde latin?" Urmează articolul despre viaţa intelectuală din toate capitalele lumii latine: Paris, Roma, Madrid, Mexico, Buenos-aires; viaţa intelectuală a Bucureştilor este descrisă de d. Pompiliu Păltănea, care stărue să oglindească viaţa capitalei noastre din toate privinţele: politică, socială, culturală...

Revista face o bună operă de propagandă.

* * *

ARCHIVELE OLTENIEI (Ianuarie-Februarie) apare cu un obişnuit material de specialitate: d. profesor *I. Bianu* precizează chestiunea cu „moara de hârtie dela Cozia" cu amănunte cari au scăpat articolului d-lui *N. Iorga* din No. 9 al revistei. Despre „câteva costume româneşti din vechime" scrie d. *Constantin I. Karadja* după cartea lui Abraham de Bruyn: *„Diverserium gentium Armatura Equestris. Ubi fere Europae, Asiae tque Africae equitandi ratio propria expressa est"*, publicată, se pare, pe la 1575. Restul articolelor sunt semnate de d-nii G. Bogdan-Duică, C. V. Obedeanu, şi Ant. Oprescu. Interesantă este cercetarea d-lui Obedeanu despre „Rolul Olteniei la întronarea fanarioţilor", în care, acest capitol din istoria naţională îşi capătă o lămurire nouă. Ca model de baladă istorică este „Mihai Viteazul şi Boierul Dobriceanu" pe care d. R. S. Molui a descoperit-o prin părţile Banatului.

Comunicările d-lor *N. Plopşor, T. G. Bulat, N. G. Dinculescu* şi *D. D. Stoenescu* aduc noui contribuţiuni la cunoaşterea trecutului acestei provincii care şi-a găsit mănunchiul de cercetători harnici. Recenziile aparţin d-lor Ch. Laugier şi C. D. Fortunescu. Din eceste note aflăm că la Craiova există o „Universitate liberă" care are cursuri de trei ori pe săptămână. Din activitatea anului trecut aflăm că la cursul de „istoria literaturii române" d. profesor C. D. Fortunescu a făcut în total 12 lecţiuni, tratând depre George Lazăr, I. Heliade Rădulescu, Gh. Asachi, Dim. Cantemir, V. Alecsandri, Văcăreştii, Conachi, etc. Despre „istoria filosofiei" continuă să ţină curs d. *V. G. Sandulian*. Tot la Craiova a luat fiinţă cercul literar „Ramuri". Iată cum — modeşti şi fără trâmbiţă — cei dela Craiova înţeleg să-şi ocupe vremea.

* * *

ROMA, revista de cultură italiană condusă cu atâta entusiasm de *d. Ramiro Ortiz*, profesor de limba şi literatura italiană la Universitatea din Bucureşti, închină numărul pe Ianuarie lui *Luigi Pirandello* şi curentului creat de arta sa: „Pirandellismul". In publicaţia noastră, şi tot la această rubrică, ne-am ocupat, în repetate rânduri, despre proza, despre teatrul lui Pirandello, scoţând în relief tot ceeace s'a scris în revistele streine despre acest mare literat al Italiei de după războí. Ne mulţumim pentru astăzi să arătăm, odată mai mult, care este esenţa teatrului de idei, caracteristică totală la Pirandello. Pentru aceasta reproducem câteva rânduri din articolul iubitorului de cultură italiană d. *Gh. Călinescu:*

„Teatrul de idei nu e formulă nouă şi nici o creaţie italiană. Tot teatrul modern, pornind dela Ibsen, arată preocupări pentru problemele intelectuale, dându-le un loc mai mare sau mai mic în provocarea conflictului. Am putea cita spre pildă pe B. Schaw, pus de mulţi alături de Pirandello. Insă aici, ca peste tot, avem de aface cu un accesoriu, cu un mijloc de a stimula interesul, cu ceva exterior miezului dramei. A face însă din expunerea ideilor însăşi, trupul piesei, a înlocui ciocnirea de voinţe prin deosebirea de păreri, a stârni nerăbdarea spectatorului în aşteptarea concluziei printr'o dialectică ce obiectivează pe scenă antinomiile şi transpune procesul cugetării din creerul autorului în creerul fiecărui dintre spectatoare, a face loc şi în tetru ficţiunilor noastre nu mai puţin reale pentru noi decât viaţa aşa zisă obiectivă, într'un cuvânt a nu mai privi viaţa din afară înăuntru, ci din forul nostru intim, pentru a da suflu dramatic propriei noastre închipuiri, iată noutatea cea mare a lui Pirandello. Ne aflăm în faţa unei răsturnări totale a vechei concepţiuni dramatice care presupunea o lume obiectivă, deci unică. Plutim în cel mai EINSTEINIAN relativism. Eroii pirandelieni n'au realitate proprie, ci numai una relativă pe care le-o împrumută autorul, societatea, sau propria lor credinţă. Au atâtea realităţi câte puncte de vedere sunt. De aci conflictul — nu cel tradiţional între realităţi absolute — ci între feluritele aspecte ale aceluiaşi. Eroii se răsvrătesc împotriva reprezentării pe care şi-o face lumea despre dânşii, sau înşeală societatea ascunzându-se sub o aparenţă străină de propria lor fiinţă. Acest fapt amăgeşte cunoaşterea noastră, îi răpeşte valoarea obiectivă şi stârneşte acea extraordinară atmosferă pirandelliană de stupoare, de nedumerire, de confuzia între ficţiune şi realitate, între realitate şi părere, care tinde la enunţarea temei: totul este amăgire".

In traducere se publică „Diploma" comedie într'un act şi schiţa „Pisica, un sticlete şi stelele", opere care, alese parcă înadins, pun mai mult în evidenţă preocuparea intelectuală din teatrul lui Pirandello. La „Cronică" un articol — interview al lui Virgilis Martini, reprodus din „Comoedia". Restul notelor ne pun în curent cu ştiri noui asupra literaturii italiene contimporane.

Pentru iubitorii de cultură italiană recomandăm cu căldură revista d-lui profesor Ramiro Ortiz. Este un îndreptar care, nu numai că te ţine în curent cu tot ceeace e nou şi bun în literatura şi cultura italiană, dar te povăţueşte asupra drumului ce trebue parcurs pentru desvelirea tainei misticismului care încoronează literatura Italiei.

* * *

In SAPTAMANA *muncii intelectuale şi artistice* (23 Februarie) de menţionat articolul d-lui *C. Pietraru:* „Femeile generatoare de ideal" şi nuvela „Logofătul Nicoară" a d-lui *Petru Cătunaru.*

G. B.

CITIŢI

Cuvântul Liber

Numărul 6

viguroasă revistă politică şi culturală scrisă de cei mai apreciaţi publicişti :: independenţi ::

Exemplarul 5 Lei

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

INSEMNĂRI

O greşală de tipar

In numărul trecut al „Adeverului Literar", am publicat o scrisoare a d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti, nemulţumit de o recenzie a colaboratorului nostru, d-nul Scarlat Froda. Cu privire la fondul discuţiunii, ne-am spus cuvântul în nota de care am însoţit scrisoarea.

A mai rămas nelămurită o chestie lăturalnică ridicată de d-nul Brătescu-Voineşti. D-sa s'a plâns de o eroare de nume, strecurată în recenzia d-lui Froda: **Zarzăr,** în loc de **Zarzara.**

Ne-am închipuit imediat că o asemenea modificare nu putea fi datorită de cât unei greşeli de tipar. Şi în adevăr, aşa este. Atâta numai că greşeala nu s'a strecurat în „Adeverul Literar", ci în..... volumul d-lui Brătescu-Voineşti, unde personagiul cu pricina, poartă numele **Zarzar,** cum s'a reprodus şi în „Adeverul Literar", iar nu **Zarzara,** cum a fost, de sigur, în manuscrisul autorului.

Protestul d-lui Brătescu-Voineşti, apare deci fără obiect, căci vinovatul nu este zeţarul nostru, ci colegul său de la „Cultura Naţională", care a editat volumul.

Iată lămurit, prin urmare, şi acest amănunt lăturalnic, după ce prin scrisoarea d-lui Brătescu-Voineşti şi prin nota noastră din numărul trecut, s'a lămurit, sperăm, şi fondul chestiunii.

Expoziţia pictorului Ştefan Dumitrescu

Expoziţia dela Sala Sindicatului artelor frumoase din str. Corăbiei a pictorului Şt. Dumitrescu este una din cele mai interesante în domeniul picturei din anul acesta. Asupra felului cum a interpretat lucrurile în numeroasele sale tablouri n'ar fi mai indicat nimeni să se pronunţe decât d-sa care este artistul cu o puternică viziune dublat de intelectualul cu spiritul superior de autocritică.

Arta picturei nefiind o copie fotografică a naturei, artistul trebue să fie un fin analist; dându-ne lucrare de o nuanţa subtil stiinţific, căutând să desece şi să analizeze culorile şi efectele tonurilor în natură pentru a căpăta pe pânză sugestia vie a senzaţiilor.

Artistul trebue să reprezinte nişte aspecte din natură extereorizând plastic nişte inpresiuni urmărind deci adevărul: arta lui fiind mai mult cerebrală!..

El trebue să extereorizeze precis o formă cu mijloacele pe cari abilitatea lui i le oferă asemenea sensaţia coloristică.

Maestrul Dumitrescu s'a inspirat şi de la şcoala toscană incesivă ca, linii cari înscriu o formă, şcoala în cari a excelat şi germanul Dürer; şi de la şcoala flotantă a Veneţienilor coloniştí, de mare envergură, care amăgeşte linia, însă care are viziunea coloristică în care a excelat Tintareto, Titzian şi flamandul Rubens în portretele şi nudurile lor.

Folosindu-se de aceste două şcoli căutând însă să împace culoarea cu desenul, înscriind deci culoarea în formă s'a ridicat astfel la stil.

In unele tablouri având o gamă de culori aurie, gamă a şcoalei Renaşterei italiene, care împacă culorile calde cu cele reci ca în tabloul „Cina", iar altele ţinându-le, într'o gamă de griuri, variind astfel după subiect şi inspiraţie.

Fin observator al naturei, abil în extereorizarea impresiunilor pune precis culoarea în formă, culoare grasă, nemuncind-o prin reveniri, cari îmbâcsesc, pierd frăgezimea şi transparenţa.

Cât priveşte chestiunile de concepţie ne represintă în „Munca" o compoziţie decorativă arătându-ne că nu se perde în teorii în abstracţia simbolurilor, ci în realitate, dându-ne în compoziţia aceasta un moment static, simbolul muncei represintat prin o familie de muncitori surprinsă pe câmpie, în laboratorul unde se prepară pâinea noastră de toate zilele. Eroii săi sunt umilii muncitori, pe cari pentru ideea sa decorativă îi aşează de front.

Din atitudinea personagiilor, sobră, din tratamentul larg, din incisivitatea liniei, cari caracterzează precis formele artistul ne redă ţăranul veritabil, iar nu ţăranul de carnaval pe cari îi exagera chiar Grigorescu.

Poet în alegerea subiectelor d-sa se complace mai ales în evocarea subiectelor rustice, fixând momentele caracteristice, ale vieţei simple şi pline de poezie a ţăranului muncitor.

In Cina ne impresionează gesturile liniştite ale ţăranului nostru serios şi simplu, care se aşează la masă cu liniştea cu cari se aşează la muncă ca o necesitate, negustând deliciile meselor copioase.

Ca execuţie technică d-sa ajuns la maturitate ne redă în mod sintetic lucrările cu tonuri curate, bine valorificat, incesive ca desemn cu o compoziţie admirabilă, construind şi dând caracterul modelului având unitate de acţiune şi sesizând mişcările în mod atât de firesc în cât îţi face impresia că se desprind din pânză. Asemenea păstrează proporţia în mod precis.

De şcoală nouă — cum am mai spus — a celor cari intelectualizează arta picturei, departe de şcolasticismul pedant al profesorilor, necăzând în manierismul rataţilor, emancipat da la toate şcoalele noi cari au reţinut pe mulţi, pe cari însă le-a folosit, s'a sustras lor creind o artă a sa personală.

E motiv în peisagele sale cu culori fragede şi transparente, cu flori pline de savoarea bine meritate între ele.

Nudul expus, plin de naturaleţă, având carnaţie, cu o poză sugestivă, fără să sugereze însă patimă, înobilat fiind prin o atitudine decentă.

Un număr însemnat de desemne, denotă pe maestrul atât de stăpân al artei sale: căci desenul fiind piatra de încercare a artistului, se vede în desenul său atâta sintezie, atâta incisivitate, reuşind ca numai prin câteva linii să redea o mişcare, să caracterizeze o formă.

Salutăm cu bucurie această manifestare artistică superioară a maestrului pictor. St. Dumitrescu, cari ne presintă toate genurile de pictură: „de genre", „plin-aer" „decorativă" „academică" „portret", arătându-ne un spirit complex, stăpân pe meşteşug, cult, ajungând la apogeul artei, un artist care nu ştiu dacă mai are ceva de cucerit în viitor.

I. ŞTEFANESCU
Sculptor

Şt. Dumitrescu. — La un pahar cu vin

Contribuţii la biografia lui Carada

FRAŢII GOLEŞTI CĂTRE EUGENIU CARADA
— Eugeniu Carada apărătorul Goleştilor în faţa justiţiei —

Domnule Carada,

Eri numai am putut citi pledoaria dumitale in procesul ce s'a făcut cu ocaziunea protestului comunei Bucureşti. Auzindu-te, mumă, surori, fraţi, am uitat pe acuzatori şi infamia acuzării; ne-ai făcut să retrăim in timpii cei mai frumoşi ai vieţii naţiunii şi în cei mai fericiţi ai vieţii noastre, în timpii de acţiune şi de credinţă. Iţi datorim încă şi mai mult. Convingerea, credinţa ce vibrează în cuvintele d-tale ne-a redat credinţa că viaţa nu s'a stins în naţiunea noastră, că are, încă, conştiinţă de ea însăşi şi că, prin urmare şi la noi, ca pretutindeni, indivizii pot fi loviţi, dar ideea *nu va putea fi ajunsă, adevărul nu va putea fi denaturat.*

Este mult timp de când ne-ai făcut să te iubim: acum însă, te cunoaştem pe deplin şi-ţi strângem mâna cu cea mai deplină dragoste şi fericire, căci ne-ai dovedit, prin talentul şi credinţa dumitale, că România produce şi că, prin urmare, va fi.

Nicolae Golescu, Alexandru Golescu, Radu C. Golescu.

Mormântul lui Vasile Alecsandri

In nenumărate rânduri şi în paginile „Adevărului Literar" am atras atenţia guvernului, asociaţiilor şi societăţilor culturale, precum şi Academiei Române, asupra mormântului părăsit dela Mirceşti unde doarme somnul de veci Vasile Alecsandri. Câtă vreme a trăit soţia poetului,— femeie părăsită şi nevoiaşă — lunca şi mormântul mai aveau aspectul de ceva civilizat, astăzi locul de odihnă al bardului a devenit o ruşine naţională în loc să fie o mândrie a neamului românesc.

Ca o fericită coincidenţă, când în numărul nostru trecut apare articolul d-lui A. de Herz, în care cerea din partea celor în drept un mai mare respect pentru trecut, Episcopul Lucian Triteanu al Romanului publică în ziarul guvernamental „Viitorul" următorul apel către preedintele Academiei Române:

Eparhia Romanului cu întinderea ei dela Milcov până la Scheia este un adevărat Pantheon *al neamului românesc. Pământul acestei eparhii este frământat cu sângele multor eroi căzuţi în lupte crâncene, purtate însă cu vitejie rară pentru apărarea legii şi a moşiei, iar în urmă pentru întregirea neamului. Alături de moaştele acestor eroi, în sânul pământului primitor al acestei eparhii, se găsesc osemintele unor* personalităţi morale, *cari fac gloria nepieritoare a ţării şi a neamului nostru. Intre aceste personalităţi străluceşte acel rege al poeziei, cel mai neaoş reprezentant al simţirii şi gândirii româneşti,* VASILE ALECSANDRI, *îngropat în laturea luncii dela Mirceşti. Cel ce a desgropat bogăţiile sufletului românesc, cel ce a cântat frumuseţile acestui pământ, cel ce a înălţat prestigiul ţării şi a dat strălucire numelui de român, azi zace acoperit de bălării şi de nerecunoştinţa noastră. In afară de monumentul „aere perenius", ce singur şi l-a ridicat, în viaţă fiind, prin opera sa, din pietatea neamului acesta, pe care l-a îmbogăţit şi l-a înveselit, n'a răsărit nici cel puţin o cruce, care cu glas tainic, dar elocvent, să îndrumeze generaţiile de azi şi pe cele viitoare spre culmile frumosului, spre drumurile virtuţilor creştineşti şi patriotice. Imprejurările, care s'au succedat în vreme dela moartea lui Vasile Alecsandri şi până azi, oricât de vitrege vor fi fost, nu pot nici scuza, nici justifica întrelăsarea noastră.*

Dar această întrelăsare primeşte o semnificaţie şi mai pronunţată acum după întregirea neamului. Din provinciile alipite, ca păsările călătoare pleacă cârdurile copiilor de şcoală în frunte cu dascălii lor, ca să cunoască pământul sfânt al Moldovei, pe care s'a desfăşurat grandioasa epopee a închegării neamului românesc. Toţi câţi trec vechea graniţă, poartă în sufletele lor icoana luminoasă a bardului dela Mirceşti şi toţi doresc să-i vadă mormântul, să i se închine şi să admire draga lui luncă, spălată de apele Siretului mântuitor. Aşa, în vara anului trecut, s'a abătut pe la mine şcoala normală de fete din Beiuşi: veniau din cel mai întunecat colţ al românismului, ca în sufletele lor îmbibate de o cultură străină să aprindă focul dragostei de neam şi comorile lui. Nimic mai natural decât dorinţa lor fierbinte de a cerceta a doua zi mormântul celui ce a câştigat cupa de aur prin cântecul Gintei Latine. Aş fi dorit, — dar nu puteam să-i opresc...

Ce decepţie. Lunca distrusă de hoardele ruseşti şi de impietatea unor moştenitori fără nici o înţelegere pentru lucrurile sfinte, iar mormântul în complectă părăginire. Cu ce idei şi cu ce sentimente se vor fi întorcând pe la vetrele lor peregrinii şi ce vor fi povestit celor de acasă despre pustiul care a cuprins, nu mormântul dela Mirceşti, ci sufletele noastre nepăsătoare?!

Iată pentru cari motive am crezut, d-le preşedinte, că e datoria mea creştinească şi patriotică de a vă atrage atenţiune asupra acestei chestiuni, care trebuie cât mai de grabă soluţionată. Vă asigur, că eu aş fi cel mai fericit dacă scrisoarea mea, purceasă din cele mai curate sentimente, s'ar dovedi tardivă, găsindu-ne în preajma întrupării unor măsuri luate mult înainte.

In cazul neaşteptat însă, când Academia Română, sau guvernul, sau altă corporaţiune n'ar dispune de mijloacele băneşti necesare la ridicarea unui monument vrednic de opera nemuritorului poet, atunci soluţionarea acestei chestiuni revine iniţiativei particulare, la ajutorul căreia va trebui să apelăm.

Situaţia de azi nu mai poate dăinui.

Ţinând seama de locul unde apare apelul şi de persoana cui se adresează înaltul cleric, avem nădejdea că se vor lua măsuri, dacă nu chiar de Academie, dar măcar de ministerul artelor, atât de darnic în subvenţii acordate trupelor de operetă.

Contribuţii la istoricul societăţii „Junimea" dela Iaşi: *Corespondenţa* filologului V. Burlă cu dl. I. C. Negruzzi *publicată de* Gh. Cardaş

Iaşi, 4 Decembrie 1889

Domnule Negruzzi,

Alăturat aici vă trimet pentru „Convorbiri" o idee prosaică scrisă în versuri în formă de acrostich. Vă puteţi chiar din capul locului închipui lesne, cât de sarbădă trebue să fie o poesie, toporită de un filolog.

Cu toate acestea îmi permit a crede, că îi veţi da ospitalitate în foaea D-voastre, dacă veţi ave în vedere, câtă altă prosă, scrisă în versuri n'a ajuns la nemurire, strecurându-să prin censura severă a societăţii celei mai savante literare din România, şi fiind publicată în „Convorbiri". O prostie poetică mai mult sau mai puţin nu vă aduce o mare stricăciune.

Numai vă rog, să binevoiţi a-mi trece cu vederea o eroare sintactică de concordare nu tocmai uşoară, care îmi apasă mai greu conştiinţa gramaticală de cât cea poetică, însă care la urma urmei o puteţi considera ca o licenţă poetică, care înghite atâtea şi atâtea alte nerozii. De ce n'ar mistui şi eroarea mea gramaticală: *„a tale buze"* în loc de „ale tale buze". Aici nici gelăul lui „Yos Spaci" nu mi-a putut ajuta.

Cu toată stima
V. M. Burlă

Iaşi, 27 Maiu 1890.

Domnul Negruzzi,

Primind scrisoarea D-voastre din 24 Aprile a. c., m'am apucat să scriu articolul „Român ori rumân sau Roma ori Ruma".

Dar cu cât scriam mai departe cu atâta simţiam lipsa de diferite isvoaare pentru proba teoriei mele; încât în urmă am fost silit să-l întrerup.

Ca să vă îndeplinesc cu tot acest incovenient dorinţa D-voastre, m'am hotărît, ca să vă scriu alte articule filologice mai mărunte, dintre cari, gătind în pripă unul, astazi mă grăbesc a vi-l trimete. In câteva zile vor urma alte două de felul acesta şi aşa mai departe. In vacanţe însă voiu topozi articolul cu „Ruma" care va cuprinde mai multe coale.

Primiţi salutările mele.
V. M. Burlă

Notă. — Urmează ultima scrisoare din 16 Februarie 1894 fără nici o importanţă.

Răzbunarea Faraonului

Tuthankhamon se răzbună pe toţi aceia care îndrăznesc să se apropie de mormântul lui violat. Peste câteva sute de ani întâmplarea va deveni legendă, dacă nu cumva oamenii de ştiinţă nu vor explica moartea lordului Carnarvon şi a egiptologului Lafleur, prin cauze fireşti datorite oboselii drumului lung şi greu prin valea regilor.

Carter şi Carnarvon

Deocamdată răzbunarea faraonului se mai manifestă şi prin zâzaniile şi certurile ivite între englezul Carter şi serviciile de antichităţi egiptene. Tuthankhamon pare să primească, zâmbitor polemicile pornite în jurul augustei sale persoane. A văzut el multe, de la dărâmarea Tebei, când Asirienii au pătruns în cetate precum şi dela ocupaţia Perşilor. Ptolomeii ocupară Nilul timp de 350 de ani, apoi veniră Romanii şi în zilele noastre Bonaparte ajunse lângă Piramidele „din vârful cărora patruzeci de secole contemplau armatele revoluţii". Toţi până şi Arabii, scotociră prin morminte, respectând pe acela al faraonului desgropat azi.

Tuthankhamon

Savantul Carter este azi încărcat de glorie şi nu e om în lume care să nu-l ştie, deşi puţini vor fi ştiind că viaţa lui a fost un lung şir de amărăciuni din ziua când poposind la poalele munţilor regelui, mergea regulat să dea la o parte pietrele cari îi ascundeau minunata descoperire. Din nefericire savantul nu şi-a dat seama că tezaurul găsit în acele morminte, aparţinând faraonului din a 18-a dinastie, face parte din patrimoniul istoric al Egiptului.

Mai întâi făcu un contract cu unul din ziarele engleze, prin care se obligă să dea, lui, cele dintâi ştiri. Presa mondială trebuia să se bucure de roadele marilor descoperiri şi mare fu mirarea ziariştilor când li se refuză orice amănunt cu privire la săpăturile de la Luqsor.

Guvernul egiptean care a instituit un serviciu special de antichităţi vrea să exercite un control şi o supraveghere continuă asupra tuturor mişcărilor ce se fac.

De-aci porni polemica.

Baza acestor polemici mărunte, care, dintr'un moment în altul, pot deveni serioase şi cu urmări neplăcute, e clădită pe o chestiune politică. Egiptenii, cari odinioară nu dădeau acestor lucruri nici un fel de importanţă, au început să prindă conştiinţa de însemnătatea istoriei lor naţionale. Ei afirmă că obiectele din pământul lor, le aparţine, iar intelectualii, coprinşi subit de admiraţie pentru faraonul lor, consideră săpăturile lui Carnarvon şi Carter ca o violare a drepturilor lor suverane. Sultana Melek, invitată de Carnarvon să se coboare în mormântul deschis, ar fi răspuns: „Invitaţia d-tale, îmi pare ciudată. Sunt la mine şi cred că eu sunt în drept să te poftesc pe d-ta!".

O comisiune de arbitri va hotărî de partea cui e dreptatea şi se speră că ştiinţa nu va fi păgubită.

ANUL V. — No. 170

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 9 Martie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

COPACUL

Cu mintea aiurită 'n gânduri,
Cu vechiul dor nestins în piept,
Pe banca veche din grădină,
Şi azi, ca un copil, te-aştept!

Dar aducându-mi bine-aminte
Că tu te-ai dus... suspin şi tac;
Apoi nervos, să uit urîtul,
Scriu versuri pe acest copac...

Căci — cine ştie când! — vreodată
El poate fi de martor luat,
Că ceasuri lungi, pierdute, triste.
Sub umbra lui te-am aşteptat.

TRAIAN DEMETRESCU

„Din vremuri trecute"

— UN VOLUM DE EMIL CERCHEZ —

Inalt, cu tâmplele albite înainte de vreme, cu o privire inteligentă şi pătrunzătoare, uneori ironică, ironie ce se desprinde şi din colţul gurei veşnic zâmbitoare, Emil Cerchez este, cum zic franţuzii, „un bel homme". De-o corectă eleganţă, părând totdeauna noui, hainele de nenumărate ori călcate, autorul volumului, pe care l-am citit cu un palpitant interes, circulă prin „lumea bună" prin dancinguri şi saloane, fără să-ţi dea impresia, că degetele, cu unghii îngrijite, răsfoesc colecţii de hârtii vechi, că pe vestă a rămas praful de pe vechi hrisoave şi că arhiva Budiştenilor sau însemnările bunicei Stanca Socoteanca au fost cercetate cu evlavie de ochiul ager şi monoclat.

Când îl cunoşti de-aproape şi în conversaţiile lui invie o întreagă lume din trecut, animată de priceperea unui fin intelectual, regreţi că ai în faţă (să nu se supere) un ratat, care a cedat lenei, negligenţei şi nepăsărei, însuşirile ce fac dintr'un *om de lume*, un *om de litere*. Iar când îţi mai şi prezintă o carte cum este aceasta „Din vremuri trecute" scrisă cu multă îngrijire literară, cu o uşoară nuanţă de ironie pentru vremurile de azi şi o neţărmurită dragoste pentru tot ce-a fost eri, te gândeşti la cât perde literatura şi chiar istoria de pe urma unor nopţi perdute în sunetul unui „jasband" sau de pe urma seratelor unde domneşte „foxtrotul". Omul care ştie să caute atât de bine prin hârtii vechi, care se lămureşte singur şi te poate lămuri în multe puncte obscure ale trecutului şi care în acelaş timp dă dovada unui atât de frumos talent literar este... cronicarul monden al unui ziar românesc scris în franţuzeşte.

***

Articole de ziar şi studii amănunţite, dintre care unele au apărut şi în „Adevĕrul Literar", sunt strânse la un loc şi tipărite — cu multe şi regretabile greşeli de tipar — de editura „Universală", pentru a nu fi numai o lectură plăcută, dar a veni şi în ajutorul istoriografilor de mâine. Cartea lui Emil Cerchez este un preţios izvor de documente şi lucrarea aşa cum se prezintă sub pana unui cinstit scoborâtor dintr'o veche familie boerească, te face să regreţi că alţi descendenţi din asemenea binecuvântate neamuri, nu s'au gândit şi ei să răscolească hârţoagele, care dacă n'au fost asvârlite, zac în lăzi mucegăite prin mansarde întunecoase.

Până atunci — şi acel atunci nu va veni niciodată — să citim volumul care apare azi, cu nădejdea că tot Emil Cerchez va continua o serie fericit începută şi să răscolim cu el amintirile, mormintele, poveştile bătrânilor, ca o consolaţie pentru zilele în care suntem osândiţi să trăim.

Trecutul pentru mine are un farmec nespus de dureros. Amintirea anilor copilăriei mele sunt chiar chinuitoare şi de multe ori mă duc să hoinăresc prin mahalale, oprindu-mă, fie în faţa caselor vechi, unde mi-au locuit odată neamurile, fie în faţa altor case care au înfăţişare de bunici, inventând idile trăite în pereţii lor, refăcând o viaţă şi căutând cu imaginaţia mea să urmăresc moartea şi viaţa fiecăruia.

Acelaş sentiment l-am avut citind pe Emil Cerchez, şi-l vor avea toţi cei care în sunetul clopotelor de Paşte sau odată cu înflorirea castanilor sau în adierea primului vânt de toamnă îşi şterg pe furiş o lacrimă fără să ştie de ce au plâns.

E interesantă scurta povestire a istoriei nefericitei familii Obrenovici, inspirată de inscripţia unui mormânt perdut prin parcul castelului dela Hereşti, după cum e pitorească figura bătrânei Frizenhauzen, văduva doctorului care aştepta sosirea în ţară a lui Napoleon III, trimis să-şi caute sănătatea la Căciulata! Doctorul Schiffer — un alt neamţ pripăşit prin ţară, arată cauzele epidemiei de holeră care la 1848 bântuia prin Iaşi. O adusese miliţienii permutaţi dela Galaţi, unde holera debarcase odată cu pasagerii „întâiului vas de vapor care a venit la deschiderea navigaţiei dela Constantinopol la Galaţi".

Inceputurile ostirei române, prima linie telegrafică făcută în ţară la 1854 de căpitanul Lamie, durerosul sfârşit al fiului generalului rus Suvarov, înnecat în Râmnic, unde tatăl său asvârlise odinioară, o întreagă armată turcească, apoi magistrala descriere a câtorva boeri de demult ca Balacianu — boer cu duh — conu Iorgu Donici, Cuconu Mache sau Costache Latcu, cel care la întrebarea unicului său fiu :

— Cine a făcut luna, tată !

răspunde hotărât, mângâind părul buclat al odraslei sale :

— Boerii, tată !

rezumând în două cuvinte credinţele şi oamenii unei epoci, sunt pagini de-un nespus farmec poetic, străbătute de o adâncă tristeţe şi scrise cu un pitoresc fără seamăn.

Cerchez îi iubeşte pe toţi. Priveşte la noi cu dispreţ pentrucă :

şi azi se face paradă destulă de sentimente, însă fără sinceritatea vremurilor apuse şi mai mult cu intima preocupare de a părea, de cât de a fi...

mulţumit că cei de-atunci dorm liniştiţi în mormintele lor, ca să nu vadă :

haosul în care trăim, cu toate clasele amestecate şi învrăjbite, cu năzuinţi mai mari de cât puterea şi învăţătura fiecăruia, cu lăcomia de bani care a coprins lumea şi o face să alerge după câştiguri fără muncă...

***

Dar nu e numai trecutul care impresionează citind aceste pagini. Te mai impresionează stilul concis, uşor, al unui scriitor, care nici nu râvneşte la premii academice sau la recenzii pentru răspândirea operii sale.

Citez la întâmplare şi las cititorului grija să simtă frumuseţea acestor rânduri :

Soarele cobora, aprins, înspre munţii Vrancei. Şi, pe cerul par'că intrat şi el în topire, destrămările fantastice a doi nori, ce-l încadrau, semănau cu nişte armăsari de aur înhămaţi la un car de foc şi repeziţi într'o fugă nebună, lăsând în urma lor numai praf de scântei. Din clipă în clipă apăreau alte feţe, unele mai bogate ca altele, care se perdeau cu încetul într'o violentă şi gravă sângerare a cerului.

Aceasta arunca o agonie în aer, o agonie pe care o încorporam respirând-o şi mă simţeam fără pricină întristat, apăsat, ca şi când aş fi murit şi eu puţin în această moarte a zilei.

(Lăudarea Robiei. p. 120)

O altă pagină :

Beat de soare şi de spaţiu, cu pălăria trasă pe ochi, cu gândurile împrăştiate, îmi urmam călătoria sub arşiţă, fără ca vre-un drumeţ să-mi fi răsărit în cale, fără ca vre-un car să fi pus în zare nota mişcărei sale încete. Vizitiul se legăna somnoros pe capră. Afară de copitele cailor, lovind înăbuşit pământul, nici-un alt sgomot nu se auzea prin aer. Numai nişte pietriş ţipă, o bucată, sub roţi. Apoi ele se învârtiră din nou prin ţărână şi ţăcănitul regulat al potcoavelor reîncepu pe dată. Ceva mai departe, o cioară, speriată de sosirea trăsurei, se ridică din marginea drumului cu un sbor greoi şi se lăsă pe dreapta în nişte mirişti pleşuve.

Când trecu pe deasupra capului meu, ea scoase un strigăt prelung şi jalnic, care spinteca văzduhul, cu atât mai multă putere cu cât era mai neaşteptat, în toată liniştea aceea. Nu ştiu pentru ce fâlfâitul molatec al aripelor sale, pus ca un accent circumflex pe senin, mi se întipărise în minte şi plângerea ei singuratică îmi răsună în urechi până am ajuns în sat.

(Isprava lui Ion Turcu. p. 219)

Cu aceste însuşiri literare şi cu un conţinut atât de evocator, cartea lui Emil Cerchez este bine venită şi va fi citită cu plăcere şi interes.

A. de HERZ

***

Groază...

Căzu, grăbită, seara în odaie ;
prin ceaţă, cineva se depărta :
de-acum se împlineşte voia ta...
te-aud cu glasul de argint : „aşa e !..."

Dar nerăbdarea ta, izvor de teamă
a sfredelit în suflelu-mi trudit — ;
te chiamă glas lăuntric, chinuit,
şi lucrurile toate'n cor te chiamă...

In noaptea ce-şi încheagă bloc cu bloc
corbi negri, croncănind mă înconjoară...
chiar pasul ce pleca odinioară
acum, de groază, s'a oprit în loc...

GEORGE SILVIU.

TAINA HOBOTULUI

— NUVELĂ —

de ARTUR GOROVEI

I.

— Vasile, Vasile, tu ai să mă oftigești pe mine, măi băete. Vasile își înfipse ochii în pământ și nu răspunse.

Nu era un copil; era om în tot locul, dar înaintea mamei nu îndrăznea să ridice glasul, și nici drept în ochii ei nu cuteza să privească, dacă-l probozea.

— Ai să mă oftigești, și s'a isprăvit. Tu nu te gândești la maică-ta, cum nu se gândește cânele să lingă sare. Vezi că mă chinuesc aici, în casa asta, cu toate treburile gospodăriei, că de toate eu trebue să mă îngrijesc; dacă vine vremea de arat, pe mine mă întreabă vatavul, cum și în ce fel să se urmeze, că dacă vine toamna, și trebuie să trimet la Cotnari buțile pentru vin, eu să mă îngrijesc de curățitul lor; eu să stau la încărcat în cară și eu să stau în cramă, pe vreme bună, pe vreme rea, și să văd, cu ochii mei, cum se calcă poama, ca să fac pentru voi lucru bun și curat. Eu, măi băete, eu la toate, ca și cum aș fi o roabă. De când s'a săvârșit răposatul tată-tău, Dumnezeu să-l ție întru împărăția cerului, eu zi bună, pot zice că n'am mai avut. Eu nu știu ce-i aceia să stau în fundul patului, ca alte cucoane, și să mă odihnesc, și să-mi vie toate de-a gata, la picioare. Eu pentru toți trebuie să alerg

Cucoana Măriuța s'a oprit, ca să mai răsufle.

Vasile îndrăzni să-și ridice ochii în spre maică-sa, și văzu că-i tare amărâtă și încruntată. Niciodată n'o auzise vorbind așa de mult și cu așa glas.

— Da, eu pentru toți, și nimeni nu se gândește la mine. Ei, și dacă am patru băeți, ce ajutor am dela dânșii? Care cum a făcut aripi, a zburat încotro i s'a năzărit. Lui Iordachi să-i iau urma în ținutul Romanului, pe Neculai să-l caut pe unde și-a întărcat dracul copiii, dincolo de Băcău, iar Mihalachi... Doamne iartă-mă.., i-a trebuit însurătoare cu...

N'a isprăvit vorba, cucoana Măriuța, ci s'a bătut cu palma peste gură, apoi a făcut în scurt o cruce:

— Doamne iartă-mă, că toate se îndeplinesc după voința ta, dar nu mă îngăduie nici pe mine inima... Ai rămas tu lângă mine, dragă Doamne, ca să-mi fii mână de ajutor, și ce folos am eu dela tine? Ce folos am?

Cucoana Măriuța înaintă până în dreptul ferestrei, cu geamurile mici și lipite cu lut, de jur-împrejur, și se uită la fulgii de zăpadă pe care-i spulbera crivățul, al cărui glas cânta jalnic prin horn.

Timid, ca o codană, Vasile se ridică din jâlțul dela gura sobei, își strânse la piept contănușul de vulpe, și cu glasul stâns, zise:

— Eu cred că nu-s tocmai așa de netrebnic, precum mă sosocotești dumneata; și, să nu-ți fie cu bănat, dar nu mă știu vinovat să-ți fi pricinuit supărări și necazuri, care să te îndreptățească a mă probozi cu atâta asprime.

Măruntică la statură, uscățivă, cu ochii căprii și părul căruntit, strâns în grimeaua cu margenile tivite cu mărgele mici în culoarea chiclazului. Șătrăreasa Măriuța se înduioșă de vorbele feciorului-său, cunoscu ea singură că-l nedreptățește, și-i păru rău. Se întoarse înspre el, se așeză în locul lui pe jilțul dela gura sobei și făcându-și treabă, luă cleștele și bătu cu el în cărbunii învăluiți în spuză, din care săreau scântei, și zise:

— Nu-ți bănuesc de alta, Vasile, dar mi-i oarecum când văd că-ți petreci tinerețile, fără nici-o socoteală. Vremea se scurge; ca mâne te-oiu vedea cu promoroacă pe musteți, și la însurătoare tu nu te gândești.

— La însurătoare...

— Da, trebuie să te însori. Omului nu-i dat să trăiască singur, ca un pustnic. Nu te gândești pe mâna cui are să rămâie casa asta și moșioara, pe care tată-tău bietul Lupu a înfiripat-o din fărâme! Când a fost să închidă ochii, în anul 1792, s'a uitat lung înspre icoane, și-a făcut cruce și ținându-mă de mână, a rostit vorbele acestea, pe care nu le-oiu uita: „Mulțămescu-ți ție Doamne, că m'ai învrednicit să las urmași, ca să nu se irosească munca mea și să nu-și bată nimeni joc de avutul meu". Acestea i-au fost cele mai de pe urmă cuvinte; îndată i s'a legat limba, și nu după multă vreme, l'a ertat Dumnezeu. Eu la asta mă gândesc și socot că ar fi un mare păcat, ar fi un blăstăm, dacă s'ar îndeplini tocmai cele de care se feria și se înspăimânta răposatul. Nu vezi că dacă nici tu nu te-i însura, și nu-i avea feciori, ți se stânge neamul? Gândește-te: Sardarul Iordachi e sterp; Paharnicul Neculai, tij; Mihalachi, îl vezi, are numai fete: nici Marghioala, nici Ilenuța, nici Profira n'au să-i poarte numele, și Megalusa nici atâta. Numai la tine este toată nădejdea. Vezi, numai de asta-ți bănuesc.

— Apoi eu cred că nu mi-a venit ceasul încă, de aceia holteiesc și eu — răspunse Vasile, venindu-și în fire de frica pe care i-o stârnise cuvintele aspre ale Măriuței.

Vasile nu era tocmai hătru. In copilărie fusese bolnăvicios, și mai mult babele satului i-au stat la căpătâiu. Toate leacurile cunoscute de doftoresele cele mai vestite au fost încercate pe pielea bietului băiat; fel de fel de scăldători i-s'au făcut, descântece i-au șoptit câte 'n lume, dar el a rămas cu meteahnă, săracul. Mintea nu-i era ageră ca la frații ceilalți. Nu era prost să dele 'n gropi; la treburile gospodăriei se pricepea o leacă, dar era molatec, trebuia să fie îmboldit de alții ca s'o urnească din loc. Mama lui, femeie harnică și stăruitoare, cât doi bărbați, îi cunoștea cusurul și știa ce-i trebuia.

— Da, Vasile, trebuie să te însori cu o fată de oameni cum se cade, să nu faci și tu, ca frate-tău, Mihalachi. Il vezi în în ce hal a ajuns. Ce poți să spui despre el: băiat bun, băiat frumos,, băiat cu stare, din neam bun, că și de pe tată și de pe mamă vă trageți din viță de soiu, dar ce folos dacă n'a avut minte. Eu m'am împotrivit, cât am putut, dar la urmă ce am avut să fac! Mai mult decât o femeie nu-s nici eu. Și-a făcut cheful a luat pe Mărioara. Se cheamă că ne-a făcut pe toți de râs.

Cucoana Măriuța, pentru a-și ascunde lacrămile ce năzuiau să-i brăzdeze fața, a început să bată cărbunii din vatră cu cleștele. După ce s'a liniștit, și-a urmat firul amărăciunei:

— Ai să-mi spui că Mărioara a fost fată frumoasă. Va fi și asta, măi băete, dar eu mă uit cine-i Mărioara. Ai să-mi spui că-i fata Spătăresei Frăsinița dela Șendriceni. He! Da eu mă gândesc la purtările Spătăresei, care a născut pe fata asta în văduvie, la doi ani după moartea Spătarului. Lumea știe multe și vorbește și mai multe, și pentru Frăsinița par'că ar fi o laudă, o cinste să audă șoptindu-se că Mărioara are tată un cneaz. Cinstea asta fie la dânsa; eu mi-aș face seamă, Doamne iartă-mă...

Tu nu se cuvine să urmezi pilda lui Mihalachi; tu să te uiți la frate-tău Iordachi, la frate-tău Nicolai, care s'au însurat cu fete de măsura lor, cu fete de oameni cinstiți și gospodari, și au intrat în neamuri bune.

Cucoana Măriuța se sculă din jâlț, și trecând pe lângă Vasile, îl netezi pe cap, ca pe un copil:

— Pe tine am să te însor cu o fată de a Pităresei Ileana dela Bădiliță.

Vasile se uită la mamă-sa cu ochi mari, cu ochi de om flămând cari țintesc un blid cu mâncare bună, și înveselindu-i-se fața răspunse grabnic:

— Cu Profirița!

O lege firească, ale cărei bune roade revarsă multă fericire peste oameni, poruncește părinților să vadă cu dragoste și cu bunătate scăderile copiilor lor; să li se pară mai frumoși, dacă sunt urâți, cu mintea mai luminată, dacă li este judecata îmbrobodită. Și asta-i mare fericire: părinții, în orbirea lor, nu se învinuesc pe ei înșăși; copiii nu sufăr de asprimea părinților, cari ar putea să-i învinuiască pe ei de nemulțumirile ce îndură egoismul lor înfrânt.

Cucoana Măriuța s'a bucurat și ea de veselia lui Vasile, zugrăvită pe fața lui, și zâmbind, lucru rar la dânsa, îi răspunse:

— Cu Profirița, cu Zoița..., vom vedea noi cu cine s'a prinde socoteala.

— Cu Profirița, mamă, cu Profirița!

Așa cum era el, dar gusturi proaste nu avea, Vasilică.

Fetele Pităresei dela Bădiliță nu se asemănau cum nu-s la fel ziua și cu noaptea. Amândouă de o statură, cu ochii albaștri ca peruzeaua, cu sprincene arcuite, precum era tot neamul Pităresei, dar Profirița gândeai că-i ruptă din soare, iar Zoița... Și din pricina ei nu se mărita Profirița, că Zoița era mai mare și nu se pomenia să treacă fata mai mică înaintea celei mai mari. Când s'ar fi întâmplat una ca asta, ar fi fost o rușine mare pe familie. Veniau pețitorii la Profirița, câtă frunză și iarbă, că pe lângă frumusețea fetei, era și zestrea frumoasă, dar pețitorii porneau la calea întoarsă dela ușa Pităresei, și așteptau să se mărite întâi sluta.

— Cu Profirița!... Așa-i, mamă?

— Lasă, Vasile, lasă, nu te grăbi, că nu are să fie nunta mâne.

— Nu, mamă, eu vreau cu Profirița.

II.

Părul cel rotat dela colțul cerdacului își picura floarea, care se legăna în văzduh, ca fulgii leneși de zăpadă și înălbeau pământul. Pădurea din Chilia și mestecenii răzleți de pe Corhana își desfăceau mugurii sfioși, îmbălsămând aerul, pe care-l îndrepta în spre sat boarea vântului căldut și molcom, iar din iazul aburit se înălța, către cer, glasul monoton al unui întreg popor de broaște, care parcă se întreceau să astupe ciripitul vesel al vrăbiilor, cântecul păsărilor din livadă și freamătul ei neînțeles.

In cerdac, pe salteaua moale, întinsă pe laița care înconjura zidul cu streașina largă, răzimată pe stâlpii de stejar ciopliți în flori, se soria Pităreasa Ileana, și punea la cale cu vara dumisale, Zamfira Kazacliu, venită la Bădiliță de două zile, precum obișnuia în fiecare primăvară.

— Iaca așa, leliță Ileană, de crezi că nu ar fi rău, ai putea să-mi dai un răspuns priincios — zise Zamfira, vârând lingurița în chiseaua cu beltea de gutăi, de pe tablaua de argint, pe care o ținea, înaintea ei, o țigancă oacheșă, una din roabele mai în vază ale Pităresei.

— Și zici că tontul se gândește la Profirița?

— Apoi da.

— Și tu crezi că ar fi de nasul lui?

— Ce să știu eu, leliță? Ți-o vând și eu cum am cumpărat-o. M'am întâlnit, în casă la Căminarul Ioniță, cu cucoana Măriuța dela Oniceni, și din una în alta a venit vorba despre dumneata și despre fetele dumitale, și atunci cucoana Măriuța m'a luat la o parte și mi-a zis așa: „Zamfiriță dragă, tu ești femeie cuminte și înțeleaptă și gândesc eu, că dacă ți-oiu spune două vorbe tainice, tu n'ai să bați darabana în lume, și dacă n'a fi cum gândesc eu, s'or îngropa cu tine în mormânt". Eu i-am răspuns: „Aracandemine, cucoană Măriuță, dar cum ai crede dumneata că s'ar putea altfel! Ori mă socoți pe mine o femeie de acelea care-și îmbălorează gura și umblă cu ștafeta din casă în casă?" Și ea a zis: „Apoi tocmai de aceia te-am și ales pe dumneata, că te știu cine ești". Și pe urmă mi-a destăinuit curat că și-ar fi pus ochiul pe Profirița, pentru Vasile al ei. Eu i-am zis: „Gândește-te cucoană Măriuță, numai la atâta, că înaintea Profiriții este Zoițica, și după câte știu eu, și după cum este obiceiul în lumea noastră, nici în ruptul capului n'are să primească verișoara Ileana să mărite pe Profirița înaintea Zoițicăi". Măriuța s'a mai gândit o leacă, a dat din cap și apoi a răspuns: „De, asta-i cam așá, n'am ce zice. Dacă ar fi după mine, eu aș cere pe Zoițica. O știu eu; ca dânsa, fată vrednică, greu se poate găsi, dar lui Vasile i-a intrat în cap Profirița, și de cum deschide ochii, până la culcare, mă cihăește de cap: mamă, Profirița, și mamă, Profirița! Ce să-i faci; tinerețe nu-i? El se uită la frumusețea fetei, iar eu mă bucur să-l pot căpătui cu o fată din oameni cinstiți, din neam bun, cum îi neamul Borșeștilor". Iaca, așa mi-a spus cucoana Măriuța, și așa proaspătă ți-o aduc și eu dumitale, leliță Ileană.

Borșoaia, femeie înțeleaptă, a răspuns:

— Verișoară Zamfiră, eu n'aș avea nimic de zis împotriva celor ce-mi spui; pe cucoana Măriuța o cunosc, și mi-ar veni la îndemână să-mi fie cuscră, că-i din viță bună. Lâneștii îs boieri vechi, din ținutul nostru. Eu am apucat și pe mama ei; tot Maria o chema, și era fata lui Pisoski dela Hârtop. Ce neam de oameni vrednici! Răposatul soțul meu, Pitarul Kiriak, era prieten cu răposatul cucoanei Măriuței, Șatrarul Lupu dela Oniceni, tot om din neam bun. Era cam bucluciaș, Dumnezeu să-l ierte; am auzit despre gâlceava lui cu Lână dela Leucușești, cumnatul său; dar așa-i între oameni și între vecini. Parcă eu n'am necazuri cu Hermeziu și cu Logofătul Sturza, dela Ruginoasa! Am și eu destule. Și, cum zic, nu m'aș da la o parte să intru în neamul Șătrăresei, dar... să mărit pe Profirița înaintea Zoiții, asta n'o pot face. Și apoi nici n'ar fi potriviți. Băiatul e cam puținel la minte, și fata-i ca argintul viu. Cu Zoița ar fi altfel; ea-i mai domoală, s'ar înțelege mai bine amândoi. Ea-i gospodină, și băiatul, după cum se aude, se pricepe și el la gospodărie. Ar fi o casă potrivită.

— Apoi, leliță, eu am să mă duc pe la Șătrăreasă și i-oiu spune vorbele dumitale, și poate că va îndupleca și pe Vasile al ei; n'a fi nici el așa de nătâng și a pricepe cum merg treburile în lume. Și tocmai pentrucă am să mă duc pe acolo, aș vrea să-i pot spune și în privința zăstrii.

Pităreasa Ileana își plimbă ochii pe deasupra codrului care înfrunzea, și după căutătura ei s'ar fi putut ghici că un gând viclean îi frământă mintea.

— In privința zăstrii, ce să-i spun! Dieata răposatului glăsuește că fetele să se mărite cu banii de pe partea de zăstre dela Hotin, și cu alți bani din venitul acareturilor, și eu din dieată n'am să ies. Câți bani s'a cuvenit Zoiții, partea ei, atâta are să aibă; eu n'am s'o obijduiesc.

Cucoana Zamfira îi luă vorba din gură:

— Dar parcă eu întrebam despre Profirița.

Pităreasa zâmbi.

— Profirița, Zoița, la mine-i tot una; tot atâta zestre au amândouă. Ai să zici, poate, că sutele mărită slutele, și că pentru Zoița s'ar cuveni zestre mai mare, dar eu nu pot nedreptăți pe niciuna. La urma urmei, nici Zoița nu-i mama pădurei; nu-i așa de mândră ca Profirița, da-i vrednică și cuminte. Și cum îți spun, asta-i zestrea în bani, iar gospodărie cred că n'or avea multe fete de seama ei. Și dacă vrei să știi cu dea-mănuntul, am să-ți arăt ce am să-i dau, prin foaia de zestre.

S'a ridicat Pităreasa de pe laiță, a intrat în casă și apoi s'a întors cu o hârtie în mână.

— „Iaca, verișoară Zamfiră zestrea fetei care o am de măritat zise ea, cetind": O icoană Maica Domnului ferecată în argint; douăsprezece părechi de cuțite de argint cu furculițele ei și cu lingurile lor, socotite 45 dramuri părechea; un paneraș cu 12 lingurițí, în 226 dramuri; o candelă argint de 80 dramuri; o păreche sfeșnice argint 315 dramuri...

Cucoana Ileana privi pe cucoana Zamfira, care și eá se uită la vară-sa cu multă băgare de seamă, apoi zise:

— Cred că în argintării n'o întrec multe fete dintre cele mai bogate... Și mai ascultă: „un fermuar cu 12 pietre diamanturi; o păreche cercei diamant șase graduri fără un sfert; un inel de zamfir cu diamanturi împrejur: un lănțujăl de aur; o păreche cercei cu peruzele și mărgăritare; un inel de zmarand; trei inele diamant; un bold de aur; un ceasornic de aur cu alisada de aur...

Se opri, se uită iar la verișoara Zamfira și cu veselie zugrăvită pe față, zise:

— Nu-i frumos?

Apoi ceti iar: un șal bun turcesc; o droșcă bună de Viena; un lighean de alamă cu ibric; tacâm așternutului și a mesii cu sipetul lor, după izvod; gradirop strailor după izvod; un salup de aclaz în dungi cu blană de râs; un bărbilâc... și iaca, tot așa merge izvodul aista până jos... Când a intra fața astá în casa bărbatului, n'are să-i lipsească un capăt de ață: un stup, nu altceva. Și-i mai dau și două suflete de țigani: Grigori bucătariul, învățat cu meșteșug, și Catrina, femeia lui. Iaca, asta-i zestrea Zoiții.

Cucoana Zamfira nu putea să uite că ea venise la Bădiliță să intre în vorbă pentru Profirița, pe când Pităreasa îi scotea ochii cu zestrea Zoiții, și când încercă să-i aducă aminte Pităresei, ea zâmbi din nou și-i răspunse:

— Știu, verișoară, știu; dar eu ți-am spus că la mine-i tot una: Zoița, Profirița, tot o zestre au. Eu ți-am spus că la mine-i tot una; dau fetei pe care oiu mărita-o. Iaca, dacă vrei, poți să iei și izvodul, să-l arăți cucoanei Măriuței, pentrucă să știe și dumneaei și să nu fie vorbă mai pe urmă. Așa să-i spui cucoanei Măriuței: asta-i zestrea fetei pe care oi umărita-o.

III.

S'au pus la cale, mamele în de ele, Șătrăreasca Măriuța, dela Oniceni, și Pităreasa Ileana, dela Bădiliță, și s'au înțeles despre toate. Izvodul de zestre era alcătuit, numai să-și puie Pităreasca iscălitura pe el, și ziua cununiei era hotărâtă, numai să li lungească Dumnezeu zilele până atunci.

Vasile, tare ar fi dorit el să vadă pe Profirița, să-i privească ochii cei ca peruzeaua, și să-i asculte glasul limpede, ca un ciripit de păsărele — că, ori cât era el cum era, lucruri de acestea îi veniau în minte, — dar pofta inimii nu i se putea împlini. Din obiceiul pământului nu era chip să iești; nici nu se gândea nimeni să schimbe rostul treburilor. Unde se pomenea să steie o fată de vorbă cu un băiat să îndruge câte'n lună și'n stele! Rar numai dacă se întâmpla, așa din nechibzuite, să vadă un băiat fața unei fete — cum se întâmplase lui Vasile, că a zărit pe Profirița. Treaba părinților era să puie la cale însurătorile; părinții găseau de cuviință într'un fel, și așa se urma.

Șătrăreasa mai fusese pe la Bădiliță; venise și Pităreasa la Oniceni, ca să vadă mai de aproape gospodăria, ba chiar și la băiat să mai eie seama, și de câteori se întâlneau, cuscrele, se trăgeau într'o odaie, singuratece, și șopoteau între ele, dar ce-și spuneau, era o taină, pentru Vasile și pentru toată casa.

Insfârșit a dat Dumnezeu și s'a apropiat și ziua cununiei.

Sâmbătă dimineață, nu mult după răsăritul soarelui, s'au urcat cucoana Măriuța și cu Vasile într'o nadișancă încăpătoare; s'a așezat Șătrăreasa pe scoarța cea mai frumoasă, rămsă moștenire dela răposata maica dumisale, și-a făcut cruce și a zis: „gata Pintilie". Și Pintilie, cu glasul lui ascuțit, ca la un scapet, a învârtit biciușca pe deasupra capetelor celor două iepe murgi, care când l-au auzit țipând: „Hi, băieți!", și-au ciulit urechile și au rupt-o de fugă, iar Nastasia, roaba credincioasă a Șătrăresei, a făcut semnul crucei asupra călătorilor și a zis: „Mergeți cu bine, și să veniți sănătoși".

Din vârful dealului, nadișanca a luat drumul Tătărușilor, și s'a coborât în Heciu; a trecut Siretul pe podul umblător dela Lespezi, a urcat dealul lui Peter, s'a înfundat, la stânga, în pădurea Sirețelului, și pe la Mihăilă a ieșit deasupra Bădiliții, care se vedea ca un pumn de fasole în fundul unei strachini. După ce a trecut poarta țarinei, Pintilie a început să țipe, cu glasul lui ascuțit: „Hi, băieți!", de l-au auzit cei dela curte, și au deschis poarta zăvorâtă sub bolte de piatră, și când s'a oprit nadișanca în fața balconului cu stâlpii de stejar ciopliți în flori, Pităreasa Ileana a ieșit, de pe ușa ferecată, întru întâmpinarea cuscrei și a ginerului.

Cucoanele s'au sărutat, plecându-și capetele și într'o parte și în alta, mirele a sărutat mâna soacrei și ea l-a sărutat pe creștetul capului; cucoana Ileana și-a vârât mâna stângă sub suoară la cucoana Măriuța și așa a îndrumat-o spre scara care urcă la al doilea rând, unde la ușa unei odăi aștepta o țigăncușă tânără cu menirea să se îngrijească numai de acest oaspete.

In odaia cea mare, în care se primeau musafirii, erau adunate rudele Pităresei, venite anume pentru nuntă. Era Mihalachi Borș, cu nevastă-sa, Anica, fata lui Capșa; venise, de peste Prut, și Costachi Kiruș, cumnatul cucoanei Ilenii, fără nevastă-sa, care era bolnavă de friguri; mai erau și alți boieri vecini, dela Stroești, dela Vascani.

Când a intrat Vasile pe ușă, s'a închinat înaintea boierilor, li-a sărutat mâna, și s'a tras la o parte, lângă ușă. Mihalachi, care trebuia să-l cunune, împreună cu Pităreasa Ileana, i-a zis:

— Vină ici, lângă mine, măi nepoate.

Și i-a făcut loc pe marginea divanului.

— Și, zi, te însori, măi băiete!

Vasile nu știa cine-i boierul cu scurteica de samur, care stătea turcește, cu picioarele încrucișate, în fundul divanului, și trăgea din ciubucul cu imameaua de chilimbar. Nu-l văzuse niciodată, și maică-sa nu-i spusese cu cine are să deie ochii la nuntă. Dar dacă boierul îi spunea lui: „măi nepoate", de bună seamă că trebuie să-i fie moș; la asta îl ducea și pe dânsul mintea lui puțin cam întunecată, și i-a răspuns:

— Da moșule, mă însor.

Apoi și-a pus capul în piept, și a tăcut.

Moșul Mihalachi era glumeț:

— Și, zi, ți-a căzut tronc la inimă Profirița?

Lui Vasile i s'au îmbujorat obrajii, i s'au umezit ochii de mulțămire, și-a îndreptat privirea spre bătrân, și zâmbind, n'a putut să scoată o vorbă.

Lui cuconu Mihalachi i-a fost milă de stânjeneala băiatului, și trăgând un fum din ciubuc:

— Așa-i tinerețea, n'ai ce-i face. Să vă deie Dumnezeu noroc, și să fii vrednic să-ți porți gospodăria casei și să-ți crești copiii.

Gândea Vasile să-și vadă mireasa măcar la masă; dar se ținea tare în canoane. Pităreasa, și băiatului nu i-au ticnit toate bunătățile câte s'au perândat, și pe care le lăudau musafirii din toată inima. Pităreasa Ileana doară era vestită, în toată țara de sus a Moldovii, pentru mâncărurile gustoase și dulciurile neîntrecute dela masa ei.

Spunea adevărul, când răspundea musafirilor: „parcă cine știe ce lucru mare! ia, o leacă de mâncare, cum a dat Dumnezeu"; dar vorba-i că mâncările acelea erau strașnice. Toată lumea poate să aibă un rachiu de drojdie; trimeți la orândar o țidulă, și-ți aduce o vadră, dacă-ți trebuie, dar meșteșugul este cum îl preface gospodina, și ce-i mai pune în el, ca să fie așa de bun ca la Pităreasa Ileana. Cine nu știa despre păstrama de piept de gâscă, despre jambonul și despre mușchii afumați din cămara dela Bădiliță! Vasile parcă ar fi mâncat iască! Nici mirosul ciorbei de clapon, nici pilaful de măruntaie, nici friptura de rață, cu salată de castraveți, de care-și lingea degetele boerimea, nu i s'a părut mare lucru lui Vasile; învârtita, baclavaua, corăbielele, nici nu s'a uitat la ele; vutca aurie și vișnapul ca rubinul, nici nu le-a gustat. Și pe când țigăncușa cea oacheșă, după care sfârâiau inimile boierilor, nu-și mai da rând să li umple păhărutele, care lunecau pe gâtlej unul după altul, Vasile nu mai avea astâmpăr pe scaun.

După masă boierii s'au dus în sahaniș, să-și fumeze ciubucele și să soarbă cafeaua; apoi s'au lungit pe divanurile cu saltele moi, au ațipit și au odihnit până când mai era soarele aproape de asfințit, iar Vasile, care s'a furișat în livadă trăgea cu ochiul spre ferestrele dela odaia fetelor, doar și doară s'ar încrucișa privirea lui cu a Profiriței.

Ele, șiretele, îl vedeau de după perdeluță și nu puteau să-și ție râsul.

Profirița, veselă și sprintenă ca un spiriduș, își încleștă brațele pe după gâtul soră-sa, o sărută pe amândoi obrajii și râzând, îi zise:

— Ce are să zică el, când a vedea, țâțacă Zoițică! Ce are să zică!

— Taci, nebună, că or să te audă. Taci!

IV.

— Iaca și părintele, zise Pităreasa Ileana, cătră cei din casă.

Părintele Grigori, preotul satului, un bătrân cu barba albă, puțin adus din șele, dar încă voinic, așa cum se cuvine unui om cuminte și cu darul lui Dumnezeu, se închină la cei de față, și cucoana Ileana îl pofti să șadă pe un scaun, lângă masa dintre cele două ferești, acoperită cu un ștergar alb ca omătul.

Vârând mâna în buzunarul antereului, popa satului scoase o hârtie îngustă și lungăreață, bătând în floarea liliacului, precum era hârtia din Moldova, pe vremea aceia, la 1816. O despături, și în auzul tuturora, începu să citească, rar și răsfirat, izvodul de zestre pe care-l întocmise, după zisa Pităresei, și-l copiase pe curat, în liniștea cămăruței lui dela coada iazului de pe părâul Vladnicilor.

Cuvintele bătrânului picurau ca boabele de chilimbar din șiragul pe care-l purta în mână, și toți îi ascultau glasul:

„Cu mila lui Dumnezeu, izvod de cele ce dau fiicei noastre.

„Una icoană Maica Domnului ferecată cu argint.

„6000 adică șase mii lei, însă 4000 lei acum, iar pentru 2000 lei să se deie livadă de doi ani de zile.

„6 pogoane ie la Cotnari...

Și tot așa, se înșirară inelele, argintăriile, și toate celelalte lucruri care alcătuiau zestrea fetei, și la urmă părintele încheie cetind: „Aceste de sus arătate se dau zestre fiicei noastre și toată blagoslovenia, întâi dela Dumnezeu și apoi dela noi".

Părintele își ridică genele stufoase cătră Pităreasă, și o întreabă:

— Cu voia dumitale, Pităreasă Ileană?

— Cu bună voia mea, părinte.

La rândul ei, Pităreasa întrebă pe Vasile:

— Mulțămit ești cu zestrea, ginere?

— Mulțămit, mamă soacră.

— Noroc să vă deie Dumnezeu, îi zise Medelnicerul Mihalachi fratele cel mai mare al răposatului Pitar Kiriak.

— Poftim de iscălește, cucoană Ileană, zise părintele, punând pe masă izvodul de zestre, și ea iscăli: „Ileana Borșoae, Pităreasă, adiverez".

Apoi bătrânul preot scrise și el și iscăli: „Acest izvod l-am scris eu cu zisa dumisale Pităresei și am iscălit: Iereu Grigori ot Bădiliță".

După aceia boerimea a pornit la sfânta biserică, pentru cununie.

Au coborât cu toții pe scara de din dos, în livadă, și au luat-o pe cărarea dintre cele două rânudri de stânjinei albaștri, a căror miresnă îmbălsăma văzduhul. In frunte mergea părintele Grigori; în urma lui venea Medelnicerul Mihalachi și tot șiragul de boieri, apoi Pităreasa Ileana și mireasa, cu hobotul pe cap, de nu i-se vedea fața, și te minunai cum de calcă ea așa, pe nevăzute; în jurul miresei, druștele, fete tinere și sprintene ca niște căprioare; la coada alaiului, Vasile, mirele, cu vornicelii, feciori de boieri de prin vecini.

La marginea livezii, în dreptul portiței care dă în țintirimul bisericei, s'au oprit cu toții, s'au strecurat pe rând și au intrat în biserică, frumos împodobită cu lumânări de ceară curată.

Și acolo, în fumul de tămâie, și în liniștea care slobozia evlavia în sufletele tuturora, s'au așezat mirele și mireasa, în fața evangheliei ferecată în aur și argint, răzimată pe tetrapodul aurit; la dreapta mirelui, Medelnicerul Mihalachi, și la stânga miresei, Pităreasa Ileana, nunii, cu lumânări mari în mână, au ascultat slujbă părintelui Grigori, îmbrăcat în odăjdii scumpe, cumpărate dela Kișinău, de ctitorii sfintei biserici, și inimile tuturora s'au înviorat la cântarea înălțată către cel Prea Inalt; „cu slavă și cu cinste încununează-i pe dânșii!".

Slujba s'a sfârșit, și alaiul, în aceeaș rânduială, s'a îndreptat spre curtea boierească, unde aștepta o masă ca aceia, cu toate bunătățile.

Vasile parcă era pe altă lume; în căutătura lui era zugrăvită atâta fericire, cât limba omenească n'o poate spune. De obiceiu, Vasile nu vorbea mult, iar acuma, bietul băiat, muțise de tot. Atât numai a îndrăznit să spuie către mireasa lui, înhobotată și pășână, cum se cuvine unei mirese:

— Păcat că nu-i și cumnățica Zoițica, să ne vadă.

Iar mireasa i-a răspuns, cu glasul pe jumătate:

— Dacă-i bolnavă și-i dusă peste Prut!

V.

Nu mai era mult până'n sară, când s'au ridicat mirii dela masa cea mare ca să plece, dela Bădiliță, de pe malul Siretiului, spre Oniceni, pe malul Moldovii, la casa mirelui.

Butca aceia bună de Viana, cu patru telegari în șir, aștepta sub balconul de piatră cu stâlpii de stejar ciopliți în flori. Mirii s'au așezat pe pernele moi; Pităreasa Ileana a făcut, în spre ei, semnul crucii, și când surugiul și-a desfășurat harapnicul și chiuind a dat vânt cailor, Pităreasa a aruncat, în urma butcii, o bucată de pâne, presărată cu sare, ca să le meargă tinerilor toate în belșug.

Și au plecat.

Vasile n'a îndrăznit să-i spuie miresei lui să-și ridice hobotul de pe cap, și ea a mers, așa înhobotată tot drumul, și așa a intrat pe ușa casei din Oniceni, în pragul căreia îi aștepta Șătrăreasa, Măriuța cu o roabă alăturea care ținea o tabla de argint cu pâne și cu sare, după obiceiul strămoșesc. Șătrăreasa a legat mâinile miresei cu un prosop, pentru ca să-i fie supusă, și așa a trecut-o în tinda casei, și acolo i-a ridicat hobotul.

Vasile a rămas înlemnit.

Și-a ridicat ochii spre maică-sa, dar privirea ei aspră și poruncitoare i-a amorțit pe buze țipetul care dădea să-i sfarme pieptul.

Puținel la minte, cum era, dar tot a priceput că și maică-sa a pus la cale, cu mama soacra, ceia ce nimeni n'ar fi bănuit, că el s'a cununat cu Zoița, fata cea slută a Pităresei Ileana, pe când el credea, săracul, că sub hobotul de cununie ar fi fost Profirița, fata cea frumoasă.

Dar Zoița a fost femeie vrednică și cuminte, și au dus traiu bun, și li-a dat Dumnezeu zece copii, pe cari i-au crescut și au ajuns oameni de ispravă.

ARTUR GOROVEI

* * *

Cântec nou

Noi sântem cavalerii fericirii
Cei mult doriți, noi așteptații foarte,
Noi sămănăm în cale trandafirii
Și surâzând, ne pregătim de moarte.

De-al nostru cântec se 'nsenină firea
Cei crunți de spada noastră-s pedepsiți.
Noi împărțim dreptatea și iubirea
Și răsbunăm pe cei năpăstuiți.

Cu suflet drept, cu inimă de frate
Cutreerăm pământu 'n lung și'n lat
Iar inimile noastre înălțate
Sânt mici altare celui înălțat.

Când va veni înfricoșata coasă
Plecați, vom pune mâinile pe piept...
Surâzători, cu frunte luminoasă
Noi așteptăm sfârșitul bun și drept.

Va fi răsplata bine-cuvenită...
Pregătitori ai clipelor de-apoi
Noi sântem ceata 'n Domnul înfrățită
Archangheli albi s'or ridica din noi...

Noi sântem cavalerii fericirii
Cei mult doriți, noi așteptații foarte...
Noi sămănăm în cale trandafirii
Și surâzând, ne pregătim de moarte.

VICTOR EFTIMIU

Inspirația

De departe, de foarte departe,
din vale, sau poate din ceruri,
vin și se culcă pe piscul de soare,
întârziate păsări.

Ierburi înalte foșnesc și sărută
piatra, de stâncă uscată și arsă.
Diseară s'or aprinde în jur licurici,
flăcări albastre,
flăcări de viață, —
Și 'n codrii vor arde vechi putregaiuri.

Și cine acuma, cine s'a dune
ca pe mănuchiuri de floare de munte,
cântecul ăsta, cântul ce vine,
ori din înalturi, ori poate din vale...

Otilia Ghibu.

Reîntoarcerea

Toată livada s'a bucurat
și'a început să zburde ca un mielușel
care fugărește soarele,
când ai intrat în ea
și a zâmbit,
Eu am surprins cum însu'și cerul a roșit
și bucuria care tremura în mine
a fost pentru livadă: ploaie de rubine

Ai rămas în drum buimăcită,
de lumină, de aur și de soare
și ai privit neînțelegătoare
cum mi s'a închis poarta sufletului, obosită,
peste grămezile de amintiri
cari se târau gemând
și sângerând

* * *

Și așa, în înserarea care a venit ca o suflare
din dăpărtarea lacrimei înăbușită
de plâns,
tu ai rămas ca un copac
sărac,
de primăvară,
pe fruntea căruia o vrăbioară
a ciugulit nemărginirea și s'a stâns!

Horia Robeanu

LA BAL MASCAT

POVESTIRE

de CONSTANȚA HODOȘ

Intr'o seară de carnaval petreceam între prieteni, la un ceaiu, și discutam asupra obiceiul balurilor.

— Nu se poate o petrecere mai onestă, mai banală, frivolă chiar, obiectă poetul Mihuț, un scriitor foarte serios, foarte moral, un dușman înverșunat al dansului.

Mic de statură, cu pieptul îngust, cu respirația scurtă și sănătatea cam șubredă, nu înț legea plăcerea fermecătoare a dansului, în ritmul voluptos al muzicei.

— Numai oamenii superficiali, cari n'au nici o simțire mai adâncă în inimă și nici o cugetare înaltă în capul lor, pot să danseze. O femeie, cu cât e mai ușurică, cu atât e mai jucăușă.

D-na Elvira Mișu, o pasionată dansatoare, și totuși o femeie foarte inteligentă, protestă cu energie.

— Ești ca vulpea cu strugurii, d-le Mihuț. Nu-ți place dansul, fiindcă n'ai *simț*, n'ai *temperament* pentru *arta* aceasta. Dar să-l condamni?... Tocmai d-ta, poetul, estetul, cunoscătorul tuturor artelor sportive? Nu înțeleg. N'ai fost nici odată, nici în copilărie, atât de vesel, atât de sănătos, să simți în exuberanța voioșiei nevoie de mișcarea întregei d-tale ființe, după cântec, după melodia ritmică a muzicei, care impulsiv răsare din sufletul nostru omenesc, și e și ca o taină a firei cum sunt atâtea în natură? O taină sublimă, ca toate cele frumoase ale artei. Dansul, e cea mai elementară *artă*. Cea mai nobilă dintre toate artele sportive câte le practică omenirea! Călăritul, înotul, patinatul, nimic nu se poate compara cu saltarea aceea ușoară estetică a corpului nostru, după îmbătătoarea legănare ritmică a muzicei.

Mihuț înclină capul, resemnat sub potopul acesta de argumentări susținătoare a dansului.

— Se poate să aveți dreptate, murmură el. Eu adevărat că nici odată n'am făcut nici unul din aceste sporturi, despre cari ziceți că sunt și ele: o artă. Noi poeții, cari ne adâncim cugetarea în probleme grele sociale, și ne trudim, ne istovim să scoatem *adevărul* din mocirla atâtor rătăciri întunecate ale omenirii, avem nervii slabi, obosiți, n'avem exuberanță de pierdut în jocuri sportive... Sau dacă totuși ne avântăm uneori cu patinele pe lunecușul lacurilor înghețate, ori călare pe vr'un Pegas înaripat în zbor, ori înotăm în fericirea unei idile cu muzică și dansuri și visuri voluptoase, toate aceste se petrec în noi, numai în imaginație.

— Ei vezi, nu-ți spuneam?... Muzica și dansul, nu se poate să lipsească din nici o fericire voluptoasă. Nu te preface! Sunt sigură că îți plac și d-tale balurile: când vezi o lume întreagă veselă, animată, uitând toate mizeriile vieței plutind în plăcerea incomparabilă a tactului muzicei, cu trup cu suflet, sunt sigură că îți place să le privești. Ori îți plac mai mult balurile mascate, unde nu se dansează atât, cât se face haz, se flirtează se tachinează și se fac observații asupra moravurilor sociale?

— Da, răspunse Mihuț punându-și capul brun iar în piept, da, poți înadevăr să faci acolo observații — interesante uneori.

* * *

Inclinarea aceasta de cap, tonul profund și parcă o oftare înăbușită din pieptul poetului produse câteva clipe de tăcere în societate. Apoi Mihuț ridică iar ochii lui mari, hipnotici, învelind pe cei de față într'o privire caldă, care venea par'că de undeva de departe și ne ducea și pe noi cu ea, în neștirea infinitului...

— Da. Am fost și eu odată, la un bal mascat... Sunt vr'o 15 ani de atunci. Și am făcut cu acest prilej un studiu social, destul de interesant — ba chiar romantic. Să vi-l spun?

Cu toții l-am rugat.

— Spune, spune! Grozav îmi place să ascult aventurile balurilor mascate, zise Elvira Mișu. Și nimeni nu știe să povestească așa ca d-ta!

— Da. Mihuț are înadevăr un dar deosebit de-a povesti. Se vede că își pregătește bine dinainte subiectele pe cari vrea să le scrie, gândindu-se mult la ele, observă un confrate al lui, nu fără o nuanță de afectare în glas, din care transpira invidia profesională.

Mihuț nu luă în seamă. Se așeză mai bine în jețul moale, își sorbi restul de ceaiu și începu:

— Să vă spun dar. Era balul Sindicatului Ziariștilor la Teatrul Național. Cel dântâi bal mascat pentru care se deschiseseră ospitaliere, porțile templului Thaliei ș'a Melpomenei.

Ziarele anunțau minunate surprize, nemai văzut spectacol artistic: tombola, serpentine, balet, concert, cu cei mai de frunte artiști, artiste și balerine. Lumea curioasă se îngrămădise la bilete. Venise lumea și din provincie, de asalta cassa teatrului, unde se găseau biletele de vânzare. Am fost tentat și eu. Și m'am dus.

Când am intrat în sală, am rămas uimit de mulțimea măștilor, care de care mai frumos costumate. Una dintre ele, îmbrăcată într'un bogat costum antic, de romană, mă salută, cu o ușoară, grațioasă înclinare din cap.

— Mă cunoști? o întrebai, apropiindu-mă de ea.

Era o femeie înaltă, cu pieptul tare, cu umerii lați, gâtul și profilul ca tăiate în marmoră. O adevărată romană. Mă prinse de mână, cu o mână mică, catifelată, dar energică și fierbinte ca jăratecul.

— Da, îmi șopti cu o voce dulce, pătrunzătoare care mi se furișă în suflet ca un sfredel de foc. Ești poetul Mihuț. Am citit mult de d-ta, tot ce-ai scris, și ți-am văzut portretul în jurnale... Te-am cunoscut îndată.

Mă uit la ea, și'mi port ochii prin sală. Desigur ea este cea mai frumoasă apariție din acest bal mascat. Doi ochi căprui inteligenți scăpărau de sub masca neagră de catifea, drept în ochii mei.

— Imi pare bine de cunoștință, îi zic eu. Dar aș dori să fie reciprocă. Eu cum să te cunosc?

— Poate, m'ai văzut și d-ta odată, când erai student, la Iași...

— La Iași! D-ta ești din Iași?

— Da, făcu masca, am fost... Acum am venit să trăesc în București.

— Bravo ție! Și ai nimerit la bal mascat?

— Da... Dar afară de d-ta, nu cunosc pe nimeni aci...

— Atunci?... De ce ai venit la București?

O clipă se uită uluită la mine, apoi mă apucă de mână.

— Să petrec! țâșni ea lacomă, și'mi strângea degetele cu înfrigurare, vreau să gust și eu muzica, dansul, cântecul, — arta!

In clipa aceasta, înadevăr, orchestra intonă un vals și romana mea fu smulsă de lângă mine de un tânăr domino care o prinse de talia ei sveltă și se avântă cu ea în vârtejul dansului.

— Poftim, petrece! zisei în gândul meu, urmărind un timp mișcările grațioase ale pătimașei mele necunoscute.

Dar apoi am pierdut-o din vedere.

* * *

Căutai și eu să petrec. Intâlnii câțiva prieteni, două-trei „artiste" pe cari le-am recunoscut de sub masca lor, — am făcut câteva vizite prin loji — am „tachinat" câteva măști mai nostime, dar toate aceste nu m'au distrat. Mi-au lăsat un fel de oboseală în suflet, un amar acru cum îți lasă fructele verzi un fel de strepezeală a dinților. Ce caut eu aci?...

Și am pornit spre eșire. Când ce să văd? Frumoasa mea romană stătea și ea răzimată, ca o statue, de un stâlp, lângă garderobă, așteptându-și blana.

— Cum? Și d-ta pleci? o întreb surprins.

— Și eu, îmi răspunse ea, cu o voce schimbată.

— Așa repede te-ai săturat de muzică, de dans, de artă?

— Să nu râzi de mine... Toate ar fi minunat de frumoase. Dar oamenii — sunt grosolani — triviali! Nu vreau, în felul acesta — fără suflet, fără spirit! Nu vreau! Dacă m-ai părăsit d-ta, plec și eu!

— Dar eu nu te-am părăsit! D-ta ai plecat de lângă mine. Eu te-am căutat mereu.

Tresări de bucurie și mă prinse de braț.

— Atunci să rămânem împreună — toată noaptea! Vrei?..

. . . .

Intrarăm la un restaurant cunoscut. Intr'o cameră mică, noi doi, la o masă copioasă, cu vin ales. O rugai să-și socată masca. O fi vr'una dintre fetițele din Iași pe cari le urmăream eu cu scrisorile, la Copou?

Dar nu era. O frumusețe mai desăvârșită n'a putut săși zugrăvească nici când fantazia mea de pot! Fruntea, nasul, ochii, obrajii, toate erau așa, cum numai pictorii, sculptorii cei mari au știut să idealizeze după perfecte modele. Dar mai mult am rămas cu ochii la gura ei. O gură mică, voluptoasă, cu buzele roșii, cărnoase, nespus de frumos croită.

Iși netezi părul bogat și brun, ondulat puțin, în fața oglinzii și își șterse obrajii rumeni, fără sulimanuri, cu o mișcare plină de grație. Toată făptura ei era plină de o grație voluptoasă.

Ii oferii gustare, un pahar de șampanie. Dar ea abia atinse ceva. Se tot uita cu ardoare la mine:

— Ești mai frumos ca în fotografie. Ai ochii blânzi, profunzi, parcă'mi diseci inima cu ei!..

— Cum te chiamă? o întreb eu.

— Eva!

— Eva!.. Nume fatal. Și unde stai d-ta, mă rog?

— Deocamdată, la hotel, răspunse, înăbușind un suspin.

Apoi iarăș se uită la mine, cu un amestec de melancolie și pasiune. Privirea aceasta mă tulbură cu desăvârșire.

— Și stai singură?

— Singură!.. Vino cu mine, să vezi, îmi șopti duios.

. . . .

Peste câteva minute eram la ea. Intr'o cameră caldă, parfumată, împodobită peste tot cu minunate covoare orientale, și mulțime de nimicuri drăgălașe cari dau un farmec intim interiorului femeesc.

O prinsei de mijloc, și ea își lăsă capul pe umerii mei. Obrajii ei arzători îmi dogoreau grumajii.

— Ești cel dântâi, țâșni cuvântul tot așa fierbinte din gura ei arzătoare, — cel dântâi care mă săruți așa — dulce, dulce!

— Nu ești măritată?

— Ba da, am fost — de formă — dar acum nu mai sunt...

— Cum?

— Bărbatul meu a fost rudă cu mine — bătrân, foarte bogat. A vrut să-mi lase mie averea și părinții m'au dat lui... Dar nici odată el — nu...

O privii uluit. Oare nu minte?

— De ce te uiți așa la mine?... Eu n'am știut ce vor ei — eram un copil — și rudele, frații, părinții mei, au stăruit, m'au amenințat cu blesteme... Și numai după ani de svârcolire m'am trezit. Și am fugit!... Eu n'am vrut să mai trăesc așa, fără viață!.. Vreau să fiu femeie! Să iubesc, să am și eu copii! Când am văzut pe prietenele mele cu micuții lor la sân, am suferit chinuri! Și când l'am văzut acasă pe el, pe bărbatul meu în pat, bolnav, cum se uita bănuitor la mine, o ură grozavă m'a cuprins... Lua sara picături să poată dormi. Și dormea lângă mine, buștean. Mâna mi-o ținea strânsă într'ale lui: și când voiam s'o liberez, deschidea mari ochii lui albicioși; și părul lui alb depe cap și din barba mare se zburlea. Grozav!

N'am mai putut răbda! Intr'o seară i-am turnat deodată toate picăturile acelea în pahar... Să doarmă, să doarmă, dacă e așa de bun somnul pentru el. Nici nu-și mai dorea altceva în lume — să doarmă! Să nu mai deschidă ochii aceia fioroși la mine... Și nu i-a mai deschis!

— Cum? L-ai omorât?

— N'am făcut bine? Era mai bine să stau, să înebunesc, să mor lângă el? N'aveam altă scăpare. Părinții, rudele nu mă lăsau. De două ori am vrut să divorțez, dar ei mi-au mituit advocatul, pe judecător, și m'au adus iarăș acasă în mormânt.

— E totuși — o crimă!

— Nimeni nu știe, — conștiința mea numai, și acum, — d-ta! N'am nici o remușcare, — și d-ta... Ori poate d-ta nu mă înțelegi, nu mă poți desvinui?... Ori vrei poate să mă denunți?... Crezi că jurații m'ar condamna?...

— O, nu.. N'ai teamă, n'am să te denunț.

Iși apăsă gura pătimașă pe obrajii mei.

— Știam eu, că tu ești bun. Suflet mare, înțelegător...

— Pentru ce ai venit la București? La bal mascat?

— Știu eu?... Căutam un om, un suflet, pe tine poate. Și, vezi, că te-am găsit!... De ce te uiți așa la mine?... Nu mai mă iubești?... Tu știi să cânți așa de frumos iubirea! Pentru asta am venit! Ai ochii blânzi, mâinile moi și albe... Părul negru, lucitor ca mătasa și fruntea ta e chiar cum zice Coșbuc: o „frunte gânditoare de poet"...!

Și pe rând îmi mângâia fruntea, părul, se uită pierdută în ochii mei și 'mi săruta mânile cu patimă.

De două ori mi-am încolăcit brațele de mijlocul ei, de două ori brațele mele au căzut învinse, de nu știu ce fior lăuntric... A treia oară, pe când ea mă strângea tot mai pătimașă la pieptul ei frumos, m'-am smuls deodată din brațele ei și am fugit ca de o primejdie de moarte... In fața mea se deschiseseră ochii fioroși, mustrători, ai bătrânului care zăcea acum încremenit de veci.

Am alergat pe scări în jos lăsând pe Eva aiurită în mijlocul odăii.

Câteva zile am urmărit cu atenție ziarele din Iași: dacă nu cumva descoper printre știrile zilei „Crima unei tinere femei din oraș dispărută, după ce și-a otrăvit bărbatul cu morfină". Dar n'am găsit nimic.

Nici odată n'am mai revăzut-o pe frumoasa mea Eva, pe care am ținut-o câteva clipe în brațe, și despre care crezusem o clipă chiar, că va fi pentru mine mai mult decât o simplă aventură de bal mascat..

Nici odată n'am mai întâlnit o astfel de femeie.

Sărutările acele fierbinți, pătimașe, parcă le simt și acum pe mânile mele, pe ochii mei.

Nici odată la bal mascat nu m'am mai dus.

. . . .

Mihuț tăcu. Fruntea lui albă era tăiată la mijloc, de sus, până între sprincenele stufoase, de o dungă roșie, semn de mare emoție la el.

— Eu, în locul d-tale, n'ași fi respins iubirea ei, — observă Elvira Mișu. A fost în dreptul ei de legitimă apărare.

— Curtea cu jurați, crezi că ar fi achitat-o?

Fără îndoială!

Și pe tema mea ținu o pledoarie elocventă pentru apărarea dreptului la libertate al femeei, încriminând subjugarea ei de vecinică minoră.

Dar nu toți din societate erau de părerea ei.

Și discuția mai continuă și acum uneori.

Cea din urmă Cruciată

Azi a bătut Trecutu 'ntârziat
In geamul clar al Amintirii mele,
Și plec, asemeni unui cruciat,
Spre-un nou pământ, dar vai, cu-aceleași stele !

Trecutul este un drumeț ce vrea
Un adăpost să-și caute la mine.
El vine doar când vremea este rea
Și nu-l mai văd când zilele-s senin

Azi s'a'ntâmplat alături iar să fim
Și la ureche el, să tac îmi spuse,
O cruciată spre Ierusalim, —
Ierusalimul dragostei apuse.

L' am ascultat, și mă'mbrăcai în za,
— In zaua mea de Gânduri ne'nțelese, —
Și'n platoșa Voinței ce-adăsta,
Iar roibu 'Nțelepciunii îmi purcese.

Trecut-am, sprinten, ape de cleștar,
Am străbătut prin lanuri de mătase,
Și'n fața ta, iubito, mă vezi iar,
Deși o mână rea ne'ndepărtase...

Mă vezi cum m'am întors ca pelerin
Pe drumu-atât de greu până la capăt...
In fața ta smerit dar dârz eu vin
Iubirii vechi mormântul să-i recapăt.

In sufletu-ți iubirea o păstram
Pe-atunci, ca și sgârcitul o comoară ;
Dar azi nimic dintr'ânsa nu mai am
Căci trebue și ea'ntr'o zi să moară !

In fața ta mă vezi din nou, târziu,
Când sgomotul orașului încetă,
Și-un glas lăuntric spune c'am să fiu
Infrânt și'n cea din urmă cruciată...

Ci de va fi așa, fără popas
Mă va purta din nou înapoi calul
Pe drumul Resemnării, trist, la pas,
Trecând prin ape clare ca cristalul...

Și din Ierusalimul tău stingher
In care ca'n cătușe-o să te ferici,
Vei plânge pe tăcutul cavaler
Cu clopotele jalei, din biserici..

IOAN I. CIORANESCU

* * *

Frânturi

Cora Irineu

In după amiaza zilei de 13 Februar, pe când picurii de pe bolta capelei cimitirului Șerban-Vodă făceau să sfârâe luminile de ceară cari tremurau în mâinile unora din cei strânși în jurul catafalcului alb al Corei Irineu, prinsei o reflecție a cuiva :

„I-au plăcut călătoriile; acuma s'a îmbarcat ea singură pentru cea mai lungă călătorie".

Mi s'a părut nelipsită de preciozitate și de oarecare vechime reflecția aceasta (nu-mi amintesc : șoptită ? ori suspinată ?) Dar, așa emfatică și puțin rococo, reflecția funebră m'a urmărit. M'a obsedat, odată cu dânsa, și o mustrare-de-cuget : dece, ori de câte ori fusesem ispitit să scriu despre Cora Irineu, n'am și scris rândurile entuziaste cari i se *cuvineau ?* Știu. Dacă n'am făcut-o, e dintr'un vechi sentiment de sfiiciune, față de scriitorii în viață. Morții sunt prieteni fără inoportunități. Spui despre dânșii tot ce dragostea pentru lucrările lor a zmuls sufletului tău ; și scrii fără temerea că vreunul dintr'înșii ar putea veni să-ți „manifeste gratitudinea-i" ori că te-ar urmări de aci-încolo cu o luare-aminte simpatică, dar totuș prigonitoare.

Și, de câte ori n'am fost tentat să-mi *strig* admirația : fie cu prilejul „scrisorilor pe adresa unui indiscret" — căci de la epistola „cetățenei lui Davicion Bally" (tipărită în *Pruncul Român* de la 1848) nu cunosc, în acest gen, în literatura română, ceva mai vibrant, și cu un vocabular mai plin de substanță ca scrisorile Corei Irineu; — fie când mă lăsam și eu dus de „îngrijorarea ce-i străbătea sufletul" față de declinul câte unei culturi ; sau când îi urmăream trecerile dela „accente păgâne la extazuri mistice" ca la Sărmanul ei Lelian!...

Mânuța aceasta a Corei Irineu, — care nu s'ar fi dat, cred, în laturi de a mânui și o armă, fie și împotriva ei însăși — risipea, destoinic, dintr'un penel fermecat, o uimitoare somptuozitate de culori:

„Crișul se ivește — turburătoare intrare în scenă, apă visătoare curgând pentru pictori și poeți. De unde împrumută el oare verdele mătăsii lucii, de unde verdele frunzei de nuc, de unde atâta limpezime de smaragd, atâtea oglinzi pe care dorm vegetații homerice, între coastele roșii, între stânci granitice, în toată această apoteoză de galben, de cărămiziu, de ruginit și de aramă, de goliciuni negre de copaci și de prundișuri albe?...

„...Tremură fiori de mătăsuri, irizări de sideturi, pâlpâiri de aur, zâmbet de mozaic și de cristaluri, grele marochinuri..."

Mânuia, pare-că, scriind, undrelele și dalta și toporul și arcușul de violoncel și uneltele de traforaj; și avea ochi sfredelitori de suflete și învăluitori de priveliști și prinzători de imensă dezolare ori de miniaturi grotești:

„In tăcerea neagră, noaptea plutește enormă și singuratică. Imi stau pe ochi, nemișcate, lucrurile din odăile moarte; o rugăciune se ridică de pe cartea prelatului, rămasă deschisă în capelă. Durere subtilă a pribegiei când nu mai ești de nicăieri și din nici o vreme!..

„...Ungurul grăsuț dela masa vecină, cu un nas micuț și cu dinți albi în fața brună, are o aluniță — unde credeți? — chiar în dreptul gropiței din obrazul stâng și când râde, puncul negru se ascunde ca o vrabie în cuib...

„...Uscățiva cu mers repede și săltat, într'un verde strigător, cu o *pleureuse* coborând de pe pălărie mai jos decât ar putea-o îngădui vreo bună creștere vreodată. Nu știu prin ce Africă sau Australie s'a putut găsi un asemenea struț și încă verde. Verde întreagă (cucoana) din ochi până'n călcâie: un praz cu coada lui...

„...Doamne, mă'ntreb, mă muncește curiozitatea, îi par eu atât de urîtă japonezului din fața mea, cum îl văd eu pe dânsul? Cap de operă a sluțeniei vopsit în gălbenuș de ou, cu țeasta bombată strălucind ca o lampă subt părul rar, cu ochii scoși în capul tâmplelor fără orbite, ca la rac, cu nasul pierdut în fundătura obrazului de unde oasele galbene ale dinților aduc până la suprafața cea mai îndrăzneț înaintată vestea scheletului, care de abia se ascunde subt sărăcia formelor lipite cu piele...

„Din lumina veselă, te cuprind brațe de frig și te tra în spre întunericul dușmănos. Pe bolta de cerneală ceasornicul prefecturii pune un cerc galben ca o lună hipertrofică și banală..."

* * *

Nu știu de ce i-am asemuit, din capul locului, stilul cu al scriitoarei Myriam Harry, înainte de a fi aflat că sufletul, ateu, pare-că și cu izbucniri de iluminat, al Corei Irineu avea rădăcini și mlade în trei mari religiuni. Poate de aceea, ochii ei cercetau și *descopereau* poporul „țanțoș de turnuri, de turle, de turnulețe care se'ntrec îngrămădindu-se în zare. Turbanul carmin, lucind pe nopți, senine ca bolta unui cer magic, l-ai crede o moschee, dacă două triunghiuri nu s'ar tăia într'o stea, pe albăstrimi. De aproape, tabernacolul alb, patrat, acoperit în întregime de cupola roșie, cu literele sfinte ale Torei pe poartă și pavilion, e o evocare de orient, într'un stil persan, cu totul deosebit de celalt templu pe care judaismul îl are încă într'un cartier îndepărtat al ghetto-ului".

Și când era dornică de pace (numele ei: Irineu, este o traducere într'o greacă romanizată a cuvântului Pace) dânsa se simțea dacă nu bine, dar *mai* bine între sectele cari se deosibesc „prin îngăduința lor" și în locuri semiclaustrale unde dădea precădere, de bună seamă, inițierilor în mistere decât virtuților teologale.

O atrăgeau însă, ca un abis, văi ale plângerilor, asfințiturile macabre și descarnările. Căci veșnica ei rugă către Nemesis ca aceasta „să contenească a o ținti cu privirea-i neîndurată" n'a fost îndeplinită! Nici unul din cei trei profeți: Moisi, Christ și Mohamet, n'a putut-o prezerva de desnădejde.

Cora Irineu „nu s'a mistuit toată ca boabele de tămâie din jertfelnice de aur". Când o văzui pe catafalc, — înainte de-a fi pornită prin lapoviță spre vreo groapă nu departe de un zăplaz, — am recunoscut într'însa o pasionată cetitoare din Biblioteca Academiei Române. Cetitoarei acesteia, cu o aluniță pe buza de sus și cu părul tăiat rusește, Nicolae Zaharia îi dădea uneori lămuriri bibliografice pentru niște lecturi cari „mereu refăcute, mereu renăscute", apăreau, apoi, ca niște mirezme din scrierile ei.

Dar tot atunci — în după amiaza lui 13 Februar, sub aceeași boltă de unde se prelingeau picuri de ploaie, în aceeași capelă a cimitirului, Nicolae Zaharia aștepta și dânsul să fie pornit, pe drumuri înzăpezite, spre un mormânt cleios...

BARBU LĂZĂREANU

* * *

LITERATURA STRAINA

CHATEAUBRIAND

Mémoires d'outre-tombe

(MEMORII POSTUME)

— NAPOLEON —

Dacă s'ar putea şti transformările pe care le-au suferit locurile renumite prin morminte, naşteri şi palate celebre, ce schimbări de lucruri şi de destinaţie s'ar vedea!

Transformări stranii se produc până şi în întunecatele locaşuri de care ne e legată umilita noastră viaţă!

In ce colibă s'a născut Clovis? Ce şacal va fi locuind acum în cosciugul de aur al lui Alexandru cel Mare? De câte ori şi-o fi schimbat locul, cenuşa lor? Cui aparţin mausoleele din Egipt şi din India? Numai Dumnezeu cunoaşte cauza acestor schimbări legate de misterul viitorului, pentru omenire, adevărul se ascunde în negura vremilor; el nu se arată decât în timp de secole, după cum unele stele sunt atât de depărtate de pământ, încât lumina lor nu a ajuns până la noi, nici azi.

In vreme ce scriam aceste rânduri, timpul s'a scurs, şi-un mare eveniment s'a întâmplat. S'a cerut la Londra osemintele lui Napoleon; cererea s'a aprobat. Ce-i pasă Angliei de nişte oase învechite? Asemenea daruri ne-ar da din belşug, cât am voi. Rămăşiţele lui Napolen ne-au sosit în vremi de umilinţă; nici nu au fost controlate. Streinul s'a arătat foarte darnic, dând liberă trecere cenuşei.

. . . .

O corabie plecând din Tulon, de unde el se îmbarcase odinioară ca să cucerească Egiptul, a sosit la Sf. Elena să ceară **nimicul.**

Mormântul tăcut se înalţa nemişcat în valea Slanei sau a muşcatei. O salcie din cele două căzuse; doamna Dalliro, soţia unui guvernator al insulei, sădise în locul ei douăsprezece sălcii şi treizeci şi patru de chiparoşi; izvorul era tot acolo, curgea ca pe vremea când Napolen bea din apa-i răcoritoare.

O noapte întreagă au scormonit pământul, sub supravegherea unui căpitan englez: Alexandru. Cele patru cosciuge, băgate unul într'altul: cel de acajo, cel de plumb, altul de acajù şi cel de tablă, erau neatinse. Apoi s'au cercetat aceste tipare de mumie într'un cort, în faţa unor ofiţeri, dintre cari unii cunoscuse pe Bonaparte.

Când s'a deschis ultimul cosciug, toate privirile s'au aţintit înăuntru. Preotul Coquereau, povesteşte astfel: „Au dat de un strat albicios care acoperia tot corpul. Doctorul Gaillard, pipăind, a recunoscut o pernă de mătase albă, care căptuşise interiorul capacului; se desfăcuse şi învăluise cadavrul ca un linţoliu. Corpul părea acoperit cu o spumă străvezie; par'că ne uitam printr'un nor. Capul se recunoştea bine: era ridicat pe perină, cu fruntea sa lată, cu ochii a căror orbite se încondeiau sub pleoapele ce mai aveau puţine gene; obrajii erau plini, numai nasul era stricat, în gura întredeschisă se zăriau trei dinţi de o albeaţă puternică; câte-va fire de barbă îi crescuse; mâinile par'că erau ale unui om viu, atât erau de bine păstrate şi colorate; una din ele, stânga, era mai ridicată decât cea dreaptă; unghiile îi crescuseră, erau lungi şi albe; prin botul descusut al unei cisme, se vedea ieşind patru degete de o albeaţă palidă".

De ce se temuseră viermii? De zădărnicia lucrurilor lumeşti sau de nemicnicia omului? Nu, ci de frumuseţea mortului. Numai unghiile îi crescuse, ca să mai sfâşie, cred, libertăţile ce mai rămase în lume. Picioarele lui umilite, nu mai călcau pe perinele încoronate, ci se odihneau desculţe în propria lor ţărână.

Tot aşa era îmbrăcat şi fiul lui Condé, în mormântul lui din Vincennes 1); numai că Napoleon, conservat mai bine avea şi cei trei dinţi pe cari gloanţele îi cruţase ducelui d'Enghien.

Steaua ce apusese la Sf-ta Elena a răsărit spre marea bucurie a popoarelor, lumea a revăzut pe Napoleon, dar Bonaparte nu a mai putut s'o vadă.

Aceleaşi stele care l-au călăuzit în surghiun, primesc acum ţărâna rătăcitoare a cuceritorului. Bonaparte a trecut prin mormânt ca pretutindeni, fără să se oprească.

Cadavrul a fost debarcat la Hâvre, apoi a ajuns sub Arcul de triumf, bolta sub care soarele îşi arată faţa în unele zile ale anului. In drumul până la Palatul Invalizilor, se înşirau coloane de lemn, busturi de gips, o statuie a marelui Condé (o masă informă care plângea), obeliscuri de brad cari aminteau viaţa durabilă a învingătorului.

O răceală de ghiaţă îngenunchia pe generali împrejurul carului mortuar, ca în retragerea de la Moscova.

Nimic nu era frumos, afară de corabia cernită care adusese în tăcere pe apele Senei, corpul lui şi o cruce.

Napoleon, lipsit de frumosul său catafalc de stânci, e înmormântat acum în murdăria Parisului.

După câteva zile ploioase, decorurile s'au transformat în nişte zdrenţe pline de noroi.

Orice s'ar zice însă, mereu ne vom gândi la adevăratul mormânt al eroului din mijlocul valurilor; îi avem corpul cu noi, dar viaţa lui veşnică e în Sf-ta Elena.

Napoleon a pus stavilă trecutului; a exagerat atât de mult războiul, că nu va mai fi interesant pentru omenire.

A închis în urma sa templul lui Ianus 2), dar în umbra porţilor a grămădit atâtea cadavre, încât nu se vor mai puteà deschide.

Am vizitat locurile unde a debarcat Napoleon, după ce-şi rupsese sentinţa în insula Elba. M'am scoborît la un han din Cannes, pe înoptate. Jaquemin, hangiu şi olar, proprietarul acestei case, m'a condus la ţărm, prin nişte făgaşuri între măslini, unde poposise Napoleon; chiar Jacquemin îl găzduise. In stânga potecii celei mai scurte, se înălţă o magazie; Napoleon, care năvăli în Franţa, singur, îşi lăsase acolo hainele cu care fusese îmbrăcat.

Când am sosit pe plajă, marea era liniştită, nici-o adiere n'o încreţeà: o fâşie subţire ca un văl se desfăşura pe nisip fără zgomot şi fără spumă. Cerul minunat, plin de stele, îmi încorona capul. Cornul lunii se coborî şi se ascunse după un munte. In golf era numai o barcă cu ancoră şi două vase; la stânga se zărea farul din Antibes, iar la dreapta insulele Lerine; în faţă, largul mării se desfăşura spre Roma, unde mă trimesese Bonaparte. Insulele Lerine, au servit odinioară de refugiu unor creştini, înfricoşaţi de barbari.

Sf. Honoriu, fugind din Ungaria, ajunse aci, se sui pe un palmier şi făcu semnul crucii; toţi şerpii muriră, adică păgânismul se stinse şi apăru noua civilizaţie în Apus.

După o mie patru sate de ani, Bonaparte distrugeà civilizaţia, în aceleaşi locuri în care o introdusese sfântul. Ultimul dintre puternicii de aci, fu Masca de fier, dacă o fi existat în realitate. Din tăcerea golfului, Juan, din pacea insulelor de sihaştri, a pornit furtuna dela Waterloo, care a străbătut oceanul Atlantic şi s'a stins la Sf-ta Elena.

Intre amintirile celor două lumi: o lume stinsă şi alta, gata să se stingă, se poate bănui ce am simţit în noaptea aceea, pe ţărmul mării, părăsite de corăbii.

Părăsii plaja cuprins de o frică religioasă. Am lăsat valurile să se sbată peste urmele lui Napoleon, însă nu le vor puteà şterge..

. . . .

Pentru ce supravieţuesc unui secol şi unor oameni de care eram legat prin naşterea mea? De ce nu am dispărut împreună cu ultimele resturi ale unui neam slăbit? De ce-am rămas singur să le caut oasele în întunericul şi prin ţărâna catacombelor?.

M'am săturat de viaţă.

Traducere de **G. MARINESCU.**

1) Ducele d'Enghien omorât din ordinul lui Napoleon fusese înmormântat la Vincennes.

2) Templul lui Ianus sta deschis numai în timp de război.

* * *

LAMARTINE

LACUL

Cum suntem totdeauna mânaţi spre ţărmuri nouă
Prin noaptea cea eternă fără a reveni,
Pe-oceanul vieţii noastre nu ne e dat şi nouă
Să ancorăm o zi?

Abia un an se stinse şi să te văd vin iară
Trist lac, şi-ar fi cu dreptul să te revăd cu ea,
Dar singur stau pe stânca pe care-odinioară
Şi ea se aşeza.

Aşa veniai şi-atuncea prin stânci fără'ncetare,
Te sfâşiai în unde trecând tot înainte,
Iar vântul de pe ape cu spumele-ţi uşoare
Veneau să ne alinte!

O seară — mai ţii minte, pluteam în aiurire,
Nu se-auzea sub ceruri pe-a bărcei noastră cale
Decât bătaia vâslei cu ritmică lovire
In valurile tale.

De-odat'o melodie, lin-îndumnezeită,
Ca un ecou răsună pe ţărmul fermecat,
Tăcut rămase valul şi vocea ei iubită
Astfel a cuvântat:

„O, timpule, aşteaptă! opriţi a voastre pasuri
Voi clipe'n noaptea dragă,
Lăsaţi-ne norocul a celor mai dulci ceasuri
Din viaţa noastră 'ntreagă.

„Destui sunt care sufăr şi graba voastră cer!
Pe dânşii ascultaţi-i,
Şi'n mersul vostru zilnic scăpaţi-i de dureri;
— Pe fericiţi uitaţi-i".

„Dar în zadar o clipă mai cer ca îndurare,
Imi scapă timpul, zboară,
Şi nopţii zic: adastă... dar aurora-apare
Şi noaptea stă să moară".

„Să ne iubim cu sete şi ora trecătoare
Grăbiţi să o petrecem,
Căci omul port nu-şi află şi timpul ţărm nu are:
El curge şi noi trecem..."

O timp gelos! se poate ca orele sfinţite
In care-amoru-aduce atâta mângâere,
Să treacă de-o potrivă ca zilele trăite
In lacrămi şi durere?

Cum? nu suntem în stare să le 'nsemnăm o urmă?
Sunt duse pe vecie? pierdute toate'n ea?
Şi timpul ce le dete, şi timpul ce le curmă
Nu ni le va mai da?

Neant, eternitate, trecut, abisuri grele,
Ce faceţi cu-aste zile pe care le răpiţi?
Ne mai întoarceţi oare extazurile-acele
Ce-acum le nimiciţi?

Păduri întunecate, o lacule, stânci mute,
O voi pe care vremea vă cruţă or re'nvie:
Măcar doar amintirea acestei nopţi pierdute
Păstraţi-o pe vecie.

De-apururea să fie în pacea ta şi'n toate
Furtunile, de-apururi pe veselele dealuri,
Şi-n negrii brazi să fie şi'n stâncile plecate
De-asupra astor valuri.

Să fie în zefirul ce murmură şi trece,
In freamătul din ţărmuri în ţărmuri repetat,
In steaua argintie ce-albeşte unda-ţi rece
Cu focu-i depărtat.

Şi vântul care geme prin trestii ca o liră,
Şi dulcile miresme din aeru-aromit,
Tot-tot ce se aude, se vede sau respiră
Să zică: „au iubit".

V. Lascar

* * *

Demìr-Caià

LEGENDĂ ORIENTALĂ

de **A. CUPRIN**

Trad. din ruseşte de **G. M. IVANOV**

Vântul scăzu. Astăzi vom fi nevoiţi poate să trecem noaptea pe mare. Până la ţărm au rămas 30 de verste. Corabia cu două catarge se clatină leneş dintr'o parte într'alta. Pânzele ude atârnă.

Un nor alb a învăluit vasul din toate părţile. Nu se văd nici stele, nici cer, nici marea, nici noaptea. Nu aprindem focul.

Seid-Ablâ, căpitanul corăbiei, bătrân, murdar, desculţ, cu voce paşnică, importantă şi adâncă povesteşte o istorie veche, pe care o cred din toată inima. Cred fiindcă noaptea e atât de stranie-tăcută, fiindcă sub noi doarme marea nevăzută, şi noi, învăluiţi de ceaţă, plutim încet în norii albi şi deşi.

* * *

„Il chemau Damir-Caià. In limba voastră asta insemnează „Stânca de Fier". Il chemau aşa, fiindcă omul acesta nu cunoştea nici milă, nici ruşine, nici frică.

Făcea haiducie cu banda sa în împrejurimile Stambulului şi în Tesalia binecuvântată şi în Macedonia muntoasă şi în păşunile dese ale Bulgariei. Nouăzeci şi nouă de oameni au pierit de mâna lui şi în numărul acesta erau femei, bătrâni şi copii.

Dar iată că odată în munţi îl înconjură oastea puternică a Padişahului — să înmulţească Allah zilele lui! Trei zile se bătea Demir-Caià retrăgându-se, ca un lup de haita de câini. In dimineaţa zilei a patra el străbătu şirul şi scăpă — dar singur. O parte din tovarăşii lui pieri în timpul fugăririi îndârjite, iar ceilalţi primiră moartea de mâna gâdelui în Stambul pe maidanul rotund.

Rănit, vărsându-şi sângele, Demir-Caià zăcea lângă un rug într'o peşteră de care nu te puteai apropia, unde îl adăpostiseră ciobanii sălbatici ai munţilor. Şi iată că în miezul nopţii i se arată un înger luminos cu paloşul în flăcări. Demir-Caià recunoscu pe vestitorul morţii, pe trimisul cerului Azrail, şi rosti.

— Facă-se voia lui Allah! Sunt gata.

Insă îngerul îi zise:

— Nu, Demir-Caià, ceasul tău încă n'a sosit. Ascultă voia lui Dumnezeu. Când te vei ridica de pe culcuşul morţii, mergi, desgroapă din pământ comorile tale şi prefă-le în aur. După aceia porneşte drept spre răsărit şi mergi până vei ajunge la locul unde se încrucişează şeapte căi. Să-ţi zideşti acolo casă cu odăi răcoritoare, cu divanuri largi, cu apă limpede în avuzuri pentru spălat cu mâncare şi băutură pentru drumeţi, cu cafea aromată şi cu narghilea dulce-mirositoare pentru obosiţi. Cheamă la tine pe toţi cei ce trec şi cei ce călătoresc prin faţa casei tale, şi slujeşte-le lor ca cel din urmă rob. Casa ta să fie casa lor, aurul tău să fie aurul lor, truda ta să fie odihna lor. Şi să ştii, că va veni vremea, când Allah va uita păcatele tale grele şi-ţi va ierta sângele copiilor Săi.

Insă Demir-Caià întrebă:

— Ce semn îmi va da Domnul, că mi-s iertate păcatele?

Şi îngerul răspunse:

— Din rugul ce dogoreşte lângă tine, ia un buştean stins, acoperit cu cenuşe şi-l înplântă în pământ. Şi când lemnul mort se va îmbrăca cu scoarţă, va lăsa vlăstari şi va înflori, — să ştii atunci — că a sosit ceasul ispăşirii tale.

Trecură de atunci douăzeci de ani. Prin toată ţara Padişahului — să înmulţiască Allah zilele lui! — se răspândi slava despre hanul de la cele şeapte căi din Dgeddâ în Smirna. Cerşetorul pleca de acolo cu traista încărcată, cel obosit — înviorat, cel rănit — vindecat.

Timp de douăzeci de ani, ani lungi se uita Demir-Caià în fiecare seară la minunatul buştean, înfipt în pământ, în curte, dar el rămânea negru şi mort. Se întunecară ochii vultureşti ai lui Demir-Caià, se gârbovi statura lui voinicească, şi părul capului lui se făcu alb, ca aripile îngerului.

Şi uite că odată într'o dimineaţă timpurie auzi el tropăit de cal şi eşi în drum şi văzu pe un călăreţ, care zbura pe un cal înspumat. Se repezi la el Demir-Caià, apucă pe cal de hăţuri şi începu să roage pe călăreţ:

— O, frate al meu, abate-te în casa mea. Răcoreşte-ţi faţa cu apă, întremează-te cu mâncare şi băutură, îndulceşte-ţi gura cu dulcele miros al narghileei.

Insă drumeţul îi strigă cu răutate:

— Lasă-mă, moşnege! Lasă-mă să trec!

Şi scuipă pe faţa lui Demir-Caià şi-l izbi cu mânerul biciului pe cap şi porni călare mai departe.

Se aprinse în Demir-Caià sângele mândru de haiduc. Ridică de pe pământ o piatră grea şi o azvârli în urma jignitorului şi-i sparse capul. Se clătină călăreţul pe şea, se apucă de cap şi căzu în colbul străzii.

Cu groază 'n inimă se repezi la el Demir-Caià şi zise mâhnit:

— Te-am ucis, fratele meu!

Dar cel ce muria îi răspunse:

— Nu tu m'ai ucis, ci mâna lui Allah. Ascultă-mă. Paşa vilaetului nostru e om crud, hrăpăreţ şi nedrept. Prietenii mei urziră împotriva lui un complot. Insă eu mă ispitii cu un dar bogat, de bani. Şi-am vrut să-i trădez. Şi iată că grăbindu-mă cu denunţarea, mă opri piatra aruncată de tine. Aşa vrea Dumnezeu. Rămâi cu bine.

Strivit de durere, se înapoie Demir-Caià în curtea sa. Scara virtuţii şi a pocăinţii, pe care el cu atâta răbdare se urca douăzeci de ani de zile, se clătină sub el şi se prăbuşii într'o clipă scurtă a dimineţii de vară.

Cu desnădejde se uită într'acolo, unde privirea lui se obicinuise în fiecare zi să se oprească pe buşteanul negru şi mort. Şi dintr'odată — o, minune! — el vede cum în faţa ochilor lui lemnul mort desface vlăstare, se acoperă cu muguri, se îmbracă cu verdeaţă mirositoare şi înfloreşte cu flori gingaşe şi galbene.

Atunci Demir-Caià căzu în genunchi şi plânse de bucurie. Fiindcă el înţelese că marele şi preamilostivul Allah în nespusa Lui înţelepciune îl iertă nouăzeci şi nouă de vieţi pierdute pentru moartea unui trădător.

NOTE

Maurice Rostand, poet şi autor dramatic, care cu piesele „La Gloire" şi „Le masque de fer" a obţinut răsunătoare succese la Paris, şi căruia Comedia Franceză îi va juca în curând „La Mort des amants", în vreme ce alt teatru repetă „L'Archange", a avut o nouă buruinţ le teatrul Sarah Bernhard cu tragedia „Le secret du Sphinx". Tema acestei piese plină de lirism şi de puternice momente dramatice constă în afirmaţia că oamenii ar muri imediat când ar cunoaşte adevăratul rost al vieţii. De aceea, conchide autorul, trebuie să ascundem poeţilor, adevărul, să nu-i lăsăm să cunoască realitatea, rostul lor fiind să privească numai cerul.

* * *

Americanul Harold Palmier Piser organizează la New-York o bibliotecă consacrată exclusiv poeziei. In acest scop a cerut numeroaselor personalităţi literare din lumea întreagă un sprijin real. Scopul ar fi să centralizeze toate operile poetice, precum şi biografiile tuturor poeţilor, revistele de poezie şi toate indicaţiile privitoare la mişcarea poetică din lume (şcoli, cenacle, premii, concursuri) într'o bibliotecă unică şi originală.

* * *

Abel Bonnard publică la Paris (edit. Fayard) un volum: *La Chine,* care rămâne cel mai instructiv şi cel mai curios din toate lucrările apărute cu privire la China şi chinezi.

Sunt descrierile unor călătorii documentate prin observaţia oamenilor şi a lucrurilor, povestiri, excursiuni, vizite prin temple şi oraşe, — o reînviere complectă a Chinei, făcută de un artist care s'a ocupat şi de moravurile de azi şi de odinioară, obiceiuri, regimuri politice, idei etc...

* * *

De-o vreme încoace a crescut mult interesul pentru literatura românească. In fiecare zi auzim ori cetim ştiri despre noui traduceri, mai mult sau mai puţin reuşite, din care profită ne îndoios literatura noastră, asupra căreia se atrage atenţia unui public, ostil nouă pentru că nu ne-a cunoscut. Propaganda oficială ungurească s'a îngrijit ca operile scriitorilor români să fie dispreţuite cu diminutivul: „oriental" ori „valah". Revistele literare din Budapesta, în maojritate refractare ori cărei tendenţă de apropriere, au refuzat traducerile făcute din scriitorii români. Aceasta a fost soarta manuscriselor lui Carol Révai, eminentul om de litere care s'a pus în slujba apropierei româno-maghiare (idee destul de nenorocită pe vremea când era ministru Baronul Wlassits). Abia după o vreme a îndrăznit revista *„Uj Idok"* condusă de poetul Kiss Josef să aducă câteva traduceri din româneşte. Erau traduceri din: Coşbuc, Eminescu, Vlăhuţă şi mai ales din operile Carmen Sylvei. Traducătorii erau rari, căci fireşte pe Moldovan Gergely, Seghiescu şi alţii ajusdem farinae, nu-i vom considera ca pe folositori cauzei culturei noastre.

In 1914 ziarul *„Vilag"* din Budapesta a început să publice regulat traduceri din autorii români. A fost popularizat mai ales Sadoveanu, Anghel, Slavici şi Delavrancea.

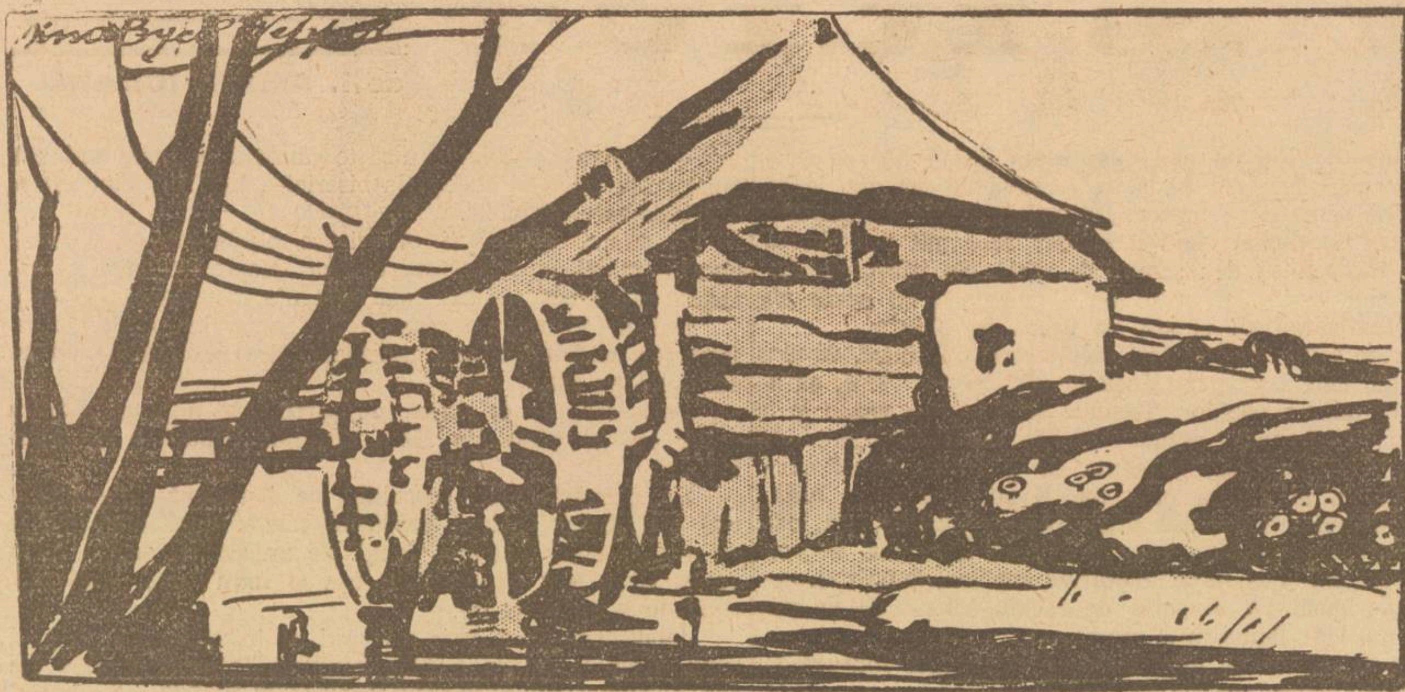
Dela unire încoace putem înregistra mai multe traduceri din româneşte în ungureşte şi o mulţime de traducători.

Iată numele lor: Dr. E. Kadar, Daniil Jaklovsky, A. Keresztury, Andor Havas, Dr. A. Bitay, L. Boronkay, L. Aprily, Z. Franvo, Dr. O. Bard, Dr. St. Lichtfuss, Teodor Fekete, Dr. Geza Szöcs, Dr. A. Szeremley etc.

D-l Dr. E. Kadar a tradus mai multe piese de teatru de Victor Eftimiu; poezii de Eminescu, Alecsandri, Goga, Blaga, Emil Isac, Adrian Maniu, etc. Traducerile lui par cele mai reuşite, căci se adaptează şi ca formă originalului. Profesorul *Jaklovsky* traduce din Sadoveanu cu mare uşurinţă. Aceste traduceri apar în revista *„Hirnök"* şi în ziarul *„Ellenzék"* din Cluj. Traducerile în ungureşte ale lui *A. Keresztury* sunt cunoscute din Antologia apărută anul trecut, asupra căreia presa noastră a uitat să se pronunţe deşi merita să fie remarcată având un fond idealist... puţin înţeles şi răsplătit în zilele noastre. Tânărul *Andor Havaş* se ocupă cu traducerea în ungureşte a scriitorilor români şi predilecţia lui este literatura română etichetată de bunii noştri portari ai literaturei: „decadentă". Profesorul Dr. *A. Bitay,* autorul unui frumos studiu al literaturei româneşti, traduce în ungureşte din Sadoveanu, Emil Gârleanu. D-l *Boronkay* traduce piese şi a tradus „Paianjenul" de A. de Herz; care se va juca în curând — după cum se anunţă — la teatrul ungar din Cluj. Poetul delicat L. Aprily, unul dintre cei mai talentaţi poeţi unguri, tălmăceşte versul anachoretic şi logaritmic al d-lui Lucian Blaga, iar d. *Zoltan Franyo* cel mai universal între toţi traducătorii maghiari şi representativ, prin excelentele sale subtilităţi poetice, prepară o mare şi bogată Antologie în ungureşte a poeţilor români. — şi în această Antologie se va face selecţiunea atât de necesară literaturei noastre, căci cu diferiţi autori de piese de cinematograf nu se putea prezenta favorabil descendenţilor lui Rakoczi. D-rul Lichtfuss din Arad traduce numai piese româneşti în ungureşte (acelaş lucru îl face şi un primar român din Odorheiu d. Dr. E. Negruţiu). Teodor Fekete, Oscar Bard ei înşişi poeţi, se ocupă de poeţii cari le zac aproape de inimă: Minulescu, Blaga, Emil Isac, N. Crainic, A. Maniu etc. Un fost revisor şcolar din Făgăraş d-l Dr. A. Sferemley a tradus în versuri „Fântâna Blanduziei" de Alecsandri, o colecţie de poesii din Eminescu, şi traducerile aceste sânt în tipar, vor apărea în curând, ca să evidenţieze existenţa unei literaturi, asupra căruia informaţia gentry-ului ungur spunea un categoric „non possumus".

Fireşte, nu fiecare autor tradus şi fiecare traducere ne face cinste între streinii, pe cari îi considerăm geograficeşte ai noştri şi o revizuire a valorilor emisferice, propagate cu atâta curaj de-o nouă speţă a literatorilor: „traducătorii din româneşte" ar trebui să sosească. Căci altfel ni s'ar putea repeta întâmplarea, că într'un răspândit ziar unguresc să apară ca representant al literaturei româneşti domnul pe care este inutil să-l amintim cu nume, ori alţi colegi de-ai d-sale, tot atât de productivi şi babilonici, iar valorile reale, un Slavici, un Caragiale, un Delavrancea, să fie încă şi azi puţin cunoscuţi între conaţionalii noştri. După moda rusească, ne-am ales însfârşit şi cu o „modă românească" — străinătatea ne chiamă şi se interesează de noi. Agenţii culturei noastre sânt şi aceşti traducători, pe cari nu-i încurajează nimeni, şi cari fac, pe socoteala lor proprie treaba, care ar trebui să fie a oficialităţei.

* * *

După smeură

de MIHAIL LUNGEANU

Rodichii mele

Toamnă, zi de sărbătoare, pe seară după spartul horii. Pe uliţa largă, bătută, merg vorbind şi glumind fete şi băeţi spre case.

La un loc una se opreşte şi zice:

— Mâine e ziua Crucii, nu se lucră! Care merge la smeură 'n dosu' „Ghimbavului"?

— Eu!

— Şi eu!

— Şi eu! Şi eu! răspund fetele, care de care mai întâi.

— E *hălăciugă*, să umpli butia 'ntr'un conac, întăreşte cea d'intâi.

— Numa' de nu v'o ieşi 'nnainte, moş Martin, glumi un flăcău, să vă 'ntrebe de sănătate!

— Şi-ţi păţi-o ca Safta lui Idor! adăogă altul.

Au amuţit acu par'că toate, neştiind ce să zică, gândind la păţania femeii acesteia.

Safta lui Idor e o bătrână din sat, cu faţa plăviţă, plină de sbârcituri, ca şi fruntea-i îngustă; o gură mare, fără dinţi, cu buzele subţiri şi lungi; părul sur, atârnând în şuviţe pe la urechi şi 'nvălit într'un tistimel vechiu, acoperit d'un căpătâiu de ştergar murdar. Umblă tot cu două trăişti, lungi, după gât, merge pe la case, scoate ceva dintr'una şi capătă 'n schimb câte un ban, or vreo lopăţică de mălai, pe care-l toarnă 'n traista cealaltă. La vorbă e scumpă de tot. Nu spune decât două cuvinte 'ngăimate. De o 'ntreabă cineva:

— Ce-ai adus azi, Safto? Fragi?

— Hamahaa! Hamahaa! îngăimează ea, vrând să zică „da" şi deschizând repede gura trăistii.

— Afene nu-s?

— Hupupuu! Hupupuu! îţi răspunde, strâmbând din umeri şi petrecând buza de jos peste cea de sus, în semn de părere de rău, că nu-s.

— Da' ursu' văzutu-l-ai?

— Hamahaa! Hamahaa! şi dă din mână, ca şi când ar vrea să spue: „L'am văz't, ducăs-e pe pustii!"

Povestea ei o ştiu toţi. De mică s'a pomenit umblând prin pădure, după fragi, afene, smeură, mure, alune, bureţi şi minătărci, vara şi toamna; după flori şi tot felul de burueni în primăvară; după păstrăvi de tufă iarna.

Multă vreme a vorbit şi ea ca toţi oamenii; dar a dat odată d'o 'ntâmplare şi d'atunci a amuţit.

Intr'o toamnă, pe când se afundase 'ntr'un smeuriş, a auzit un mormăit aproape d'asupra capului. A lăsat coşul din mână şi a cătat în sus. Vreo şapte-opt urşi, cocoţaţi în brazi, se prinseseră 'n horă, jucau şi cântau, sărbătorind nunta, după obiceiul lor. Că i-a văzut, n'a fost nimic, nu şi-a pierdut de loc cumpătul, că de câte ori nu se 'ntâlnise ea cu câte unul, faţă 'n faţă, prin pădure. Pricina însă a fost, c'au zărit-o şi ei şi, din jocul lor, odată au început să mormăe: „Hamahaa, Hupupuu!" venind spre ea. Safta s'a 'ntins la pământ, făcându-se moartă, ca 'ntotdeauna; dar urşilor li-ardea de glumă. Au întors-o p'o parte şi p'alta, apoi unul i s'a aşezat pe piept, a dus urechea la gură-i, să vază de suflă, şi, când a simţit, că dă semne de viaţă, a fost ridicat-o ca p'un pai şi a aruncat-o hât, cât colo, cu mormăit înfuriat de „Hamahaa, hupupuu!" Şi s'a pomenit într'o ropină, cu cioturi şi cu răgălii peste ea, ce i-au strivit trupul şi aproape i-au luat piuitul. Când a scăpat d'acolo dup'o adăstare lungă, plină de durerea şi de groaza morţii, s'a dus, ca sburând, pe coastă devale, dând din mâini şi povestind la toţi întâmplarea cu „Hamahaa, hupupuu!" singurele vorbe, ce-i mai rămăseseră 'n capu-i rătutit.

* * *

După o trecere de câteva clipe, Brânduşa Voinii, o fetişcană sburdalnică, hazlie şi 'ndrăzneaţă, dracu' gol, cum îi zic toţi în sat, a răspuns hotărîtă:

— Eu, una, nu mă tem! Haideţi cu mine şi să nu vă pese! De ne-o ieşi *bala* 'nnainte, mă prinz, că vin cu pielea lui la spinare!

Băieţii 'ncep să râză. Unul din ei, Petrucă Săman, sare cu vorba:

— Te prinzi cu mine, că n'o iei la sănătoasă, când îi faci ochii de el?...

— Mă prinz, de!

— Tare aşi vrea, să te zăresc şi eu cum înfunzi păluba, tulind-o scurta-uda, când l-ii simţi! stărui băiatul.

— N'ai de cât să vii şi tu să vezi! îi răspunse fata cu mândrie şi hotărîre 'n glas. Fiecare şi-au pus în minte câte ceva şi s'au despărţit.

* * *

A doua zi, când a prins să se lumineze de ziuă, fetele, după ce şi-au luat câte o doniţă măricică, s'au adunat la un capăt de drum şi au pornit-o doinind:

„Frunză verde trei răsure!
Pe subt deal, pe subt pădure,
Trec fetiţile la mure
Şi băieţii la nuele
De mi se 'ntâlnesc cu ele!"

Sau locului, ici-colo, se mai sfătuesc, se joacă, să descreneaniască picioarele, să nu simtă obosiala şi pornesc iarăşi cântând:

„Şi iar verde trei răsure!
Bată-te crucea pădure,
Crescuşi 'nnaltă şi subţire,
Nu crescuşi mai redioasă,
Să croeşti umbră frumasă,
Să ne faci tihnă la masă
Şi la masă şi la joc,
Stând cuprinşi după mijloc!"

Urcă acum zorite, pe potecile 'nguste şi repezi, aşternute pe coastă, prin inima pădurii, pe sub pinii 'nnalţi, cu ramuri în chip de cruce, mici sus, şi din ce în ce mai lungi şi mai groase jos, lăsându-se, ca o umbră deschisă, peste rădăcinile ieşite.

S'au înşiruit pâlcuri-pâlcuri, chiue şi hăulesc într'una:

„Pentru tine, fa Ileană,
S'a uscat iarba 'n poiană
Şi porumbu 'n buruiană.
Foicică frunză deasă!
Că şedeam cu tine 'n casă,
Când era vremea de coasă!"

Pe deasupra muntelui de piatră e 'ntins un chilim alburiu-galben, ce pare, lângă albastrul nesfârşit al cerului, ca un petic viu, destrămându-se 'ncet-încet, lăţindu-se 'nspre apus şi vestind ridicarea sfeştnicului zilei. In curând raze luminoase, calde, joacă pe vârfurile brazilor, le umple de strălucire, moae răşina din ţepi, făcând-o să dea aerului ceva din mirosul ei ascuţit. Ici-colo pârâiaşe cu apă svăpăiată, saltă peste pietre, se unesc mai multe, aleargă mai cu spor şi cu sgomot mai gros şi mai tare spre valea cu apă limpede a „Ghimbavului".

Când au dat de smeurişul cunoscut, fetele s'au oprit, înşirându-se pe marginea rugilor plini, cum se 'nşiră galbenii mari p'o cordea de catifea şi au pornit iarăşi să cânte, să omoare urîtul, şă-şi facă curagiu şi să sperie ursul:

„Foae verde ş'un dudău!
Mândro doru' meu ş'al tău,
Face-l-aşi d'un fierăstrău;
Fierăstrău cu pânza nouă,
Ce retează munţii 'n două;
Fierăstrău cu pânza lată,
Ce retează munţi de piatră,
Să trec la mândruţa 'ndată;
Fierăstrău cu pânza mică,
Ce retează munţi de sticlă,
Ca să trec la mândruliţă!..."

Mai dulce şi mai cu foc decât toate, cântă Brânduşa Voinii, care e dăruită de Dumnezeu cu podoaba aleasă a viersului şi cu simţiri puternice 'n inimă. Ea e 'ndrăgostită de Petrică Săman, cum e 'ndrăgostită luna după soare şi verdele bradului de albastrul cerului. El e cel mai tare şi mai îndrăsneţ flăcău din sat. Joacă tot în capul brâului şi se tem toţi tovarăşii de braţul lui de fier! Odată, din pricina ei, că i-a 'ncetat lăutarul o tăpălagă, s'a bătut cu toată floarea horii şi a biruit pe toţi. Aşa bărbat îi place să aibă!

Şi ea nu-i destul de 'ndrăsneaţă? Când îl înhăţase odată de gât, nu ştiu care, făr' de veste l-a apucat ea de mâini cu dinţii şi i le-a descleştat. Pentru el s'ar lupta nu numai cu lumea toată, ci şi cu dihăniile din pădure, cu dracii şi cu moartea chiar! Şi el nu ştie, să nu simtă asta?...

— De ce m'o fi luat în răs aseară, că 'nfund pădurea, când 'oiu zări ursu'? Să nu rămâi cumva de ruşine, am pus puşca după spate. O fi uitat, că dau cu ea, ca vânătoru' ăl mai iscusit?... La câteva vulpi şi lupi n'am răpus eu capu' din fuga mare pe hăţaş?... In urs, ce-i drept n'am tras; da' de l'oiu întâlni, nu mă dau la o parte! Zicând aşa 'n ea, lăsă puţin doniţa jos, aduse 'ncetinel în faţă patul puştii şi se uită, să vază de e capsa pusă şi de n'a plesnit cumva.

Smeura mare, deasă şi coaptă, atârnă 'n ciorchine ca strugurii, la îndemână de cules. Fetele stau locului, nemişcate unde s'au aşezat la 'nceput; în afară de zgomotul, făcut de mâinile grăbite şi de vorba şi de cântecele, pornite din gurile lor, nici o şoaptă, nici o atingere de frunză.

Erau pe la jumătatea doniţelor, cântau toate legănat, duios:

„Frunzuliţă ş'un dudău!
Plâng fagii la Retegău
Şi pietrile la părău,
De jalea mândrului meu!"

Au deslusit un foşnet prin pădure şi au ciulit urechile, tăcând toate; dar băgând de seamă, că nu se mai aude nimic au pornit iar să cânte:

„Frunză verde trei smicele!
Plâng fagii la dosurele
Şi pietrele 'n fântânele,
De jalea mândrelor mele!"

Foşnetul se lămuria însă bine. A psâsâit una, s'au oprit toate din lucru şi au ascultat. Mişcarea încetată o clipă, a pornit din nou mai apăsat, mai aproape, s'a auzit un mormăit, nu ştiu care a zărit o mătăhală, a dat un ţipăt şi au luat-o toate la fugă.

Brânduşa Voinii a făcut numai câţiva paşi şi a desluşit un răs de om, ca al lui Petrică, or i s'a părut, destul că şi-a venit în fire şi şi-a adus aminte de hotărîrea şi de prinsoarea de seară. S'a dat după un brad, a zărit ursul în două picioare, a scos puşca după spate şi a luat-o la ochi. A auzit atunci un glas lămurit: „Nu trage Brânduşo!" a văzut arătarea dând din labă şi chircindu-se 'n jos, şi-a oprit puţin degetul pe piedică.

— Lasă puşca, Brânduşo, că mi s'a sbârlit pâru 'n cap! mai veni vorba dintr'acolo şi răsări d'odată chipul lui Petrică pe după smeuriş.

— Bine că s'a sfârşit gluma aci! abia putut să zică ea, dând încet cocoşul puştii jos şi aşezându-se la rădăcina bradului, cuprinsă de braţele nătăvăloase şi tremurătoare ale omului-jiganie.

MIHAIL LUNGIANU

Rătăcirea Logofătului Grigore...

DIN: "POVEŞTILE LUI HINU ION"

de SANDU TELEAJEN

Intr'un an, la Rusalii, ieşisem din pădure şi ne oprisem în mal la „Pietriş". Hinu Ion tăiase vre-o zece... „lumânări" de alun, cum le zicea el, din cele bune de făcut cercuri de doniţi. Tata, s'aşezase pe-o buturugă, ostenit de urcuş. Un drumeţ călare, ne dădu „bună seara" şi se pierdu'n vâlceaua care-şi ducea o potecă spre drumul „Crăznei".

— Da cine era hine?... întrebă tata.

— Nu-l cunoscuşi?... Dumitrache, naşule! Dumitrache al logofătului Grigoriţă Miclea... Micleştii de!... Care-au avut curţi şi moşie la noi în gura Văii-lu-Dragomir şi pă care, i-au ars focu tocma 'ntr'o noapte de Crăciun.

— Iacă, eu unul nu-l cunosc. Pe logofătu Grigore încep să mi-l aduc aminte, venea deseori pe la noi, când eram copil. Trebuie să fi fost prieten bun cu taica. Dar că ce s'ar fi ales de casa şi copiii lui, asta chiar n'am auzit-o.

— Apoi, se prea poate naşule, că pe când s'a întâmplat „daravera" asta, dumneata tot să fi avut patru-cinci ani. Acu, ascultă, să vezi cum a fost. Logofătu Grigore, tat'su omului pe care-l văzuşi, era neam de boier vechiu, cu hrisoave pă piele de viţel tocma de pe la Mihai-Vodă Viteazu. Acareturi, galbeni şi rumâni, puţini boieri în plaiul nostru aveau asemenea lui. Ţi-ai adus bine aminte, că prieten bun era cu taica-l dumitale, de ce, nu de puţine ori l-am văzut, după pierzarea 'n care se băgase singur, în braţele lu naşu Ghiţă ăl mare, plângând ca un copil. La vr'o cincisprezece ani de când se'nsurase, logofeteasa Ruxanda, nevastă-sa, se îmbolnăveşte de lingoare şi'n două săptămâni se duce la Dumnezeu. Rămâne omul singur cu Dumitrache, copil de vr'o treisprezece ani şi două fete mai mici, una de zece şi alta cam de şase anişori. Gospodărie mare cu slugi la curte, vite la grajduri şi derveleală multă ca la un boier cuprins ce se afla. O duce omul un an, o duce doi, tot gândindu-se: să mă 'nsor, poate mi-o da Dumnezeu alt rând de copii, poate mor şi n'am când să-i cresc iar ăştilalţi cum sunt mari, în câţiva ani se duc la casa lor. Ceartă cu mă-sa vitregă pentru împărţeala averii şi cine mai ştie ce răutăţi. Să nu mă 'nsor, greu să îmi duc trebile curţii şi moşiei singur. Apoi fetele n'au dela cine'nvăţa o cusătură, cum să aleagă o scoarţă, cum să vorbească ori să-ţi primească un musafir în casă!?... Da... în vremea asta, lumea-l pândea. Şi mai ales jupânesele fetelor boereşti şi-a târgoveţilor din Văleni care-aveau fete ori vădane de măritat. Dintre care nu puţin ar fi vrut să se vadă 'n averea logofătului Grigore Miclea, căruia-i mergea numele că şi-un ştiand cu galbeni ar fi avut îngropaţi subt podina unui iatac.

Acu, într'o bună zi, cade logofăt Grigore cu nişte treburi pe la Târg şi se nemereşte seara la cumetria lu alde Enache Bogasieru, p'atunci cel mai fruntaş negustor din Văleni, cu care avea un prieteşug vechiu. Şi la cumetria asta îi cade omului cu tronc şi ochii unei vădane, o rudă scăpătată a nevestii lui chir Enache. Până ce: azi... „veniţi dumneavoastră pe la mine"... „vino dumneata pe la noi"... s'a trezit omul pă cap cu'n şarpe de muiere, care mai băgase doi bărbaţi în pământ. Şi, cât fu sita nouă, unde-i făcea toate voile logofătului şi unde-l drăgostea cu aşa meşteşuguri, că de i-or fi cerut soarele de pe cer, omul s'ar fi încumetat să i-l aducă. Ş'au mers toate lucrurile bine, cam vr'un an de zile. După care, şerpoaica naşule a'nceput să scoată capul:

— Grigoriţă dragă, eu mor de urît cu ţăranii tăi. Cumpără-mi o pereche de case în târg să am şi eu unde să mai răsuflu câte-o săptămână, două, că altfel, îmi vine un fel de iuţeală, că mi-e frică să nu'nebunesc.

Şi... fă-te azi bolnavă, mâine moartă, scoate logofătu Grigore galbeni bătuţi şi cumpără-i logofetesii Măndica un rând de case pe uliţa cea mare a Vălenilor. După care, la două luni, cumpără-i o trăsură cu perne de Viena, pe urmă tocmeşte-i două bucătărese, trei slujnici, rândaşi la caii din târg, rândaşi la caii dela sat, iar într'o zi, aşa, cu glasul ţuguiat:

— Grigoriţă dragă, ce te mai necăjeşti atâta cu casa'n două părţi? Ai băiat şi fete aproape mari care pot rămâne la sat să vadă de rostul trebilor. Dumneata, stai cu mine la târg. Ce Dumnezeu! De sărăcie nu te poţi plânge! Toată ziua, du-te la sat, întoarce-te dela sat! Mai stai şi dumneata la un loc, că ţi-o fi cât ai muncit!...

Omul, slab, se potriveşte. Işi lasă copii cu două slugi şi se trage cu tot rostul la casele cumpărate pe numele muieri-sii, în târg.

Pe urmă, azi musafiri, mâine musafiri, mese cu lăutari şi... gata şi cărţile de joc!.. Ce să-ţi mai spun, naşule. Până'n doi ani, când l-a lovit blestemul pe care o să-l auzi şi pădurea şi două mori ce-avea pă Teleajen, erau în buzunarul logofetesii Măndica şi-a prietenilor ei. Căzuse omul la patima muierii şi-a jocului că-şi uitase şi copiii şi ce-i cu el. Dumitrache, apropia acu, douăzeci de ani. Se sbătea săracul, singur, să ţie rostul curţii şi caselor părăsite de taică-su. Fetele, crescute pe mâna slugilor, erau mai mult sălbatice. In ochi de om străin să le fi picat cu ceară, nu-ţi cătau. Ba, cea mai mică, căzuse într'o groapă cu var stins şi-şi arsese jumătate din trup. Din care nenorocire, mâna dreaptă rămase moale, îi era ca şi moartă.

Şi, ce să vezi, într'o noapte de Crăciun. Bietele odrasle ale logofătului Grigore, pregăteau c'o bătrână mâncare pe a doua zi. Luaseră fetele un obiceiu, la fiece Crăciun şi Paşti, să trimită pomană bătrânelor şi oamenilor nevoiaşi din sat ca să fie de sufletul logofetesei Ruxanda. Dumitrache, dus la Ploeşti, cu nişte vase de rachiu, 'l-aşteptau să sosească pe la miezu nopţii. Bălaşa, cea mai mică, ia o feştilă şi se duce 'n celar, s'aducă o sită de făină. Că pe vremea aia odraslele boereşti nu le era ruşinoasă nici rânduiala bucătăriei. Şi... ceasu rău, naşule. Ajunge'n celar, pune, pune feştila jos, se'ntoarce să caute sita şi intră cu rochia 'n flacără. S'aprinde toată şi dela hainele ei se aprinde nişte lână toarsă, atârnată 'n grinda celarului. Ţipă de moarte, soru-sa şi bătrâna sar s'o scape, dar le'nfăşură şi pe ele flacările celarului aprins acum din toate părţile... Şi-au ars toate trei sufletele astea, de vii, iară focul a mistuit înnăuntru peste două ceasuri până să prinză de veste oamenii pregiuraşi. Că erau casele de piatră cu lemnărie groasă pe dinăuntru. Când a sosit acasă, a dat ochii cu groaza şi-a auzit că surorile i-au pierit în flacări, bietu Dumitrache a'nnebunit. Şi-a luat lumea'n cap şi a umblat aşa vreo patru ani. Pe urmă, dacă s'a înzdrăvenit a intrat ispravnic la o moşie pe Bărăgan. In câteva rânduri a venit să ridice oameni şi dela noi d'aici. Pentru asta m'am mirat că nu l-ai cunoscut.

Iară sfârşitul logofătului Grigore a fost aşa: de unde i se trăgea răul s'a priceput, dară căzut tare la patimă fiind şi singur văzându-se muierii tot nu i-a sucit gâtul. Ci'n meşteşugurile ei, fără vlagă, lăsându-se, ba mai pe urmă, darul beţiei spurcate căpătând, l-a dus muierea de nas până ce-a ajuns logofătul în sapă de lemn... şi şi-a vândut şi cel din urmă pogon de pământ. Iară când n'a mai avut ce vinde, i-a făcut vânt logofeteasa Măndica, arucându-l pe scări ca pe-o măsea stricată... Şi l-am văzut în casa lu naşu Ghiţă ăl mare, plângând ca un copil şi bătându-se cu pumnii în cap:

— Apuc drumul schitului, frate Ghiţă, zice, că altă putere n'am, decât să mă rog la Dumnezeu să-mi ierte păcatul rătăcirii mele. C'am avut copii şi singur i-am lăsat să arză de vii. Am avut avere şi singur am aruncat-o în gura unui şarpe cu chip de muiere!... Avere, pe care azi mi-o toacă cu toţi nepricopsiţii şi cioflingarii Târgului... iar eu umblu pe drumuri... cerşetor. Şi iar se bătea cu pumnii în faţă, şi iarăşi vărsa lacrămi amare. Iară naşu Ghiţă, ascultându-l, asemenea cu durere lăcrăma.

Călugăr, ştiu c'a trăi în Cheia cam vr'o zece ani, după care a murit sărac naşule, cât l-au îngropat călugării cu talerul!

— Omenire supusă greşelii, încheie tata!...

— Ba rătăcită de diavolul cu chip de muiere, oftă hinu Ion şi-o mâhnire adâncă îi turbură albastrul ochilor bătrâni.

Cobora noaptea pe aripi de vânt, iar sus, la stâna lui Matei, pâlpâiau focuri domoale.

Copilăria...

E seara de ajun. Pe-o poartă, dau buzna trei copii grămadă;
Alţi doi mai mici, rămaşi în urmă, grăbesc pe urma de zăpadă...
Ei vor s'ajungă laolaltă, dar cad... se sprijină... se scoală...
Şi'ncep să cânte 'n timp ce noaptea, se lasă 'ncet... încet... domoală...

'I-atâta sărbătoare'n aer, şi-atâta pace peste lume!
De prin ogrăzi, de pretutindeni, răsună cântece şi glume...
Pân' şi la casa necăjită zâmbeşte-o rază de lumină,
Că'n seara asta se aşteaptă colindătorii ca să vină.

Mici fluturi albi, din înălţime se cern uşor ca dintr'o sită,
Şi'nveşmântează copilaşii pierduţi în lumea lor vrăjită.
Nici frig, nici viscol nu-i opreşte, şi'nfometat nu e niciunul.
Aşa eram şi eu odată, când colindam cu „Moş Ajunul!"

Din zvonul înserării iată s'aude-un cântec, ce mă fură...
Şi cum stau rǎzimat de-o poartă şi'ncerc şi eu să-l cânt din gură,
Mă bate gândul iar spre satul tăcut şi risipit din vale,
Spre care doar cu mintea astăzi, încerc să rup atâta cale.

Mă văd şi eu mărunt ca dânşii, pe-o uliţă de sat pustie,
Zorind cu alţi copii când ziua, cu umbra nopţii se îmbie.
Pe drum nu sunt nici felinare şi nici ferestre luminate,
Dar e atâta voie bună, în noaptea asta pe la sate!

Ici, colo, vatră sau opaiţ, lumina slabă-şi licăreşte...
Incepem; câinii latră... „Marş tu! Nu te-a muşcat? Doamne fereşte!
Ai cui sunteţi flăcăii mamii? Ţineţi de ici că vremea-i scurtă!"
Şi noi porneam spre alte case, ducând în mână câte-o turtă.

Intr'un târziu, spre miezul nopţii, când dam prin huidiţă spre casă,
Croind o dâră fumurie pe drumul alb ca de mătasă,
'Mi-eşeau în cale Dudaş, Frunza, se gudurau pe lângă mine,
Spunându-şi par'că la ureche: „Tovarăşul de joc, ne vine!"

Iar când păşeam în pragul casei, cu nuci, cu mere, cu de toate,
Mă'ntâmpina cu drag bunicu: „Hei, ce ne mai aduci, nepoate?"
Apoi bunica: „Vino 'ncoace să te mai încălzească focul,
C'ai îngheţat mâncate-ar mama, şi nu te-ar mai uita norocul!"

Mă aşezam în faţa sobei şi ca să nu mă fure somnul,
Spuneam încet: „Bunico dragă, ia spune-mi cum s'a născut Domnul?"
Şi se'ncepea firul poveştii... Lumina se juca pe vatră,
Iar eu ca şi prin vis pe Dudaş îl auzeam încet cum latră.

O, cum aş alerga spre satul din vale! Şi cum aş mai petrece!
Dar astăzi dorm adânc bunicii, în ţintirimul trist şi rece.
Căsuţa stă să se prevale; pământul l'a luat streinii,
Şi'n preajma prispei ruinate, încep să crească mărăcinii.

Totu-i pustiu. De-atâta jale, au înegrit până şi plopii.
S'au dus pe rând mătuşa Floarea, Catinca, Moş Costache-a popii,
Dac'aş vedea iar lângă crâşmă, cum joacă hora 'n zi de Paşte,
Din toată lumea de pe vale, nu ştiu pe cine-aş mai cunoaşte.

Un biet străin aş fi în satul copilăriei mele sfinte,
Căci am plecat de-atâta vreme, încât de-abia 'mi-aduc aminte.
La poarta clipelor trecute, zadarnic cerc acum a bate,
Căci rătăcesc în întuneric, pe caldarâmuri îngheţate.

Dar cum din zvonul înserării s'aude un cântec, ce mă fură,
Şi cum stau rezemat de-o poartă şi 'ncerc şi eu să-l cânt din gură,
Trec oameni mulţi pe lângă mine şi râd spunând doar câte unul:
„Lăsaţi-l că-i cu chef săracu! Odată'n an e Moş Ajunul".

G. NIKITA

Imnul iubirii

(FECIORUL LUI: [.]ENEA TACHE VAMEŞUL)

In fund, la spatele schitului Alexe, pe pârtia de chihlibar a cocenilor din curtea lui Bedreaos, se preling raze moi şi turburi, din lampa de cismărie a hanului, aducând cu ele, spre povarnă, admosfera apăsătoare din năuntru, de cer închis, de suflet mai închis, de speranţe întârziate, de iluzii anemice cari sue înălţimile chimerelor, privesc o vreme în jur, la crinii ruginiţi din paharul de pe masă şi la îngândurarea fetii lui Dumitru grecu, apoi se prăbuşesc la loc, în suflet, aşezându-i în lacrimi, firimituri de artificii. Din condei, îi cad pe masă, picuri de sl'ove obosite. Din spre maghernița lui Fane tutungiu, se preling printre ghizdurile puţului „Sperie Peşte", apele covorului aşternut de amurgul ruginit, pe olanele învelişurilor. Pe purpura lui caldă, trece soarele la culcare. Condeiul se înfige un timp în dinţi, tăcănind cu peniţa lui otrăvită, porţelanul fin, apoi se înclină hotărât, între un erbar şi o trigonometrie:

— „Cad la picioarele tale, imagine divină ridicând ruga mea către tine, iar tu milostivindu-te, să o trimiţi celui ce te-a trimis, înprumutându-mi răbdarea ta, ca să îndur astfel povara, până în sfârşit. Dacă până la pragul mântuirii, nădejdea mea va însemna o îngăduinţă, arată-mi marginea lumii unde trebue să-mi lepăd zadarnica aşteptare şi adu-mi amite când şi când, că trebueşte să plâng încă, durerea fără de hotar, dacă minţile mă vor părăsi. Căci zadarnic, aplec palma pe inimă, strivind-o de coaste! Pentru toată lumea bate. Desnădăjduită, îmi ridic ochii la cer, acolo unde mai târziu ne vom topi într'o singură fiinţă.

„Infiorătoare plăsmuire!

„Mă reintorc la inimă. Tot de tine îmi vorbeşte spulberând iluzia, înviorând realitatea!"

Din spre tejgheaua grecului, se abate svonul lăutarilor. Din larma lor, se desprinde răcnetul jupânului:

— „Elenuş, vezi de fă engleza!"

— „La ea sunt papa!"

— „Am plecat, la câmp, la marginea lumii...

„De acolo le-am strigat. Ecoul şi alt nimic; şi el, s'a sleit de cer! Am trecut la o altă margine a lumii unde se cobora tânguirea ecoului, socotind că de acolo vei răspunde tu. Nici măcar duioşia unui suspin! Holdele impasibile înamorate de macii solitari. Incolo, haos ca şi în aşteptarea mea, în nepăsarea ta!

„In schimb, am început să ne povestim, — eu sufletului şi el mic. Sublimă şezătoare!

„O clacă înduioşătoare, covârşitor de strălucitoare, care aşterne în gândul meu pustiu, refrenul adoraţiunei până la delir. Dar ce folos!

„Simţimintele tale nu sunt fireşti — ele oglindind numai, pornirile mele fără de margini.

„Dar pentru cine erea să le mai păstrez încă nevinovăţia? Şi ce reţii oare din ele, pentru mine? Refluxul închipuirilor mele aprinse.

„Şi el e atât de şters! Abia dacă se întrezăreşte cu infinitul dragostei, de acolo de unde pleacă puhoiul ei frivol, având la obârşia lui, craterul ucigătoarei pasiuni".

— „Pianista Elenuş, a venit pianista, madama pentru lecţia de muzică, urlă grecu din tejghea".

— „Da papa, am aşezat alături de căpătâiul meu, încă o pernă; e pentru el, dar nu doarme nimeni pe ea. Şi totuşi când servitorul uită să o pună şi pe ea, îl cert amar! Crinii sunt pe sfârşit; în fiecare zi am luat câte un firicel cu mine — din tine!...

„Pe masa de unde îţi scriu, s'a lăsat un porumbiel, dintr'ai lui Fane tutungiu. E alb şi sfios, şi cu pieptul de fildeş; inima îi bate până în cioc, unflându-i nările de catifea. 'L-am întrebat de tine. Nu 'mi-a răspuns nimic! A ridicat doar de pe granatele ochiilor nedumeriţi, pleoapele lui fine, de satin. Cum vezi, între nefericirea noastră şi noi mai trăeşte un suflet care ne cunoaşte durerea şi năzuinţele. Intunerecul se lasă apoi greoi şi des şi în iatac şi în sufletul meu. Doar numele tău rostit în suspinele guşei lui speriate, făcea să trăiască iluzia vremii.

„Noaptea, face umbra ta mai înfiorătoare.

„Pasărea cea albă care o mai lumina încă, a sburat, îndesându-i doliul. Pe urma ei, trece urma ta — viziunea făuririlor de pension. Mixandre albe fulgeră în jurul ei, şi candela pe care o implori în tânguirile tale, îi dă foc cu văpaia ei de nuanţe diamantete.

— „Tare mă tem Elenuş că plătesc dăgeaba pă franceză ca să-ţi dea lecţii! se tângue arendaşul hanului Bedreaos, în clincănitul năprâstoacelor pline cu otravă colorată.

— Papa dragă să nu întrebi de capriciul realităţii; trudă zadarnică căci flacăra din ochii mei de mult 'i-a spus-o!

„Totuşi o lumină nouă îmi momeşte sufletul împrăştiind povara ezitării de a-ţi deşira tot ce am păstrat în ascuns pentru elanul unei dragoste dincolo de care să nu trăiască de cât fatalitatea mormântului.

„Flori! Flori şi scrisori! Ce suavă reuniune!! Cari dintr'însele să fie oare, cele din urmă? Ale înmormântării?

„Florile, da. Dar biletele de iubire? Ale despărţirei, fără îndoială! Aşa dar trebue să ne închipuim că între scrisorile noastre şi noi 'şi-ar putea face loc despărţirea?

„Parfumul lor discret, îmi dă sensaţia că abia ne cunoaştem; că târziu, într'o vreme bătrână ne vom rosti iubirea şi cine ştie... într'o altă lume, abia vom începe **prima noastră dragoste.**

— „Elenuş, linjereasa asta nu-mi mai place! Fie-ce ar fi, o schimb, o plătesc mai gros, numai rufa să fie rufă, mestecă băcanul prin ferăstuia care leagă „salonul" de cârciumă, năucit de urările chirigiilor.

— „A trebuit papă, fatalitatea ordonă, voinţa divinităţii, — **„el"** ordona, fără să o bănuim măcar! Şi germenul a răsădit, răsadul a prins, şi s'a căţărat zimbind. Şi m'am trezit iubind într'o toamnă înfrigurată şi sinistră — toamna iubirei târzii. Şi s'a hrănit din asprimea şi tirania ernei, până în raza palidă a primăverei dumeririi, a regretului şi a vindecărei apropiate, atunci când plesnesc bobocii, când fulgeră liliecii, când înebuneşte privighetoarea, când zăcămintele cereşti, ţes volane de aur, de văpăi şi de splendoare...

„Iar tu care hotărai înmormântarea spectrului iubirii, te răzbuni ademenirilor primăverei, cu o făţarnică resemnare! Palidă revanşă, căci în umilinţa ta, trăeşte pasiunea cea mai înverşunată, în blestemul tău surd, înfrângerea cea mai hotărâtă, în ameninţarea ta ascunsă, adorarea cea mai netemută!

„Doboară-mă dar cu mânia ta, căci furia ei duioasă nu este de cât resfrângerea celei mai îngereşti dintre bunătăţile pământului şi a celei mai candide dintre iubiri! Inainte dar; stropeşte-mă cu veninul căinţei tale târzii căci afară e primăvară şi lumina ei nouă, îţi îndumnezeeşte furia, primenind-o în prăbuşire!..."

— Dar lecţia la compuneri Elenuş? Acuş vine Domnu Beiu; ce-ai să-i spui? E gata?

***

Şi fata lui Dumitru grecu din hanul lui Bedreaos, pitind grabnic în şorţul de la... călugăriţe, „IMNUL IUBIRII", tae în prelingerea felină a siluetei ei cernită, spre capul jumulit al cârciumarului, razele moi şi obosite ale lămpii de cismărie, strigând printre zulufii poleiţi cu luminile izbândei:

— „Papă dragă, lecţia la compuneri e gata!

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

* * *

Din istoricul epigramei româneşti

(Culegere de PAUL I. PAPADOPOL)

ST. O. IOSIF
(1877 — 1913)

Duel
(Lessing.)

De ce-au scos, dârji de neagră ură,
Şi Stan, şi celălat tovarăş
Din teacă spadele?... Oroare!...
Ca să le bage'n teacă iarăş.

Curios
(Lessing.)

Imi pare foarte curios —
Ziceà Păcală unei rude-a sale —
Că numai oamenii bogaţi
Au cele mai multe parale.

CAROL SCROB

Lui Predilă (1).

Dacă până şi Predilă
Face epigrame'n silă,
Râzi, poet nenorocit.
Urmăreşte-a ta menire —
Lumea cu nepărtenire
Va vedeà cine-i smintit.

A. NEGRIŞANU

Lui Macedonsky (2)

Tu, poete, nobil, dulce, de al soartei vânt cumplit
Caşi floarea, în spre toamnă, cugetând, ai ofilit;
Lasă-ţi însă ochiul vesel să privească peste cer
Peste spaţiu şi lume, peste viaţă şi mister.
Şi fii mândru că prin valea şi murdară şi scârboasă
Unde micii la simţire ieau condeiul între mâini
Şi te latră ca Predilă pe o cale glorioasă,
Treci urmat de vânătorul ţinând lanţu-acelor câini.

LOCOT. IOAN N. IANCOVESCU

Un înger (3)

In cântecele mele adeseaori ţi-am zis:
Că eşti un înger dulce din'naltul paradis;
Atunci erai iubită, acum eşti admirată;
Dar ce mă'ntreb în taină de foarte multe ori:
E, cum, fiind un înger, nu eşti întraripată
Şi cum nu poţi să sbori?

IULIU CEZAR SĂVESCU

O piesă (4)

O piesă de teatru Zenon a tipărit:
Hârtiea mac'latură de-atunci s'a eftenit.

(1) Publicată în „Literatorul" lui Macedonsky (1883), precedată de această notiţă:

„Domnul Carol Scrob, văzând că până şi un domn „Rusănescu autor al unor nerozii intitulate Predilă, s'a ridicat cu pretenţiuni epigrammatice spre a răspunde admirabilei epigrame a d-lui Macedonsky, ce a făcut atât „sgomot, iubitul nostru poet Scrob ne trimite următoarele:"

2) Caşi aceea a lui Scrob, şi aceasta apare, fără dedicaţie, în „Literatorul" dela 1883, şi se referă la aceiaş persoană.

3) Din colecţiunea aceluiaş an; fără dedicaţie.

4) **Fără titlu în „Literatorul" dela 1892.**

CHIPURI si ICOANE

MOŞ ILIUŢ

de I. AGÂRBICEANU

De luni de zile nu mai dase semn de vieaţă. Se ghemuise într'un pâcel din tindă, la feciorul lui cel mai mare, şi amorţise acolo ca o muscă. De multeori ai casei gândeau că a murit, şi numai când îi puneau subt nas un blid cu fiertură, începea să dea semne de viaţă. Se părea c'a întrat în anul morţii, şi copiii lui se gândeau că poate s'a îndurat Dumnezeu de ei şi-i va uşura de bătrân.

Dumneata îţi aduci aminte, domnişorule Vasilică, de moş Iliuţ, şi ştii câte pozne nu făcea în vremea din urmă, că ajunsese în mintea copiilor. Ţi-aduci aminte cum venea şi la crâşma Mărgineanului, răzimat în băţ, c'o traistă mare de cerşetor după grumazi, şi cerea de pomană, ca şi când n'ar avea ce mânca la casa lui. Il ştii mereu pe uliţă, când pe o laviţă dinnaintea unei portiţe, când pe alta, dar mai ales pe laviţele dinnaintea crîşmelor. Se căina, se văicărea la frunză şi la iarbă împotriva copiilor, împotriva nepoţilor, şi numai un ciocănaş de rachiu, cinstit de un român, îi mai lega limba pe-o vreme.

Nime nu se oprea bucuros cu el în vorbă. Indruga la minciuni de stătea soarele în loc, şi nu era om pe care-l prindea să nu-i cobească a rău. Işi batjocorea copiii, şi nu te lăsa până când nu închidea ochiul cel bun şi te privea numai cu cel chior, şi-ţi zicea:

— De ţi-ar ajuta Dumnezeu să te întorci sănătos acasă.

— Dar cum să mă întorc?

— Poate că nu te mai întorci de fel.

— Ei, comedie! Doar' nu mă duc la capătul lumii, moş Iliuţ. Ia' pân' aici la un om.

— Nu-ţi poate eşi un câne turbat în drum? Nu te poate **butruşi** un bivol împungaci? De rău totdeauna să ai aminte, nepoate!

Nime nu se gândea la vorbele lui scrintite, dar cum ţi le spunea privindu-te cu ochiul lui cel chior, nu-ţi făcea bine.

Năravul acesta de-a cobi mereu, îl avu şi până nu ajunsese la mintea copiilor. Nu era sămănătură de toamnă, să nu spună.

— Sămânţa am astupat'o noi în pământ! Dar şoarecii nu vor putea s'o adune?

Dacă cineva-i răspundea:

— Ce şoareci? Visezi şi dumneata! In anul acesta nu-s nici de leac.

— Hm! Dar' dacă se 'nchide ceriul şi nu mai plouă până la anul?

Dacă era vreme ploioasă la sămănat, el cerca să îngrozească pe oameni spunându-le că sămânţa va putrezi de bună seamă în pământ.

Şi tot aşa la prăşit, la secerat, la orice muncă, nu mai înceta să cobească a rău. Când îşi vedea grâul în coş, nu scăpa odată să nu zică:

— Doamne fereşte! Acum atât ne-ar mai trebui: să dea un foc să s'aleagă scrum de toată agoniseala!

Ajunsese satul întreg să-i fie lehamite de el. Şi când începu a nu se mai arăta pe uliţele satului, încârligat de nu-i mai trebuia să se plece ca să strângă vreascurile de pe jos, — oamenii scăpară de o povară. Incepurăm aproape să-l uităm!

Cât de mare ne-a fost, deci, mirarea, când, în noaptea în care fugiră jandarmii, ne trezirăm cu moş Iliuţ pe uliţele satului, sprijinit în cârja lui, şi tot îndesându-se între oameni!

Câteva femei se înspăimântară văzându-l răsărit pe neaşteptate, şi mai slab, mai prăpădit ca totdeauna. Tot cerca să prindă vorbă cu oamenii, dar cine era să-l asculte acum? Abea în spre zori ne prinse pe vr'o câţi-va:

— „Numai de-ar fi a bună!" fu vorba lui cea dintâi.

— Ce să fie a bună, moş Iliuţ?

— Fuga jandarmilor.

Ne mirarăm că el mai înţelege ce se petrece în sat. Se vede că vestea asta mare îl trezise din amorţire.

— Cum să nu fie a bună? Dacă fuge puterea duşmană, e semn că se apropie puterea românească! Iacă, trebue să mulţumeşti lui Dumnezeu că ţi-a dat şi dumitale zile să ajungi aşa ceas.

— Numai de n'ar fi ceas! De asta mă tem eu. Cine ştie ce se mai poate întâmpla! De rău să nu-ţi uiţi nici odată, nepoate!

Şi ne privi ca 'n batjocură cu ochiul lui cel chior.

I-am întors spatele şi l'am lăsat cu toţii în plata Domnului.

Dar de-atunci, câte zile au mai trecut până a venit România, se ţinea scaiu de oameni, unde-i întâlnea, clipea din ochiul lui cel chior şi zicea:

— Nu v'am spus eu! Iacătă-i că nu mai vin ai noştri. Cine ştie ce s'a întâmplat. Dacă ar fi a bună, ar fi nimerit de mult în sat.

Oamenii îl încunjurau cât puteau, femeile fugeau de el, şi vr'o câţiva rugarăm pe feciorul lui cel mai mare, la care se acinase bătrânul, să nu'l mai lase pe uliţă. Omul îl încuie în casă dar bătrânul, se lăsă pe fereastră în uliţă.

Când intră armata României în Dumbrăveni îl uitarăm cu totul pe moş Iliuţ. Eram adunaţi, satul întreg, în piaţă şi ne uitam la soldaţi, când văzurăm că de pe uliţa Văli-şoarei, doi soldaţi aduc înaintea lor pe-un moşneguţ. Era moş Iliuţ, care clipea mereu din ochiul lui cel nărăvaş. Il aduseră înaintea căpitanului.

— Ce-a greşit bătrânul? întrebă ofiţerul.

— „Trăiţi domn' căpitan", răspunse un soldat. „Omul ăsta trece dela ostaş la ostaş şi le spune să fie cu ochii în patru că nu-i a bună! Ni se pare că ştie mai mult, dar nu vrea să spună".

Intrebat de căpitan, moş Iliuţ zise:

— Să te gândeşti mereu la rău, nepoate. Cine ştie ce se poate întâmpla!

— Şti dujmani pe aproape?

— Poate să fie, că duhul cel rău stă mereu la pandă. Lucrul lui de bună seamă nu e să zugrăvească sfinţi pe altar.

— Dar bine, omule, vorbeşte limpede! Ai ştire că sunt dujmani pe aproape? Ai văzut, ai simţit ceva?

Vesel că stătea atâta lume în jurul lui şi-l asculta, moş Iliuţ clipi bucuros din ochiul cel sănătos şi zise:

— Dujmani sunt câtă frunză, câtă iarbă. In văzduh, pe pământ, subt pământ! Toţi aşteaptă să poată strica bucuria oamenilor.

— Nu ne crezi pe noi destul de tari?

— Tare nu-i decât moartea pe pământ şi Dumnezeu în ceriu. De-aceea ascultaţi de-un om bătrân şi păţit: păziţi-vă!

La întrebările ce i se mai puseră, nu mai răspunse nimic, aşa că ofiţerii căzură la bănuială, şi poruncirăs să-l închidă undeva pe bătrân. Dar atunci părintele a făcut un pas înainte şi-a cuvântat:

— Domnule căpitan, lăsaţi-l în plata lui Dumnezeu! E un scrintit de bătrân dela noi din sat. De când l'am pomenit tot a rău cobeşte. Iar acum a ajuns la mintea copiilor.

— Ai putea şi Sfinţia ta să te gândeşti că poate nu-i mai ajunge Duminica să slujeşti la biserică", zise moş Iliuţ, intorcându-se spre părintele.

De-atunci, soldaţi şi ofiţeri, se obicinuiră cu el. Nu-l puteau suferi, e adevărat, că tot despre moarte şi primejdie le vorbea, — dar mai mult n'a fost dus între suliţi.

Noi ne miram de puterea cea nouă ce părea că intrase în mădularele sale măcinate. Era neobosit în colindatul lui pe uliţi.

Peri iară, ca în gaură de şarpe, cât a ţinut războiul peste sat, şi până s'a făcut din nou rânduială în Dumbrăveni.

La primărie eram ascultaţi de jandarmi câţiva amărâţi de bătrâni, dintre jandarmi numai unul era „dintre cei vechi, ceilalţi tot nou veniţi. Ne ascultau şi scriau într'o carte, când iată se deschide uşa şi intră moş Iliuţ, răzimându-se în cârja lui.

Jandarmul care scria se opri şi întrebă dacă şi noul venit e dintre cei ce trebuie ascultaţi. Primarul clătină din cap, dar moş Iliuţ se îmbulzi lângă masă şi zise:

— Am de spus şi eu!

— „Ce anume?" îl întrebă jandarmul.

— Lucru mare! Să scrieţi la carte că-i lucru mare!

— „Zi moşule!" îl îndemnă alt jandarm.

— In ori ce bine, să te temi de rău, nepoate! In mijlocul bucuriei să te gândeşti la nenorocire! Iată ce să scrii la carte!

Jandarmii ştiau toţi româneşte. Se uitară unii la alţii, se uitară la primar. Unul zise:

— Şti ceva, bădicule?

— Ştiu! răspunse Iliuţ.

— Este vr'o primejdie?

— Totdeauna este!

— Mai sunt soldaţi ascunşi pe undeva?

— Pot să fie!

— I-ai văzut?

— Nu!

— „Atunci ce-ţi tot umblă fleanca?" zise primarul. „Ia un bătrân nebun", făcu el către jandarmi.

— Primejdia nu o vezi decât când e prea târziu. Dujmanul nu-i prost să iasă la iveală, zise Iliuţ.

— „Dar aşa încredere slabă ai dumneata în împărăţie?" întrebă un jandarm. „Om bătrân şi bou să bagi spaimă în alţii".

— Eu atâta vă spun! In bine să vă gândiţi la rău! Nici cu gândul nu gândiţi când coboară din pădure celalţi!

Acum începură să-l descoase. Dar' n'a mai fost chip să-i scoată o vorbă din gură! Cu toată împotrivirea jandarmului care-l cunoştea pe Iliuţ, cu toată mărturia noastră că-i un bătrân ajuns la mintea copiilor, jandarmii cei străini nu şi nu! Că ştie, dar nu vrea să spună! Il umflară într'o căruţă şi-l trimiseră la oraş. Moş Iliuţ, văzând atâta forfoteală în jurul său, părea foarte mângâiat. Clipea vesel din ochiul cel sănătos.

Dar' la oraş fu aruncat la un beciu umed, şi până să-şi mai aducă aminte să-l iea la întrebări, bătrânul amorţi de tot. Intr'o zi, când jandarmul îi deschise să-i ducă de mâncare moş Iliuţ era ţeapăn.

* * *

Linişti de schituri

Flasnetarul

Eu sunt un flaşnetar ce cânt tristeţii,
prin mahalalele sărace ale vieţii...

Şi sufletu'n cutia lui uzată
îmi este mecanismul de flaşnetă,
în care veşnic se repetă
aceiaşi melodie demodată...

Eu sunt un flaşnetar ce cânt tristeţii,
prin mahalalele sărace ale vieţii...

Şi, sgribulit, deasupra pe flaşnetă
un papagal e-o tristă etichetă,
şi ochii-flămânzesc ghicind abisul...
(...Şi papagalul meu e visul,
căci doar şi visul, veşnic, se repetă!...)

...Eu sunt un flaşnetar ce cânt tristeţii,
prin mahalalele sărace ale vieţii...

...Şi fiindcă tot deasupra pe flaşnetă,
nădejdile îmi sunt proroace bileţele —,
eu cu aceiaşi veche canţonetă
şi cu aceleaşi searbăde motive,
încerc ca să momesc femei naive
să ceară din prezicerile mele...

...Şi-aşa... cu papagal pestriţ şi cu bilete,
îmi duc povara anostei flaşnete,
lăsând-o veşnic ca să se repete!...

Eu sunt un flaşnetar ce cânt tristeţii,
prin mahalalele sărace ale vieţii —

Vedenii de Vară...

...Ca dintr'un şipot descântat de vraci,
ţâşnesc din Soare ape ce alină,
şi'n ele-şi lecueşte noua Tină
mâini moi de grâu şi braţe de copaci...

...E-atâta pârg de aur în lumină,
şi-un sânge proaspăt se închiagă'n maci...
iar Vara-şi joacă fluturii gonaci
şi 'ndeamnă în belşuguri, seva plină...

. . . .

...Şi-aşi vrea s'aud cum cântu-mi urcă'n viaţă,
— ca într'un trunchi bătrân, o sevă nouă —,
şi-aşi vrea pe maci de vise, stropi de rouă!...

...Dar Toamna mă desfoaie şi mă'nghiaţă,
şi prin băltoacele ce'n gând 'mi scurmă
se bălăcesc tristeţile din urmă...

Radu Gry

* * *

Mişcarea culturală

de SCARLAT FRODA

ADRIAN MANIU: Lângă pământ, *versuri (Editura Cultura Naţională).*

Poetul Adrian Maniu îşi publică întâiul volum de poezii. E, de sigur, un eveniment literar pentru preţuitorii atât de numeroşi ai poeziei d-lui Adrian Maniu,—şi un moment binevenit pentru critică de a fixa locul ce se cuvine acestui poet, care prin noutatea talentului şi prin singularitatea personalităţii sale, a influenţat poezia românească din ultimii zece ani. Fiindcă Adrian Maniu este un poet cu bogate şi inspirate resurse legate totuşi de linia tradiţională a poeziei noastre, un pictor animator al peisajului românesc, un colorist original al cuvintelor, un sensitiv ironic, un cântăreţ de nobilă şi originală sensibilitate. Adrian Maniu a adus în poezia românească din ultimul timp, cei mai bogat şi inedit material de imagini şi comparaţiuni, metafore necăutate şi nesilite, strâns legate de pământul, viaţa şi culoarea ţării noastre. Pastelul lui Adrian Maniu este o sculptură pictată. Cuvântul are relief, versul muzicalitate, poezia în întregul ei e un joc de umbre şi lumini, plin de culoare evocativă. Comparaţia se integrează firesc pentru strălucirea versului, originală şi plină de sugestie, picturală şi melodioasă.

Poezia lui Adrian Maniu a fost imitată ca factură şi atitudine. Nimeni însă dintre imitatori sau din cei influenţaţi n'a putut să redea imaginea şi metafora lui Maniu, fiindcă ea constitue în versul acestui poet, nu un accident, ci însăşi piatra de temelie. Comparaţia nu e, în poezia lui Maniu, rima întâmplătoare sau dulcegăria dicţionarului poetic, — e chiar viaţa şi lumina poeziei, sufletul şi existenţa ei.

Şi această imaginaţie picturală e pusă în slujba unei sensibilităţi originale, care se exprimă sincer, neocolit şi fără menajamente. Poetul râde, suferă, plânge sau iubeşte, în felul său,—„chiar dacă va râde galeria", fiindcă e un sincer realizator al sentimentelor sale, nepreocupat de nimic altceva, decât de idealul său estetic, pe care însă nu-l dibuieşte şi căruia nu i se supune. Fiindcă arta lui Adrian Maniu e instinctuală şi se realizează fără program şi fără norme prestabilite. De aceea poezia lui Adrian Maniu nici nu are o preocupare centrală. Sunt impresii, sentimente şi lumini de-o clipă. Ele au însă eternul unui apus de soare pe care, din toate, nu-l mai uităm niciodată, floarea are parfumul neîntâlnit, dragostea, atitudinea insignifiantă care te urmăreşte fără să ştii de ce, toată viaţa. Adrian Maniu e poetul amănuntului sufletesc, care caracteriză, al luminii, care obsedează, al culorii, de care nu te poţi desobişnui.

Iarna cu zăpezi de argint are să vie.
Eu mă simt atât de obosit, atât de obosit,
In spitalul ăsta, cearceafurile par de hârtie.
Ei mi-au luat hainele pentru că nu mai am de trăit

Ieri îţi făcusem încă poezii
Cu versuri dulci şi triste cum îţi plac ţie
Şi cum ai multe, dacă le mai ţii.

. . . .

Vai, câteva minute să stai!
De gâtul tău să-mi încălzesc mânile de ghiaţă
Şi puţine flori ieftine să-mi dai
Să se usuce până 'n dimineaţă...
Eu aş cânta cele mai frumoase cuvinte
Incet că abia pot vorbi.
Le-ai crede aceleaşi jucării...
Ar fi totuşi atâtea adevăruri sfinte.

Lumea ar zice: „e tot nebun..."
Neştiind ce aproape sunt de tăcere
Când aş fi vrut să fiu atât, atât de bun,
(Şi nimeni bunătatea nu mi-o cere)
Sigur, nici n'ai să mă citeşti, nici n'ai să vii.
(Elegie, pag. 28—29).

Şi totuşi câtă distanţă dela Elegia citată la poezia cu care începe volumul. In Adrian Maniu se găsesc toate nuanţele. Fiecare bucată nu e de cât un moment plin însă de cea mai inspirată şi veridică poezie.

A 'ntins o sperietoare spre cer braţe greoaie,
Cu dangăte de clopot, lung bălţile vuiesc.
Se ghemuie sub gluga lor şirele de paie,
S'a clătinat albastru luceafăr ciobănesc.

De-acum, pe drumuri albe, gem care cu triloi
Şi oameni dela munte, drumeţi în spre cetate
In zeghii lungi şi rupte, împing cu biciu'n boi
Sub punţi de lemn, curg râuri cu zale îngheţate.

Au tras cu puşca 'n aer, de pe la vii, pândarii,
Şi paznicii şi câinii au amuţit în arii
Când greerii la întreceri încep ţârâitori
Şi focuri blestemate scot limba pe comori.
(Lângă pământ, pag. 7)

Iată o evocare a satului, cu mijloace noi, plină de o plastică neîntâlnită încă:

. . . .

Fântânile spânzură 'n pârghii burduful vechiu sau o găleată
Cu şarpe 'n plisc se lasă barza pe cerul de apus strivit,
Agale vacile de-arândul pornesc figura lor bălţată
Şi rumegând în tihnă, botul lor picură argint topit.

Sbor ciocârlanii de pe şanţuri, ca bulgări de pământ svârliţi
Pitiţi în mărăcini sunt iepuri, ciulind urechea să ia seama
Spre bubuirile de puşcă, şi înspre câini chelălăiţi.

Apoi sfinţirea, pentru care, torc funigeii ţesături
Păduri, pământuri şi prundişuri, coclesc sub cerul de aramă
Şi vântul smulge pumni de paie din carele ce merg spre Işiri.

Dar această Vrajă de Noapte în care efectele de sugerare întrec celebrul refren din Mihnea şi Baba.

Au trecut pe câmpuri lupii în haite
Sub luna de argint viu, ce stă să moară.
Vântul a început mai trist să se vaite
Şi câinii pădurii urlă la moară.
In negurile pline de cruci
Din răspântii au plecat năluci
Oase ciocănite,
Haine putrezite
Un' te duci?
In lături, în lături!
Geme buhaiul,
Strâmbate 'nfipte 'n mături
Sboară cu alaiul,
Domniţe fără cunună,
Nagode cu ochi de jăratic,
Ţigani sunând cobze fără strună
Şi un ţap negru behăind nebun şi sălbatic,
După babe ce pe lebezi încălicate, ghemuite
Infig în puf alb călcâie ascuţite.
Toţi, toate în spre apus,
Unde şi dragostea s'a dus.

Dar ce bogăţie de imagini, pline de culoare şi lumină se găsesc în volumul d-lui Maniu. Citâm câteva exemple: graurii, scântei de soare; fântâna cumpăna deschide ca o lăcustă; frunze ca inimi, mâini şi săgeţi; trece aur şi fum, un roi de albine; cerul alb ca pâinea; ca o lampă de hârtie încă neaprinsă, luna; peşti, ca fuse rătăcite, săgetează sticla ei; şi moartea galbenă din tei a curs pomană sub tulpini; cad desfrunziri în stoluri, ca porumbiei în seară; şi albina din argintul ramurilor umple pungi cu aur la şold agăţate; un snop de aur în zări s'a frânt; pasărea galbenă semăna cu a frunză moartă; în gratiile coastelor noastre nu crezi că o sărmană inimă e robită; vorbele tale, sunau ca măzărichia de ghiaţă de pe copacii ce-i tremură viforile; apa de oţel cernit; dragoste şi aici toamna a bătut până la sânge pomii, din care a lăsat numai bice ; norii mari, ca o turmă văpsită cu roşu pe frunte, pentru măcelărie; calul negru bate din copite stele rătăcite; etc., etc., etc.

Fiecare poezie, aproape fiecare vers are o imagine nouă, sugerantă şi scânteitoare.

Este această culegere în care Adrian Maniu a adunat o mică parte din poeziile sale, risipite în atâtea ziare şi reviste, un volum de o puternică inspiraţie şi realizare, deschizător de noi orizonturi, şi mai presus de toate, un tezaur de pur material poetic, din care se va putea prelucra încă multă vreme.

Adrian Maniu, prin volumul său de versuri „Lângă pământ", se statorniceşte în istoria literaturii, ca un precursor şi îndrumător, dela care drumuri noi pornesc.

Insemnări teatrale

BURGHEZUL GENTILOM: *comedie în 5 acte de Molière, la* **Teatrul Regina Maria.**

Una din puţinele piese pe care Jean Baptiste Poquelin, —în literatură, Molière, — le-a scris pentru uzul Regelui Soare, Ludovic al XIV. O comedie făcută după metodele şi intriga burlescă a comediei italiene şi spaniole, la modă pe atunci, o lucrare în care, spre a fi pe placul curţii, se ridiculiza atitudinea burghezilor îmbogăţiţi şi nepregătiţi, cari voiau să pătrunză în anturajul Regelui.

Este totuş de reţinut că această comedie, care voia să batjocorească pe burghezi, printr'o genială intuiţie a lui Molière, depăşeşte ţinta şi ajunge o cruntă satiră împotriva nobilimii.

Fiindcă dacă d. Jourdain, burghezul gentilom, e ridicol prin imposibilitatea de a se adapta repede, bunei lui stări, nobilul scăpătat, care-şi face afacerile speculând slăbiciunile d-lui Jourdain şi aducându-i femei, — e pur şi simplu odios. Astfel, cu o sută de ani înaintea lui Beaumarchais, Molière satirizează sub însăşi protecţia regelui, putregaiul clasei dominante.

Dl. Jourdain este un tip de adâncă şi veridică realizare. Reflecţiile sale sunt în vorbirea curentă citate, fiindcă şi azi sunt mulţi cari, fără să ştie, fac proză ca d-l Jourdain.

SCARLAT FRODA

Cărţi şi Reviste

THOMAS MANN — TONIO KROEGER, Delamain et Boutelleau, Paris, 1924.

Traducerea în franţuzeşte a lucrărilor lui Thomas Mann, pe lângă faptul că îndreptăţeşte părerea că autorul este unul dintre scei mai talentaţi literaţi ai Germaniei, de după războiu, dar arată încă odată cititorului, drumul spre a pătrunde în această literatură a nordului, vai! Atât de depreciată de câtăva vreme. Desigur, nu toate producţiile literare ale Germaniei de azi, sunt de luat în seamă. Ţara, în care se întretae cele mai opuse curente de artă, trebue s'o căutăm, nu în producţia veşnic — preocupaţilor de inovaţiuni curioase (şi atâta tot), ci în ceeace aparţine — ca tradiţie sănătoasă timpului de dinaintea războiului.

Thomas Mann, e unul din scriitorii care a apucat acele vremuri literare, care nu nesocoteau buna tradiţie. Născut la Lübeck, în 1875, dintr'un amestec de sânge german şi creol, Mann are în romanele sale, o notă specifică, mai mult latinească, vizibilă din uşurinţa elegantă a stilului, din echilibrarea compoziţiei, în care este multă artă. Romanul n'are nimic surprinzător în concepţie; dar autorul lui ştie să perfecţioneze într'atât technica romanului cu materialul sufletesc etern-omenesc, că nici un rând, o expresie, un cuvânt, o virgulă, nu poate fi schimbată. Eroul lui Thomas Mann, este prins în câteva momente ale vieţei sale, i se cercetează trecutul, cu ajutorul căruia i se bănueşte viitorul. Copil încă, Tonio iubeşte pe un camarad, Hans Hansen, de care însă nu se poate alipi; Hans este şi rămâne credincios mediului şi temperamentului său. Mai târziu, îl vedem pe erou luând lecţii de dans, iar în plină adoloscenţă, înamorat de o femee, Ingeborg Holm, înzestrată cu adevăratul spirit dornic de viaţă viguroasă a nordului. Legătura cu această femee a cauzat tânărului Tonio, prima decepţie în dragoste. După toate acestea, Tonio, care avea cel mai curat temperament meridional, se închide în sine, îşi recâştigă personalitatea şi trăeşte mai mult în mijlocul artiştilor: pictori, muzicanţi, etc..... Tonio era unul din acei ce pricep toate artele.

Construit aşa cum am văzut mai sus, romanul reprezentativ al lui Thomas Mann, concretizează concepţia, printr'o tonalitate inhibitivă; avântul măsurat al analizelor sufleteşti, obiectivarea acţiunii şi promovarea situaţiunilor, fac din „Tonio Kroeger", una dintre cele mai bune lucrări epice ale lui Theodor Mann. Pentru cunoaşterea a tot ceeace e „scris", în ţările Europei, n'ar fi rău, cred, ca editurile noastre să se gândească mai întâiu la Germania. N'ar pierde nici editorul, nici cititorul.

* * *

GAZETTE DE PRAGUE (20 Februar). După ce într'un foileton precedent a vorbit despre arta romancierului **Rodolphe Medek,** acest important factor extern al revoluţiei cehoslovace, Jelinek continuă să ne dea portrete asupra tuturor scriitorilor cari au fost amestecaţi în reuşita revoluţiei. De data aceasta intră sub condeiul lui Jelinek: **Victor Dyk,** agent intern al revoluţiei, poet liric, epic, dramatic,, jurnalist, cronicar, critic, traducător, om politic şi deputat.

Victor Dyk s'a născut în 1877, la Sopka, aproape de Melnik, în mijlocul podgoriilor... qui donnent un vin âcre. A copilărit în aceleaşi locuri ale naşterii, pe lângă muntele Rip, pe lângă livezile şi prin podgoriile ţinutului său. La câţiva kilometri însă, dincolo de muntele Libechov, copilul ştia că se vorbeşte o altă limbă, limba Impăratului. Şi de atunci, din primii ani înţelegători ai copilăriei, Victor Dyk a simiţt crescând în sufletul lui, simţământul unui patriotism avântat şi dureros.

Poet senzitiv (în „Aporta inferi",), romancier pătrunzător în cutele vieţii sociale („La mort de Hacken-Schmid" şi „Décembre"), Victor Dyk a fost amestecat în toate mişcările literare, morale sau politice, care au agitat, de vre-o două-zeci de ani, Boemia întreagă. Era în producţia lui literară, în discuţiile lui, până când şi în stilul lui, o amărăciune caracteristică, dublată de o ironie necruţătoare (Satires et Sarcasmes, 1905). Sub un titlu nevinovat: „Poveşti din satul meu", el dă în 1910, cea mai puternică culegere de proză naţionalistă şi de poezii naţionale, care purtau în ele, pe lângă satira politică, vehemenţa din „Iambii" lui Barbier sau forţa pasionată din „Châtiments", de Victor Hugo. Intră în politica activă, spre a-şi servi mai mult neamul, redactează cotidianul progresist „Samostatnost" până în preziua războiului (1914), când ziarul este suspendat. Poetul publică versuri în revista „Lumir" şi scrie un studiu remarcabil asupra activităţei politice a lui Victor Hugo. Dar neastâmpărul îl face să înceapă în „Lidové Noviny", publicarea unui roman: „Misterioasele aventuri ale lui Alexe Ivanici Kojulinov", în care, sub forma unei pastişe după Dostoiewscki, îşi bate joc de justiţia militară austriacă. E denunţat, cercetat şi atâta tot. Dar în Noembrie 1916, e chemat la Viena, închis în „Turnul morţii", împreună cu ceilalţi colegi de redacţie şi abia târziu de tot, este eliberat.

După războiu, în ţară liberă, Victor Dyk a trecut dela pastişa dostoiewskiană, la tonul serios al romanului psicologic, dela satira socială, la drama psichologică. Un succes mare a avut piesa: „Don Quichotte assagi".

Dyk este astăzi scriitorul, sub a cărui activitate, se dau directiva romanului şi dramei moderne.

* * *

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (23 Februarie), închină numărul de care ne ocupăm, romancierului-psicholog: **Stendhal.** Articolele izbutesc să judece toate tentinţele, toate caracteristicele operii lui Stendhal. Nu mai puţin preţioase sunt constatările lui **Jules Marsan,** care se ocupă cu geneza romanului „Le Rouge et le noir". Intrând în opera lui Stendhal, Emile Henriot (în articolul „Le gout de Stendhal"), o imparte, după atitudinea scriitorului, în două parţi distincte: cea dintâiu este opera unui Stendhal romancier, inventator al acelor figuri de neuitat din „Charteseuse de Parme" sau care trăesc, iubesc şi visează în „Rouge et noir". Cea de a doua, este opera unui Stendhal, scriitor autobiografic, din care operă se menţionează: „Journal", „Souvenirs d'egotisme" sau „Henri Boulard". In partea dintâiu, personagiile sunt fiinţe care trăesc prin ele-însele, neîmprumutând nimic din realitatea lor verosimilităţii romanului; ele comandă mersul acţiunii, nu sunt construite, comandate de acţiune. In cea de-a doua parte a lucrărilor sale, mai ales în „Journal", găsim un om care n'a fost nici cel mai bun, nici cel mai moral nici cel mai înţelept decât toţi ceilalţi. Dar omul acesta a avut simţul vederii clar, a fost înzestrat cu o senzibilitate vie, a iubit ideile, a fost capabil să le exprime cu energie; sentimental — a ştiut să-şi păstreze o tinereţe fără de care operile de artă nu viază. **Tinereaţea, dragostea de viaţă: iată-l pe Stendhal întreg, iată ce iubim din Stendhal,** spune cu atâta dreptate, Emile Henriot.

Foiletonul critic al lui Edmond Jaloux,, ne pune în curent, cu noile publicaţiuni franceze.

NAZUINŢA (Februarie) ne trimete un număr cu materie din cea mai variată. Incepe cu o cercetare literară asupra lui **Marcel Proust** şi cu versurile d-lui **George A. Petre,** din care desprindem strofa finală:

In cetatea mea,
Unde nimenea
N'a putut să vadă cât e de frumos,
Astăzi până 'n zori,
Am găsit pe jos
Ramuri spintecate şi boboci de flori —
Şi-am zărit prin roua ierbii de pe-alee,
Urme de femee.....
In cetatea 'naltă şi închisă straşnic,
Cu zăvoare grele,
Nu mai sunt stăpânul gândurilor mele —
Şi de azi 'nainte... nu mai sunt nici paşnic..

Este, în aceste versuri, ceva cu care nu prea ne obişnuise poetul dela „Cele trei Crişuri": o muzicalitate suavă, cu puternică rezonanţă interioară. Schiţa „Pentru Ţară", a d-lui **Ion Dongorozi,** prinde unul din tipurile luptătorilor sedentari ai războiului nostru şi găseşte împrejurarea nimerită, ca să ni-l descopere întreg, cu toate păcatele lui. O oarecare deprimare aduce schiţa „Glorie şi decadenţă", a d-lui **G. Brăescu,** care deşi construită cu elemente de umor, sfârşeşte cu atmosfera melancolică a distrugerilor. Versuri mai publică d-nii **A. Pop Marţian, Radu Syr, George Voevidca** şi **N. Milcu.** Din proza scriitorului ceh, **Aloïs Jirasck,** traduce d-nul **I. B. Georgescu,** schiţa „Rosmarinul".

G. B.

T. G. MASARYK. Idealurile umanităţii. — Despre bolşevism. Edit. Cultura Naţională..

Preşedintele republicei cehoslovace îşi are de mult faima în lumea ştiinţelor sociale, încât tot aceasta formeaza aureola apogeului său politic. In deobşte sânt prea rari conducătorii de popoare care să fi ilustrat prin superioritatea spiritului lor, care să fi creat un sistem de gândire filosofic, or social... Dintre aceste păsări rare trăeşte în zilele noastra una, Masaryk. I s'au adus pe drept elogii. El simbolizează o viaţă de muncă onestă şi perseverentă, ce-şi construeşte pe date ştiinţifice o lume socială mult înaintată celei de azi, îndreptată după un ideal moral, şi are nemăsurata mulţămire de a o realiza practic. Masaryk clădeşte un stat democrat cultural, pe principiile de egalitate, libertate şi dreptate, în care să se poată desvolta orice individ armonic cu societatea. Spre această realizare sânt îndreptate toate năzuinţele sale, Iar ca mijloace i s'au impus o prefacere economică şi mai întâiu — ca condiţie esenţială — renaşterea sufletească a omului.

Pentru educarea poporului său şi pentru luminarea marilor mase din lume e făcută cartea „Idealurile umanităţii". *Umanitatea,* iată idealul modern, ea inspiră filosofia, ştiinţa, arta, concepţiile social-politice.

In vremea noastră umanitatea apare ca idee a naţionalităţii. Căci aceste două concepte nu sânt protivnice, naţionalitatea este şi trebue să devină mai mult umanitară. „Naţiunile sânt părţi naturale ale omenirii. Fiecare neam e dopotrivă de îndreptăţit să se trudească pentru omenire; de răsare ideea organizaţiei mondiale a omenirii întregi". Şi nu e aici utopie, Nevoile practice duc spre această organizaţie. Dovadă ştiinţa, arta, economia politică, capitalismul, unele clase sânt organizate internaţional.

Masaryk expune pe scurt şi pe înţelesul tuturor conţinutul şi valoarea sistemelor social-politice cari stăpânesc minţile contimporanilor: socialism, individualism, utilitarism, evoluţionism, pesimism, pozitivism şi bolşevism.

Ca operă de popularizare a ideilor politice şi morale, lucrarea lui Masaryk merită o răspândire cât mai mare; ea limpezeşte mintea şi satisface nevoia de cultură a muncitorilor de orice fel; este o iniţiare în studiile sociologice, ca sinteză a acestora; şi mai este un exemplu de curaj în critica bolşevismului. Omul de ştiinţă îndrumează pe cel politic. El recunoaşte ce este serios şi superior în bolşevism, socializarea. Dar aceasta o admite după un plan, prin pace şi înţelegere ca *socializare prin muncă.* Pentru aceasta e nevoe de judecată şi convingere, nu de pumni.

Revoluţia se va face pe baze ştiinţifice evoluţioniste, condiţionată de desvoltarea economică. Ea trebue să fie constructivă, preparată de massa educată şi conducători capabili să îndeplinească nouile însărcinări. Numai astfel se va realiza acea organizare socială şi economică, în care fiece individ să-şi găsească respectată viaţa şi personalitatea, să fie tratat ca om demn şi să-şi desvolte prin muncă aptitudinile creatoare. Bolşevismul este numai o revoluţie politică: dictatura conducătorilor unui mic partid, halucinaţi de romantism şi misticism revoluţionar, fără nici o reciprocitate de idei între ei şi mulţimea conduşilor. De aceea bolşevismul e o crimă contra intereselor poporul muncitor.

Astăzi există un paralelism economic al tuturor ţărilor, încât o socializare intensivă e o chestie internaţională. Această perspectivă aduce o revizuire şi o cumpănire cât mai circumspectă a noţiunii şi tendinţei de socializare, cu atât mai mult de comunism.

In această parte „Despre bolşevism", lucrarea capătă un caracter ştiinţific. Critica adusă are toată seriozitatea; rămân însă de corectat şi analizat toate problemele socialismului, în urma experimentului dureros din Rusia.

V. ACHIM.

CITIŢI
Cuvântul Liber
Numărul 7
viguroasă revistă
politică şi culturală
scrisă de cei mai
apreciaţi publicişti
:: independenţi ::
Exemplarul 5 Lei

ÎNSEMNĂRI

Alexandru Cuprin

Ce ar fi putut face un tânăr sublocotenet, un sublocotenent rus, într'o provincie perdută prin pustiietatea rusească, la o distanţă de o sută de verste de la linia ferată? Să bea, să joace cărţi, să se plictisească. Cuprin s'a apucat să scrie nuvele.... Iată deci că la origina literaturii lui, stă greoaie şi ucigătoare, plictiseala ucigătoare. Nuvelele lui, la început nu au avut succes. Părăseşte armata şi, tânăr literat, se face dentist, după aceia atlet. „Perioada Kievului", în viaţa lui, prin hotelurile de mahală, unde a întâlnit lumea aceia străşnică de suteneuri şi prostituate, pe care o vedem în „Iama", e perioada căutării „sensului vieţii" şi a „bucăţelei de pâine". — Scylla şi Charibda oricărui scriitor rus.

Cuprin însă a avut un mare noroc, pe lângă talent: o rudă a lui, redacta o mare revistă literară, în care apărură în curând nuvele originale, cum nimeni nu scrisese până acum. Se ştie că literatura rusă e o literatură socială, o propovăduire a unui ideal moral, universal-frăţesc. Cuprin a debutat simplu: florile există, ca să le mirosim şi să ne încântăm de ele, femeile să le iubim (Nuvela „Olésea"), soarele să-l adorăm. Totul există pentru om — care prin arta pură, îşi ajunge înălţimile la care aspiră prin imaginaţie şi inimă.

Cuprin scrie „Duelul" — o capo-d'operă ,care produce un scandal. Altfel decât Leonid Andreev în „Râsul roşu", Cuprin face un rechizitoriu armatei ruse, bătută, ruşinată în campania din Manciuria.

Urmează „Nunta", „Ancheta", „Steagul Armatei" — din aceiaşi viaţă ofiţerească.

Cuprin ajunge la o nobilă concluzie: „Trei sunt vocaţiunile demne de om: ştiinţa, arta şi libera muncă fizică". Deşi e departe, în afară de legătura organică ce o au aproape toţi scriitorii ruşi ca Tolstoi şi Dostoievschi,

ALEXANDRU CUPRIN

Cuprin este şi el un realist puternic şi fin. „Căpitanul Râbnicov", e o lucrare de analiză. Căpitanul Râbnicov, e un spion japonez. Dar are o figură de calmuc şi strigătele de: „benzai! benzai!" ce-i scapă noaptea în timpul somnului, face pe amica lui să-l bănuiască, să-l descopere şi să-l denunţe.

„Delirul", e povestea căpitanului Marcov, care demisionează din armată ale cărei ordine crude nu le poate îndeplini, fără o sfărâmare de conştiinţă. „Sfârşitul unei povestiri", e o înduioşătoare şi graţioasă destăinuire a unui tată, făcută fiului său de 12 ani. „Brăţara de granată", e istoria sfâşietoare a iubirilor fatale. Jeltcov, funcţionar mic şi sfrijit, iubeşte, iraţional, peste nepotrivirile sociale, peste deosebirile de frumuseţi, pe o prinţesă din moşia vecină. La ziua ei de sărbătoare, îi trimite în dar o prea frumoasă brăţară, moştenită cine ştie din câte generaţii. Soţul prinţesei refuză, indignat de acest dar dela un funcţionar mic şi impertinent. Funcţionarul Jeltcov, se sinucide. Şi atunci prinţesa află înduioşată şi adânc cutremurată, că există o dragoste iluminată, la care femeile visează chinuitor adeseori, când vieaţa nu le prezintă decât luxoase şi sterpe surogate de amor.

„Vieaţa paşnică", „Allez", „Olesea", „Boala de mare", sunt adevărate pietre scumpe în coroana literaturii ruse. „Sulamita", dragostea idealizătoare a femeii. „Toast", e expresia milei lui Cuprin, faţă de cei înăbuşiţi de clasele bogate şi o sublimă viziune a lumii viitorului, când ea va fi dusă spre fericirea adevărată, de oamenii de ştiinţă şi poeţii visători.

Astăzi în Europa, face mare impresie „Bordelul" sau „Iàma", pe ruseşte, — sau „La fosse aux filles", în recenta traducere franceză. Apariţia acestui roman, descriind o lume de prostituate sufleteşte sifilizate, de multe ori cu zvâcniri de nobleţe ispăşitoare, a uimit pe toţi. Cuprin n'a vrut să arate urâciunile vieţii sociale, ci urgiile sufleteşti ale lumii declasate în parte, de noi, cei onorabili, cei cinstiţi, cei ce formăm „lumea bună".

E mângâetoare la Cuprin bonomia lui personală, căci el e fermecător în vieaţă, precum şi în atitudinea lui faţă de lumea descrisă. Dar ar fi respingătoare această lume, introdusă în literatura măestroasă a scriitorului, dacă din ea nu s'ar resfrânge într'o arătare înnobilătoare, idealul umanităţii. Cu această proiecţie a sa, Cuprin îşi stabileşte legătura cu sufletul rus şi cu marii literaţi ai Rusiei.

La vârsta de 53 ani, câţi are acum Cuprin, a ajuns cu dreptate să fie un „maître", cum l-au recunoscut colegii lui din literatura franceză. Trăeşte în zilele de pribegie la Paris, înconjurat de iubire şi admiraţie.

G. M. IVANOV.

O propagandă idealistă

Am mai vorbit în coloanele „Adevărului Literar şi Artistic" de propaganda „experantistă". Spuneam şi atunci, cum spunem şi azi, că propaganda aceasta ne este favorabilă, căci în ajutorul limbei auxiliare care are azi adepţi în întreg continentul, se va putea lăţi faima culturei noastre şi mai ales, se vor putea evidenţia bunele calităţi ale talentelor literare româneşti.

Bucureştii de azi, care adăpostesc şi „Cercul esperantist", au ajuns astfel în centrul de gravitaţie al interesului european faţă frunte cu d. Andreo Ceh, Fischer-Galaţi, Tiberiu Morariu, cu produsul sufletesc din România. Şi esperantiştii români, în Dr. Iosif, ing. Ghiulea etc. puţin interesându-se de succesul oportunist al lucrării lor, urmează cu străduinţă executarea programului. Dânşii au tradus nenumărate opere literare româneşti în diferitele publicaţii din streinătate, se gândesc la publicarea unei Antologii a literaturei româneşti, fac propagandă — unde pot — literaturei româneşti, şi fără îndoială, această activitate care nu are la bază nici gândul de îmbogăţire materială ori precupeţire morală — ci este pornită dintr'un adânc instinct idealist, este o frumoasă dovadă, că mai sânt destule suflete în România, cari se gândesc la viitorul civilisaţiei europene.

„Literatura Mondo" revista de lux a esperantiştilor, aduce în recentu-i număr iar o surpriză: Poeme în Proză (doine) de d. T. Morariu şi o nuvelă de d. Liviu Marian, tradusă de acelaş. Poate niciodată autorul acestei nuvele n-a crezut, că opera lui va străbate în Apus cu ajutorul unei limbi, pe care încă mulţi o înţeleg şi o propagă, ca pe-un element de pacificare şi înţelegere reciprocă între popoarele duşmănite de răsboiu.

„Dimineaţa copiilor"

Anatole France, într'unul din studiile sale, cere o deosebită selecţie în literatura, care se pune la îndemâna sufletelor tinere. Este, de sigur, cea mai grea problemă, care se pune părinţilor şi educatorilor tineretului, fiindcă sufletul copilului, trebuie format cu grije pentru dezvoltarea lui sănătoasă şi morală.

Aşa se explică de ce în străinătate şi acum în urmă, la noi, scriitori de valoare şi-au luat nobila sarcină de a fi îndrumătorii tineretului, punându-le la dispoziţie, scrieri, care îi interesează fără să le pervertească gustul pentru lucrările senzaţionale şi imorale.

Ziarul „Dimineaţa", care îşi rezervase ultima pagină pentru literatura copiilor, a scos acum în urmă „Dimineaţa Copiilor", o admirabilă revistă pusă sub conducerea a doi reputaţi scriitori, d-nii N. Batzaria şi Castrişanu, având colaborarea d-lor Dulfu A. de Herz şi a d-nelor Alice Gabrielescu, Constanţa Hodoş etc.

Scriitorii îşi formează astfel cititorii de mâine. Copiii citesc mult — am putea spune că sunt singurii, care mai citesc în aceste vremuri când greutăţile vieţii, nu mai dau răgaz părinţilor să citească literatură.

Se formează şi se asigură astfel literaturii un contingent de cititori, educaţi încă din copilărie cu preţuirea artei adevărate.

„Dimineaţa Copiilor" îşi îndeplineşte un înalt rol social de educare şi de formare a gustului literar. Copiii au la îndemână o revistă bine scrisă, care-i cultivă, distrându-i în acelas timp.

Păiajenul la Cluj

Pe scena Teatrului Naţional din Cluj continuă să se joace cu mare succes tânăra comedie a d-lui A. de Herz „Păianjenul". E una din cele mai reuşite premiere din cele treisprezece, pe care le-a dat până acum teatrul clujean în această stagiune.

Lucrarea d-lui A. de Herz, străbătută dela început până la sfârşit de mult spirit şi de-o sănătoasă vioiciune, se menţine cu mult brio şi are să ocupe un loc de frunte în literatura noastră dramatică.

Direcţiunea a înţeles aceasta şi i-a dat cel mai larg concurs care a contribuit mult la succesul piesei. A fost o montare plină de gust şi făcută cu multă îngrijire.

In deosebi actul al doilea şi al treilea au plăcut mult; au avut decoruri foarte reuşite.

Artiştii de-asemenea şi-au înţeles conştiincios chemarea când i-au dat acestei piese tot talentul lor şi din toată inima. Sub direcţia de scenă a d-lui *I. Stănescu-Papa* şi sub supraveghere plină de tragere de inimă a d-lui Z. Bârsan s'a putut

A. de HERZ

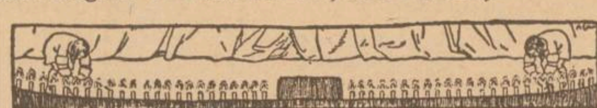
obţine un ansamblu admirabil care a dat publicului clujean unul din cele mai desăvârşite spectacole.

D-na *Jana Popovici-Voina* a fost o Mira Daianu fermecătoare; tinereţe, frumuseţe şi graţie, înbinate cu sburdălnicia şi discreta melancolie a sufletului eroinei şi cu toată poesia din actul al treilea meritoasa artistă a reuşit să le armonizeze atât de fericit, încât ne-a dat una din cele mai frumoase creaţii ale d-sale. Răsfăţata publicului clujan a fost răsplătită şi de data aceasta cu sincere şi nesfârşite aplause.

Dl. *Mihăilescu-Brăila* a fost un Mircea Florini convins şi impresionant. Mijloacele sale artistice atât de variate s'au relevat încă odată în acest rol pe care se simţia că-l joacă cu tot sufletul.

Dl. *I. Stănescu-Papa* ne-a dat un Iorgu Zâvoianu desăvârşit, răspândind în jurul d-sale numai bunătate şi cuminţenie.

Ansamblul întreg, admirabil pus la punct, a făcut din „Păiajenul" unul din cele mai gustate spectacole din repertoriul actualei stagiuni al Teatrului Naţional din Cluj.

Noul roman al lui Bourget

A apărut în editură, după ce fusese publicat de „Revue des deux Mondes" noul roman al lui Paul Bourget: **Coeur pensif ne sait ou il va.**

Locotenentul Bernard Moncour, rănit în picior, e supus unei operaţii la castelul Tremmelay transformat în ambulanţă pe timpul războiului. E un erou. Pentru că trebuia să ţină piept unui asalt inamic, colonelul îi dăduse ordin să plece cu trupele. Bernard porneşte în fruntea unităţilor sale şi birue. E rănit şi eroismul său merge până acolo în cât nu primeşte să fie adormit în timpul operaţiei când i se extrag schijele de obuz din picior. Autorul romanului vrea să arate, prin aceasta, că eroul său e capabil să îndure cele mai chinuitoare dureri. Bernard Moncour are maniere distinse, mult tact şi un fizic agreabil. Iată pentru ce infir-

PAUL BOURGET

miera lui Irène Servières se îndrăgosteşte de el. E o văduvă tânără şi bogată, blondă ca toate iubitele din romanele lui Bourget şi mai are si o fetiţă din prima căsătorie.

Ce-ar putea interveni ca aceşti doi oameni care se simpatizează imediat, nu numai să se iubească dar să se şi căsătorească. De unde s'ar ivi obstacolul?

Irène e o femee de lume, o burgheză, proprietara unui castel, al unui automobil şi mai are un venit de două sute de mii de franci. Bunicul ei, după mamă, era tăbăcar meritos care se căsătorise cu fiica patronului său. Cellalt bunic, după tată, fusese ambasadorul Franţei în Spania.

Aceşti burghezi trăesc într'o lume cu totul deosebită de aceea în care se află bietul locotenent Moncour. Nu vă uitaţi că e un om plăcut, nici că a ştiut să strălucească în războiu. E un simplu lucrător. Legător de cărţi ca şi tatăl său, are gusturi artistice, dar rămâne un simplu proletar sărac. Cum s'ar putea, prin urmare, ca Irène, patriciană bogată, să se coboare până la acest „vierme îndrăgostit de-o stea?" Pentru Paul Bourget această căsătorie ar fi un scandal şi-ar clătina temelia societăţii.

Intervine în acţiune d-na Arnandi, castelana dela Tremmelay, care arată amândorora că deosebirile de clasă sunt absolute şi că între ei doi, există o prăpastie adâncă. Dacă Irenè se mărită, ea se goneşte singură din lumea în care trăia; neamurile n'ar asista la căsătorie; prietenii i-ar închide uşa în nas. Se nenoroceşte singură, rămânând izolată şi îşi va nenoroci chiar copila înlăturată, la rândul ei, dela o convenabilă căsătorie.

Pe de altă parte, ce-o să facă Bernard? Meseria nu şi-o mai poate continua şi va deveni un om fără lucru, trăind din averea soţiei, arătat cu degetul şi dispreţuit.

Un prieten al lui Bernard, anarhistul Ficatier, e de aceeaşi părere. Un om care s'ar căsători în asemenea împrejurări, spune Ficatier, s'ar vinde şi şi-ar trăda clasa din care a eşit.

Paul Bourget înţelege această luptă de clasă, luptă haină şi eroică. Atât prietena Irenei, cât şi prietenul lui Bernard, reuşesc. Cei doi îşi dau seama, că se pot nenoroci unul pe altul şi renunţă la visurile lor.

Romanul rămâne absolut în tema agreabilă aristocratului Bourget, care chiar şi în piesele lui (atât de rare), cum a fost **Barricade**, revine asupra aceloraşi idei.

Contribuţii la istoricul societăţii „Junimea" dela Iaşi: *Corespondenţa* juristului şi poetului George Popovici cu domnul Iacob C. Negruzzi *publicată de* Gh. Cardaş

I

Cernăuţi în 9 Iulie 1886.

Domnule profesor!

Iniţiat prin studiul dreptului german, m'am ocupat de studiul vechilor noastre aşezeminte, întrucît îmi permite insuficientul material publicat pînă acum. Studiile academice nu îmi ertau a da materialului cules o formă potrivită pentru publicitate; abie înainte de vro cîteva luni mi-am permis a formula — cu prilejul unor documente inedite, ce le-am studiat şi le-am trimis d-lui Tocilescu pentru Revista sa 1) unele din resultatele studiului meu.

Astăzi primesc dela librariul meu: Blaramberg, 2) Essai comparé sur les institutions et les lois dela Roumanie, o scriere ce pune în discuţie problemele trecutului organisaţiei noastre juridice. Vă rog să-mi reservaţi dreptul a face pentru „Conv. lit." o dare de samă asupra neobicinuitei apariţiuni.

Eu aşi dori să o pot face ceva în detail; despuneţi D-Voastră asupra modului. Se înţelege că mă voi feri de-a atinge subtilităţi iuridice, inaccesibile publicului profan, silindu-mă din potrivă a apropie materia i teresului general.

Primiţi, Vă rog, expresia deosebitului meu respect

George Popovici.

Adresa: George Popovici, Cernăuţi, strada Franţ No. 43.

II

Cernăuţi în 17 Oct. st. n. 1886.

Domnule profesor!

Vă rog să întarziaţi cu tipărirea recensiunei mele asupra scrierei d-lui N. Blaramberg 3) pînă în cel mult — 27 l. c. cînd Veţi primi prin poştă o ediţie mai sistematică şi mai bine sprijinită în părerile emise.

Vă-ţi mira de această târzie căinţă. Motivul este, că am auzit cum că d-l Pic pregăteşte încă o critică şi nu aş voi ca din partea romînilor se fie chestiunea tractată mai superficial decît din partea străinilor.

Voi adaoge deci părţile positive în lucrarea mea pînă acum mai mult negativă în resultat.

Cum am amintit — cel mult — în 27 l. c. aveţi manuscriptul în mînă şi cred că-l veţi putea întrebuinţă încă în N-rul de Noembre, ceiace doresc foarte mult, pentru că n'aş voi să fiu prevenit. Spaţiul ce-l va cuprinde lucrarea va fi îndoit; ceia ce vă comunic pentru înlesnirea distribuirei aprioristice a materiei.

Vă rog d-le profesor să primiţi asigurarea deosebitului meu respect

George Popovici.

III

Cern. în 25 Oct. 1886.

Domnule profesor!

Vă trimit în grăbă 3 coli din manuscriptul ştiut. La noapte voi expedia ultima. Regret că graba nu mi-a iertat o expunere mai corectă în formă. Mă mângîi cu aceia că condeiul d-Voastre ghibaci va face îndreptările absolut necesare. Aş dori mult să se poată publica lucrarea într'un singur număr.

Vă rog să binevoiţi a dispune — cred că nu vor fi greutăţi — să mi să trimată un exemplar din colile pe cari îi tipărită lucrarea, pentruca să o pot presenta unui vechiu şi iubit profesor al meu.

Primiţi d-le profesor expresiunea respectului meu.

George Popovici.

Cernăuţi în 1 Ianuare 1887.

Domnule profesor!

Resfoind numărul opt al „Convorbirelor literare" am dat în studiul publicat de mine, peste două omisiuni provenite în polemica mea cu onor dn. Alex. Papadopol-Calimah, destul de grave pentru a pute servi în casul unei replice ca nişte nemiluri malițioase. Ele se vor fi întâmplat în graba — cum ştiţi mare — a transscrie în curat.

Or şi cum însă, nu cred că mă pot aştepta la o interpretare indulgentă, şi cred că o rectificare este de neapărată trebuinţă. Vă rog să bine voiţi a consacra acestui scop vr'o câteva rânduri depe ultima pagină a n-rului 10 din „Conv. lit", publicând notiţa alăturată încă până îşi va veni în fire d-l Necolae B. sau un alt protivnic mai cu cunoştinţă de causă.

Până acum cred că d-l N. B. încă nu s'a pronunţat asupra întimpinării mele, nici nu am ştire despre vr'o publicaţie relativă a dr. L. Pic, care după cum ştieam pregătise un asemenea lucru.

In tot acelaş număr al „Conv. lit." în care aţi publicat studiul meu critic, este şi o lucrare a onor. domn Xenopol intitulată: „Ţăranii sub Mihai Viteazul". Interpretarea ce o face d-sa hrisovului din 1596 Febr. 1. este tot atât de puţin admisibilă ca aceea a d-lui Tocilescu, combătută de d-l Xenopol. De acest din urmă, care este un istoric cu cunoştinţi serioase şi tot odată un iurist expert, mult mă mir, că la putut duce gândul pe o potică atât fără de eşire.

In adevăr lipsa de prieteşug cu cele relative la „obiceiul pământului" începe a deveni simţită şi a se resbuna dureros.

Dară în genere cetitorii, istorici şi iurişti, ai studiului d-lui Xenopol nu cred că vor fi observat greşala d-sale. D-sa are darul — şi l'a întrebuinţat mai cu deosebire în acest studiu — de aş presenta ideele sub o formă maestră şi convingătoare. Chiar un asemene admirator m'a făcut atent la „Ţaranii sub Mihai Viteazul", care studiu, ocupat fiind peste măsură dealtminterea nu l'aş fi cetit acuma. Un prieten, istoric cu viitor şi colaborator al „Conv. lit.", dar prin polemica sa nu tocmai în amicie cu d-l Xenopol mi-a declarat, că studiul din nr. 8 este scrierea cea mai perfectă (!) a d-lui Xenopol.

Această laudă eşită din o gură pe care o socoteam competentă m'a făcut să citesc articolul, dar l'am aflat cum Vă zic: greşit în premise, greşit în conclusiune.

Imi pare rău că nu posed şi nu pot afla aici la noi volumul al IV al revistei d-lui Tocilescu, unde este publicat documentul întreg; căci de altminterea m'aş încercà să dau o a treia interpretare, bazată precum cred pe principiile dreptului vechiu.

Am cetit în „Monit. of." procedura necualificabilă a ministerului în afacerea codului de comerţ.

Dar aveţ drept: catedra şi nu tribuna parlamentară vor procura ţării motive raţionale de desvoltare.

Mă bucur, că am prilejul să vă întreb, care este atitudinea bărbaţilor competenţi faţă cu publicaţiunea d-lui N. Basilescu (Revue général etc.).

Colaboratorii străini vor fi oameni iluştrii, dară cei români? Eu nu'mi pot închipui pentru ce apare acea revistă în o limbă străină; scrierile străinilor s'ar pute trăduce.

Dacă veţi afla că poesia alăturată nu este complect netrebnică şi s'ar pute publica, Vă rog să nu ştergeţi acel „Cernăuţi" de la urmă Rugămintea Vă va păre copilărească — şi poate şi este un lucru hazliu, dar, dar.... Aş dori că publicul român să audă rădicându-se din când în când şi glasuri, cari să-i aucă cuvinte de uitata Bucovină — glasuri, fie ele, în lipsa evidentă de privighitori, chiar numai ciripiri de vrăbii.

Primiţi, d-le profesor încredinţarea deosebitului meu respect

George Popovici.

1) „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie" condusă de Gr. Tocilescu din 1883 şi până la 1909.
2) Buc. 1885, 2 vol.

3) Această recenzie a apărut în „Convorbiri Lit." anul 20 (1887) sub titlul: „O scriere nouă asupra vechilor noastre aşezăminte".

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL V. — No. 171

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Ex. in străinătate

Dum'nică 16 Martie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

LINDA RAIA

Pe zidul din Alhambra luceşte 'n răsărit
Un chiosc în filigrană de marmură-aurie,
Cu stâlpi şi arabescuri de jur împodobit,
Prin care se 'ntrevede nălţimea azurie.

Aco'o se arată, când ziua-i spre apus,
Frumoasa Linda Raia, regina de Grenada,
Şi Maurii din Vega se jură că pe sus
Se primblă o hurie lucindă ca zăpada.

Minune admirată de Mauri şi Creştini
Ea vine 'n chiosc a lene, priveşte prin zebrele,
Şi-i place să arunce a rodiei rubini
Pe care-i prind în spaţiu voioase păsărele.

Dar iată că şiragul de alb mărgăritar
Alunecă pe braţu-i şi cade 'n fund de vale.
Don Pedro de Castilia, trecând, îl ia în dar
Zîmbeşte la regină şi pasă mândru 'n cale!

V. ALECSANDRI.

Prea sus aţi fost!...

Sânt pasări a'be 'n rotogol pe mări
Şi fiecare, poate, e un dor de ducă.
Sunt ţipete de bucurie şi chemări
Sânt pasări a'be 'n rotogol pe mări...
Unde-ai sburat, nălucă, palidă nălucă.

Şi sânt, în zare, pasări cenuşii...
Sunt renunţări... bat aripile sombre
E sufletul ce l'ai avut, făşii-făşii...
Subt cer de plumb trec pasări cenuşii.
Un gând nespus. Un plâns uitat. Octombre!

Sânt pasări negre pe pământ colea, colea.
Cine-a trimes aşa curând ai morţii îngeri.
Destinul parcă se 'ndura, ne ocolea ..
Sunt pasări negre pe pământ, colea, colea...
Plecaţi! Nu mai vestiţi dezastre şi înfrângeri!

Oh, şi mai sânt — sânt pasări mari albastre!..
Dar prea departe... mult prea departe .. sus...
Lumini de re'nviere, pe dezastre,
Oh, strălucite pasări mari, albastre
Prea sus aţi fost şi prea curând v'aţi dus!...

VICTOR EFTIMIU

DAR DIN PRISOS

— NUVELA —

de IOAN SLAVICI

I

Umb'a Preacuvioţia Sa Părin'e'e Ana ia, numai gemând de ici până colo; n'ar fi spus însă adevărul, dacă s'ar fi plâns, că e bolnav: nimic nu-l durea; pofta de mâncare nu-i lipsea; nopţile îi era liniştit somnul; în nici într'un fel rău nu se simţea.

Era numai istovit de bătrâneţe şi de slujbele din timpul postului şi mai ales de cele din săptămâna patimilor şi de Sfintele Paşti.

De altminteri el însuşi şi-o făcuse şi de nimeni nu i se cuvinea să se plângă.

Cel ce dă are 'n vedere mulţumirea de a le fi făcut altora parte din ale sale, iar mulţumirea aceasta nu poate s'o aibă decât dând din prisos.

Ani de zile de-arândul, cât a fost Egumen la Govora, n'a lipsit niciodată de la datoriile sale duhovniceşti şi viaţa îi era cu toate aceste tignită.

După poto'irea zaverei, când Grigorie-Vodă Ghica a fost ridicat în scaun, Părinte'e Anania s'a mutat însă la Bucureşti, unde îşi petrecuse copilăria şi primii ani de viaţă cuvioasă.

Impîinise vârsta de şapte-zeci şi trei de ani, când şi-a găsit adăpost la Caimata, în dosul bisericii, un iatac cu cerdăcel în faţa lui, şi-o chichineaţă pentru Hariton, ucenicul său. Gândul lui era să rămâie acolo până-ce nu-şi vor mai fi venit în fire oamenii, pe care frământările zaverei îi zăpăciseră; timpul trecea însă fără ca el să se fi putut îmbărbăta a se 'ntoarce unde se cuvenia să-şi aibă mormântul.

Om nesăţios în ale lepădării de sine, el era mulţumit sufleteşte şi se simţea înălţat în gândul său când putea să le vie altora într'ajutor, iar la Bucureşti erau nu numai mai mulţi, ci şi mai stăruitori decât la Govora cei ce se îmbulzeau împrejurul lui, ca să ceară mângâiere duhovnicească.

Nesăţios în deosebi şi 'n ceeace priveş'e pos'irea, Părinte'e Anania se făcuse mai mult moaşte decât fiinţă vieţuitoare. Om înalt şi cu deosebire chipeş, cu plete'e resfirate peste umeri şi cu barba creaţă, scurtă şi căruntă, el li se părea ce'or mai mulţi de o potrivă cu sfinţii zugrăviţi pe pereţi, mai a'es cu Sf. Petru, cel din poarta raiului, erau mulţi şi'n fiecare zi se sporeau cei încredinţaţi, că rugăciunile mijlocite de dânsul, sunt în cer cu deosebire bine primite, că binecuvântarea dată de dânsul, e cu voia lui Dumnezeu, că mărturisirea făcută 'n faţa lui şi cuminecătura primită din mâna lui mai vârtos curăţă de păcate, că acatistul citit de dânsul induplecă pe ori şi-care dintre sfinţi.

Venia deci la Caimata lume din toate părţile oraşului risipit prin lunca Dâmboviţei şi pe dealurile de la dreapta şi de la stânga ei şi se 'ngrămădea împrejurul lui, — par'c'ar fi fost un sfânt făcător de minuni.

Părintele Anania, se simţea măgulit în sufletul lui nu numai pentru-că era om cu slăbiciuni, ca toţi cei întrupaţi în oase şi 'n carne, ci şi pentru-că îi era dat să mângâie pe atât de mulţi şi să-i îndrumeze prin cuvântul lui spre buna vieţuire.

Cât a ţinut postul cel mare, şi mai ales în timpul săptămânii patimilor, şi al Sfintelor Paşti, el n'a mai avut răgaz să răsufle, iar acum era sleit trupeşte şi sufleteş'e. E 'n firea lucrurilor, că cel ce dă peste puterile sa'e, în loc de mulţumire se alege cu mâhnire, cu părere de rău, câteodată chiar cu căinţă.

Stând aşa singur, el îşi dedea seamă, cu ce s'a ales pe urma bune'or sale silinţe şi a stăruitoarei jertfe de sine.

„E mai bună partea celui ce e minţit, amăgit, înşelat ori despuiat, — zicea el în fiecare zi, — decât a celui ce minte, amăgeşte, înşeală ori despoaie pe alţii".

Toţi ziceau că are multă dreptate şi-i ocărau pe cei ce mint, amăgesc, înşeală ori despoaie pe alţii, dară cei mai mulţi minţiau, amăgiau, înşelau ori despuiau tot ca mai înainte — când îi ajutau împrejurările.

„E mai dulce, — zicea iar, — bucata de pâine, pe care ţi-o tragi de la gură ca să i-o dai celui flămând, decât cozonacul, pe care-l mănânci tu însu-ţi prin ascuns".

„Da! — da! — strigau toţi, — mai dulce e şi rău din fire e cel ce toate numai pentru sine le păstrează".

Cei de tot mulţi stăruiau însă, ca alţii să nu se abată dela înţeleapta îndrumare a Părintelui Anania, iar ei înşi-şi le păstrau toate — ca mai înainte — pentru sufleţelul lor.

„Fericit nu e, — mai zicea, — cel ce primeşte, ci cel ce dă din prisos. Ca să aveţi dar parte de fericire, osteniţi fără de răgaz, ca să agonisiţi, şi mulţumiţi-vă cu puţin, ca să puteţi da din prisos".

„Da, — strigau cu toţii, — fericiţi şi vrednici de lauda obştească sunt cei ce ostenesc şi se mulţumesc cu puţin, ca să aibă destul şi pentru cei ajunşi în strâmtorare!"

Cei mai mulţi făceau însă, — ca mai înainte, — tot ceeace-i ajutau împrejurările, pentru-că cu osteneală cât se poate de puţină, să poată trăi din belşug.

Părintele Anania-i vedea pe toţi apropiindu-se cu sfială evlavioasă şi nu ştia ce gândeşte fiecare dintre dânşii în tăinicia sufletului său; sleit însă, cum era, de puteri, era cuprins de părere de rău şi stătea pe gânduri, dacă nu cumva lumea era tot ca 'n timpul tinereţelor lui, ba poate chiar şi mai plină de rele îndemnuri, şi ca o senină mângâiere i se învia 'n suflet, gândul trecerii 'n lumea liniştei fără de sfârşit.

II.

Era pe 'nserate, şi Părintele Anania şedea 'n cerdacul din faţa chiliei sale. Se nimerise, ca Paştile să cadă târziu, şi corcoduşul din dosul bisericii era încărcat de flori, din care adierea înserării scutura din când în când câte una.

Ii era bătrânului par'că se afla 'n culmea unui munte şi se uita de acolo 'n depărtare, asupra celor petrecute 'n timpul vieţii sale ajunse acum spre sfârşite.

Una dintr'alta purcedeau în gândul lui întâmplările ce hotăriau mersul vieţii lui, şi rânduri-rânduri îi treceau prin faţă cei grăbiţi a-şi face prin moarte drum spre o viaţă ferită de sbuciumări. Pe sine însuşi se vedea rămas singur, şi cele apropiate i se pierdeau într'un fel de amurg, iar lumină senină se revărsa numai de tot departe, asupra celor trăite de dânsul pe la 1770, când Ruşii Impărătesei Ecaterina II, năvăliţi în ţară, se războiau cu Turcii.

Abia trecut de două-zeci de ani, el era atunci căzut în fireasca robie a tinereţelor şi alerga fără de astâmpăr să-şi întemeieze prin căsnicie, fericirea vieţii. Azi se ridica însă deasupra unul, mâine altul, şi fiecare aducea cu sine, oamenii lui, care aveau şi ei fiecare pe ai săi, iar în această învălmăşeală neîncetată dinsa s'a pierdut de nu i-a mai putut da de urmă.

Câţi-va ani dup' aceea a venit în ţară Alexandru Ypsilanti cu iar alt rând de oameni, care aveau şi ei fiecare pe ai săi şi s'a stârnit o nouă învălmăşeală.

Mult n'a mai trecut apoi, şi iar au dat năvală Ruşii în vreme ce despre Apus au intrat în ţară Nemţii cu coadă şi s'a pornit încă mai mare învălmăşeală, în care oamenii erau împinşi azi încoace, mâine 'ncolo.

De unde-ar mai fi putut el nădăjdui, că mai poate s'o găsească pe aceea, la care se uitase ca la o icoană sfântă. Traiu omenesc nu i se mai părea cu putinţă în asemenea lume, şi nici s'o uite pe ea, nu era în stare. Intrat însă odată în viaţă, nu-i rămânea decât să trăiască de azi pe mâine, a 'mbrăcat rasa călugărească, spre a se pregăti pentru moartea, care nu vine când o chemi.

Lungă şi istovitoare pregătire.

Ochii lui se opriră asupra corcoduşului încărcat de flori.

„Podoabă de nuntă, — îşi zise el. — Da! — ori-şi-unde te uiţi, tot ceeace 'n ori-şi-ce fel are viaţă spre nuntă şi spre rodire năzueşte. Toate în vederea rodirii intră în fiinţă, viaţă stearpă împotriva firii este, şi nu e nenorocire mai mare, decât să treci stingher prin lume!"

Stearpă-şi socotia viaţa, deşeartă, şi, uitându-se iar din culmea muntelui asupra depărtatelor sale tinereţ, mai vârtos vedea lumină revărsată, mai vârtos i se pierdeau în amurg, cele apropiate.

In amurg s'a pierdut în deosebi şi dinsa, care 'n clipa aceea se ivi 'n faţa bisericii, bătrână măruntă şi cu obrajii curaţi, apropiindu-se cu paşi din ce în ce mai şovăitori.

Ajuns s'o vadă mai din apropiere, Părinte'e Anania rămase cât-va timp aiurit, iar după ce dânsa urcă scările cerdacului, el se cutremură 'n întreaga lui fiinţă, un junghiu îi trecu prin inimă şi ochii i se 'mpăiengeniră.

„Nu ştiu, dacă mă mai cunoşti ori nu, dacă-ţi mai aduci ori nu aminte de mine", — grăi dânsa cu glas înecat de năvala sângelui.

Părintele Anania se sculă 'n picioare şi ridică amândouă mâni'e, pornit să-i ia capul între palme, dar se dete cuprins de sfială un pas înapoi şi rămase uitându-i-se cu tot dinadinsul, în faţă.

„E o vedenie zămislită din dorul inimii mele ori eşti în aievea cum te văd, — grăi dânsul. — Ar fi oare cu putinţă să nu te cunosc şi să nu mi te mai aduc aminte, după ce partea cea mai mare a vieţii mele, am pe'recut-o dându-mi silinţa să mă mângâiu, văzându-te 'n gândul meu!?"

Ea se uita la el şi, văzându-l bătrân, secat de puteri, era cuprinsă de iale adâncă.

„Miru-mă şi eu, că mi-a fost dat să mai stăm faţă 'n faţă, — răspunse ea. — De când cu turburările Cârja'âilor lui Pasvantoglu, ţi-am pierdut urma, iar după-ce Ruşii au dat din nou năvală 'n ţară, nu mai credeam, că mai eşti în viaţă. — Dar, — urmă, după ce mai răsuflă puţin, — eu te ţin în picioare: te rog să şezi iar".

El o pofti să intre 'n chilie.

Deoarece şi în chilie era un singur scaun, el o rugă să şadă pe patul lui, — scânduri acoperite c'o rogojină, peste care era 'ntins un ţol. — Aşezându-se, ea pipăi patul.

„Sărmanul de el! — îşi zise. — Dacă nu e cine să-l aibă 'n purtarea sa de grijă!".

Trecuse atâta timp, de când nu se mai văzuseră şi nici nu credeau, că se vor mai vedea 'n lumea aceasta; le era deci viuă bucuria revederii şi multe aveau să-şi spună unul altuia. Au stat deci până ce nu s'a 'ntunecat şi-au mai stat şi la lumina candelei aprinse la icoana Fecioarei Preacurate.

Nici el însă, nici ea, n'a spus ceeace mai ales îi era în gând.

Dânsa venise cu un gând hotărit.

Aflând adecă din zvon, că el se află la Bucureşti, şi că are trecere multă pe la cei mari, până chiar şi la mitropolie, a venit să-i spună, cum unul după altul, şi-a pierdut soţul, cei doi fii şi fiica, şi să-l roage să-i facă rost de vre-un adăpost, ori de vre-un ajutor din partea vre-unei mânăstiri. Acum însă, după ce l-a văzut şi i s'a uitat în ochi, nu era 'n stare să-l jicnească, făcându-i asemenea mărturisiri.

El era doritor de a afla, cum şi-a petrecut viaţa, dacă mai are ori nu în viaţă pe cine-va dintre ai săi şi cum trăieşte acum. Cu cât mai mult stăteau însă împreună, cu atât mai vârtos se temea, ca nu cumva s'o jignească puindu-i întrebări, la care îi era greu să dea răspuns.

„Dar eu te ţin prea mult şi te obosesc, — grăi dânsa în cele din urmă".

Părintele Anania se simţea în adevăr, foarte obosit şi nu era 'n stare s'o tăgăduiască aceasta.

„Acum, după ce ne-am găsit, ne vom mai vedea", — îi zise, dar şi acum, întâia oară în viaţa lui o sărută — cum cerea obiceiul, — pe frunte, du-ce dânsa, gata de plecare, îi sărută mâna.

Ei mai steteră cu toate aceste, mai întâiu în pragul iatacului, apoi în capul scării.

„Mi-e greu de tot, să plec, când te văd atât de perit, — îl încredinţă dânsa. Imi dai voie să viu mâine dimineaţă, ca să văd, dacă nu cumva pot să-ţi viu cumva întra'ajutor. Noi babele ştim multe, între care sunt şi unele, bune ca leac.

„Dar nu sunt bolnav, — răspunse el, — iar pentru neputinţele mele, nu e nici un leac, — decât, poate, bucuria curată, pe care mi-o aduci, venind".

* * *

Ziua următoare, Vineri, ea a venit cu noaptea 'n cap şi l-a găsit pe dânsul încă 'n culcuşul lui.

Ar fi dorit, poate, ca el să i se plângă, că-l doare capul ori că-l înjunghie printre coaste, ca să-i vie 'ntr'ajutor prin blobojeli. El o 'ncredinţă însă şi acum, că nimic nu-l doare şi tot numai sleit de puteri se simte.

„Să stai şi să odihneşti", — i-a zis dar şi i-a făcut o cafeluţă, — aşa cum ştia dânsa, — ca să-i mai vie puterile.

Fiind zi de hârţ, i-a gătit apoi, tot cum ştia dânsa, un borş cu smântână şi un şalău rasol cu untdelemn şi cu lămâie. In acelaşi timp, a făcut, ce-a făcut, de l-a pus în culcuş o saltea moale, la căpătâiu o perină de puf şi peste toate, cearceafuri curate, iară seara n'a iertat-o firea să plece, ci a rămas veghiind la căpătâiul lui.

El nu le-ar fi voit aceste, dar le primia toate, pentru mulţumirea ei, căci nu e răutate mai mare, decât să nu primeşti binele ce ţi se face din gând curat.

Nimic nu era pentru dânsa, prea mult; ori-şi-cât de multe ar fi fost, ei nu îi erau destule; toate din îndemnul inimii erau pornite, ce'e mai grele întocmai ca ce'e mai uşoare, din prisos le dedea.

Dându-şi seamă despre aceasta, el era cuprins de adâncă 'nduioşare.

„Ce-am pierdut! — îşi zise. — Stearpă mi-a fost viaţa"

„Iţi faci, zicând-o aceasta, o mare nedreptate, — grăi dânsa. — Roade'e vieţii omeneşti sunt gândul bun şi faptele pornite din îndemnuri curate".

El dete din cap, uitându-se la dânsa.

Nu era nici acum dumirit, că una este iubirea de oameni, din care porniseră faptele şi gânduri'e lui cele bune, şi alta e fireasca iubire către cei ce-ţi sunt mai apropiaţi sufleteşte.

Pătrunsă de iubirea aceasta, ea a stat neistovită la căpătâiul lui, până ce n'a ajuns să-i aprindă lumânarea şi să-i închidă ochii.

* * *

Mâine...

Mâine vei fi doamnă...
Şi în toamnă,
Când la geamurile 'nchise iarăşi vânturile-or geme,
Şi vor fi 'n grădini şi 'n g'astre numai flori de [crisanteme,]

N'o să te mai văd adesea surâzând fermecătoare
Cum te văd în ziua de-astăzi ..
Mâine n'oi mai sta cu tine ore 'ntregi să te privesc,
Să mă simt mai bun o clipă şi să-ţi spun cât te iubesc...
Mâine te-o purtă destinul pe-a'te căi necercetate
Şi eu singur voi rămâne în a visului cetate,
Căci tu mâine vei fi doamnă...
Şi în toamnă,
Când cădea-vor pe alei numai frunze 'nsângerate
Ne-om vedea din când în când, la răstimpuri tot [mai lungi,]
Iar în sufletu-mi va 'ncepe un acord minor şi rar
Ca o doină din departe, ca un cântec funerar...

Ion M. Gane

Carta de vizită

Intr'unul din desele sale drumuri la București, domnul Costică Ciurea, primarul orașului Olt, avu prilejul să asculte o conferință a cunoscutului literat Tufănescu. Primarul intrase la Ateneu cu gând să întâlnească un prieten pe care-l presupunea acolo; pe urmă mai rămăsese ca să mai omoare din timp și ascultase chiar o bucată de vreme conferința. Subiectul: „Arta în slujba patriotismului" îi păruse la început sforăitor și ciudat și mai ciudat încă îi păruse conferențiarul, domnul Tufănescu, cu fața lui slabă și boțită, cu părul galben și des, repezit pe ceafă și lung de-i acoperea gulerul hainei, o redingotă cu răsfrângeri verzui, tăiată după o croială a cărei taină n'au moștenit-o croitorii de astăzi.

Ideile conferențiarului însă le găsi interesante și pline de miez. Totuș, nu putu fi atent multă vreme. Avea el preocupări mai vii cari îi târau gândul în altă parte: audiența la ministru a doua zi d'mineață, apoi afacerea cu grâul pe care șarlatanul de Schiffer o lungea mereu și cumpărăturile ce le avea de făcut dacă binc'nțeles tranșa totul cu bine...

In seara aceea, sala Ateneului era foarte populată. Lume de toate felurile. Toți ascultau cu atenție, aprobau uneori cu un murmur, aplaudau din când în când.

„Iată, se gândi primarul Ciurea trecând în mod firesc din albia preocupărilor sale personale la cele mai generale ale urbei — preocupări totdeauna strâns legate între ele, — iată, își zise el, se află aici în București destul public ca să asculte aproape zilnic câte o conferință. La noi lumea dă buzna în cafenele sau și mai rău — la cinematograful lui Hasnaș, despre care toți știm că-și dă coate cu opoziția... Pentru a ridica nivelul cultural, sau cum zicea prefectul mai dăunăzi, pentru a smulge din ghiara obscurantismului sufletele alese, ba nu, mințile predestinate — sau însfârșit așa ceva... iată ce ne-ar trebui: un ciclu de conferinți. Tufănescu întâi, apoi ar veni și alții, avem și în Olt câțiva profesori buni de gură..."

Ideea îi păru a minunată, o întregea gândindu-se, o vedea înfăptuită... Da, dacă mai întârzia în Capitală, avea să-l caute pe Tufănescu și să-i împărtășească planul. Prefectul, om inteligent, îi va susține ideea. Era o armă nouă împotriva opoziției care în timpul guvernării ei, făcea șicane și trupelor de teatru. Avea să iasă poate și un profit personal. Afurisitul de Frenchel îi va ceda sala cu preț mai jos ca în deviz. Literații ăștia nu se pricep niciodată în afaceri...

In ropotul de aplauze care sublinia sfârșitul conferinții, domnul Costică Ciurea, strecurându-se ușurel prin înghesuiala mulțimii, zâmbea în sine satisfăcut:

„Arta în slujba patriotismului! Negreșit, a doua zi va vorbi cu Tufănescu... Arta în slujba partidului și a deștepților!"

* * *

Peste trei săptămâni, în trenul care-l ducea în orașul Olt, scriitorul Tufănescu își fuma liniștit havana. Se învoise foarte repede la propunerea domnului Ciurea. Mai ținuse el cândva o conferință în provincie și nu păstra ce-i drept amintiri tocmai plăcute, dar acum lucrurile se înfățișau cu totul altfel. Primarul, o fire dezinteresată de artist, îl lua sub protecția sa și se însărcina de bună voe cu toate neplăcerile: să închirieze sală, să plaseze bilete, să facă reclamă... Succesul era deci asigurat.

In tren se grămădise lume multă dar Tufănescu, ca de obicei, nu lega vorbă cu nimeni. Fuma citind ziarele și nu băga în seamă pe damele din vagon care-și plimbau un zâmbet peste invariabila sa redingotă arhaică, peste lațele de păr galben, prea din belșug pomădate: „Vre-un actor desigur!"

Aproape de o stație, în încetineala iuțelii trenului, Tufănescu se ridică și scoase capul pe fereastră. Voia să citească numele de pe tablă. Dar atunci, o sdruncinătură neașteptată a trenului îl poticni în pervaz și-i smulse ochelarii din ochi zvârlindu-i pe geam cât colo. Era pentru scriitorul miop o adevărată nenorocire.

— Nu-i nimic de făcut, îl consolă pe păgubaș un domn bărbos de pe bancheta din față, zâmbind de obrazul scriitorului boțit mai rău de necaz. Praf s'a ales dintr'înșii.

Tufănescu se lăsă desnădăjduit pe locul lui.

— Ce mă fac eu acum? Nu văd la citit fără ei.

— Lasă! îl îmbună celalt. Cumpărați dv. alții. Vă duceți la Craiova?

— Nu, la Olt.

— Găsiți și acolo. Este pe strada Mare, la unul Dumitriu, îl îndrumă bărbosul părând foarte bucuros că a găsit prilej de vorbă. Eu cunosc toate orașele, cutreer de zece ani România... Acu mă duc la Craiova. La Olt am să mă opresc câteva zile la întoarcere. Mă așteaptă Levandovschi, știți polonezul cela: Magazin de muzică, Strada Strâmbă, No. 8.

— Sunteți în comerț? întrebă Tufănescu ca să zică ceva.

Fără să răspundă, omul cu barbă scoase din buzunarul vestei o cartă de vizită și o întinse zâmbind scriitorului. Acesta, lipsit de sticlele trebuincioase, nu văzu deocamdată decât niște litere înșirate mărunt. Apropiind însă cartonul la două degete de ochi, putu desluși:

HUBERT

Acordor de piane și alte instrumente muzicale
Diplomat din Lipsca
Furnizor al Curților regale suedeze și elvețiene

— Poate tocmai aveați nevoe, zise iar acordorul, încurajat de zâmbetul care lumină deodată fața lui Tufănescu.

— Nu, răspunse acesta. Regret.

Și vru să-i dea cartonul înapoi.

Dar domnul Hubert se feri să-l ia. Ba, din buzunarul vestei, mai scoase încă două cărți de vizită și le întinse tovarășului de drum:

— Mă rog, mă rog, poate mă recomandați pe la prieteni, pe la cunoscuți...

Cam în silă, Tufănescu luă cărțile de vizită și, mașinal, le vâră în carnetul unde-și ținea și pe-ale lui.

* * *

Pe peronul gării Olt, unde-l părăsi trenul după cinci ceasuri de drum, domnul Tufănescu avu o nouă amărăciune: primarul nu venise să-l întâmpine. Cam stingherit de lipsa ochelarilor, cercetă figurile celor ce se forfoteau prin gară, se strecură printre banchetele sălii de așteptare, iscodi din prag mesele restaurantului... domnul Costică Ciurea nicăeri.

— Ce naiba! Doar îmi făgăduise!

Necăjit, trecu în dosul gării. O trăsură cu doi cai ogârjiți staționa încă în piață. Tufănescu se urcă repede într'însa și porunci birjarului să meargă la primar. O presimțire rea îi tăiase toată buna dispoziție dela plecare și simțea numaidecât nevoia să fie liniștit.

Era pe la trei după amiază. Strada Gării, largă și bine îngrijită, cu clădiri noi, aliniate, părea aproape pustie la ora aceea. Numai îndărătul ferestrelor, mâni curioase dădeau perdelele în lături la huruitul trăsurii de pe drum. Obrazul necunoscut al scriitorului făcea uneori ca și geamurile să se deschidă.

Domnul Ciurea îl primi în odaia lui, culcat, întinzând numai spre musafir două brațe desnădăjduite.

— Iată cum mă găsești, domnule Tufănescu. Bolnav... o criză de gută astă-noapte... Si conferința noastră...

— Nu s'au putut plasa bilete? întrebă cu grijă Tufănescu.

— Ba da. Jumătate sunt vândute. Am făcut reclamă în jurnal, am pus afișe pe la răspântii... Lume are să vie destulă.

— Atunci să n'am nici o grijă, se înveseli scriitorul.

— Ba să ai, îl stâmpără domnul Ciurea. Eu urmăream, adaogă el îngroșându-și vocea, — și dumneata tot așa desigur — mai ales succesul moral. La noi în provincie lumea e rece, nepăsătoare, nu se entuziasmează pentru toate nimicurile... Vreau adică să spun, încercă el s'o dreagă văzând pe scriitor că se ridică demn de pe scaun, vreau să spun că provincialul e sceptic. Să fi fost eu în sală, dădeam semnalul aplauzelor, formam curentul. Dar așa...

Și domnul Ciurea arătă printr'o mimică expresivă zădărnicia oricării speranțe.

Scriitorul se lăsă din nou pe scaun, aiurit și fără vlagă. O idee îl mai învioră:

— Dacă ai încerca să te scoli? îmboldi el pe primar.

— Imposibil! Nici să mă mișc...

— Poate ți se pare. De multe ori, sugestia...

— Ei! Sugestia! făcu domnul Ciurea oțărându-se din pricina junghiurilor care-i scormoneau piciorul.

Apoi, stăpânindu-se, adăogă:

— Iată ce rămâne de făcut. Să te prezinți prefectului. Afară de mine, singur Conu Scarlat ți-ar putea da sprijinul. Du-te chiar acum. Stă aproape de aici, la colțul străzii, o casă mare cu geamlâc colorat...

Strângând mâna scriitorului, domnul Costică Ciurea privi cam cu regret redingota veche, lustruită de purtare și claia de păr nesecerat: „Altă impresie ar face prefectului un jachet ajustat pe talie și o coafură rotunjită de frizer. Dar literații ăștia sunt toți cam într'o parte..."

De vreme ce nu era altceva de făcut, domnul Tufănescu se hotărî să se înfățișeze prefectului. La casa cu geamlâc colorat, un fecior în livrea îi deschise ușa, măsurându-l de sus până jos:

— Pe cine să anunț?

Scriitorul scoase carnetul, luă de deasupra o cartă de vizită și o întinse feciorului care plecă lăsând pe musafir la ușă.

Casa prefectului — adevărată casă gospodărească: printr'o ferăstruică de pe lături, stăpânii vedeau din odaia lor pe oricine se prezenta la scară și puteau judeca dinainte de merită sau nu primit.

— Ce-o fi căutând tipul ăsta la mine? zisese cam plictisit Conu Scarlat.

— Caraghioasă mutră! făcu și nevastă-sa privind pe ferăstruică.

Feciorul le aduse carta de vizită. Prefectul o luă și citi: Hubert, acordor de piane, diplomat din Lipsca...

— Ai chemat tu acordorul, Lily?

— Da de unde, se miră nevasta prefectului. Ba tocmai, i-am spus lui Levandvoschi că n'am nevoe. Dar o auzeam eri pe madame Neacșu de visavis că abia îl așteaptă. Poate a greșit el numărul.

Conu Scarlat se întoarse înspre fecior:

— Trimete-l peste drum, la doamna Neacșu. Iar dacă insistă să vorbească cu mine, spune-i că nu-s acasă.

Feciorul se întoarse la ușa unde aștepta ca pe ghimpi Tufănescu și-i spuse răspicat:

— Conu Scarlat nu-i acasă. Duceți-vă visavis la doamna Neacșu.

„Se vede, își zise Tufănescu împingând portița casei de peste drum, se vede că domnul prefect își petrece după amezile la cucoana asta"...

O slujnicuță îi deschise numaidecât ușa, îl pofti cu grabă înăuntru și dispăru cu carte de vizită pe care o dădu și aici Tufănescu.

Locuința doamnei Neacșu era mică dar mobilată cu gust. Covoare moi, fotoliuri joase, curățenia care domnea peste tot îți dădeau dela început impresia stăpânei primitoare și gospodine. Din odaia alăturată răzbătea zgomot de voci. Cineva încerca la pian melodia săltăreață a unui shimmy care obsedase în iarna trecută Bucureștiul.

După câteva momente, doamna Neacșu apăru veselă, îmbujorată, într'un capot străveziu aproape fără mmâneci. Ținea încă în mână cartonul pe care sta scris cu litere mărunte: Hubert, acordor etc...

— A! Dumneavoastră erați, făcu ea bucuroasă. Imi pare bine că ați venit și în orașul nostru. Vă așteptam de mult. Dar, zâmbi ea spre Tufănescu care se înclina măgulit, nu știam că sosiți astăzi.

— Nu știați? se miră musafirul. S'au pus afișe...

— Așa? N'am văzut. Poftim de ședeți. Ce bine-mi pare că ați venit! Vineri dau tocmai o petrecere. Decât, adăogă ea întunecându-se puțin, dumneata ai dori chiar acum?

— Desigur, răspunse scriitorul cu gândul la Conu Scarlat. Vreau să regulez numaidecât.

— E peste putință. Am musafiri în salon. Tinerii s'au pus să cânte, să danseze. Ințelegeți, nu-i așa?

Tufănescu nu prea înțelegea. Dar doamna Neacșu i-o luă repede înainte:

— Imi pare rău că v'ați deranjat. Cât mai rămâneți în oraș?

— Plec chiar la noapte, cu trenul de unu.

— A! E posibil? se minună gazda încrucișându-și brațele. Și eu care vă așteptam cu atâta nerăbdare, de atâta timp...

Doamna Neacșu era femee tânără și scriitorului nu-i trebuiau acum ochelarii ca să vadă că e și nostimă, nici ca să-i poată admira gâtul alb, rotund, brațele pline și ce se mai ghicea încă sub capotul străveziu.

— Mă așteptați? făcu el dându-se cu scaunul mai aproape. Serios?

Doamna Neacșu se feri puțin.

— Foarte serios, răspunse ea silindu-se să râdă. Și nu numai eu. Jumătate din oraș vă așteaptă. De ce să pleci dumneata cu trenul de unu? Mai rămâi. Și vino pe la mine mâine dimineață. Am să fiu singură. Acum, zise ea sculându-se, mă așteaptă musafirii.

Domnul Tufănescu păru deastădată că înțelege mai bine. Om discret, se grăbi să-și ia ziua bună, sărută mâna gazdei mai lung decât se cuvenea și eși fredonând aria de schimmy care răsuna tot mai săltăreț în odaia de alături.

„Neamț obraznic, murmură doamna Neacșu închizând ușa în urma lui. De nu mi-ar fi pianul dezacordat, îl dădeam afară"!

* * *

La „Bonaparte", cafeneaua din centru, se aduna spre seară toată elita orașului. Așezat la o masă depe mărgini, domnul Tufănescu își fumaa havana, sorbind pe îndelete dintr'o halbă cu bere. Se simțea fericit. Toate presimțirile rele de peste zi se risipiră ca un fum. Ce i-se năzărea domnului Ciurea cu nepăsarea provincialilor? Dimpotrivă, bucureștenii erau mai blazați. In provincie sentimentele sunt — și e natural — mai vii, mai intacte. Iată, aici tot orașul aștepta cu nerăbdare conferința lui. Doamna Neacșu i-o spu[illegible] o nevoe să se înfățișeze prefectului. Doamna Neacșu avea să dea dânsa semnalul aplauzelor, să formeze curentul în sală... Femei sentimentale în București? Numai o provincială se mai poate aprinde astăzi după un scriitor doar citindu-i operele. Căci desigur doamna Neacșu citise cărțile lui, cetise probabil „Trandafirii violeți" ultimul său roman. Il asemuia poate cu Florin, eroul... Se înșela nici vorbă, dar asta n'avea să i-o spue el...

Cafeneua era plină de lume. Nimeni nu știa încă de rostul străinului în redingotă și ochii tuturora se aținteau curioși asupră-i. Cine putea fi? Când sosise?

Doar apariția în ușă a unui domn înalt cu barbete blonde izbuti să le întoarcă atenția. Era prefectul. Conu Scarlat înaintă cu eleganță printre mesele populate și se opri dinaintea unor cunoscuți, fruntași în partid, întinzându-le afabil mâna:

— Ce mai nou?

— Un străin cu înfățișare ciudată, sosit azi în oraș, îl puse în curent unul dintre meseni, îndrumându-i în același timp privirile.

Pe deasupra capetelor, Conu Scarlat înălță gâtul și privi. Redingota cu tonuri verzui, părul lung dezordonat, îi amintiră îndată:

— A! E Hubert, acordorul pe care îl anunța Levandovschi.

Peste un sfert de ceas, toată cafeneua aflase cine era străinul cu înfățișare ciudată. Și în vremea asta, scriitorul Tufănescu, înfășurat în rotocoalele fumului de havană, lupta între pornirea de a mai rămâne o zi în orașul Olt și între judecata mai cuminte de a pleca chiar în noaptea aceia.

* * *

Sala de conferinți era aproape plină și lumea se îmbulzea încă la cassă când Tufănescu păși la tribună, mișcat puțin dar sigur de succes. Câteva aplauze îl salutară prietenos. Conferențiarul își drese glasul și începu.

Note nu luase, căci fără ochelari nu i-ar fi servit la nimic. Dar știa pe de rost conferința: aceeași pe care o ținuse acum trei săptămâni la Ateneu. Totuș, de la primele fraze, începu a-și pierde cumpătul. Simțea în sală o mișcare potrivnică, o agitație nelalocul ei, un murmur supărător care se repeta din gură în gură, din vecin în vecin, ca un fel de parolă misterioasă: „Acordorul... Acordorul... Da, acordorul..."

Ce însemna asta? Conferențiarul începea să gângăvească. Işi adună toate puterile ca să se poată stăpâni când deodată văzu în sală, în primele rânduri de scaune, pe frumoasa doamnă Neacșu șopotind o istorie vecinei din dreapta care hohotea pe înfundate.

— „Ah! dacă ai fi totdeauna așa drăguță cu mine..." Era vădit că vorbeau de dânsul.

Atunci, tulburat cu totul, Tufănescu perdu șirul frazelor, încurcă introducerea cu finalul, o luă iar de pe la mijloc ștergându-și mereu sudorile, și sfârși după jumătate de ceas în mijlocul unei tăceri lugubre.

* * *

Ciclul de conferințe proectat de domnul Ciurea cu atâta însuflețire n'a mai putut continua. După jalnica înfrângere a scriitorului Tufănescu, opoziția, prin organul ei „Fanfara" a întreprins o campanie înverșunată împotriva primarului demagog care-și bătuse joc de cetățenii orașului punând pe acordorii de piane să le ție conferințe.

ALICE GABRIELESCU

Tristețe

Inchide-mi ochii toamnă pe sufletu-mi închis,
Mi's ochii grei de lacrămi sub pleoapele de vis,
Inchide-mi ochii toamnă și-apasă trist apoi
Stigmatul pus în taină pe galbenele foi.

Inchide-mi ochii toamnă cu degetele-ți reci
Și 'ngălbenita-ți frunte pe fruntea-mi să-ți apleci,
Duioasă ca o soră de care mi-era dor,
Duioasă ca o soră ce-așteaptă un călător.

Amurgul mi'l coboară în suf etul meu mut,
Inchide ca o taină tot ce-a rămas trecut.
Să doarmă 'nchise 'n mine dureri și amintiri
Cum doarme 'nchis parfumul în veșteji trandafiri.

Inchide-mi ochii toamnă cu galbenu-ți sărut....
De tot ce-am vrut mi-e teamă, mi-e dor de tot [ce-am vrut
Inchide soră tristă — pe cel din urmă vis, —
Inchide-mi ochii toamnă pe sufletu-mi închis.

Const. Argeșan

Rătăcire

Rătăcesc cu chipul trist ca o paiață
Fără să-mi pot lămuri vre-un gând,
Par'că nu mai știu nici eu de când
Trec cu-aceleași clipe prin viață,

...Aș vrea'n mine ca 'ntr'un codru fără fund
Să m'alung, de mine să m'ascund.
Aș vrea chipul ei să nu-l mai am în minte,
Să nu știu nimic din ce-a fost mai nainte.

Noaptea a căzut albastră: clarul lunii
L'am cules pe gene'n boabe grele.
Casa ei avea la geam zorele
Și petunii.

Casa ei presimt că e pe-aproape
Imi port pașii șovăielnici înapoi
Intre gene sparg mărgele moi
Vântul curge în șuvițe ca niște ape.

Intârzii pe-aceleași poteci
Fără să-mi pot lămuri vre-un gând.
In suflet un șuvoi cu ape reci
Il aud ca'n stavile bătând.

Zaharia Stancu

* * *

Scrisoare[1]

COSTELE

Mi-a fost tare greu până să mă decid să-ți scriu, și tot atât de greu până să mă opresc asupra titlului. (Cred că așa, simplu de tot, cum mă adresez acum, am neutralizat tot ce se putea neutraliza). Te-ai fi întrebând nici vorbă, ce mai vreau, dece nu-ți dau pace? Iată de ce: Drumurile noastre s'au despărțit acum pentru totdeauna — de vei încerca cumva o apropiere, eu mă voiu opune din răsputeri, de oarece am credința, că bariera dintre noi, nu s'ar mai putea șterge — și tocmai pentrucă drumurile noastre s'au despărțit, iar eu am luat hotărârea ce trebuia luată, aș vrea să-ți amintesc unele fapte, ca să poți vedea cam încotro cade, și cam cât trage vina.

Știi prea bine, că ani de zile a stăruit Daniel de mine, dar că nu l-am luat, decât târziu de tot, dupăce rămăsese văduv, iar Elvira împlinise 6 ani. In felul lui, omul acesta m'a iubit și m'a stimat. A fost delicat cu mine, și mi-a împlinit toate fanteziile. De apropiat însă, nu m'am putut apropia de dânsul. In schimb, între mine și fetiță, dela început a licărit dragoste, și an de an, dragostea ceia a crescut. Târziu, poate chiar prea târziu — e vorba de mine — ne-am eșit în cale unul altuia — așa a fost scris desigur —; ai stăruit 2 ani și mai bine; cred că m'ai iubit mult, după cum mi-ar place să crezi, înadâncul sufletului tău, că și eu te-am iubit, măcar tot atât de mult! (Vezi bine că vorbesc numai de trecut, ca să nu te supăr cumva). Am cedat greu, pentrucă a sporit cu greu dragostea în inima mea, și pentrucă nu m'am convins cu una cu două, că tu țineai cu adevărat la mine. Tot mi-era teamă, dacă nu de capriciu, dar de vreo izbucnire inerentă vârstei și temperamentului tău. In tot timpul acesta, sfătuitor și confident mi-a fost Elvira; par'că se schimbaseră cu totul rolurile: eu eram fetiță de 16 ani, ce-și pierduse capul, dânsa, femee de 40, experimentată și ponderată. Să crezi, că nu m'a costat puțin umilința asta! „De, maman, te înțeleg, dar să n'afle cumva papa, că l'ar ucide; — nu odată mi-a repetat mititica vorbele astea! — Mi-ai cerut cu insistență să mă despart și să ne luăm. Am rezistat un an și mai bine. Dece? Mai întâi, pentrucă simțisem că fata ținea la tine, apoi, pentrucă știam c'am să mă trec curând — ce vrei, tu 26 de ani numai, eu 40 împliniți! — și chiar dacă nu ajungeam să-ți fiu povară, — și cred că n'ajungeam, de oarece eram hotărâtă să mă dau la timp în lături, — tot îți fărâmam o bună parte din viață. Și așa, știu bine, că din pricina mea n'ai intrat în diplomație, iar după nuntă, ai rămas departe de luptele politice; nici nu se putea altfel: eu nu ți-am adus avere, în schimb, un nume, asupra căruia plana un mare scandal public. Dragostea mea, prea crescuse după cununie, și'n aceiaș măsură poate, teama amestecată cu gelozie. Simțeam bine ca placi femeilor, și ca să restabilesc oarecum echilibrul, mă trudeam să plac și eu bărbaților. Te măgulea oare cu adevărat, știind că mi se da târcoale, ori simulai? Asta n'am putut-o prinde. Acum 3 luni, mi-ai prezentat pe fostul tău coleg de școală, pe căpitanul Rateș. Mi-ai spus dela început, și față de el chiar, că-i un Don Juan de temut, și deși îi cunoșteam trecutul, și-i aflaseși și intențiile — adu-ți bine aminte, că mi-ai făcut aluzii la premiera „Prințesa Lulu" — n'a fost prilej să nu mă apropii de el, să nu-i înlesnești să se apropie de mine, ori să nu-i lauzi calitățile de „irezistabil cuceritor". Dece toate astea Costele? Fiindcă aveai încredere în mine, fiindcă vroiai să mă pui la încercare, ori țineai să-mi arăți și să arăți și lumii, că nu te temi, că nu ești ca alții, gelos? Dece? Dece m'ai împins în brațele căpitanului Rateș? (Sau poate mi se pare mie toate astea, poate singură m'am prăvălit cu capul în prăpastie?) Am cedat prietenului tău, mai curând decât îți închipui. Cum s'a făcut? Nu știu singură. Dece însă nu m'am oprit la timp, și m'ai ales, de ce nu ți-am ascuns, când nu bănuiai, când lumea nu bănuise nimic, și când știam bine ce poate urma? Dece? Acum e zadarnică frământarea, pentrucă acum totul s'a sfârșit. Amănuntele astea am ținut să ți le împărtășesc; meditează serios asupra lor; poate îmi vei ierta o parte din vină. In ce privește restul, voi căuta singură să-l spăl, și cât mai curând.

Adio prietene, și nu uita, că numai pe tine te-am iubit în viață!

SIMONA

p. conformitate: *Ion Dongorozi*

[1]) Din volumul Filimon Hâncu, care va apărea în curând. (Editura „Cartea Românească").

* * *

Rondeluri

de Mircea Gheorghiu

Rondelul lumii

Intreaga lume e un vis,
Pe care cine l-a visat?
O bate gându 'n lung și 'n lat
Și nu îi află țărm închis.

Tot drum bătut ori neumblat,
Care sfârșește în abis:
Intreaga lume e un vis,
Pe care cine l-a visat?

Ne mistue ce ne-a fost scris,
Dorim ceeace nu ni-i dat..
Spre viață cine ne-a mânat?
Și moartea cine ne-a deschis?..
...Intreaga lume e un vis...

Rondelul omului

O, liniștea omului mort!..
Neliniștea, de unde-i vine,
Ce-l stăpânește 'n rău si 'n bine
Țesându-i straniul vieții port?..

Pe semne mâni străvechi, haine,
Ii torc în suflet tainic tort...
O, liniștea omului mort!...
Neliniștea de unde-i vine?...

Al vieții tăinuit resort
Să-l înțeleagă, poate, cine?
Zadarnic cat adânc în mine
Și cugetul prin lume-l port...
O, liniștea omului mort!..

* * *

Din caietul Săptămânei

de G. GALACTION

RENÉE

5 Martie. 1924. — Dacă mai țin bine minte, Emile Zola vorbind în romanul **Thérèse Raquin** despre Morga din Paris ajunge să ne spună că Morga are și ea curioșii și diletanții ei, întocmai ca Arena și ca Hipodromul. Sânt oameni, ba chiar adolescenți și copii, cari vin, în fiecare dimineață, la Morgă, ca să vază cum se prezintă. Și plecând de lângă mesele de marmură, acoperite cu macabra lor recoltă din ultimele douăzeci și patru de ore, își spun cu satisfacție unii altora, atunci când recolta a fost escepțională: **Aujourd'hui la Morgue a été bien!**

Așa începe să fie și la noi, dar nu cu Institutul nostru Medico-Legal, care nu seamănă cu acela din Paris, ci cu Morga — secția sinucigașilor — pe care ne-o servește, la domiciliu, în fiecare zi, presa bucureșteană. Ajunge publicul nostru cititor, supra alimentat cu atâtea sinucideri, să se anestezieze și să se pervertească. Pe ziua de ieri s'au sinucis numai doi inși: unul s'a spânzurat și altul s'a aruncat subt roatele trenului...

— Ce dobitoci! nu puteau să se sinucidă mai ingenios?

— „Pe ziua de azi înregistrăm șapte sinucideri: cinci complect reușite și două nesigure... Șapte! E ceva... Aujourd'hui la Morgue a été bien!"

Mai zilele trecute, sinistra nebunie a făcut două victime din chiar familia acestora cari învârtesc la moara cărților și a gazetelor. Alaltăeri, însă, s'a întâmplat o sinucidere care a ridicat valuri de durere și de păreri de rău până la fruntea stâncilor celor mai rigide, până la inimile cele mai argăsite și mai brutale. O copilă de șaptesprezece ani s'a aruncat de pe terasa unei case mari de bancă și și-a făcut capul țăndări, de caldarâm.

Și-a ridicat viața din pricina mizeriei. Era copilul cel mai mare, în casa unei mame văduve, din cale afară de săracă și de nenorocită. Nu învățase nici o meserie. Nu avea nici o perspectivă în viață (sau așa i se părea ei). In schimb, era deosebit de frumoasă, ceeace mai totdeauna, dar mai ales în vremea noastră este, pentru o femee, o zestre fatală.

Sărmană Renée! dacă ar fi fost urâtă, nu i-ar fi trecut prin minte niciodată să facă ce-a făcut. Dar cum să porți, în cetatea Sybaris, o frumusețe rău îmbrăcată, rău încălțată și obligată să muncească! E un caz deosebit de dureros și care, cu precădere, întunecă privirile celui ce străruește să privească, cu iubire de oameni și cu milă, la decrepita noastră societate.

Pentru filosoful social este evident că sinuciderea de față pornește din dezechilibrul unui cuget, biruit nu atât de sărăcia de acasă (oricât ar fi fost ea de neagră) cât de feeria mătăsurilor și a diamantelor criminale.

Vedeți pe acest copil strecurându-se pe Calea Victoriei, ca să ducă, acasă, la vreo clientă, pălăria, botinele sau articolul de lux, cumpărat din magazinul patronului. Numărați, împreună cu Renée, toate aceste femei insolente, la cari rănile, bubele și cancerele conștiinței se arată în afară subt formă de juvaere, de dantele și de vulpi albastre. Adulterul are aci înfățișarea unui colan de perle. Divorțul dublu sau triplu se primenește în furniturile celor mai mari case din Paris. Vițiul rafinat se hârjonește între pereți de oglinzi și între plante exotice.

Cine poate să acopere cu mâna ochii acestui copil, ca să nu mai vază Sodoma și Gomora? Care înger poate să mai îmbrâncească dela ușa casei lui Lot — inima de șaptesprezece ani — pe desfrânații cari dau năvală și cer pângărirea nevinovatei? Cine e în stare să demasce și să biciuiască — spre edificarea și mântuirea tineretului — universala noastră corupțiune și în deosebi nerușinarea de pe Calea Victoriei?

Ințelegem, cu adâncă amărăciune, că în fața acestei lumi, o fată de șaptesprezece ani a putut să-și piardă mințile și să naufragieze, atunci când vedem oameni și femei, cu părul alb, bâlbâind de emoție și de concupiscență, înaintea icoanelor — vii sau moarte — ale luxului și ale desfrâului.

Sărmană copilă! Zborul ei, de pe terasa uriașului templu financiar din strada Paris, îmi pare din ce în ce mai sfâșietor și mai simbolic. Și mă gândesc că fiecare sinucidere — cu atât mai vârtos aceasta — este o învinuire și un blestem mai mult, pentru doftorii sociali, pentru păstorii și pentru responsabilii, de toate categoriile, din societatea noastră. Sinuciderea copilei Renée este imputabilă, în primul rând, nouă doftorilor sufletești, cari nu mai avem bravura și filantropia necesară, ca să ocrotim și să consolidăm pacea inimilor simple.

Un doftor sufletesc — este preotul, rabinul, scriitorul, conferențiarul popular... Din nefericire, la noi, amvonul (cu rare escepțiuni) este fără elocință și fără autoritate. Cartea, pe care o tipărim și o răspândim azi, se potrivește, de obicei, cu lipsurile și cu foamea sufletului popular — ca nuca în perete. Ziarul nostru e înfrigurat, unilateral, sensațional... E un fel de masă pe care abundă: piperul, sarea, ardeiul și băutura, dar sânt pe sponci: oul, brânza și carnea. Catedra liberă, catedra populară deabia începe să fie cunoscută, la noi, și poporul ne-a dovedit că e doritor de învățătură, dincolo de numărul nostru și dincolo de puterile noastre didactice...

Nenorocirea este că noi aceștia cari ne socotim și sântem o leacă — doftori sufletești: n'am învățat la aceleași școli și nu ne potrivim de loc în concepțiile noastre religioase și antropologice. In privința tuberculozei pulmonare, de pildă, oricari ar fi teoriile medicale, când e vorba de tratamentul practic el nu diferă prea mult, dela școală la școală. Tot așa e cu scarlatina, sau cu frigurile tifoide.

Dar cum concepem epidemia sufletească a suicidului și cari sânt mijloacele profilactice pe cari putem să le recomandăm? Aici ne izbim de mari greutăți și de concepții diametral opuse și de ziduri despărțitoare, înalte până la cer!... Și pe când doftorii se ceartă între ei și se luptă — în conferințe, în reviste și în cărți cu sute și cu mii de pagini — semenii noștri, de toate vârstele și de toate categoriile sociale, se îneacă, se împușcă și se spânzură, subt ferestrele dezbinatei noastre academii!

Cu toate acestea, poate că tot mai este ceva de făcut. Dacă orice om normal (și mai sânt oameni normali și printre noi), e gata să deplore și să declare că suicidul este o monstruozitate și o crimă împotriva noastră a tuturora, poate că, plecând dela această temelie comună, am putea să mai facem ceva folositor... Am putea să ne înțelegem și să punem la cale:

o societate profilactică morală.
un confesional pentru cei urmăriți de gânduri negre,
un dispensar pentru cei ce vin și se mărturisesc candidați la suicid...

Doamne! ceva care să precizeze îngrijorarea și filantropia noastră, față cu acești dezertori ai societății, și care să micșoreze șansele — azi fabuloase! — ale ștreangului, ale glonțului și ale Stațiunii B. M.

Acei pe cari îi frământă și îi cercetează aceleași gânduri și aceleași fantome, ca pe mine, acei cari nu pot uita așa curând pe nenorocita rândunică din strada Paris —, sânt datori să nu-și mai consume planurile și revolta, în tacere, ci să le dea pe față și să le întovărășească cu ale mele.

G. GALACTION.

* * *

Poezie tristă

In stradă a murit un om care nu mai trăia demult.
Intoarceți, prietene, gândul de la el și 'nchide ochii
[bine, bine...
Duminecă-l vor duce să-l plimbe'n târg curalaiul
[cunoscut
Și un drumeț se va opri să îl salute lung
Așa
Precum s'ar saluta
Pe sine...
In stradă a murit un om.

Vor plânge fete'n porți și vor surâde trist în barbă unii.
Noroi îngreunând bocancii ce-și scutură groparu'n
[para lunii,
Prietene, — vom fi ca toți... Ne-or desgropa prin
[cimitire câinii
Sau poate...
Sufletul ni s'o preface'n floare și neștiind trecuta-ne
[povară
Intr'un amurg de primăvară
Vom îmbăta unei fecioare
Sânii?..
Și deodată îmi pare că's bătrân. Și în trecut
Ca'n apa unui iaz mă văd senin, cu părul lung și fața
[bucălată
Prietene,
Ți-aduci aminte?... E mult de-atunci... Eram copii
Și amândoi iubeam
Aceeaș fată...

. . . .

O, gândurile mele mi-au picurat în suflet lumini de
[cale lactee.
Și când într'un ungher albastru regretele pe-o rază
[sufletu-și prosternă,
Prietene
In noaptea asta trist și'ngândurat la focul blând din sobă
Recitesc
Intâia scrisoare
Cu care-am adormit sub pernă..

N. Milcu

Pentru țară

SCHIȚĂ

de GH. BRĂESCU

La Olt lupta dura de trei zile. Tunurile bubuiau cutremurând văzduhul, cumințind copii, umplând de groază femeile și bătrânii, lăsați pentru paza satelor. Mitralierele false cu care nemții cercetau întinderea frontului, se auzeau plescăind fără astâmpăr, supărător, de pretutindeni, ca niște berze învrăjbite uriașe. Soldații noștri, **tătuci** cu fețele îndoliate de bărbi inculte și de suferinți ascunse, presărați în șanțuri lungi ce le veneau până la genunchi, trăgeau în vânt, cuprinși de panică misterioasă că nu zăriau de nicăeri dușmanul. Proști, flămânzi și goi, credeau orice așteptându-se la toate: în apa vie și moartă, în pecetea cu care nemții însemnau pe cei liberați, ca să-i recunoască și să-i omoare, dacă, după această mărinimie i-ar mai fi întâlnit în luptă.

Mulți își perduseră mințile. Stăteau țintind cu ochi întunecați pământul, încremeniți de groază printre tovărășii morți cu membrele sgârcite, cu fețele prinse într'un semn de întrebare. Unul, se ridică deodată în picioare și fugi, fără armă, răcnind sălbatec, înspre inamic. O seamă se depărtau pe furiș, se răzlețeau și suflete chinuite, se mutilau, fără iscusință, pentru a scăpa de urgie. Un glonț în palma stângă pusă pe gura țevii și omul fugea rătăcit, cu cărnurile spintecate, la ambulanță, unde rana înegrită de fum, trăda repede, toată scăderea soldatului învins.

Medicii semnalară ticăloșia și ordine superioare, severe ca toate ordinele superioare, impuneau măsuri extreme.

Colonelul Popescu, comandant destoinic și blajin, dar hotărât la nevoe, n'apucase a'l ceti bine și dela ambulanță i-se aduse, excortat de un doctorand, un om rănit.

— Domnule Maior, e dela D-voastră, s'a împușcat singur... se vede forma rănei și negreala..

— Cum te cheamă?

— Gligore.

— Gligore și mai cum?

— Gligore.

— Alt nume n'ai?

— Ba Gligore al Mariței.

— De ce te-ai impușcat?

— A scăpat glonțu mâncația-și alea.

— Minți, de ce te-ai impușcat, mă țigane?

— Oi hi greșit.

— De mă băete, n'am ce să-ți fac, asta nu e greșală, ci păcat, care nu se iartă și întorcându-se către agenții de legătură porunci cu voce scurtă — „Să vie câte un om cu arma din fiecare grupă"... apoi scoase o țigare pentru a-și potoli emoțiunea învârtindu-se încoace și încolo neștiind unde să o aprindă.

— Care aveți un foc... dar nu răspunse nimeni și în neștire o aprinse de la mutilatul care îi prezintă cu sfiala un fitil aprins cu mâna lui sfârtecată, cu cealaltă dând umil onorul, sperând să-și micșoreze vina, neștiind ce îl așteaptă.

— Au venit oamenii?

— Da să trăiți.

— Unde sunt?

— In vâlcea, în dreptul șanțului.

— Duceți-l acolo... mai înapoi, vino lângă mine doctore... să vie preotul.

Nenorocitul alb ca varul cu tulei de barbă ce par'că creșteau văzând cu ochii, privea râzând, rătăcit, cu capul gol, așteptând cu gâtul uscat, sfârșitul comediei care face din țigani obiect de glume dureroase, după cum știa el din cazarmă.

— V'am chemat să spuneți camarazilor cum mor lașii și să pedepsiți cu mâna voastră pe acel care și-a călcat jurământul rănindu-se singur.

— Legați-l la ochi. Comandă sergent.

Preotul ridică crucea și mormăi pe nas cu vorbe înecate: „iar de a greșit cu voe sau fără de voie, cu fapta sau cu gândul, cu știință sau fără știință..." restul se perdu într'o comandă scurtă.

— La ochi... daați — Foc!

O pocnitură dezlânată rupse ecoul ca pe o pânză putredă. Toți rămaseră prostiți. Camarazii trăseseră în sus cu ochii închiși. Un glonț, unul singur al sergentului, lovise pe Grigore, care se svârcolea, ținându-se de burtă. Soldații se'nchinau, doctorul alergă în grabă, îi sfâșie halnele, căutând rana. Ii făcu o injecție și un pansament sumar. Mărgele de spumă ușoară perlau acum în colțul gurei muribundului.

— Ce zici doctore?

— E condamnat, isprăviți'l...

Soldații prinseră a se închina din nou.

— Nu, ajunge, cum i-o fi scris, întrebați'l ce vrea?

— Ce să mai vreau..." răspunse horcăind Grigore oțărât, brobonit de năduseală cu ochii împăenjeniți de moarte... „făcură-ți treabă... am șase copii... să hi ochit barem într'un chicior".

GH. BRAESCU

* * *

Decoruri dobrogene

I

COCARGEA

Spre seară,
pe-o culme
singheră, bătută de vânt,
se 'nvârte molatec, cu pânza umflată,
și scârțâie sec, schilodită,
o roată,
a morii de vânt.

Pictorul lumii
a pus'o argintul văpăilor lunii...
Pe prispă morarul — statuie de piatră,
departe 'n vr'o curte un câine tot latră.
iar roata schiloadă se 'nvârte întruna
și norii șăgalnic se joacă cu luna.

II

MEDGIDIA

Pe valul lui Traian

Străjeri ai câmpiei,
trei umbre rămase din vremea barbară,
movile cu vârful semeț către cer,
opresc călătorul în drumu-i de seară,
cu'n gest de durere și plin de mister.

Pe-un lac, cu ciudate sclipiri de opal
se leagănă — o barcă uitată pe mal,
în larguri s'așterne-o enormă tăcere
și ultima clipă a zilei se duse,
iar vântul, mai dulce ca o mângâiere
departe, în vremuri de dor și durere,
mă 'ndeamnă cu vorbe nespuse...

O, ultima clipă a zilei, se duse..

LIVIU OPRIȘ

O audiență

— „Du-te la secretarul general — e — un om foarte de treabă... Spune-i că nu mai pot suferi această situație... Să nu te lași până nu convingi pe secretar..." Așa-i spusese bărbatul, când se despărțise de el, acasă...

Se îmbrăcase cu haine bune, își lăsase bărbatul bolnav în pat și plecase spre București...

Pe drum, se gândise toată vremea: „săracu Petrică... nu-l mai avansează nimeni..." Gândind astfel, își simți sufletul cutreerat de milă... Clipe din viața lor fericită de pe vremuri îi treceau fugare prin minte... Se gândise pe urmă: „așa-i viața... are să fie iarăși bine... Petrică are să se însănătoșeze... și-l va avansa... Va spune hotărât secretarului general că-i o mare nedreptate..."

Se vedea intrând la secretarul — general, — va sta pe scaun, își va aduna gândurile și va vorbi limpede: „domnule secretar — general, soțul meu e slujbaș de zece ani... și e bolnav, din pricina serviciului (asta nu era așa)... trebue, da, trebue (cuvântul acesta însă i-se părea prea tare, și-l înlocui)... ar fi drept să-l avansați..." Așa va spune, — scurt, lămurit și simțit...

Când ajunse în gara de nord, toate aceste gânduri se împrăștiară, ca un stol de fluturi, în toate părțile, pierind cu totul... O buimăceală îi huia în cap, — parcă nu-și aducea aminte pentru ce venise, — vag, în fundul minții avea chipul îndurerat al lui Petrică: părea că stă într'un jelț de pai și o privește de acolo, fix și întrebător... Iar până în preajma audiențelor, pierdu vremea pe undeva, așa, în neștire, neputându-și stăpâni gândul și uitând foamea și setea... O singură pornire: să pătrundă la secretarul general și să-i spună ce i-o veni atunci în minte...

Ca și cum s'ar fi prelins într'un vis, se trezi, într'o numită clipă în fața secretarului general... Și nici bine nu-și aduce aminte de când stă acolo, în fotoliul acela de piele fină, afundată până la gât...

Secretarul-general e tânăr și miroase tare a apă de cap... O privește îndrăzneț, — și-i surâde, așa, fără motiv...

— „...Soțul meu, domnule secretar..

Secretarul, cu interes prefăcut:

— „...Sunteți măritată?..."

Surâse și ea, fără să vrea.

— O, da, domnule secretar general...

— „Nu păreați..." Și secretarul clipi de câteva ori... Doamna surâse dureros...

Secretarul schimbă:

— „Da, doamnă; spuneați că...

— „Soțul meu, care e bolnav și care...

— „Cum se poate?..." Și secretarul se gândi ce boală poate să aibă...

— „Da (cu milă) suferă de piept, domnule secr...

— „Hm, hm!..

— „Sufere foarte tare și..." Și doamna se opri, nemai găsind cuvântul cu care să urmeze... Secretarul-general, distrat, o privea... Doamna se tulbură... Cercă să-și aducă aminte: zadarnic...

Secretarul surâzând-galant, urmă:

— „V'a obosit Bucureștiul, doamnă?...

— „Da, sunt foarte obosită...

— „Asa-i Bucureștiul pentru o provincială..

Doamna surâse în silă: secretarului i-se păru altfel, — și omul urmă:

— „...mai ales pentru o provincială drăguță..."

— „A! domnule secretar-gene...

— „Nu doamnă,... e chestie de sugestie.

— „A, domn...

— „...da, da, ochii care te privesc. — privirea, într'un cuvânt te...

— „Dom...

— „...nu doamnă, zadarnic vă împotriviți...

Doamna lasă ochii în jos. O putere lăuntrică o înlănțuia în așa fel, în cât nu-i dădea putința să vorbească... Un surâs îndoelnic i-se uscase pe chip... Gândurile îi fugeau, alunecând... Privirile secretarului o ardeau... Vrea să zică ceva, dar secretarul urmă, cu o vădită intenție:

— „...și, cel puțin, în *haosul* acesta de București, ați găsit cameră?... E o calamitate... Eram sigur că n'ați găsit!...

O scurtă tăcere se așeză între ei... Femeea simțea cum i-se învolburează toate în minte, — secretarul cugeta cu patimă: „Ce prilej minunat!..."

Vrând să ridice privirea spre fereastră, doamna întâlni privirea caldă a bărbatului... O privea și surâdea mieros... li zise

— „Ce ochi frumoși ai!..." și întinse o mână spre ea... Doamna vru să se ridice, dar în loc de aceasta, surâse... Atunci, secretarul veni și se așeză în fața ei, pe celălalt fotoliu...

Ii șopti cald:

— „Nu-ți place să stai de vorbă cu mine?..." Glasul era tremurat și duios.

Femeea lăsă din nou privirea în jos... Ii fu peste putință să vorbească... Ceva amorțit, tresărise în fundul sufletului ei năcăjit...

Secretarul apropie fotoliul:

— „Frumoaso!... ce ochi admirabili!...

Femeea simți un val de amețeală în minte și o tremurare în coșul pieptului...

Surâse în neștire, — abia auzi cuvintele șoptite ale secretarului, fără să le înțeleagă:

— „...mai la urma urmei, ce e și viața aceasta?... Azi ești, iar mâine poți să fii dispărut dintre cei vii..."

Femeea se uita într'un punct fix din parchet.

— „...și-atunci, la ce bune toate?... Frumusețea se trece ca o nălucă, — și pe urmă, nimic..."

Secretarul, melancolic, dădea din cap cu filozofie...

Și, deodată, brusc și pătimaș, luă mâna femeei, șoptindu-i

— „...spune: unde să ne vedem?..."

Femeea tresări, își trase mâna, dar îi fu peste putință să vorbească sau să se ridice.

Secretarul îi prinse din nou mâna și-i zise:

— „...nu, nu, frumoaso!... spune: vii diseară?... iată cheea!..."

Secretarul scoase cu degetele tremurătoare o chee lustruită, ca de argint, din buzunarul vestei. Apoi, șopti cu buzele calde, femeei care nu auzea nimic, de cât o huială uniformă în minte și surâdea încremenit:

— „...vino, ...iai un cupeu... întrebi de *garsoniera* mea, strada... urci pe scara în spirală... și... și..." Urmă o întreagă deslușire șoptită, aproape șuerată... Secretarul îi întindea mereu cheia, cu mâna tremurătoare, ca de paralitic:

— „...Uite, ia-o... te rog ia-o..." Cu de-asila îi vârî cheia în mână... Hipnotică, femeea luă cheia și se sculă cu greu din fotoliu, fără să spună o vorbă...

. . . .

Peste câteva clipe, femeea se trezi în stradă... O stradă largă, pe care alergau automobilele, ca niște pete negre și lucitoare...

Avea în mâna dreaptă o chee albă, lustruită, ca de argint. Se căznea să priceapă ceva, — dar tot atunci auzi limpede în cap, glasul răgușit și depărtat al bărbatului: „să nu te lași până nu convingi pe secretar..."

Se uită împrejur și fulgerător avu vedenia bărbatului: Stătea într'un jelț de pai la soare și tușea... Abia atunci își aduse aminte limpede pentru ce venise... Iar cheia din mână părea un mic semn de întrebare, de par'că i-ar fi zis:

— „Ce-i cu tine?..."

Alex. Lascarov-Moldovanu

LITERATURA STRAINA

DIN LITERATURA BULGARĂ

Femeia de marmoră

de NICOLAE RAINOV

Coboară întunecimile, pustiul se stinge, — şi pe nisip se împrăştie paşi de oameni nevăzuţi. Focuri mari mijesc în depărtare: vedenii întârziate caută cărările pe cari au mers când era în vieaţă.

...Trăia în Masăr el Cair un vrăjitor vestit, pe care îl chema Dgealma.

Venise din India, cu mulţi ani înainte, şi a adus de acolo taine straşnice, înscrise în douăsprezece cărţi de piele de tigru.

Iar cărţile erau legate în aramă — şi pe tăbliţe de argint, cu diamante era însemnată constelaţia Ursului Mare.

Multe se zvoneau despre vrăjitor: şi bine, şi rău. Ucidea cu privirea, spuneau unii. Ierta fecioarelor visurile pătimaşe din timpul nopţii, ca să-l caute în nopţile cu luna plină.

Şi se răspândi o parabolă prin oraş: „Dgealma e stăpân pe suflete, dar sufletul lui e rob al Păcatului". Şi se ferea lumea de el.

Ochii îi erau întunecaţi cum e cafeaua, şi părul roş ca garoafa pustiului.

El şedea înaintea bordeiului său, la marginea oraşului, iar lângă el se zvârcoleau în inele primejdioase şerpi lungi. Ei fugiau de privirea lui şi tremurau de atingerea mâinii lui.

Iar Dgealma şedea nemişcat şi murmura rugăciuni în limbă necunoscută.

Vedenii întârziate rătăcesc prin pustiu. Şi'n întunerec se ridică o vedenie enormă: o Femeie Albă de marmoră se apropie — uşoară ca ceaţa şi rece ca statuia.

Ea revarsă ger în întregul pustiu — şi sânii Ei sunt reci ca doi bulgări de zăpadă.

...Intr'o zi trecu lângă coliba lui Dgealma un alain ciudat. Şease robi purtau pe un culcuş de mătase o femeie tânără.

Şi'n urma lor, sclave şi eunuci purtau un evantai de pene de păun şi coşuri cu fructe.

Fata Califului se ducea să vadă piramidele.

Iar Dgealma şedea nemişcat — şi nu văzu pe nimeni.

Insă un şarpe zvâcni, în urma sclavilor, se zgârci ca biciul — şi muşcă pe unul dintre purtători, în talpă.

Tânărul ţipă de durere şi scăpă mânerul culcuşului. Ceilalţi se întoarseră să vadă ce se petrece.

Alaiul se opri.

Atunci perdelele baldachinului roş se clătinară, se arătă o mână de femeie — şi de sub mătase străluci farmec de privire femeiască.

Fata califului îşi întinse capul — şi privi vrăjitorul: cu picioarele 'n cruce, el şedea tăcut şi se uita la ea. Iar privirea lui strălucea plină de dorinţi neîndestulate şi fata se ruşină şi se trase înapoi.

Sclavii porniră cu culcuşul — alaiul trecu mai departe. Dar Dgealma rămase fulgerat — şi 'ndelungă vreme stătu 'n picioare, întors spre urmele celor ce trecură.

Picioarele goale ale sclavilor înfundau nisipul ud, iar sandalele eunucilor tăiau în ţărână stele...

...Sânii ei sunt reci ca doi bulgări de zăpada.

Răsuflarea ei te 'ngheaţă ca viscolul.

Pe părul ei stau fulgi de zăpadă, iar hlamida-i albă străluceşte ca o constelaţie rece.

Femeia de marmoră trece — şi stinge focurile cu paşii ei, şi pustiul îngheaţă când trece ea.

Seara, Dgealma ridică un disc de argint, aprinse răşină neagră şi scoarţă de cedru — şi citi farmecele Şarpelui.

Dar pe disc nu se arătă chip — şi el nu putu să 'nţeleagă, unde se află fata care'i turbură inima şi'i azvârli cărbune în suflet.

Fumul smirni şi al tămâei aluneca în sus — neliniştit şi căutător, — dar nici un chip nu se arătă.

Şi vrăjitorul înţelese că fata poartă talisman împotriva vrajei celei negre.

Şi mânia îi întunecă faţa.

Şi deschise atunci cărţile de aramă, şi murmură farmecul cel mai straşnic, care frânge orice talisman şi dezleagă orice magie.

Şi după o clipă pe discul de argint eşi fata: eşi goală plină cu încântări şi patimă, dar în privirea ei strălucia dispreţ faţă de Dgealma — şi în mâna dreaptă se vedea un vas cu otravă.

Şi i se păru vrăjitorului că-i spune:

— „Cu putere m'ai adus! Dar nu cu putere mă poţi avea: de mă vei atinge cu mâna, voiu bea otrava!"

Iar el întoarse discul, ca să vadă lucrul cel straşnic...

...Când trece Ea, pustiul îngheaţă.

In privirea-i arde un rece dispreţ, şi'n mână-i atârnă vasul gol.

Ea caută pe cineva, dar nu'l poate găsi.

Şi adormiţii păzitori ai cămilelor tresar din somn, îşi întorc feţele — şi se ghemuiesc de frică sub vestmintele lor pestriţe.

Trece Femeia de Marmoră.

...Cu putere se ridică vrăjitorul şi citi încă odată vrăjirea cea straşnică.

Şi'n întunerec o săgeată de foc tăie văzduhul — şi'n coliba de sub pământ se revărsă miros turbure de corp gol de femeie... înaintea lui stătea fata califului.

Dar ochii Ei priveau în tresăriri, mâinile i se trăgeau înapoi, şi membrele i se cutremurau.

Iar când Dgealma, înflăcărat de patimă, îmbrăţişe fata cu braţe nebune, pe corpul lui alunecară tresăriri de ghiaţă: ea era rece ca o statuie de marmoră...

Mâna i se ridică încet — şi degetele ei scăpară un vas de alabastru.

Vrăjitorul se aplecă şi luă vasul: picături de otravă străluciau în fundul lui...

Şi'n dimineaţa ce veni, Dgealma părăsi Masăr el Cair. Rămase pustie coliba lui. Şerpii, toţi muriseră.

Pe discul de argint se întinse rugina.

Coboară noaptea.

Pustiul se aprinde de focurile nevăzutelor vedenii.

Cineva caută în întuneric cărările, pe care a mers când era în vieaţă.

Departe — acolo unde se sfârşeşte coroana cea mare de flacări. — se aude răget înnăbuşit de leu.

Cu ace lungi, de argint, străpunge frigul talia întunecată a pustietăţii.

O mare Femeie de Marmoră trece, cum trece ceaţa seara, cum trece visul greu, cum trece crâmpeiu pierdut de cântec...

Ea merge — şi voalul cu stele ce acoperă capul ei, străluceşte de fulgi de zăpadă, iar pe fruntea ei tremură o mare stea de ghiaţă.

Vestmântul ei se leagănă ca o mătase gingaşe — şi acolo, pe unde trece ea, scânteiază izvoare de ghiaţă.

Ea caută pe Dgealma, ca să spele cu sânge pata visului său de fată — şi să trimeată moarte bărbatului, care i-a sfâşiat sufletul, în tinereţe.

...Şi Ea vorbeşte — şi glasul ei e glas de viscol de ghiaţă:

— Veniţi la mine, fete cu trupurile zvelte şi femei credincioave: veniţi toate, pe care le-a atins privirea pătimaşe a vrăjitorului — veniţi să ne răzbunăm!

— Blestemele noastre îl vor ajunge chiar la marginea pământului — şi mâinile noastre îl vor sugruma ca nişte inele de ghiaţă!"

Şi mai departe trece Femeia de Marmoră — iar după Ea se sting paşii greoi al nenumăratelor femei nevăzute: în tăcerea nopţii pustii se sting paşii grelei statui de marmoră...

Focurile se sting. Somnul fuge din pleoape. In inimă se strecoară frica, iar privirea fără voie se prelungeşte în depărtare pe urmele paşilor Femei de marmoră, ce a trecut înainte.

Mamra

„N'ai auzit nimic de Mamra: îţi voiu povesti de Mamra.

„O, Mamra: vis fecioresc al constelaţiilor de argint! O, Mamra: drum prăpăstios prin gheţuri şi zăpezi!

„Sahèb: dacă ai înţeles până'n adânc înţelesul sufletului — ai cunoscut pe Mamra!

„O, Mamra: mormânt al poveştilor, al faptelor, al popoarelor!

„Despre Mamra n'ai auzit nimic: îţi voiu povesti de Mamra.

„Mamra e Duh — şi Mamra e Femeie. Mamra e vis înflăcărat şi învrăjire.

„Mamra numesc vracii Lebanonului marele Pustiu, unde mor îndrăgostiţii, fulgeraţi de vedenii de sticlă.

„Mamra e Mormânt — şi Mamra e plâns deasupra mormântului".

Aşa murmura bătrânul păzitor de cămile, în cortul căruia trăiam.

„E înspăimântătoare Mamra, saheb!"

— Dar cine e Mamra?

„Mamra vântură totul în calea ei. Pentru Mamra am pierdut în tinereţe trei sute de cămile: Mamra mi le-a luat".

„Nu e oare Mamra simunul?

„Nu e, sahab! Simunul nu e Mamra. Mamra e mai straşnică decât simunul".

Iar fata lui, frumoasa Hanuchè, se opri auzind cuvintele acestea, — coborî de pe umăr vasul înalt de argilă şi păru-i, ca răşina se revărsă ca un nor negru peste umeri.

„Mamra mi-a băut sângele în tinereţe: ca un lunatec umblam şi nu mi-am putut găsi loc..."

— Nu cumva e Mamra boala înfocată?

„Nu e, saheb! Nu e Mamra boală înfocată. Mai straşnică e Mamra ca orice înfocare".

Iar Hanuchè se uita la mine: în ochii ei ardea istovirea de aur al soarelui arab şi scăpăra fulgerul iataganului răzbunător, de beduin.

Iar eu, sărmanul om alb, stăteam strivit de privirea ei — căci putere nu aveam să privesc în altă parte...

„Mamra împinge omul la ruşine, îl duce să facă ucidere de om. Mamra bagă cuţit în mâna bărbatului, şi'n încheeturile femeii aprinde vijelie de foc.

„Mamra duce pe om în cărările ruşinoase — şi el se dispreţueşte, dar n'are putere să se oprească — şi e târziu să se întoarcă...

— Inţeleg: Mamra e nebunia!

„Nu e nebunie, Saheb: mai straşnică e Mamra. Toate nebuniile se topesc în ea. Ea e periculoasă ca un duh rătăcitor: năvăleşte din senin!"

Iar Hanuchè stătea.

Scăpărarea turbată a privirilor îi întunecă strălucirea salbei de pietre scumpe.

Stăteam ca o statuie de fier — şi priveam...

„Mamra e..."

Şi'n mine alunecă frica unui dor însângerat — şi înţelesei intr'o clipă căile periculoase ale patimei mistuitoare.

„Mamra..."

Bătrânul povestea, dar eu nu mai auzii nimic.

Priveam pe Hanuchè în ochi — şi acolo văzui pieirea mea — şi înţelesei dintr'odată... cine e Mamra.

(In româneşte de **G. M. Ivanov**)

* * *

— A. S. PUŞKIN —

Munca

(In metru antic)

Clipa dorită-a a sosit. Truda-mi de ani e sfârşită.
Ce ne'nţelese tristeţi tulbură sufletul meu?
Sunt ca acel salahor, de altă ceva incapabil,
Care, simbria primind, pleacă, fiind de prisos?
Ori numai munca regret, prietenul nopţilor mute
Singur tovarăş în zori, singur amic la cămin!

Din ruseşte de

Dr A. Bortkievici şi C. Iordăchescu

* * *

GOETHE

Bătrâneţea

I

E bine crescută şi cucoană mare,
Cu blânde moravuri şi bună purtare,
Când vine nu uită să bată la uşă,
Aşteaptă să-i zicet: „Ci intră, mătuşă".
De nu-i se răspunde mai vine odată
Şi iarăşi nu uită la uşă să bată.
Dar nu-i se răspunde. Atunci cu necaz
Deschide şi intră.... „Ce groasă-i de-obraz".

II

Haide sfatul mi-l ascultă,
Tânăr eşti — nu şovăi,
Fii deştept — nu perde vremea,
Fii activ-nu — cumpăni.
In balanţa fericirii
Limba stă arar pe loc
Sau te urcă sau coboară,
Ori câştigi, ori perzi la joc.
Tu poţi fi stăpân sau slugă
Imbrânceşti, sau eşti împins
Viaţa trebuie trăită
Ori învingi ori eşti învins.
Mai la urmă e tot una
Nu-i ruşine şi nici laţă
Una poţi să tii din două:
Ori ciocan, ori nicovală.

Dr. M. Căhănescu

* * *

NOTE

Cu prilejul centenarului morţii lui Byron, Grecia a hotărât să tipărească mărci poştale cu efigia marelui poet englez, care după cum se ştie, a fost ucis în războiul pentru independenţa Heladei.

* * *

In Franţa va fi comemorat Henry Becque, autorul pieselor „Pariziana" şi „Corbii".

In 1897 autorul dramatic fusese întrebat de „Revue Blanche" dacă crede că literatura franceză a suferit influenţa literaturilor străine şi mai ales pe cea scandinavă, în ce fel şi dacă trebue înlesnită sau combătută această influenţă.

Henry Becque a răspuns:

„Influenţa literaturilor streine (Dostoiewski, Tolstoi şi Ibsen) a fost foarte reală asupra multora; dar nu văd să se fi manifestat în opera acestora până acum. Nu găsesc vre-o legătură sensibilă de impresiuni şi executare de cât între poeţii Belgiei şi poeţii noştri de şcoală nouă.

„Trebue să favorizăm toate literaturile şi toate manifestările intelectuale de ori unde ar veni. Să ne păzim sub motiv de a apăra sufletul francez, să apărăm prăvăliile. Patriotizmul meu se manifestă aiurea".

* * *

Anatole France pregăteşte un nou volum: *Sous la rose* şi în acelaş timp supraveghiază o nouă ediţie a operilor lui Alfred de Vigny.

* * *

Librăria bibliofilă din Paris „Librairie de France" publică o nouă serie de opere clasice. Această serie unică în felul ei, dându-i-se execuţia tehnică a celei mai desăvârşite arte tipografice, cuprinde cele mai monumentale opere ale gândirei omeneşti. 1) *Odes et Jambes d'André Chénier*. 2) Minunatul ghid al lui *Iochim du Bellay Antiquités de Rome* (cu ilustraţii originale de André Hofer). 3) Misterul în versuri de *Pierre Corneille: l'Imitation de Jésus-Christ*. 4) Comedia la *Mandragore* de *Machiavel* tradusă de Henry de Péréra, cu ilustraţiile rafinatului Laurent Osell. 5) Le *Temple de Cnide* de *Montesquieu* (cu desene de André Hofer. 6) Meditaţiunile lui *Lamartine* (cu gravuri de Raphael Drouart). 7) Teatrul complect al lui Moliere, (30 de volume cu frontispiciul în culori de *Maxime Dethomas* şi gravuri de *Guy Dollian*. 8) *Faust* de *Goethe* tradus de *Gérard de Nerval* (gravuri de *Bèrold Costa)* şi 9) *Hamlet* de *Shakespeare* (în traducerea lui *Guy de Pourtalès*, cu litografiile lui Raphael Drouart).

Ediţile acestea, de-o desăvârşită formă artistică, vor dovedi superioritatea artei tipografice franceze. Germanii. cu ediţiile *Insel, Bard-Marquardz, Helikon, Nocderi*. Englezii cu editorii de lux *John Lane, Macmillan*, italienii cu bibliofilia unui *Treves, Ricordi*. Americanii cu ediţiile *Long* au încercat să eclipseze cartea franceză a unui *Larousse, Lafitte, Stock, Colin*, etc.

Era o vreme când tiparul german părea a fi invincibil şi lumea folosea cele mai piramidale epitete pentru a caracterisa cărţile publicate de *Piper* din München, *Diederichs* din Yena etc. *Brockhaus*-ul s'a învechit faţă cu vigurosul *Hachette* şi *Larousse*. Şi cine-ar mai spune că *„Illustrierte Zeitung"* este superior prodigiosului *„Je sais tout"*, l'*Illustration, Fèmina* etc. Colecţiunea „Chefs-d'Oeuvre Etrangers" a librăriei franceze convinge şi de astă dată civilisaţia, că Parisul va aduce şi renaşterea tiparului artistic. Prima serie din ediţia de care pomenim mai sus tipărită pe hârtie olandeză şi japoneză este foarte scumpă. dar bibliofilul, care vrea să aibă în bibliotecă cartea frumoasă nu va regreta preţul de 450 franci, 240 franci, 140 franci etc. Un exemplar din operele lui Molière pe hârtie japoneză costă 3000 franci francezi.... Cu aceiaş sumă se pot cumpăra d. e. toate operele lui Eminescu, Alecsandri, Coşbuc, Caragiale...— şi s'ar putea abona pe timp de un an la toate ziarele de zi din Bucureşti.

...Când vom avea şi noi un editor, care să aibă îndrăzneala de a tipări operele complecte ale lui Eminescu pe hârtie de.. Letea?

* * *

Pământul

de Leonid Andreiev

I.

Bunul Dumnezeu chemă la dânsul un înger înveştmântat în alb, şi'i spuse:

— Pune urechea la pământ şi ascultă, şi spune-mi apoi ce ai auzit.

După lungi ascultări îngerul răspunse:

— Aud că pământul plânge, şi copiii lui ţipă şi se vaită. Pământul suferă. Mai aud râsete batjocoritoare, vaete de suferinţă şi scrâşnete de ucigaşi. Pământul păcătueşte Vai aceluia, care trăeşte pe pământ!

Şi bunul Dumnezeu zise:

— Mulţi din ceata mea albă au fost trimişi pe pământ, dar nici unul nu s'a mai întors. In zadar i'am aşteptat îndurerat. Pământul continuă să ofteze şi să'mi întunece nopţile cu stele. Imi pare rău, dar acum este rândul tău. Zboară jos, învârteşte-te printre oameni şi vezi ce le lipseşte. Fereşte-te de clevetitori, dar nu te lăsa până ce nu vei face să vorbească cei tăcuţi şi umiliţi, păstrează cuvintele lor ca perlele scumpe. Joacă-te cu copii veseli, dar nu'i uita şi pe aceia cu feţe supte, galbene, cu ochi mari, trişti, cari nu ştiu ce'i joaca şi veselia vârstei lor. Durerile acestora mă înspăimântă şi pe mine. Arată şi acestor micuţi, dragostea şi mila ta îngerească. Cu nerăbdare te voi aştepta, pentru a întări lumina stelelor şi a speranţei, şi pentru a îmblânzi luminile privirilor mele.

II.

Insoţit de bine-cuvântarea Domnului, se scoboară plin de griji îngerul pe pământul străin lui, pe pământul îngrozitor, tocmai când bântuia o furtună grozavă, care rupea cu furie acoperişurile caselor şi făcea marea să sfarme digurile.

Şi timpul trecu.

Când îngerul se întoarse, bunul stăpânitor, se bucură văzându-l neîntinat, aşa cum plecase, cu aripile albe strălucitoare.

— Spune-mi, micuţule, — întrebă atotputernicul, — nu există pe pământ murdărie? Nu văd nici'o pată pe îmbrăcămintea ta.

— Există tată, sună răspunsul, există multă murdărie pe pământ, dar m'am ferit cu îngrijire de a veni în atingere cu ea.

Incruntând sprincenile, atotputernicul mai întrebă:

— Să fi încetat vărsarea de sânge pe pământ? Aripile tale albe ca zăpada nu au nici'o pată!

— Nu tată, roşu curge sângele pe pământ. Dar pentrucă învârtindu-te printre oameni nu poţi scăpa de atingerea sângelui şi murdăriei, am rămas departe de ei, plutind în sfere de unde am trimis lacrimi, mustrări şi bine-cuvântarea mea.

— Ai aflat poate ce'i doare pe oameni?

— Nu. I'am sfătuit cum să trăiască spre a scăpa de atingerea sângelui şi noroiului, dar ei nu mă ascultau şi se tăvăleau ca vitele în murdărie. Ar trebui cu toţii distruşi. Nu numai că te schimbă zilnic cu dracul şi te blestemă zi şi noapte, dar au murdărit cu sânge şi albii tăi trimişi şi i-au împins spre păcat şi desfrâu.....

— Ai întâlnit trimişii mei?

— Din păcate i'am întâlnit, dar m'am făcut că nu'i cunosc. Mulţi din ei erau beţi şi vorbeau ca ieşiţii din minţi. Imi este ruşine să mărturisesc că i'am văzut prin cârciumi şi închisori unde mâncau dintr'un cazan cu hoţii şi ucigaşii. Din îmbrăcămintea lor îngerească nu au mai rămas decât zdrenţe. Ar voi să se reîntoarcă în cer, dar le este ruşine. Intr'o noapte am întâlnit un vagabond, care cu vocea greoaie murmura amarnic, blestemând cerul: „Nu mai vreau să port îmbrăcămintea albă, nu mai vreau să fiu înger între oameni; nu mai vreau să port aripi".

III.

Aşa povesti stăpânitorului îngerul potrivindu-şi cu grije îmbrăcămintea lui albă, şi aşteptând laudele Domnului pentru curăţenia sa. In locul acestor aşteptate laude, faţa Domnului se încruntă şi blesteme veşnice îi trecură peste buze.

— Pleacă de aici şi să nu te mai întorci până când nu te vei fi înrudit cu oamenii de pe pământ prin durerea şi suferinţa lor. Tu te'ai păzit de murdărie, dar pe oamenii la care te trimesesem nu i'ai ferit. Pleacă din ochii mei, înainte ca o nouă furtună să mi se nască în piept. Dacă întâlneşti trimişi de ai mei pe pământ spune-le vese': „Nu vă fie teamă de a vă reintoarce în ceruri. Tatăl tuturor vă iubeşte şi vă aşteaptă!"

Amar, ba chiar otrăvitor, râse îngerul pălmuit, deşi îşi luă îndată o înfăţişare smerită. Inchizând ochii, spuse:

— Le'am spus asta dar, ei nu au voit să se mai reîntoarcă.

— Unde nu au voit să se reintoarcă?

— In ceruri atotputernicule.

— Poate de teamă. Spune că le voiu da îmbrăcămite nouă.

— Le'am spus şi nu voiau. Ei spuneau: „Vom căpăta în ceruri haine noui, dar ce să facem cu astea vechi? Dacă ne întoarcem în ceruri trebuie să le luăm cu noi, aiceа nu le lăsăm.

Atotputernicul se gândi îndelung şi apoi spuse:

— Văd cât de neputincioşi sunt îngerii mei pe pământ. Nu cumva ar fi mai bine să mă scobor eu?

— Toţi te cheamă de mult şi te aşteaptă. Şi, mai adaugă îngerul cu îndrăzneală, dacă te vei scobori prea Sfinte, nici tu nu te vei mai reintoarce.

— Dar ce va deveni cerul meu, va rămâne urgisit?

— Oamenii spun: Atunci, pământul, va fi cerul tău şi tu nu vei mai avea alt cer.

Asta o spun dânşii mereu şi văd şi eu acum, că au dreptate. Rămâi cu bine pentru totdeauna, tată!

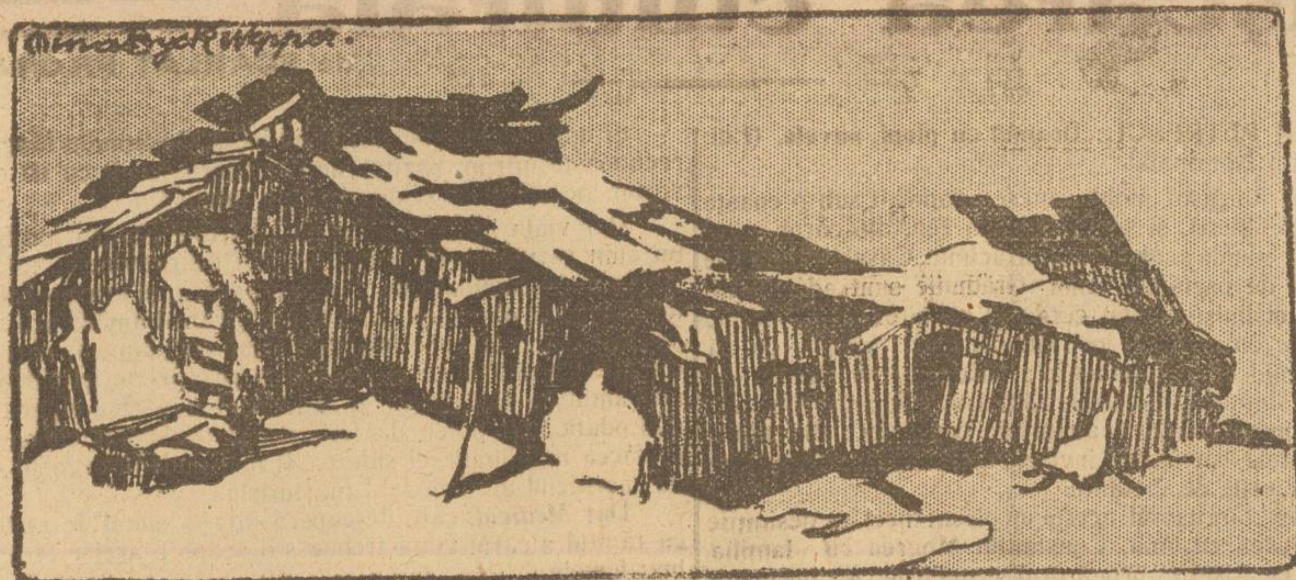
Cu aceste cuvinte dispăru pe pământ îngerul, şi se perdu printre sânge şi lacrimi.

Câmpiile cereşti amuţiră ca sub povara unor gânduri grele.

Comete roşietice apărură, şi în lumina lor pierdută, se vedea un tron gol şi mort.

(Trad. de **DINU MOISESCU**)

* * *

CHIPURI şi ICOANE

In crâşma lui Hanţ

de I. AGÂRBICEANU

Oamenii din Dumbrăveni, când merg la oraş trag cu căruţele şi carele la crâşma jupânului Hanţ, din târgul lemnelor. Din moşi strămoşi la crâşma asta au fost făgădari tot din neamul lui Hanţ. De multe ori nu puteai face deosebire care-i frâna cea bătrână, şi care cea tânără. nu puteai deosebi pe soacră de noră, când le vedeai amândouă, cu şorţul mohorât înainte, umblând după trebi prin crâşmă, umplând sticlele cu rachiu sau cu vin. Dumneata ştii, domnişorule Vasilică, cum se trec de iute săsoaicele după ce se mărită. Pe semne, cu tot belşugul în care trăiesc, tot le lipseşte lor bucuria vieţii. Ori, iarăşi s'ar putea să le fie prea mare râvna după bogăţiile lumii acesteia, şi adunând mereu cu amândouă mâinile, uită să mai deschidă, din vreme în vreme, fereastra sufletului să poată pătrunde o rază din frumuseţa însorită a pământului şi a cerului.

Altfel nu-mi pot da eu cu socoteala cum au trăit ...eam de om după altul, în aceleaşi case grele, întunecate umede, mari ca nişte casarme dar cu aer de pivniţă. Ban să le dărâme, să-şi zidească altele nouă, cred că numai dela oamenii din Dumbrăveni au putut strânge încă pe vremea moşului lui jupân Hanţ.

Şi apoi nu numai oameni dela noi veneau aici, ci din zece sate din jur. Avea curte mare făgădăul lui Hanţ, cât un hotar, avea şoproane unde se putea adăposti cal şi căruţă în vreme de pic, avea grajduri pentru vreme de iarnă. Toate vechi, toate dărăpănate pe din afară, dar înlăuntru tari ca cetatea.

Şi pân' eram mai tânăr mergeam a rare ori la oraş De câteori mergeam, nu stricam legea satului: trăgeam la crâşma jupânului Hanţ, şi petreceam o jumătate de vin.

Ţinea vinuri vechi şi rachiuri tari jupânul, şi nu s'a pomenit să le boteze vr'odată. Om de omenie, om harnic, n'am ce zice! Şi avea o vorbă legănată şi o mustaţă bălană îmbuzoiată, încât mă ademenea la vorbă decâteori îi călcam pragul.

Inainte de bătae îl năcăjam mereu cu un făgădău din drumul ţării, unde-i spuneam că s'ar potrivi dumnealui crâşmar.

— Aşa un om ca dumneata ne-ar trebui la Făgădăul roşu, jupâne Hanţ. Cu vinurile şi rachiurile dumnitale, acolo în mijlocul câmpului, ai plăti un colţ de ţară.

— Cine vrea să bea vinurile mele, vine aici, mă găseşte şi aici, răspundea jupânul.

— Dar câţi călători nu trec pe acolo cari n'au drumul la oraş? Şi-i pagubă să nu ţi-l guste. Şi e pagubă şi pentru dumneata. Aici vinzi mai ales în două zile pe săptămână, în zilele de târg. Acolo ai vinde ziua şi noaptea, toată săptămâna. Incrucişare de drumuri umblate, nu-i? Unul vine, altul pleacă, şi-s toţi setoşi şi n'au unde să-şi stâmpere setea. Ar fi bine să te gândeşti, jupâne Hanţ!

— No che am eu alta de lucru!" răspundea jupânul supărat.

— Ai, dar acolo ai avea mai mult câştig. Şi unde mai pui că ai sorbi din sănătatea câmpiilor, şi te-ai scălda în lumina soarelui, nu ca aici, în întunerecul acestor case bătrâne, în aerul acesta de pivniţă! N'ai mai îmbătrâni jupâne Hanţ!

Crâşmarul îşi îmburzoia şi mai tare mustaţa bălană, şi mă lăsa fără răspuns.

Vezi că mai demult nici de sămânţă nu se întâlnea crâşmar sas la drumul mare, domnişorule Vasilică. Din pustietăţi de codri, din zări mohorâte, de după colnice apropiate, răsărea voinic călare când nici cu gândul nu gândeai. La făgăduele din drum de ţară trăgeam feciorii de lele, la un scaun de hodină, la un pahar de băutură, şi crâşmarii trebuiau să fie oameni dintr'o bucată, cari ştiau ascunde şi cal şi călăreţ, ba uneori, când îi călca potera, trebuiau să lupte cot la cot cu hoţii de cai.

Era slujbă cu primejdie făgădăritul la drum de ţară, iar saşii noştri numai la primejdie n'au tras decând i-a prăsit Dumnezeu prin meleagurile noastre. De ce s'au închis ei în cetăţi cu ziduri groase, de când îi ştim? Când venia dujmanul ei nu-i opriau cu pieptul ci cu zidurile de piatră. Le era scumpă viaţa, domnişorule Vasilică, şi nu-i mirare: omului care trăieşte în belşug, îi vine greu să moară.

De când s'a început bătaia, ni se schimbară vorbele în crâşma jupânului Hanţ. Nu-l mai năcăjam cu Făgădăul roşu, dar mă lăsam cu el în vorbă asupra războiului. Vorbea bucuros de războaie, fără să-şi dea seama cum se încordează, şi-mi răspundea la întrebarea mea:

— Merge bine. Kaiser Wilhelm bate la Ruşi, bate la **Franţia.**

— Numai de s'ar isprăvi odată mai de grabă. Aşa cum s'a pornit, îmi pare mie, jupân Hanţ, că o să ţină cu anii. Teamă mi-e c'o să ne vie şi nouă rândul."

Jupânul zâmbea pe subt mustaţa bălană.

— Frică dumitale, că nu şti ce a spus Kaiser Wilhelm.

— Şi ce-a spus, jupâne Hanţ?

— Nu cade frunza toată şi bătaia gata. Ala gata!

— Vra să zică în toamna asta?

— No ie, ala sfânt!

— Bine ar fi jupâne, dar şi Kaiserul e numai om. Poate se va fi înşelat şi el.

Jupânul râdea din toată inima:

— Cum **să şele!** Ala nu se **poate şela! Ala are** cu **dumnealui pe** Hindenburg! **Dumnezo** când zice o vorbă, minte?

— **Ei, jupâne! Să** nu luăm în deşert numele lui Dumnezeu. De bună seamă că Dumnezeu nu minte. El e atât ştiutor. Dar împăraţii şi căpeteniile oştirilor, ori cât de mari oameni să fie, tot se pot înşela. Dumneata citeşti gazete, mai citesc şi eu, şi drept să-ţi spun, mi-e groază de o încăerare cum n'a mai fost dela începutul lumii.

— Bataie mare, asta-i aşa!

— Şi poate fi şi mai mare. Sunt ţări cari încă nu s'au dat nici de o parte nici de alta. Vor intra acuşi şi ele în joc.

Sasul ridicându-şi braţul drept până în dreptul capului îl lăsa să cadă cât era de lung, ca şi când ar fi voit să arate deşertăciunea deşertăciunilor.

— De asta numă doare pe mine cazul. Până se socotesc alţii, Kaiser Wilhelm isprăvit răsboiul."

Odată, după intrarea ruşilor în ţară, mă dusei cu neşte purcei la oraş. I-am vândut cu preţ bun şi am tras la crâşma jupânului Hanţ, să bem adălmaşu!

Sasul m'a zărit, a tot dat târcoale în jurul altora, de mine nu s'a apropiat. De-odată s'a trezit că-l trag de mânecă

— Ei, ce mai zici jupâne cu războiul ăsta? Iţi place cum merge? Când vor ajunge cozacii la rachiul dumitale, să ştii că-ţi dau butoaile cu fundul în sus. Se spune că-s straşnici băutori de rachiu!

Jupânul nu era bucuros de vorbă.

— Nu-i slobod să vorbeşti aşa," îmi zise el.

— Slobod-neslobod! Vorba e că mai bine ne-ai cinsti pe noi. Uite, dacă vrei, îţi adun într'o clipă o sută de oameni tot unul şi unul, şi până de seară te scăpăm de o grige. Incai să poţi spune şi dumneata că n'ai dat la oameni necunoscuţi. Ce ai dumneata cu cozacii să păstrezi rachiul pe seama lor?

Jupânul se obli, mă privi cu asprime, şi zise:

— Poate ai vrea dumneata să vină până aici!

— Lucrurile nu se 'ntâmplă după voia omului, jupâne Hanţ, ci după voia lui Dumnezeu.

— Io ştiu, că nu ajung aici. Vine acum dela Franţia Kaiser Wilhelm şi-i scoate din ţară.

— Să dea Dumnezeu jupâne. Dar să nu-ţi pară rău că n'ai omenit pe neşte creştini cunoscuţi, cari au lăsat multă agoniseală în crâşma asta.

Jupân Hanţ avuse dreptate: Muscalii nu l-au băut rachiul. Dar, peste doi ani, buţile de vin şi butoaile de rachiu tot au fost golite de alţi soldaţi.

Când s'a rupt graniţa şi România a început să se apropie, nici un prieten, nici o rudenie, nici chiar popa cel săsesc, nu l'au putut îndupleca pe jupânul Hanţ să fugă cu avutul lui, ori să-şi ascundă băutura. El era încredinţat că vine Kaiser Wilhelm şi-i opreşte în drum şi pe români cum i-a împiedecat pe ruşi.

In două nopţi nu i-a mai rămas un strop de băutură în pivniţă. N'am ştiut nimic de păţania lui până la vr'o jumătat' de an.

Pe la începutul lui Mărţişor aveam o citaţie la judecată, — că nu ni se mai isprăveau judecăţile după retragerea României.

Amărât şi năcăjit, am tras la crâşma lui Hanţ, să dau peste cap un păhărel de rachiu.

— Nu-i rachiu!" îmi zise jupânul fără să se uite la mine.

— Dă-mi atunci un vin!

— Nu-i vin! îmi răspunse şi mai încruntat.

— Cum? Nu mai ţini crâjmă, jupâne Hanţ?

— Ţin.

— Şi n'ai un păhărel de băutură?

— Partea voastră v'a bătut-o fraţii!

— Adică, vorba vine, că pentru noi românii nu mai ai un pahar de băutură?

— Nu mai am!

— Nici o supărare, jupâne. Crâşme sunt câte vrei!"

Am dat să es. Deschisei uşa şi văzui curtea plină tot de căruţe româneşti dela sate.

Jupânul se răsgândi. Mă chemă înapoi. Imi puse sticluţa cu rachiu pe masă. Ceea ce era neobicinuit, mi spuse şi preţul... Mă mirai.

— Aşa de scump?

— Trebue plătit şi paguba ce făcut ai voştri. Şti dumneta ce pagubă? Şi jupânul începu să-mi facă socoteală câte vedre de vin şi de rachiu s'a dus pe apa Sâmbetii, şi câtă vreme a trebuit să închidă crâşma până şi-a făcut să închidă crâşma până şi-a făcut rost de altă băutură. Ar fi putut cumpăra vin din oraş, dar după un obiceiu rămas din tată în fiu în crâşma asta nu se bea decât vin adus dela sate, vin cumpărat la faţa locului de crâşmar.

Vremile au fost tot mai grele. Când eram duşi de jandarmi la oraş, nu mai ajungeam să bem un pahar cu vin la crâşma lui Hanţ, aşa că n'am mai dat pe-acolo, până după ce s'a făcut România-mare.

Am găsit curtea plină de căruţe româneşti, şi în fiecare căruţă era împlântat steguleţ tricolor. In crâşmă, să se spargă bolţile grele de „Deşteaptă-te române", şi „Pe-al nostru steag".

Jupânul Hanţ, betegit, îmbătrânit înainte de vreme, se silea să ţină la răboj paharele de bere, sticlele cu vin, ce izvorau mereu din pivniţă. Pe frâna dumnisale o luai drept mamă-sa, aşa era de prăpădită şi de veştedă. In ochii lor părea că pluteşte aceeaşi turbureală de fum ca şi în crâşmă.

* * *

Din istoricul epigramei româneşti

dintr'o culegere de PAUL I. PAPADOPOL.

D. TELEOR. (1).

Femeia harnică.

Tiţa scutură, în curte,
Mobila de prin odae;
Iar, prin târg, scutură zilnic
Buzunarele lui Nae.

Unui cunoscut.

Femee, glorie şi bani
Mi ţi-au căzut — de sus — plăcinte
Parol, când ai aşa noroc,
Ar fi nedrept să ai şi minte.

Unei artiste.

Poţi să-i spui că talent n'are
Că vorbele-abia 'ngână,
Că-i săracă şi chiar proastă,
Dar să nu-i spui că-i bătrână.

Serbările dela Şosea

Pentru „Azilul d'Invalizi"
S'a scos — cu ocazia serbării
Şi o revistă — iac'aşa —
Cu titlu: „Viitorul ţării".

Unei fete

Ea are haine de mătase,
Şi dieamante şi lachei,
D'o oră stă cu pana'n mână...
Ar vrea să aibă şi idei.

Altei artiste.

Era cu părul alb odată,
Acum il are roşu;
— „In tinereţe-aşa a fost".
Imi spune tata-moşu.

La noi...

La noi e vorba de favoare,
S'a observat adeseori,
Vorbeşte mic, vorbeşte mare
Afară de predicatori.

Lui A. D. Xenopol.

Are greutate
Ce-ai scris dumneata;
Treizeci de volume,
Treizeci de ocà.

Unui literate.

Tu ţi-ai ales un pseudonim,
Acum te-am înţeles:
Căci numele, după bărbat,
L'ai fi schimbat prea des

Mie (2)

Ca orişice poet pe lume
Cu capu'n vânt, cu pieptul gol,
Aveam in mâna mea o liră...
Ah! Pentruce n'aveam un pol?

Deandoaselea (2).

Numirile au început
Deandoaselea să vină,
Căci, astăzi, plenul este gol,
Iar „goliea" e plină.

Colaborare (2).

O frumoasă poezie
Lui Guguţă i-am dictat,
El a scris-o pe hârtie —
Deci: noi am colaborat

La punga mea

Frumoasa mea copilă, frumoasa mea bălană,
De rostul vieţii ăştiea eu nu ştiu ce să zic
Priveşte'n al meu suflet şi ai să vezi o rană,
Priveşte'n a mea pungă şi... n'ai să vezi nimic.

Unui om de meserie.

L'a 'nşelat acum nevasta...
Dumnealui e arhivar:
A primit-o şi pe asta
Şi a pus-o la dosar.

1) De prin publicaţiunile vremii.
2) Titlurile date de noi.

Frânturi

Vocabularul Corei Irineu

Sincretismul spiritual — şi pe alocuri păgân — al Corei Irineu îşi găseşte îngemănarea în lexicul acestei scriitoare. O limbă — un adevărat Eldorado de cuvinte! O exuberanţă ce se megieşte cu mirifice abreviaţiuni, cu termeni de compendiar, cu constrângătoare recapitulări. Vorbe impubere se adaptează cuvintelor între-două-vârste şi expresiilor multiseculare. Iar totul este eurytmic!

Şi această homofonie luxuriantă, şi aceste succinte expuneri redate par'că în note tironiene, apar nu numai când cataclismele sufleteşti prind s-o răzbească, şi nu numai când ea 'ncearcă să delimiteze conştientul din Subconştient, şi nu numai când vede cum „în imensa prăbuşire a bunurilor spirituale, ca şi a celor pământeşti" în darn ni-i inema dornică să se refugieze undeva; şi numai când poeta (marea poetă a prozei epistolare şi esseiste) caută „să îmbrăţişeze dintr'odată toate curentele şi idealurile cele mai neasemănătoare". Ci se ivesc şi atunci când dânsa îşi poartă privirea spre „salba de dealuri îmbrăcate cu vii, unele împădurite şi altele pleşuve, unul în umbră, altul bătut de soare şi celălalt învăluit de ceaţă albastră" sau când vede „ţărănime românească, venită din toate împrejurimile, împestriţând bazarul şi uliţele, înveselind podurile cu culori vii de oprege, de catrinţe, de burdice bătute 'n bumbi sclipitori, cu sumane, cu pieptare, cu străiţi şi cu cilimuri"

* * *

Odată (cu prilejul unei încercări referitoare la „învioarea studiilor clasice") ea a vorbit despre ideea creării unei limbi universale „acum când se învederează nevoia unei apropieri adevărate între popoare". Esperanto (nu ştim bine: pentru ce?) n'o mulţumia; volapükul în nici un caz n'ar putea pretinde că ar fi în stare să răspundă „nevoilor sufleteşti ale neamurilor frământate de o aspiraţie comună". Pentru înfăptuirea unui atare graiu, trebuie temperament de mare constructor. O fi năzuit ea cândva la acest lucru? Poate. Dar la îndeplinire a adus *numai* atât: o mare contribuţie spre făurirea unei limbi aproape universal-româneşti, o limbă ce-a încorporat (şi bine încorporat!) măcar belşugul de termeni rustici al unuia din „dialectele reunite metropolei, dialecte cari au suferit ascendentul unor culturi vechi şi cu tradiţii serioase".

Nu ştiu ce vor spune despre construcţia frazelor şi despre vocabularul ei, gramaticii aferitici şi apocopici, atât de afirmativi când s'ar cuveni să fie cel puţin dubitativi, şi cari când mi te aştepţi să morfolească — de vreme ce sunt morfologişti — tocmai atunci (ia-auzi drăcie!) devin mordanţi. Cred însă că nu numai esteticele româneşti, dar şi buletinele muzeelor de limbă română până la completa apariţie a Dicţionarului Academiei, vor fi ispitite (şi nevoite) să citeze din „Scrisorile bănăţene" ale Corei Irineu *)

* * *

Această îmbelşugare de vocabular o atribui (timid, o! foarte timid!) obârşiei scriitoarei al cărei autohtonism e de dată ceva mai recentă. Arsène Darmesteter pornise la descoperirea vieţii cuvintelor franceze, dela studiul foliantelor ebraico-arameice. Nu ştiu dacă şi semasiologia lui Michel Bréal (alt mare filolog francez) s'a resimţit de faptul că în ascendenţa lui imediată se găseau oameni cari cunoşteau biblia, nu în textu-i greco-latin, ci *in original*. Dar sigur e că, la noi, unica gramatică bună, pe care limba românească o nădăjduia dela Timoteiu Cipariu, a realizat-o H. Tiktin despre care se zice că şi astăzi rosteşte cu un accent eminamente străin; — şi tot el a clădit un dicţionar germano-român, ce rivalizează cu Dicţionarul Academiei Române.

B. P. Haşdeu care pronunţa:

olă peste olă,
colă peste colă,
porcăriă golă

fiindcă nu putea rosti diftongul *oa* (ce mi-l împiedica oare dela aceasta? obârşia semi-semită? picăturile de sânge polon?) a fost unul din giganticii creatori ai filologiei române. Iar cel mai strălucit dintre discipolii lui (şi apoi dintre colaboratorii săi pe tărâmul folkloristic şi lexicografic), Lazăr Şăineanu, a putut să facă oarecari greşeli în dicţionarul său elementar — ca şi marii matematiciani cari se poticnesc la calculele uneia din cele patru operaţiuni aritmetice — dar a produs lucrări monumentale în filologia românească, printre cari „Influenţa orientală"!

Cora Irineu (care — în esseurile ei — „n'a renunţat la tehnica savantă ce caracterizează producţia modernă", dar care, în *Scrisorile*-i *bănăţene*, nu numai c'a adoptat „expresii mai primitive" şi mai.. expresive, ci „a construit unele nouă"), dânsa — căreia îi repugna oarecum „protecţionismul cultural, prohibiţiunea" şi-l aproba pe Charles Bouglé când acesta cerea „să nu se'nchidă porţile dinspre univers", — avea, în intelectualismul ei, în europenismul ei *adevărat* (nu cel al cărţilor galbene sau al cărţilor cu gălbinare) un fond de aziatism.

BARBU LAZAREANU

*) Scrisorile acestea au apărut acum întrunite într'un volum la „Cultura Naţională". In ziua înmormântării ei unul din exemplarele prime scoase proaspăt din secţia de legătorie a Institutului acestuia de editură, a fost pus în cosciugul cu care scriitoarea fusese pogorâtă 'n mormânt.

Criptele de la Athos

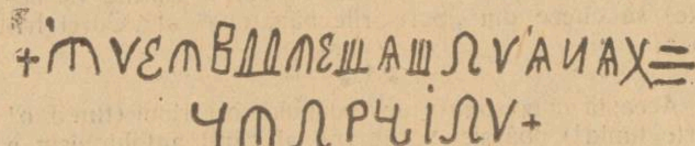
In ultimul meu articol, găsisem în bisericile Asanilor din Balcani, criptul „Biserica Egipteană", exact ca şi la Biserica Curţei Domneşti din Argeş. Concluzia existenţei sectei naţionale, la Valahii Evului Mediu, a fost irefutabil probată, în afară de multiplele documente citate în articolul precedent acestuia. Mai îmi rămânea totuşi, pentru a statornici definitiv această descoperire istorică, să pot găsi legătura cu Egipetul. Pentru aceasta, intuitiv, am scris, că nu voi mai decripta nimic, până ce nu voi avea criptele de la Muntele Atos. Credinţa mea era că această republică călugărească, care întotdeauna a format un nucleu a parte chiar, în mijlocul ortodoxiei, n'a fost de cât continuarea castei preoţeşti egiptiene sub masca creştinismului, după cum Templierii fuseseră la catolici. De data aceasta, am proba evidentă a acestei inducţiuni. Reproduc după **Millet**, criptul de la mânăstirea Protaton, principala mânăstire a republicei atheiene, acolo unde residă consiliul ei conducător. Această mânăstire, se ştie, a fost zidită cam pe timpul lui Iustinian, dărâmată de Arabi în sec. VIII, şi reconstruită prin secolii XII sau XIII, de împăraţii bizantini. Iată deslegarea.

Criptul dela Protaton

Trec primele trei litere. Avem un **i** mare; un **gamma** mare întors; un **u** mare; un patru (p din bulele papale ale epocei); un **ept** tăiat (teta grecesc); un l mare de mână şi un ia cirilic: în tot: **Iguptia**; sau de luăm pe **u** drept **ipsilon** Igiptia.

Continuăm citind invers şi plecând de la coadă, după ce sărim cinci litere. Un **i** mare; un **epsilon** mare horizontal cu ramurile în sus; un g mare; un l mare (ambele intoarse); un **i** mare; un **sigma** mare cu ramurile în sus; un **ia** slavon întors. In tot: **Ieglisia**. Deci totalul ne dă **Egiptia ieglisia**, adică în aceiaşi limbă ca şi la Târnova, Boian; Curtea de Argeş; **Biserica egipteană**. Punctele sunt puse pen-

Criptul Tzarului Gheorghe

tru a încurca descriptarea, dar numărul lor pare a da unul din numerile acestei secte. Igipti este separat de patru puncte, iar Iglisia de opt. Literile de la început şi sfârşit, sunt puse pentru a încurca iarăşi decriptarea, ceiace este foarte curent în această ştiinţă care se chiamă criptografie. Totuşi găsesc patru beţe separate de patru puncte la urma criptului, ceeace pare a da data **1111**, adică probabil data ultimei reconstrucţii. Nu vreau să duc inducţiile până la extrem, dar având în vedere, că Basarabii par a fi Olteni, iar secta pământească a lor, **leu** din josul criptului ar stabili legătura complectă între diferite cripte şi ar stabiliza complect conclusiunile.

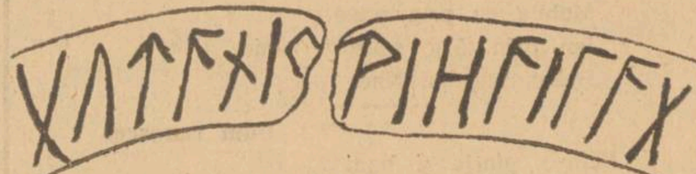
Criptele dela Athos, ce-mi stau la dispoziţie îmi dau ocazia să mai trag şi alte concluzii. Intr'adevăr **„Buletinul Academiei din Belgrad"** în No. 53 al său, se ocupă de criptele din Balcani şi Athos în special. Se dau acolo şi decriptările. Se citează savanţi multipli, cari s'au ocupat de aceste cripte, între cari şi savanţi Bizantini din timpul Renaşterei Italiene. In Bulgaria **Teodoroff**, profesor la Universitate, publică un volum întreg despre Macedonia de Sud, unde se culeg cripte cu decriptările lor. Savanţi greci sunt citaţi în această privinţă, şi mai ales germani. Dau aceste indicaţii, nu pentru a arăta că la noi nimeni nu are ştiinţă despre criptografie, dar pentru a evita pe viitor glumele neştiutorilor şi a propaga credinţa într'o ştiinţă de cea mai mare însemnătate în descoperirea trecutului. Şi ca probă, pe lângă atâtea altele, voi arăta **criptul tzarului Gheorghe Tertere din 1322**, ce se află pe o evanghelie sârbească din Mânăstirea Hilandaru (Athos). El este ceva posterior epocei celor ce am decriptat şi procedează dela aceleaşi reguli, adică dela amestecul de caractere diferite, însoţite de răsturnări. El a fost citit dela Renaştere până azi de toată lumea la fel. Se compune din litere greceşti şi latineşti ornamentate şi cu unele litere aşezate orizontal. După cele arătate de mine în atâtea rânduri, ori şi cine poate uşor controla pe figură **Evsewestatou aia (Hristou** (u urmat de trei linii) **Georgiu**. Desigur istoricii sârbi văd glagolitice acolo unde nu e de cât criptografie simplă, căci foarte curent se vorbeşte de Slavi de acest alfabet, de câte ori au de a face cu criptograme.

Criptul inelului Doba

Şi pentru că am revenit asupra sistemului acestuia de criptografie medievală, care pare a fi general în Balcani şi mai ales pentru că acest articol este ultimul ce scriu în această privinţă, voi mai da o decriptare dela Curtea de Argeş, cât şi una mai senzaţională din sec. IV şi din timpul **Goţilor.**

Prima este **inelul** găsit în mormântul lui **Naidu Doba** în care s'a mai găsit şi **inelul lui pecete**, citit de D. Stoica Nicolaiescu spre marea surprindere a celor necunoscători în ale Slavisticei. Acest al doilea inel a fost cetit de o serie de savanţi străini, care habar nu aveau de condiţiunile noastre istorice din epocă şi anume: **Hilfs Goth**, adică **Doamne ajută.** Literile fiind în parte gotice, permiteau uşor eroarea. Dar inscripţia este în realitate un cript ce se citeşte dela dreapta la stânga şi e format din amestec de litere. Avem într'adevăr un **t** mic, nu o mic, un **b** mic şi un **â** cirilic. Deci: **Tobâ.** Apoi o cruce formată din patru romburi, iar în urmă: un **patru (p** din bulele papale), un **r** mic, un **s** mic întors, un **u** mic şi un **ă** cirilic întors. Deci: **prsnă**, adică inel. In total **Tobâ prsnă,** inelul lui Doba. Caracteristice sunt cele patru romburi, adică de 4 X 4. Se ştie că Doba era cumnatul lui Radu Negru, deci din secta pământeană.

Criptul de pe tezaurul dela Pietroasa

nicii actualului guvern spaniol:

A doua decriptare este cea de pe **brăţara tezaurului dela Pietroasa.** Inscripţia aceasta a dat loc la o mulţime de interpretări şi de invenţii de alfabete **runice,** cari mai toate se învârteau în jurul citirei **Gutan ovi hailag,** adică **Wotan pe deasupra sfinţilor.** Interpretare fără nici un dumnezeu, pe un tezaur lipsit de ori ce legătură cu cele sfinte. In realitate avem de a face cu amestec de litere ornamentate în linii. Iată decriptarea. Un **hi** grecesc, un **a** mare latin fără tăietură; un **t** mare latin cu braţele înclinate; un **e** mic cu bucla ruptă, un **u** mare latin, un **n** mare nelegat (linia strâmbă ce leagă ambele picioare ale lui **N** e incomplectă pentru a face decriptarea mai grea); o parte dintr'un **a runic**; un **rho** grecesc mare; un **i** mare; un **h** mare latin; acelaş **e** mic latin; un **i** mare. Deci: **Hatenarihei.** Apoi un **r** mic latin de forma unei bare cu coadă sus la dreapta; acelaş **e** mic latin; în fine **x** mare latin. Deci **rex.** In total: **Hatenarihei (us) rex. Us** dispare, căci suntem în secolul al IV-lea. Bănuiala tuturor savanţilor gotişti este deci confirmată. Tezaurul a fost într'adevăr a lui Atanaric. El este deci datat şi naţionalizat. Este o operă de artă gotică din secolul al IV-lea.

Şi pentru că am pătruns în senzaţional, să arătăm încă o formă a criptografiei, ce se află în aceiaşi biserică dela **Curtea Domnească din Argeş.** Se ştie într'adevăr că în Evul Mediu şi chiar după Renaştere, pictorii puneau în compoziţiile lor figurile domnitorilor şi figurile lor şi mergeau până acolo că le puneau în locul sfinţilor. Aici avem în localul lui **sf. Mina** pe **Ioniţă Assan,** împăratul românilor. Intr'adevăr pe figură se poate uşor vedea costumul compus din **ilic, brasieră** cu **ochiuri în faţă, cămeşoiu** mare, **geire** albe şi **mânicuţe,** adică exact portul Epirului Macedoniei şi Albaniei păstrat până azi. Apoi figura e departe de cea din secolul al IV a unui Egiptean. Ea este perfect balcanică, cu părul şi barba ei. Mai e şi hlamida de pe umeri şi sabia, pe care sf. Mina nu le are iconografie (el poartă suliţă). Şi mai este şi criptul de pe burtă cetit de mine: **Io Ioniza Assan** cu rangul templierilor: **33.** Aceasta va servi de exemplu în plus de cele precedente pentru a obliga pe istoricii noştri să-şi întoarcă ochii spre ştiinţa criptografiei, cu scopul de a evita erori grosolane de interpretări.

De altfel în acelaş „Buletin al Monumentelor Istorice", din care reproduc acest portret, se poate uşor vedea în masele din tablouri, **două figuri caracteristice,** dintre cari una cu **barbă neagră.** In **alungarea vânzătorilor din templu,** cel puţin, aceste două personagii au **şi căciuli negre dintr'o oaie.** Ei sunt fără discuţie cei doi pictori, ce au pictat biserica la 1260. Ei sunt **Români** şi cetirea mea din altar este confirmată de căciuli. Pe unul îl chiemă: **Dumitru.**

Ioniţă Assan dela Argeş

Termin citând ultimele documente descoperite şi probând existenţa celor două secte la noi.

Dela **Templieri. Turnul bisericei lui Negru Vodă** din C.-Lung, părtat şi cu trei caturi ca şi Sân Nicoară. **Cetatea Poenari,** de formă triunghiulară cu trei donjoane, din care unul mare, ce servea după tradiţie şi de biserică. **Cetatea** lui **Ţepeş,** pentagonală, cu cinci turnuri. Mânăstirile **Tismana, Cozia** şi **Cotmeana** (cele mai vechi), de formă **trilobată,** zidite de **Radu** şi terminate de **Dan** ori **Mircea.**

Mircea a fost **Templier,** deci şi **Dan.** Prin urmare ceia ce căutam am găsit. **Dăneşti par a fi Templieri.**

Dela **Pitagoricieni.** Pe mormântul lui **Nic. Alex. Basarab** dela C.-Lung, fotografie reprodusă în Buletin după I. Stoica Nicolaiescu, piatra funerară are **patru puncte** la urmă şi **opt puncte** la începutul inscripţiei. Pe o **teracotă,** reprodusă de acelaş Buletin, şi găsită în ruinele palatului lui Negru Vodă la Argeş, e reprezentat un cavaler călare în faţa căruia se află un grup de **opt puncte** mari. **Mânăstirea Vodiţa, Biserica Domnească din Argeş** şi **Sf. Dumitru din Craiova,** zidite în ordine de **Vladislav, Radu Negru** şi unul din **Assăneşti,** sunt în formă „cruce grecească", deci de altă formă de cât trilobată. Probabil secta pământeană construia astfel pentru a se distinge de cealaltă.

Şi de oarece închei devinitiv cu acest articol studiul meu criptografic, din care reiese o serie de consideraţiuni noui cu privire la trecutul nostru, voi da numerile din „Adeverul Literar" cu titlurile articolelor scrise în această privinţă, pentru curioşii, cari ar dori să le citească în bloc. Concluziunile ce se trag din ele sunt: **„Existenţa sectei „Templierilor în sec. XIII-lea din care face parte Ioniţă „Assan.** Existenţa **sectei pitogoriciene din care face parte** „Radu Negru. Infiinţarea Moldovei datorită **Templierilor.** „Ştefan cel Mare face parte din **secta pământeană. Mihai** „Viteazul şi Matei Basarab asemenea. **Importanţa elemen-** „tului valah tocmai în secolii dinaintea **descălicătoarei. Dăscă-** „licătoarea aceasta nu ar fi de cât **victoria sectei pămân-** „tene asupra Templierilor, etc." Iar **numerile pomenite sunt:** No. 91 din 20 August 1922. **„Inscripţiile ornamentale dela** Curtea de Argeş". No. 132 din **3 Iunie 1923. „Criptografia** şi Istoria Românească". No. 142 din **12 August 1923. „Criptografia şi trecutul nostru".** No. 159 **din 23 Decembrie 1923.** „Al treilea cript dela Curtea de Argeş". No. **164 din 27** Ianuarie 1924. **„Criptul lui Radu Negru şi sectele".** No. 166 din 10 Februarie 1924. **„Criptele din Balcani".**

EM. GRIGORAŞ

* * *

Mişcarea culturală

de **SCARLAT FRODA**

CEZAR PETRESCU: Drumul cu plopi, nuvele. (Editura Cultura Naţională).

Văd un târguşor moldovenesc adăpostit sub o coastă leneşe, între livezi, şi scăldat de un râu, ale cărui ape, primăvara, inundă mahalalele sărăcimii. Casele sunt albe şi înfiorate de parfumul teilor. Grădinile sunt adânci uliţele—largi şi liniştite. Din cerdacul primitor dai în odăile încăpătoare, cu tavanul jos. Zidurile sunt groase ca să ţie iarna, cald şi vara răcoare; podeaua e din bârne de gorun bine înădite, ferestrele zăbrelite. Clopotul bisercii, în zilele sfinte răscoleşte amintirile copilăriei; din jilţuri vechi, umbrele bătrânilor înviază, icoanele se păstrează pentru vremurile de credinţă.

Deaici, din târguşorul acesta au plecat încet, pe nesimţite Virgil Miclescu cu Ana, Constantin Mogrea cu familia, Ion Sârbu cu Lisette, procurorul şi maiorul. Au plecat cu toţii şi s'au dus în lume. De ce? Nici ei, n'ar fi ştiut s-o spuie. Simţeam că se înăbuşe în colţişorul de provincie, unde cunoscuseră lumina zilei, voiau să fie altfel de cât părinţii şi cunoscuţii lor, credeau că poartă un alt suflet, alte aspiraţii şi alte credinţe.

Au plecat aproape pe furiş, fără să-şi spuie unul altuia păsul, încredinţaţi că oriunde în altă parte, e mai bine ca acasă. Urau instinctiv târguşorul lor, casa, grădina şi locurile copilăriei. In sufletul lor, ei nu găseau nimic care să-i lege de pământul acela. Cărţile îi învăţase ţeluri noi şi umanitare. Oraşele mari, cu lumini multe şi fără aer, cu viaţa repede şi uşoară, cu lux şi celebritate, îi atrăgea cu un îndemn pe care nu-l puteau învinge.

De aceea, drumul cu plopi îi obosea. Era mereu acelaş. Şi când trenul sbura în goană spre oraşul necunoscut, ei rămâneau în suflet cu un gol şi cu un dispreţ tot mai adânc pentru târguşorul moldovenesc pentru casă şi pentru drumul cu plopi.

Intr'o zi, au plecat şi s-au risipit în lume. Au s'ajungă, aşa îşi spuneau cu toţii. Aveau doar ambiţii atât de mari, nervii atât de incordaţi şi sufletele atât de aprinse de libertate. Când au trecut dincolo de drumul cu plopi, şi-au umflat pieptul cu aier proaspăt. Era alt aier, al biruinţii şi al vieţii adevărate. Voiau să termine odată cu preocupările mici şi meschine, cu intrigile mărunte de provincie, îşi promiteau să biruie, să cucerească şi să domine. Voiau să fie ei şi numai ei, consecvenţi, personalităţi pline şi fără compromisuri.

Evadaţi din târguşorul acela, nimeni, multă vreme, nu mai ştiuse de ei. Zvonuri ciudate şi din ce în ce mai rare răzbeau până acolo. Mulţi îi credeau morţi. Bătrânii rămaşi singuri, dedeau pomeni pentru copii de care de atâta amar de vreme nu mai auziseră nimic şi le citeau din slujba morţilor.

D. Cezar Petrescu i-a cunoscut pe toţi şi i-a urmărit. In volumul d-sale ne povesteşte întâmplările acestor evadaţi, epave transplantate în viaţa oraşelor şi a târgurilor, departe de căminul pe care l-au uitat, sbuciumul lor mediocru, chinurile sufletului lor de veşnic neadaptaţi, mizeria lor fizică şi morală.

Au fugit din târguşorul moldovenesc, au fost în capitală, au cutreerat toate străinătăţile, dar nicăeri nu şi-au găsit locul. S-au întors în ţară şi prin oraşelele de provincie, în târguşoare mai mici, ca acelea pe care drumul cu plopi le leagă cu gara, viaţa lor se iroseşte zădărnicită. Intr'alt mediu, dar tot neadaptat, sufletul lor se zbate fără să se poată înfăptui.

Nu le lipseşte nimic acestor oameni ca să poată ajunge la orice situaţie, ca să fie fericiţi. Sunt inteligenţi, muncitori, echilibraţi, cu un simţ ponderat al vieţii, sănătoşi fiziceşte. Şi cu toate astea, presimţi după felul cum păşesc, că vor fi pentru totdeauna nişte mediocrităţi decolorate, învinşi în viaţa socială, nefericiţi, sufleteşte.

In mecanismul sufletului, în acea imponderabilă şi necunoscută armonie care constitue esenţa însăşi a vieţii, ei duc o sensibilitate dincolo de legile normalului, în avânturi, o exasperare necoordonată, în idealuri, o cunoaştere naivă a realităţilor tangibile. O disproporţie gravă între dorinţă şi posibilitate. Ei nu cunosc viaţa socială şi trăiesc cu visurile primei lor ambiţii. Şi nu sunt măcar eroii gândului lor. Fiindcă nu sunt supraoameni. Dimpotrivă. Oameni necăjiţi, copleşiţi de viaţă, s'au lăsat furaţi de nevoi şi s'au predat învinşi. Nu mai pot lupta. Au fost biruiţi, fără să-şi dea seama mai înainte chiar de a începe lupta.

Constantin Mogrea e un biet profesoraş de zoologie la un liceu din provincie. Are casă grea şi copii mulţi. Ca să-şi poată cumpăra un volum din Fabre, despre viaţa insectelor, adună ban cu ban, luni de zile, economisind din banii de tutun. Trăesc cu toţii într'o cocioabă mizerabilă. Nu are un colţişor al său, unde să poată citi. A îmbătrânit el şi nevastă-sa în speranţa unor zile mai bune. Acum are şi fată de măritat. Nu are nimic pus de o parte. Şi cu toate astea, s'a chinuit toată viaţa, n'a zvârlit un ban de prisos, şi-a făcut întotdeauna datoria. Acum, când căsătoria apropiată a fetei îi dă neurastenie şi nu poate dormi, se trezeşte la miezul nopţii să facă planuri. Speră că până în ultima clipă, scăparea o să vie. Dar de unde? De zeci de ani o duce în mizerie. Nimeni, cândva nu l-a ajutat. Deodată îşi aduce aminte că un frate al nevestei-si, Ovid, e în America. Dacă s'o fi îmbogăţit? Ce înseamnă pentru el, câteva sute de dolari... Ii va scrie.

A doua zi toată familia începe să facă planuri. Şi nevastă-sa şi fata şi ginerile şi toţi copiii. Ovid trebuie să fie salvatorul lor. Imaginaţia lor exasperată nu mai cunoaşte limită. Il văd pe Ovid în America, fermier bogat, îl văd cum primeşte scrisoarea lor, îl văd cum răspunde. E turburătoare această speranţă de care se leagă planurile unei familii întregi.

Şi după luni de tăcere, la un bâlci, **Constantin Mogrea** recunoaşte într'un păzitor de menagerie venit cu un circ străin, pe unchiul Ovid, speranţa familiei.

Dar viaţa lui **Ion Sârbu cu Lizette?** Simţea Ion Sârbu cum se pierde în orăşelul acela de provincie, în atmosfera de mediocritate care-l exasperă, şi ura pe Lizette care se devota fără să cârtească, care-l umilea prin supunerea ei, prin superioritatea unui devotament, care în trecerea sacrificiul ce el şi-l impusese. Lizette îşi părăsise un cămin ca să fugă cu el în lume. Ion Sârbul simţea că nici odată nu-i putea da fericirea şi exasperat că ea se prefăcea mulţumită, el suferea şi mai mult în orgoliul său de sacrificiul ei, niciodată mărturisit.

Dar *Medicul,* care descoperă într'un spital de răsboiu că rănitul a cărui viaţă trebue s-o scape e acela, care i-a luat femeia.

Doctorul crezuse că războiul îl lecuise de amintirea unei dragoste nefericite. Inţelege însă că pasiunea lui trăieşte tot atât de vie ca în prima zi şi îşi zboară creerii.

Procurorul chemat la o sinucidere descoperă că sinucigaşa era *Margareta,* dragostea lui din tinereţe. *Virgil Miclescu,* fiindcă a inventat odată numele unui prieten inexistent, Bunea, ca să scape dintr'o încurcătură, ajunge să fie terorizat de această inexistenţă pe care soţia sa o invoacă la tot pasul. *Sandu Vidran* fiindcă a fost scăpat dintr'un accident de cale ferată, ajunge eroul târgului şi-şi face situaţie. Ar putea să ajungă ginerile ministrului, să evadeze din acest târg în care viitorul lui se închide odată cu însurătoare inevitabilă, dar nu are curagiul ultimii minciuni.

* * *

Aceştia sunt eroii evadaţi din târguşorul moldovenesc al drumului cu plopi. Şi viaţa fiecăruia dintre ei este povestea unei ratări. Fiindcă toţi sunt rataţi. Până şi Sandu Vidran, care reuşeşte să se ridice. Il simţi însă că va rămâne împotmolit în mijlocul drumului, incapabil să mai facă ultima sforţare, care să-i dea adevărata biruinţă. Aceşti transplantaţi sunt muncitori, dar obosesc prea repele. Spirite mai mult contemplative decât realizatoare, ei poartă în sângele lor ritmul încet al vieţii dela ţară, în suflete, amintirea casei bătrâneşti, liniştite, a livezilor şi a plopilor argintaţi de lună. In viaţa ei nu au putut trece la actul de voinţă repede executat şi desăvârşit. Cartea le-a desvoltat puterea sufletului în interiorizare şi suferinţă. Se analizează prea mult, ar voi să facă numai cum e bine şi drept. Iată rezultatele cetitului. Le-a împovărat sufletul şi cu probleme morale. Nu erau ei destul de greoi când trebuiau să ia o hotărâre, acum o vor supune analizei şi criteriului moral. Biruitorii vieţii aprige nu cunosc astfel de preocupări. Ei nu analizează şi nu îşi controlează actele sufleteşti. Ei se decid repede şi decisv. Eroii aceştia zmulşi din târguşorul moldovenesc—sunt toţi rataţi şi învinşi — fiindcă nu se pot adapta acestei mentalităţi voluntare.

Povestirile d-lui Cezar Petrescu sunt toate, impresionante, turburătoare şi pline de interes. Le urmăreşti fără să te obosească o singură clipă. Sunt fragmente de viaţă vie, pline de culoare, luminoase şi emoţionante. Autorul, un stilist desăvârşit, meşter al cuvântului, cântăreţ al ritmului nesimţit în proză reuşeşte printr'o simplitate armonioasă, să te stăpânească fără să simţi că face literatură. Este cel mai mare merit al stilistului. Toul e atât de legat în naturaleţa scrisului, frazele curg atât de precis, fără declamaţie sau înşirare siropuoasă, în cât de abia eliberat de farmecul povestirilor şi revenind asupra lor îţi dai seama de marele meşteşug al autorului.

Prin atitudine, analiza psichologică a personagiilor şi atmosfera plină de viaţă românească, vie şi trăită, nuvelele d-lui Cezar Petrescu pun temelia nuvelei româneşti, inspirată din noile realităţi sociale şi psichologice.

Este o personalitate puternică şi bine conturată dl. Cezar Petrescu, care se afirmă dela al doilea volum, ca unul din marii noştrii prozatori contemporani.

Insemnări teatrale

SANDA, piesă în 3 acte, de Al. G. Florescu la **Teatrul Naţional**

Reluată după douăzeci de ani, dela prima ei reprezentare, **Sanda** d-lui Al. G. Florescu, s'a dovedit acum o slabă lucrare de teatru, lipsită de nerv, fără valoare literară, plină de artificial şi neverosimil.

Scrisă acum două decenii, sub impresia unui fapt divers—trecerea la catolicism a câtorva fete de bună condiţie, **Sanda** ţintea să fie atunci o reacţiune a tradiţionalismului împotriva pericolului papistaş. Teatrul Naţional ar fi păstrat mai bine reputaţia de dramaturg a d-lui A. G. Florescu, nejucând Sanda.

A fost o cădere dureroasă pentru noi, care moşteniserăm fără să fi citit sau văzut, respectul acestei piese, pe care toată lumea o considera ca o lucrare vrednică de a figura în marele nostru repertoriu. Şi ne întrebăm cum de a avut succes pe vremea ei, cum a putut să placă această incoerenţă, lipsită de verosimilitate şi abilitate dramatică.

Sanda se întoarce dela Paris, unde a fost ţinută şapte ani departe de casă, fiindcă mama ei, D-na Elena Radan voia să fie liberă ca să-şi poată schimba amanţii în voie. Dar amantul mamei va fi logodnicul fetei. Şi această sublimă mamă ca şi deliciosul unchiu al Sandei, care era în curent cu atmosfera promiscuă, din casă, fac pe nebunii, când află că Sanda a trecut la catolicism. Aceşti imorali cari nu au nimic sfânt, această mamă, care nu se preocupă decât de amant, devine apărătoarea ortodoxismului în faţa catolicismului. E pur şi simplu o sfidare şi o batjocorire, discuţia religioasă în gura acestor decăzuţi...

Iată de ce tiradele de patriotism ieftin al unchiului ramolit şi atitudinea religioasă a mamei au provocat ilaritate, când n'au fost plictisitoare.

Un dialog tiradă, trompetat şi anost, lipsit de culoare, A fost reluarea *Sandei,* sfâşierea unei legende.

Influenţa italiană în literatura română

(contribuţii de istorie literară)

IV.

IOAN HELIADE RĂDULESCU

Spiritul vechiu în evoluţia culturală a unui neam întâmcesare, alteori revoltător de inutile Tradiţionalismul recesare, alteori revoltătoare de inutile. **Tradiţionalismul religios** în înţelesul strimt al slavismului a ţinut multă vreme în loc evoluţia normală a culturei româneşti până la 1848. Limba slavă era la început — şi mai târziu tipicul slavon numai — limba sfântă a bisericii creştine ortodoxe dela noi aşa cum a fost ebraica pentru ritul mozaic şi aşa cum a rămas limba latină pentru adepţii catolicismului. Orice deviere dela tradiţie era socotită drept un sacrilegiu. Deaceea nu găsim în cronicarii noştri acel farmec atractiv pe care-l dă orice inovaţie de stil şi acea descătuşare de monotonă expunere a evenimentelor sub formă de pomelnic... **Inovaţia bruscă şi dispreţuitoare de regulele transformării încete** a lucrurilor este însă şi ea o greşeală care nu iartă...

Dacă Asachi în Moldova înţelesese să rămână cu tot avântul lui sentimental în acest spirit vechiu e o dovadă că el îşi dăduse bine seama de marele drept sacru al poporului care singur ştia să frământe limba şi să mlădieze împrejurărilor, **Ioan Heliade Rădulescu** a avut curajul să meargă mai departe cu ideile lui. N'a ştiut însă, la timp, să se oprească. A rătăcit de multe ori şi s'a contrazis când s'a coborît în propria lui personalitate omenească.

I. Heliade Rădulescu

Profesorul bănăţean Paul Iorgovici n'avusese norocul să-şi impue cu desăvârşire ideea frumoasă de a înlocui alfabetul ciril'ic, nepotrivit cu limba românească, prin cel latin aşa cum pe nesimţite a reuşit să facă acest lucru Heliade.

In prima jumătate a carierei sale Heliade a respectat cursul evolutiv al mentalităţii noui artistico-culturale şi păstrând măsura aduce contribuţii sănătoase gramaticei şi filologiei româneşti.

Entusiasmul însă îl stăpâneşte, elementul popular îi pare încăpăţânat şi-l neglijează aşa că „în a doua jumătate a carierei sale este în perpetuă contrazicere cu trecutul şi exemplul şi autoritatea marelui bărbat deteră mai târziu un fel de sancţiune temporară teoriilor celor mai paradoxale". 1)

Atât din notiţele biografice cât şi din studiile asupra activităţii culturale desfăşurate multilateral de Heliade aflăm acelaş şi acelaş lucru. Dorinţa lui de a-şi cultiva neamul prin instituţii, iniţiative şi producţii asemănătoare celor din Apus luând ca model latinitatea cea mai apropiată: Italia.

La 1827 întemeiază „Societatea literară (literală cum îi zicea el) căreia îi alcătueşte el însuşi statutele făgăduind întemeiarea unui teatru naţional, apariţia de ziare în limba română „încurajarea spre traducţiuni în limba patriei" şi publicarea lor.

Şi intradevăr gândurile lui prind viaţă. La 8 Aprilie 1829 apare **„Curierul Românesc"** gazetă administrativă, comercială şi literală —o vreme, — mai apoi, numai politică, comercială primind în urmă un **„Addaos litera"** pentru „tălmăciri alese".

Suplimentul apăru puţină vreme, spre a reînvia la 1836 prin **„Curierul de Ambe-sexe"** unde pe lângă penele scriitorilor bătrâni ori mai tineri ai epocei, Heliade îşi expunea principiile de etalienizare a limbei româneşti. Şi spre a le exemplifica, scria şi publica poesii în acest mod ticluite. Nu lipseau nici dările de seamă asupra representaţiilor date de o asociaţie nouă care a luat numele de **„Societatea filarmonică"** în 1833. Vechea „societate literală" se desfiinţase prin 1830.

„Filarmonica" nu s'a mărginit însă numai la asociaţia propriu zisă ci şi pentru a recruta elementele trebuincioase teatrului, a avut o şcoală de muzică, de declamaţie şi de literatură. Direcţia ei o avea Heliade care ţinea cursuri de literatură, estetică şi istorie literară şi „o prea scurtă istorie a literaturii naţiilor celor mai însemnate" din care nu a lipsit istoria literaturii italiene pe care o cunoştea nu numai el ci şi prietenul său C. Aristia, profesorul de mimică şi declamaţie.

Teatrul Naţional care dă la 29 August 1834 o representaţie de deschidere şi care în 1835 are şi o **„Gazetă a Teatrului Naţional"**, nu e de ajuns pentru un bun iniţiator cum era Heliade şi în acelaş an (1835) ia fiinţă „o şcoală publică de muzică vocală şi instrumentală care după un an presintă **Semiramida lui Rossini**, urmând a juca apoi vodeviluri fără însemnătate". 2)

Văzând că după trei ani de frământări grele, intenţiile întemeetorilor Societăţii filarmonice nu mai sunt aceleaşi şi că apelurile lui prin care recomanda drama şi tragedia potrivite cu sufletul Românului, nu au răsunet, — sub presiunea celor cari căutau să pună cât mai mult în umbră teatrul românesc, (lucru care se amesteca pe deoparte Domnul, Alexandru Ghica, pe de alta Ocârmuirea rusă) — Heliade împreună cu amicul său Câmpineanu „puse la cale înfiinţarea unei nouă grupări alături de **Filarmonică**, grupare care avea să fie ca o **stângă în generala adunare**" 3). Dar în 1837 îşi dau amândouă sfârşitul cu toate încercările lui Aristia de a continua activitatea părăsită de ceilalţi, reprezentând cu elevii săi în acest an, pe **Saul al lui Alfieri**, tradus de dânsul).

1) Şeineanu: Istoria filologiei române ed. II. 1895 pag. 150.
2) O. Densuşianu: Ist. lit. rom. mod. Vol. II pag. 124.
3) Ibidem op. cit. pag. 131.

După ce se întoarce din Parisul unde se exilase spre a face propagandă la Paris, reluându-şi activitatea literară alături de cea politică, „când la 1866 se întemee societatea academică, devenită mai târziu „Academia Română", dânsul fu printre membrii ei fondatori şi fu ales preşedinte al ei, dar mai pe urmă se înstrăină de ea, fiindcă nu reuşise să-şi impună principiile sale în materie de reformă a limbei". 4).

Păcatul cel mare al lui Heliade — omul dornic de a cultiva cu orice preţ a fost, că obsedat prea mult de fondul scrierilor în loc de o formă desăvârşită, prefera forma subjugată celui dintâiu. In felul acesta şi prin impersionabilitatea lui momentană se explică stăruinţa lui asupra unui izvor nesecat de inovaţii în urma lecturilor proaspete, veşnic schimbătoare.

Fermecat de archaismul limbei bisericeşti, pe care o întâlnise în vechile cărţi reiligoase, întrebuinţează o vreme stilul biblic în proza pe care o scrie. Cunoscând cele două limbi clasice: greaca — de unde şi-a luat şi numele de Heliade — şi latina, dă sfaturi şi-şi judecă pe contemporani prin prisma de vedere a culturei clasice. Când nu mai scrie versuri originale, traduce şi imită melancolia lui **Lamartine.**

Şi Heliade nu s'a oprit aci. Cu toate că a scris sub influenţa romanticilor francezi, în teoriile lui linguistice şi-a exprimat simpatia pentru ceeace era italian şi multe din neologismele italiene s'au alăturat de cele franceze, pe cari a căutat să le condamne.

El credea că nu trebue să se scrie **romansuri**, căci e prea franţuzeşte, ci romanţ, iar în loc de **curaj**, să se scrie curagiu, căci e mai românesc, (cuvântul acesta ne amintea pe cel italian).

Activitatea lui literară e oglinda concluziilor filologice, totuşi o trecem în revistă în primul loc.

Când scapă de fabulele inspirate de animozităţi şi necazuri personale, ori de influenţele biblice şi trece la încercări de alt ordin năzuind să dea un ciclu de patru volume şi anume: **Biblicele, Evangelicele, Omul social** şi **Omul individual** — şi ajunge la versurile cu subiecte patriotice, adică la cele în care ţinteşte să descrie **Omul social**, — entuziasmat de epopeea italiană şi în special de farmecul dantesc, scrie şi el... epopei româneşti.

Dacă fondul nu poate susţine figura eroică a lui Mihaiu Viteazul, ale cărui vitejii i-au inspirat **Mihaida**, limba împestriţată de neologisme dragi lui Heliade, strică tot farmecul intenţiei lui de a-l face pe marele erou, să apară într'un moment, ca prin minune, din dosul unei uşi care după ce propasă, aruncă repede,

cchire aquilee

Şi pasă drept la jeţul ce stă 'naintea Crucii.

...şi pe care arătându-l înalt la stat, nobil şi cu **un port de majestate**, îl descrie în amănunţimi... latine, neuitând să spună că pe lângă **nasul roman**, mai are şi:

.....O buză pacifică ridentă
O barbă marţială, un piept ce sparge soorta
C'o tare pacienţă şi braţe musculoase...

Odată epopeea originală scrisă, se simţea nevoia tălmăcirii în româneşte a epopeelor străine. Crezându-se în stare să redea în româneşte pe marele **Dante Alighieri**, despre care în cursul său de poezie, spune că: **„încă din anul 1842. încercând a-i studia vieaţa, vede că scriind o pagină, două. îşi scrie vieaţa lui proprie şi are aceleaşi aventuri ale inimei şi ale sufletului"** — traduce **Infernul.**

Cât adevăr e în această puţin modestă mărturisire, poate fi şi sinceritate, însă cât era de mare depărtarea între el şi Dante, ne-o dovedeşte faptul că Heliade se află (în traducerea lui), cu adevărat:

...într'o selbă obscură
Căci calea directă *era pierdută*
Nu e d'a spune cât era de dură
Astă selbă silvestră *aspră şi* foarte
Căci şi în cuget reînnoie frica

Dante însă ar fi fost un model insuficient de ceace putea el să facă pentru binele poeziei româneşti şi mai traduce în plus cântul VII din **Gerusalemme liberata** al lui **Tasso** şi cânturile IV şi VI din **Orlando furioso**, al lui **Ariosto.**

Exagerarea capătă frâu liber. Cel dintâi om din **„Biblice"**, îşi plânge singurătatea în aşteptarea Evei, într'un stil îngrozitor, căci neavând sie semene:

...Om şi n'are samă **ca leul o** lionă.

Introduce în poezie termeni ştiinţifici ca **nave** battele, **aerostate**, etc., şi nemulţumit de felul cum scrisese în prima perioadă a activităţii modifică în 1861, în felul următor, mult cântata **„Cântare a Dimineţii**, pe care cu toţii ne-o amintim din copilăria nevinovată şi senină:

Câtarea dimineţii
Din buze inocente
Cui altui se cuvine
Omnipotente Pater
De quât *tie a dà?*

Cu această mostră de limbă — exemple am putea cita din multe opere ale lui, vroia Heliade să reformeze legile morfologice şi lexicale româneşti.

La început în adevăr, era călăuzit de principiile sănătoase cari au format **baza discuţiilor ce au adus stabilirea legilor ortografice ale Academiei.**

El îşi dădea seamă că scrierea etimologică slăvită de discipolii **Şcoalei ardelene**, nu era pentru poporul care nu ştia decât româneşte şi luând ca pildă **duhul italienesc**, susţinea sus şi tare că trebue să scrim aşa cum pronunţăm: **„când scriem pentru cei cari trăesc, iar nu pentru cei morţi".**

Mai era pentru rumânirea neologismelor luate de unde trebue, ci şi cum trebue, nu numai din latină ci şi din celelalte limbi surori şi înfăţişate în haine româneşti.

Dacă ar fi înţeles însă, că noi am împrumutat şi din alte limbi nesurori şi că împreujrările ne sileau să mai împrumutăm multe, fără putinţă de înlocuire, nu şi-ar fi uitat sfaturile şi n'ar fi pornit pe calea greşită cu atâta neînţelegere de ceeace era în juru-i.

Din gramatica lui însă, rămâne ceva demn de luat în seamă:

„Eliad face o bună limbă modernă, în stare să exprime orice idei abstracte" şi pentru aceasta — „pe Greci i-a lăsat cu totul, la Francezi caută fără a veni încărcat de la dânşii, însă mai mult folos înţelege să tragă de la Italieni, a cărora limbă a învăţase singur ca şi franceza, cu stăruinţă şi minunatul lui talent de autodidact" 5).

4) Ibidem, op. cit. pag. 138.
5) N. Iorga: Ist. lit. rom. in sec. XIX vol. I pag. 72.

Dacă zice **dictioner, bagatel, oraclu, familier,** el scrie: **a compune, a traduce, puntuaţie, a pronunţia, defet, chiar (clar).** Ba de la italieni ia câteceva şi în ortoepie, — ca pluralul femeesc al declinărei I-a în **i**, pe care-l preferă celui în **e** — şi în ortografie, îndoind consoana la compusele cu prepoziţii, ca în **addaus**; tot de hatârul bunei surori italiene, el reduce la un singur **i**, finalul articulat al pluralului cazurilor drepte şi de la declinaţia II: **fraţi, Romani,** nu **fraţii** şi **Romanii.** El întrebuinţează **c** şi **g** dulce la transcrierea numelor romane şi în loc de Giţeron şi Virghilie, el ştie de Virghilie şi Ciceron. Tot el scrie cel dintâiu, la 1822: **comfuzie** 6).

Fără îndoială că această finală, care se păstrează şi astăzi e mult mai frumoasă decât latinul **io**; francezul **ion**; italianul **ione** sau derivatul vechiu românesc **uine,** care pe vremuri când era precedat de un **c,** era un adevărat deliciu de „ciunănaială".

Nu-l putem condamna pe Heliade, câtă vreme ne-a lăsat şi lucruri bune, căci schimbarea lui **e** un fenomen natural pentru temperamentul său şi pentru frământările vremei.

După apariţia lui **Grigore Alexandrescu,** stăpân pe vers, atât din punct de vedere al fondului cât şi în privinţa felului cum ştia să plasticizeze ideile sale într'o formă corectă, după apariţiile epice ale lui **Negrutzi** şi dibuirile altor poeţi mai mărunţi ca **Cesar Boliac, Rosetti** şi popularul versificator **Anton Pan,** Heliade care mai continuă să scrie de istov, e un scriitor bătrân, faţă de noua literatură pe care n'o mai poate domina.

Când versuri în genul acestora:

O belă *eşti* dilectă
Şi capeliera-*ţi blondă*
Figura *ta* selectă
Ţi-amantă *ţi-o* circondă

erau considerate ca elucubraţii cu care nu mai putea rezista nouei generaţii; când încercările de sonete în genul celor ale lui Petrarca, însă fără îndoială mai puţin armonioase şi mai artificiale decât ale autorului italian şi chiar decât ale lui Asachi, nu-i reuşiau; când încercările de traduceri pentru Teatrul Naţional din Bucureşti, se dovediau slabe, — Heliade Rădulescu se precipită cu o pornire bolnavă pe ogorul filologiei sau mai bine zis pe terenul ţelinos al gramaticei comparate între limba română şi cea italiană.

Incă din 1839 vedem cum Heliade încerca să-şi convingă cetitorii „Curierului românesc", despre motivele încercărilor sale reformatoare, căci îl vedem publicând în No. 53 al gazetei din acel an, un dialog între un ţăran român şi altul italian, dialog în care se agită ideea identităţii celor două limbi romanice.

La 1841, publică cele două părţi ale Paralelismului româno-italian, adică **„Paralismu între dialectele românu şi italianu"** şi **Paralelismu între limba română şi italiană,** cum şi o prescurtare de gramatică a limbei romano-italiene, în care îşi desvoltă idei pe care le avea de mult în minte şi pe care le expusese cu rezerve înainte. 7).

In tot restul vieţii sale literare de la 1847 încolo, Heliade se pierde în contraziceri, fie în încercările filologice gramaticale, fie în critică şi aceasta numai din lipsa de obiectivitate şi a prea multului subiectivism care l-a însoţit şi l-a ispitit pretutindeni.

Dacă i-a lipsit şi putinţa de înlăturare a personalităţii sale pătimaşe şi adâncimea cunoştineţlor cari sunt calităţile de căpetenie cerute unui om de ştiinţă şi unui estet, nu i-a lipsit îndrăsneala şi puterea de muncă trebuincioase corifeului cultural. Prin el şi cu ajutorul altor traducători şi admiratori ai culturei italiene, s'a săvârşit mult în făgaşul nostru cultural şi multe greşeli îi vor fi iertate, pentru ce a început el şi alţii au desăvârşit.

CONSTANT. C. CRISTEA.

6) Ibidem op. cit.
7) Detalii şi cercetări amănunţite se găsesc în Ist. lit. mod. II. pag. 177—181 a d-lui Ovid Densuşianu.

Cărţi şi Reviste

ANITA BELCIUGAŢEANU: CURS DI ISTORIE A LITERATURII ITALIENE. Editura literară a Casei Şcoalelor, Bucureşti 1923.

Incercarea d-nei Anita Belciugăţeanu de a prezenta publicului mare o istorie a literaturii italiene a fost încoronată de succes. Nu ştiu dacă editura va şti să o facă să pătrundă în preferinţa publicului cititor, spre a dă cărţii un binemeritat succes de librărie, dar succesul ei rămâne în mintea celor puţini, a acelora care se interesează de frumuseţile operilor scrise în armonica „dulcelui stil nou".

Rezultată din cursul general de istorie a literaturii italiene, ţinut la seminarul de literatură italiană de la Facultatea de Litere din Bucureşti, lucrarea d-nei Belciugăţeanu este călăuzită după un criteriu îndoit: *istoric*, prin cercetarea vieţii şi stabilirea caracterului spiritual al scriitorului comentat; *estetic*, prin cercetarea, ierarhizarea şi clasificarea frumosului constatat în operă. După stabilirea începuturilor, după perioada înegurată pe care orice literatură o are la originea ei, d-na Belciugăţeanu precizează primele manifestări literare, rezultate din documentele sec. XII şi XIII sau din activitatea şcoalei poetice siciliene, din care înflori, la Palermo o poezie cu influenţe provenţale, dar care avea să fixeze mai târziu (prin Guinicelli şi Cavalcanti) „il dolce stil nuovo" pecetluit pentru totdeauna în opera florentinului *Dante Alighieri*, ce deschide seria poeţilor din perioada toscană: *Petrarca* şi *Giovanni Bocaccio*. De aci, drumul, evoluţia firească aliteraturii, este cunoscut: Renaşterea, cu scriitorii umanişti şi Academiile din Florenţa; perioada clasică, ilustrată prin *Niccolo Machiavelli*, „Orlando furioso" şi „Gerusalemme liberata". După „decadenţa" din sec. XVII, în care totuşi numărăm „Secchia rapita" a lui *Tassoni*, „reînoirea începe cu *Goldoni* şi *Alfieri* şi continuă în sec. XIX, al romantismului, la începutul căruia ni se pregătesc doi scriitori de o valoare universală: *Manzoni* şi *Leonardi*. Caracteristica spirituală a poetului din urmă, d-na Belciugăţeanu o face numai în câteva rânduri:

„Leopardi marchează sfârşitul perioadei în care metafizica, în luptă cu teologia, se istovise în încercarea ei de conciliere. Multiplicitatea sistemelor filosofice ajunse să micşoreze încrederea chiar în ştiinţa ea însăşi.

„Se născu un nou scepticism care nu mai ataca numai religia şi metafizica, ci însăşi raţiunea. Filosofia istoriei, a religiei, a umanităţii şi a dreptului avea înfăţişarea unei construcţii poetice. Teoria progresului în evoluţia sa, părea ceva fantastic. Acordul dintre elementele noui şi cele vechi părea ceva tolerat în mod temporar ca o necesitate politică, însă în fond părea o slăbiciune morală. Incepu rebeliunea. Credinţa în filosofie se slăbi, reapăru misterul nepătruns al lucrurilor. Ecoul acestui mister a fost Giacomo Leopardi al cărui scepticism anunţă distrugerea acestei lumi teologico-metafizice şi inaugurează domeniul realităţii, a individualismului, a lumei interioare, al analizei".

In perioada mai nouă (după Risorgimentul din 1870) sunt studiaţi: *Carducci, Giovanni Pascoli* şi *D'Annunzio*. Este interesant că la sfârşitul volumului sunt amintite şi caracterizate toate curentelee noui în artă, poesie, teatru şi roman.

Astfel cum e alcătuită, lucrarea d-nei Belciugăţeanu constitue una din cele dintâi şi din cele mai bune istorii a literaturii italiene în limba noastră. Departe de a fi numai la îndemâna studenţilor dela Litere, cartea poate fi accesibilă publicului mare prin calităţile pe care le posedă: claritate de expunere, stil vioiu, bogăţie de informaţiuni şi juste caracterizări. O recomandăm cu plăcere cititorilor noştri, având credinţa că vor găsi în cartea d-nei Belciugăţeanu cel mai nimerit „îndreptar" pentru a putea pătrunde în domeniul atât de vast, şi din păcate atât de necunoscut la noi, al literaturii italiene.

* * *

LA REVUE DE FRANCE (1 Mart) se remarcă prin partea dela urmă, a articolelor asupra literaturilor streine. Astfel *Adrienne Lautère* caracterizează mişcarea literară a Olandei de astăzi, cu specială privire asupra romancierilor ei.

Dela 1880, dela adevărata „renaştere" a stilului, literatura olandeză nu mai cunoaşte şcoli literare, sau cum le-am numi mai apropiat de moravurile noastre „bisericuţe literare"; cunoaşte însă oarecari curente, după interesele formulelor estetice. Unul dintre curente, poate cel mai principal, fu grupat în jurul revistei „Le nouveau Guide" dintre scriitorii căreia amintim în primul rând pe *Querido*, autorul romanelor „Marche de la vie" şi „Douleur humaine". Un succes mai imediat are cu „le Jourdin", operă magistrală în care întâlnim caractere de înaltă epopee populară. Ceeace face Querido din acest roman, a făcut Zola din „La bête humaine", numai că la scriitorul olandez realismul capătă, prin atmosfera întunecată a nordului, o mai pronunţată nuanţă mistică. „Jourdain" al lui Querido aduce pe scenă un beţiv, cu sufletul degenerat, care trece prin toate fazele viţiului până ce ajunge la încercarea de asasinat. Dintre aceşti oameni umiliţi şi păcătoşi, trăiţi în cea mai adâncă promiscuitate bestială, totdeauna în căpcana instinctului, Querido a ştiut să creieze femeia din popor, energică, răbdătoare şi devotată până la sacrificiu.

Romancier psiholog, Querido nu dă romanului său o notă generală deprimantă; el este un optimist iluminat de dragostea celor mulţi şi răi. Dacă în romanul „le Jourdain" Queride n'a ajuns pe Zola în strălucita descripţie a naturii, din „La Terre" de pildă, vedem însă că dă mai multă amplorare analizei psihologice: „Jeveux atteindre la hauteur d'un Zola, mais d'une toute autre manière", declara într'un interview Israël Querido. Şi a atins-o, consecvent manierei sale.

Romancieri reprezentativi ai Olandei mai sunt *Ina Boudier Bakker* (în „Petit miroir"), *Tap Naeff* (în „Devant la porte")) care pune problema desrădăcinării provinciale către mirajul marelor oraşe, a tumultului, a vieţii sedentare aristocratice. Moda romanelor coloniale, fixată tot mai mult în mişcarea literară franceză, face adepţi în Olanda, iarăşi o ţară a coloniilor. *Augusta de Witt* în „La déesse qui attend", „Orphée dans le dessa" sau „La veillée près dupont" pune în discuţie veşnicul conflict dintre rasa albă şi rasa neagră, cu o imparţialitate care face din romanele ei adevărate opere de artă.

Literatura actuală a Olandei numără opere în stare să treacă toate hotarele. Şi e rău faptul că la noi nu se organizează un serviciu al „traducerii" care să dea în româneşte tot ce e mai bun din literaturile streine.

G. B.

BIBLIOGRAFIE

In editura *„Cultura naţională*:

Amintiri din copilărie de *Ion Creangă*.

Diavolul şchiop de *Lesage*—în româneşte de Despina Sadoveanu;

Scrisori bănăţene de *Cora Irineu*;

Lângă pământ de *Adrian Maniu*;

Clujul de *Victor Lazăr*;

Drumul cu plopi de *Cezar Petrescu*;

Un om sfârşit de *Giovani Papini*, în româneşte de Gh. Călinescu;

Sociologie de *Emil Durkheim*;

Republica cehoslovacă, de *I. St. Ioachimescu* şi *A. Kudrnac*.

Memoriale de *Vasile Pârvan*.

Luchian de *Virgil Cioflec*.

In editura „Cartea românească": Şoimii de *M. Sadoveanu* ediţia V.

SAMPANIA
VERY DRY
RHEIN
RHEIN EXTRA

CELE MAI BUNE
RHEIN & Cie
VINURI
CABINET
LEANCA
NEGRU
ALB

CITIŢI
Cuvântul Liber
Numărul 8
viguroasă revistă
politică şi culturală
scrisă de cei mai
apreciaţi publicişti
:: independenţi ::
Exemplarul 5 Lei

ÎNSEMNĂRI

Un mistic: Nicolae Rainov

Cu totul aparte stă în tânăra literatură bulgară, Nicolae Rainov. Poet, filozof, critic literar, artist-decorator şi pictor talentat, el rupe firul tradiţiei în creaţiunea naţională şi se afundă, îndrăzneţ şi pătimaş, în propria sa sensibilitate. Din adâncurile ei scoate lumile trecute ce nu s'au stins fără să fi lăsat urme şi eredităţi. Acest trecut pluteste nu în imagini vii în sensibilitatea lui, ci în trăiri sentimentale, ca şuvoaie subterane. Poate de aici, din izbirea unor sentimente, ce-i leagă sufletul cu trecutul nemuritor, şi din năvala inevitabilă de impresii din prezent, a ieşit o vedenie filozofică ce nu-l reţine cu creaţie în marginile zilei de azi şi în graniţile geografice ale patriei sale, ci-l duce peste mări şi ţări, peste limitele vremii în care trăeşte.

Sunt două feluri de mistici: cei religioşi şi cei romantici. Misticii religioşi îşi adaptează vieaţa sufletească la o ideie sau la o imagine care le stăpâneşte simţirea şi imaginaţia. E aşa zisul monoidesmul religios, când conştiinţa e cucerită şi dominată de o singură ideie, de o singură imaginaţie. Eroii religioşi nasc din aceste stări sufleteşti. Le trebuie o cât de mic suflu al realităţii ca să devină activi ca Ignatie de Loyola. Fără acest suflu ei rămân îngropaţi în umbrele largi şi adânci ale mânăstirilor şi sihăstriilor. Misticii romantici, din potrivă, caută adevărurile eterne, ne supuse clarificărilor ştiinţifice, prinse intuitiv şi răsfrânse într'o lumină paşnică în încăperile misterioase ale conştiinţei omeneşti. Prezentul şi trecutul, rămânând două categorii pur intelectuale, se contopesc în simţirea lor şi formează o suprafaţă, sub care zac eternele adevăruri ale sufletului omenesc.

Rainov e din aceştia. La el pământul şi oamenii se afundă în straşnice întunecimi, unde sufletul din neînţeleasa lui lumină revarsă scântei şi lămuriri. Totul la el e altfel de cât vede şi altceva decât ceiace se spune. Adevărul niciodată nu se înţelege, în totdeauna se simte, şi nu cu o sensibilitate lucidificată de intelect şi experienţă, ci iluminată de o divinitate capricioasă şi bună, care e întotdeauna în noi. Patima bărbătească la el nu e un chin al instinctului, ci un dor de a găsi femeia, ca un liman pentru o căutare, ca melodia unui cântec, ca o născătoare de lumini, ca un sâmbure ce fertilizează o creaţie. Patima spre ea — e dorul sublim al bărbatului de-a-şi înfăptui soarta cea mai aleasă, unică şi nerepeţită în trăirea lui pe pământ...

Nicolae Rainov

Literatura bulgară e legendară când cântă şi reînvieazà un trecut — reprezentant al ei e Vazov; mai e lirică, în obişnuitul înţeles al acestui cuvânt — şi lirica, adâncă desperată, ucigător de dureroasă a poetului Iavorov se poate asemăna cu plângerile lui Musset, cu deznădejdea acră a lui Baudelaire; Pencio Slavcicov e poetul filozof. Numai Nicolae Rainov prin creaţia lui mistico-romantică, iluminând din neguri înţelesurile ascunse, simbolizate, etern plutitoare între realitate şi vis, a devenit un poet scriitor cu un interes veşnic şi universal.

* * *

E nascut într'un sat din jud. Târnova, în nordul Bulgariei, unnde mirajurile de stepă din luna Iulie i-au turburat senzaţiile optice şi l-au ademenit spre călătorii în trecut şi în larg, în căutarea luminilor nerăsfrânse. E de 36 de ani. A învăţat la Seminarul din Sofia şi la Academia de Arte. A călătorit vreme îndelungată prin Siria şi Palestina, Egipet şi Sahara. E de o productivitate neîntrecută, şi evoluţia cantitativă nu întuneca talentul ce din ce în ce se superiorizează şi se subtilizează. A început cu versuri, tipărite în revistele de elită, prin 1904, dar apariţia „Legendelor bogomilice" îl face cunoscut şi-l impune ca un scriitor de frunte. Apar rând pe rând, prezentând un interes din ce în ce mai mare: „Viziuni din vechea Bulgarie", „Carte despre ţari". E un monument al literaturii bulgare. Nu le descrie vieaţa văzută, căci nu-l interesează faptele vizibile şi istoriceşte explicabile. In fiecare suflet, Rainov descopere fatalitatea ce-l stăpâneşte, divinitatea ce-l mântuie şi-l înalţă. „Candelabrul sufletului" e o simbolizare a forţelor nobile, deşi aparent covârşite, care la urma urmelor întotdeauna biruiesc fatalităţile aparent triumfătoare, chiar atunci când pentru întreţinerea nestinsei lumini sufleteşti — ca un candelabru mistic — se pune în risc existenţa fizică a vieţii omului. Candelabrul sufletului simbolizează razele Adevărurilor veşnice. A îmbucurat pe toţi apariţia povestirilor exotice: „Povestiri solare". Cu această carte literatura bulgară se îmbogăţeşte cu un gen de literatură, care face glorie multor literaturi europene. Sunt poeme. Dar poemele lui Multatuli, lui Baudelaire, lui Pierre Louis, lui Wilde, lui Cazimir Tetmeier, un mare scriitor polonez contimporan, lui Peter Altenberg, lui Tagore, au redus poemul până la vre-o 30 de rânduri de tipar. Cum poţi cuprinde în ele poemul larg, cu multe umbre ale veacurilor trecute? Rainov reînvie poemul antic, care înlocueşte nuvela, revărsând în ea lirica personal-mistică, făcând din obiectul povestirii sale un prilej de revelaţii sufleteşti. Aceste poeme ale lui Rainov cuprind ceiace e veşnic omenesc, ceiace nu se pierde în bucuriile meschine ale omului de rând, nici nu se fărâmiţează în creaţia măruntă şi grabnică ale scriitorului cu „teze" şi cu „idei speciale". Aceste poeme sunt concepute în Palestina, Egipet şi Arabia şi sunt scrise în forma anticelor creaţii ebraice. O carte de balade exotice e: „Ochii Arabiei". Autorul numeşte baladele sale „balade de vis". Sunt trei la număr, şi are într'adevăr ceva ireal, lupta ce se încinge, aparent paşnică între sufletul Răsăritului şi sufletul Apusului. Un cântăreţ caută şi găseşte linişte printre nisipurile pustiului arab, dar fiul apusului european se afundă într'o luptă, luptă între simţire a lui şi ceiace pluteşte în conştiinţa oamenilor şi a întinderilor pustiului. Vieaţa se transformă într'un vis, şi numai bătaia inimei, îţi dă senzaţia, într'o tresărire din somn, că eşti aproape, dar nu ai intrat în moarte. Cu aceleaşi simţiri îmbătătoare e plină cartea: „Intre pustiu şi viaţă". „Cartea eregelor" e poate cartea despre enigmele noastre faţă de femeie şi a femeilor faţă de noi. Ca scriitor-critic, Rainov a scris o lucrare capitala: „Arta de răsărit şi cea de apus". A tradus: „Elogium stultitiae" de Erasm de Rotterdam, „Peştera Nimfelor" de Porfirius „Basilie şi Sofia" de Paul Adan, „Casa şi lumină" de R. Tagore.

„Am învăţat" scrie Nicolae Rainov pentru sine „filozofia, dar am terminat arta decorativă şi grafică; mă hotărâsem să mă fac călugăr, dar m'am însurat, am iubit pe oameni, dar ei m'au urât; duşmanii mei sunt aceia, căror a le-am făcut numai bine; sunt de 30 de ani (acum Rainov e de 36) dar par moşneag; credeam că misiunea mea e să citesc, dar am fost silit să scriu. Cea mai mare mulţumire a mea o datoresc seminarului, unde m'au învăţat să cuget, să tac, să citesc, să contemplez, şi să caut ceva mai presus de om... Multe nevoi şi sărăcii am îndurat, pentru care mă bucur: am început de atunci să caut sprijin numai în mine însumi, şi nu m'am vândut nimănui. Am umblat mult prin ţara mea, prin toată Bulgaria, ca să învăţ limba: mi-era ruşine, că nu-mi cunosc limba, ci trebuie să mă slujesc cu cuvinte străine. Am fost la răsărit, de unde am adus caiete întregi cu amintiri. Am căutat urmele pierdutelor mişcări sufleteşti, am întâlnit oameni scumpi, despre cari nu îndrăznesc să vorbesc, am văzut lucruri, pentru cari n'am pană. Am trăit felurit. Am învăţat multe limbi, îmi trebuia multe ştiinţe. Când îmi scoteam impresiile la lumină — le dădeam altora: aşa au apărut una câte una cărţile mele. In multe din ele se găsesc mărturisiri: cine ştie să le citească, mă va putea vedea cum sunt şi cum am fost". Una din ideile fundamentale ale lui Rainov e că iubirea şi moartea sunt nedespărţite.

Prin Rainov creaţiunea bulgară ese din graniţele Bulgariei şi pătrunde în omenirea largă. Spărgând limitele prezentului, se revarsă în nemurire. E tradus în mai multe limbi europene.

G. M. IVANOV

Pentru un mare scriitor

Ultimul număr din „Les Nouvelles Littéraires" publică acest fulgerător apel al scriitorului Jean Cassou care cere ca toţi intelectualii francezi să se unească şi să protesteze împotriva samavolniciei actualului guvern spaniol:

„Marele scriitor spaniol Miguel de Unamuno, vice-rector şi decanul universităţii din Salamanca, a fost suspendat din funcţiile sale şi depărtat într'o insuliţă din Canarii în urma dispoziţiei dictaturei militare. Ceeace guvernul Ţarilor n'a îndrăznit nici odată împotriva lui Tolstoi, generalul Primo de Rivera face acum. S'ar putea, într'adevăr, evoca Tolstoi îmbătrânind în faţa atitutinei lui Miguel de Unamuno, această autoritate morală, această înfăţişare de patriarh şi de profet care judecă pe oameni şi pe regi şi se simte demn să poarte în concertul intelectual european cuvântul Spaniei. Unamuno incarna Spania cu trecutul şi aspiraţiile sale. Cele câteva pagini pe care le cunoaştem în Franţa sunt de ajuns să poată dovedi cu câtă arzătoare grije pornise în căutarea Spaniei şi cu câtă frumoasă mândrie putea afirma că a găsit-o în el. Un om atât de reprezentativ, atât de aproape de statuă şi legendă putea să pară invulnerabil.

Dar ceeace trebue să reţinem, oricare ar fi talentul de umorist al acestui războinic, este că viaţa intelectuală a Spaniei e ameninţată să fie cu desăvârşire înnăbuşită. *Ateneo* a fost închis de curând. *Ateneo* este o reuniune din Madrid de care e legată întreaga istorie literară a Spaniei din ultimul veac, o instituţie, cu care noi n'avem nimic s'o putem asemui. *Ateneo* nu se mărginea să adune în bibliotecile sale şi în saloanele lui de lectură şi conversaţie tot ce are Madridul ca profesori, scriitori, ziarişti... etc. Era o persoană morală care îşi dedea avizul de fiecare dată când o chestiune socială ori politică venea în discuţie şi ale cărei manifestaţii aveau o influenţă reală asupra vieţii naţiunii. Se încearcă dispariţia întregii activităţi literare şi spirituale a unui popor şi în acelaş timp e condamnată la surghiun şi mizerie una din cele mai de seamă figuri ale Europei de azi.

Revăd piaţa largă şi barocă a Salamanchei. Revăd zidurile Universităţii, una din cele mai vechi în Occident, precum şi sala joasă şi mică unde profesa odinioară Fray Luis de Leon, unul din cei mai mari poeţi mistici ai Spaniei, emulul sfintei Tereza şi al sfântului Jean de la Croix. Din acest colţ de lume, sălbatic şi trist, un moşneag frumos, ridicând glasul, dojenea pe rege şi chiema toate forţele spirituale răspândite în lume ca să deschidă mormântul lui Don Quichotte.

Intr'o zi pe când se preumbla pe străzile oraşului său, văzu mulţimea ce se înghesuia în jurul unui afiş şi apropiindu-se, despreţuitor, îşi citi osânda. Oraşul întreg a venit să-l aclame la plecare şi un alt om care poartă şi el un nume ilustru, fratele filosofului Ortega y Gasset, a fost şi el arestat pentru că îşi exprimase prea liber indignarea pricinuită de nedreptatea ce se făptuia.

E imposibil ca intelectualii francezi să rămână nesimţitori la apelul confraţilor vecini. I s'a luat, Spaniei, conştiinţa. Au înlănţuit-o.

Noi nu putem uita că dacă fără Franţa lumea ar fi stingheră, nu e mai puţin adevărat că Franţa fără Spania ar fi lipsită de pilda îndrăznelilor şi a entuziasmului pe care totdeauna i-a plăcut să le urmeze, aşa cum ne spune Barres în opera sa.

Urez că într'o nobilă mişcare de solidaritate, scriitorii şi intelectualii francezi vor înmâna, guvernului spaniol, protestul lor şi vor cere imediata liberare a lui Don Miguel de Unamuno, decanul Universităţii din Salamanca, prezidentul ligei spaniole a Dreptului omului, poet şi duhovnic.

Despre Victor Eftimiu

Poetul Guiliot de Saix, cel care a prelucrat în franţuzeşte piesa „Akim" de Victor Eftimiu, scrie în pagina „Analelor", consacrată naţiunilor amice, următorul articol despre prietenul nostru :

Când a apărut la Paris primul mănunchiu de „Contes Roumains" de Victor Eftimiu, Laurent Tailhade a scris :

„Numele lui Victor Eftimiu e din acelea ce se păstrează în amintirea tuturor. Merită să cucerească Franţa prin dreptul poeziei şi al talentului".

Trei culegeri de versuri, şeapte volume de poveşti şi vreo douăzeci de piese alcătuiesc opera acestui scriitor, care, încă de foarte tânăr a cunoscut cele mai strălucite succese. A debutat triumfător în 1911 la teatrul Naţional din Bucureşti cu „Inşir'te Mărgărite" o feerie istorică în care reînvie pe eroii legendelor populare din ţara sa, Făt-Frumos, Smeul Smeilor şi frumoasa Ileana. Jean Richepin care a asistat la o reprezentaţie semnala chiar în „Anale" frumoasa sonoritate latină.

Cocoşul Negru este, într'o formă mai concisă, o operă de aceeaş natură. Mai târziu *Prometeu* reînoi vechiul mit al celui care fură focul. Infăţişând versiunea germană a acestei piese, celebrul dramaturg Hugo von Hofmansthal, scrie :

„Parisul şi Viena au căpătat actori mari din această ţară latină din Orient ; astăzi România ni-l dă pe Victor Eftimiu, poetul reprezentativ al acestui popor în acelaş timp slav şi latin... Opera lui Victor Eftimiu începe să fie tradusă în toate limbile europene şi pregăteşte gloria unui scriitor care, ca nimeni altul, a ştiut să unească armonia, măsura şi graţia latină, strălucitoarei bogăţii a Orientului cu o mie şi una de legende".

Sărutarea lui Don Juan reabilitează pe vestitul amant al celor o mie şi trei femei, înfăţişându-l ca pe o victimă a Inchiziţiei.

Victor Eftimiu

O piesă istorică : *Ringala,* doamna Moldovei ne transportă în vremea primilor călugări cronicari. Drama cu *Napoleon* simbolizează golul ce se face în jurul oamenilor mari ajunşi în declin.

Printre operile mai însemnate, iau locul comediile ca: *Sfârşitul pământului sau sgârcitul risipitor, Inspectorul broaştelor, Ariciul şi Sobolul, Crăciunul lui Osman, Danţul milioanelor* şi tragi-comedii ale vieţii contimporane ca *Ave Maria* (prima piesă cu acţiunea în lumea circurilor, de la *comedia celui care primeşte palme* de Andriew până la *Vrei să te joci cu mine* de Manuel Achard) sau ca *Akim,* tragi comedia pe care am prezentat-o în versiune franceză la teatrul des Mathurins cu concursul trupei cadeţilor.

Akim are o poveste destul de nostimă. După *Cocoşul Negru,* criticii învinuiau pe Eftimiu că rămâne mereu în lumea fanteziei. Atunci scriitorul nostru scrise această dureroasă farsă a cerşetorului ajuns stăpân şi o reprezentă sub numele lui Cekov, (pe atunci foarte puţin cunoscut), la teatrul Comedia pe care îl conducea. A fost un triumf.

Oare cari ziarişti care pretindeau că au văzut piesa aiurea, îşi bătură joc de reprezentaţia românească şi regretară că o asemenea operă a fost montată de un animator de poveşti pentru babe, ca Eftimiu. Acesta după ce şi-a râs în sinea lui asvârli masca... Arată, prin urmare, forţa şi variaţia talentului său scriind o piesă fără banale intrigi de amor, dar din care se desprindea în plin relief un caracter.

De atunci n'a încetat să evolueze şi ultima sa piesă *„Fantoma celei care va veni"* marchează un ciudat efort spre cucerirea puterilor necunoscute.

Numit la treizeci de ani director al teatrului Naţional din Bucureşti şi director general al teatrelor din România, Victor Eftimiu înscrie în repertor pe marii clasici reprezentaţi într'o montare nouă. Molière, mulţumită lui Eftimiu, redobândi marele său succes în România.

Opera lui Victor Eftimiu este de un fermecător idealism. Uneşte indulgenţa cu ironia şi lirismul cel mai eclatant cu un comic incisiv. Am acuma bucuria de a pune la punct o ediţie de noui basme : *„Pe vremea când se potcovea puricii*. Este o feerie prin care trec, străbătând păduri fermecate, feţi frumoşi îmbrăcaţi în clar de lună şi domniţe cu părul muiat în soare. Smei uriaşi şi pitici, zâne care ne fac să iubim flori ce cântă şi ape cu eterne tinereţi.

Ardealul cultural, literar şi artstiic

Literatura care ne lipseste

După şase ani de la unire, e deplin justificată curiozitatea unei priviri asupra stărilor literare din Ardeal. Cu toate că cei şase ani sunt destul de puţin ca să-ţi poată servi cristalurile solide şi pe deplin închegate a unor situaţii lămurite, totuşi e o vreme suficientă ca unele începuturi să încolţească într'o direcţie anumită, indicând scrutătorului contururile viitorului. Şi e cu atât mai legitimă oportunitatea unei aruncături de ochi în laboratorul stărilor noastre literare, cu cât trebue să apară evidentă o schimbare radicală, impusă de roata vremii şi a istoriei aceste argumente puternice făuritoare de directive noi şi de drumuri noi. Căci dacă literatura ardeleană de înainte de unire era fărâmă din procesul istoric ce-l aveam cu stăpânitorii de atunci şi dacă fiecare rând era produsul unor frământări sufleteşti determinate de stările noastre politice şi culturale în cadrele unui stat strein de noi şi în mijlocul unor împrejurări duşmane, — e firesc acum să găsim deosebirea din temelie a noilor produse, ieşite din stări noi de lucruri, din avalanşa de impresiuni necunoscute până acum — tot atâtea determinătoare de alte drumuri.

Inainte de a începe descrierea literaturii noastre din zilele pe cari le trăim mă simt dator să reconstituesc în câteva propoziţii fizonomia pe care o avea scrisul literar până la Unire.

* * *

Nu voiu putea nega, că grosul cărţilor literare ne venea din Regat. Scriitorii consacraţi ai românilor din vechiul regat au pătruns repede în inimile ardelenilor asigurându-şi locuri de frunte la noi.

Citiţi şi gustaţi aşa cum meritau — aceşti scriitori erau podoaba bibliotecilor noastre ardelene precum şi comoara căsuţelor resfirate prin sate şi cătunuri unde un preot, ori un dascăl îşi măcina energie şi suflet în luminarea poporului. Ediţii îngrijite cu gust românesc, cuprins legat de glie, aducător de miresme sănătoase din meleagurile fraţilor de peste munţi, apusuri de soare pictate în strălucire şi în splendoare pe creasta Caraimanului de natura harnică, hanuri în ruină dealungul pustiului Bărăgan — iată ce ne aduceau volumele pe cari le-am îndrăgit şi cari acum nu mai vin... Apoi au răsărit în paginile cărţilor frânturi din viaţa târguşoarelor şi a orăşenilor de dincolo, patimi, svârcoliri şi sbucium ce venea să ne dovedească şi să ne mângâie: viaţa e aceiaşi pretutindeni. Un râs sănătos dela un capăt la altul al Ardealului a stârnit scrisul lui Caragiale care ne-a adus icoane şi chipuri din viaţa burlească a mahalalelor, şi contribuţii neperitoare din pretenţioasele prestaţii politice ale celor mai tipice figuri provinciale de dincolo... Era, cu un cuvânt temeiul cititului la noi tot ce venea de dincolo, unde tiparul era mai la îndemână celor cari scriu şi unde erau nevoiţi să plece de cele mai multe ori şi scriitorii noştrii de aci.

„Dar am avut şi literatura noastră ardeleană, ieşită din sufletele noastre frământate şi sbuciumate mai aprig decât a fraţilor noştrii. Fiecare pagină a cărţilor de aci, era oglindirea credincioasă a unui colţ de viaţă ardeleană, era icoana suferinţelor comune şi era prevestirea timidă dar tot mai trainică a unor vremuri mai bune. Comori de viaţă patriarchală îşi depănau caierul în paginele cărţilor noastre şi sfaturile cuminţi răsăreau între şire propovăduind binele şi frumosul. Pe alocuri se ridicau glasuri vajnice şi neînduplecate de răsvrătire împotriva asupririi, iar alte dăţi clocotea ascuns una dosită după rândurile dese ale scrisului.

Razele căldurii frăţeşti de dincolo, cu scris săltăreţ şi vesel, sglobiu şi alintat de soare, împletită cu paginile noastre necăjite, revoltate şi pline de nădejdi — ne-au dat sufletul pe care l-am avut la Unire, ne-au făcut ceeace suntem. Bibliotecile şcolilor noastre erau adăposturi bune a tuturor scrierilor de acest fel şi nu o biserică din Ardeal găzduia în tinda-i sfinţită cu duh sfânt şi cu lacrimi tot atât de sfinte — dulapuri tixite cu carte şi slovă românească. Duminecă de Duminecă, oameni în straie albe şi cinstite româneşti înconjurau pe Taica Popa, care cu ochelarii pe vârful nasului, cu barba ninsă şi cu mâna tremurândă răvăşia cărţile alegând pentru fiecare om, o carte. Aşa, e de înţeles că în satele noastre ardelene doar beţivii incurabili şi mizerabilii nelipsiţi nici unei turme de oameni — n'aveau hrană sufletească, nu ştiau istorie, nu cunoşteau nimic din viaţa fraţilor de dincolo şi deci n'aveau suflet românesc. Incolo — toţi erau în ceata celor buni. „Asociaţiunea" îşi răspândea an de an broşurile pline cu sfaturi şi scrisuri cuminte punându-şi contribuţia la opera de cultivare a sufletelor.

* * *

Dela Unire încoace, o schimbare uriaşe era de aşteptat, ca ceva firesc şi natural. Sguduirea sufletească a cruntei oprimări din anii războiului, sfărmarea furioasă şi de o energie distrugătoare a lanţurilor robiei noastre ce se perdea în întunericul vremilor trecute şi a suferinţelor înzecite a întregului neam românesc de pretutindeni din ultimii ani ai războiului — erau tot atâtea motive să răscolească din temelii orânduielile noastre literare. Un suflu nou şi puternic, un dor de viaţă românească, o tendinţă de înrodire sufletească trebuia să se resimtă în fiecare slovă scrisă.

Dacă buchia românească a clădit suflete şi a pregătit uriaşul act al unirii tuturor românilor, dacă tot ce am ajuns a fost prin mijlocirea scrisului, dacă ne-am îndrăgit limba ca pe o fermecătoare melodie tot cu ajutorul cărţii trebuia ca tot cu ajutorul ei să ne închegăm, să ne pregătim noua viaţă liberă, vioaie, energică şi sănătoasă. Bibliotecile şcolilor şi a bisericilor noastre trebuiau împrospătate cu ceeace aşteptam să vie, ca fiecare om al satului ardelean să vadă scris frumos ceeace el simte, dar nu o poate spune...

Ce-am avut şi ce avem în loc de asta? Scriitori grupaţi pe partide politice, încasând lunar regulat onorarul de literat al partidului, cu peana înmuiată în venin şi pusă în slujba batjocoririi, defăimării şi infamiei cotidiane. Desbrăcaţi de pulverea aurie a idealului şi purtând pravul ori penele schimbării la suflet şi la faţă — îşi reneagă trecutul lor care e şi al nostru — pentru a se afirma prezentului pe care nu-l cunoaştem şi nu-l vrem aşa cum e. Amăgiţi de chimerele unor cariere revoluţionare, schimbându-şi rolul cu acel al eroilor tragicomici din cărţile lor de altădată, se sustrag dragostii tuturor flămânzilor frumosului pentru a se da cu totul flămânzilor de aur şi deşărtăciune...

Cei cari au rămas credincioşi, nu pot să scrie. N-au mijloace de traiu, n-au mijloace de tipar. Şcolile n-au bani pentru biblioteci, lumea nu citeşte nimic, nimic... Ba da — „oamenii noi" se îngrijesc de mană sufletească. La o şcoală din Ardeal, în biblioteca şcolară am găsit următoarele volume de educaţie a celor mici şi a celor mari: *Bestia mistică — Rasputin, Cumi ubim* de V. Pop, *Mai tare ca iubirea,* de acelaşi, *Educaţia sexelor etc.* tot atâtea tipărituri obscene şi distrugătoare. *Inchipuiţi-vă: la o şcoală primară, la dispoziţia copiilor şi părinţilor.*

* * *

Ne trebue o literatură, cât mai în grabă, cât mai neîntârziat. Ne trebue slovă românească legată de glie, îmbătată de parfumul câmpurilor noastre înflorite, ameţită de înălţimile munţilor noştrii cari să războiesc cu norii. Ne trebue literatura care să ne lege strâns, mai strâns de pământul ăsta frământat în lacrimi şi în sânge şi ne trebue scrisul care să închege, să înrudească sufletele românilor de pretutindeni. Vechile opaiţe trebuesc să apară în forma scrisului! ca să lumineze, să deştepte, să cultive. Dacă neamul e desbinat, sbuciumat de patimi, de lipsuri, de amaruri ca marea de lanţurile lui Xerxes, ne trebue lumina potolită dar trainică a dragostii lăuntrice.

Acei cari stau în amintirea noastră păziţi cu sfinţenie, să continue fără întârziere, iar impresionaţii zilelor mai recente să înceapă fără amânare. O literatură pentru tot românul, un scris sănătos şi îndrăgit al pământului şi al neamului trebue să răsară, să ne scape din mocirlă, să ne cureţe, să ne tămăduiască.

Asta va fi *Literatura care ne trebue, şi care trebue să vie.*

TIBERIU VORNIC

ANUL V. — No. 172

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 23 Martie 1924

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 189[illegible]

Ursarul

Umblase mult prin sate și câinii îi lătrase
Mâncase câte-odată, de multe ori răbdase:
La cârciumi și prin bâlciuri de-un șir întins de ani,
Cântă, jucându-și ursul, pe codri și pe bani,
Bătrân dănțuitorul, bătrân și cântărețul...

Și rareori, de milă, îi răsplătiă drumețul...
Artistu 'n patru labe, maestrul în toiag,
Mergeau, tăcuți și jalnici—pribeag lângă pribeag...
Și obosiți de cale, lăsând în urmă satul,
Pe câmp sau prin frunzișuri dorm unul lângă altul...

Traian Demetrescu

Romain Rolland: „Mahatma Gandhi"

— Ca Tagore și Gandhi, marele scriitor Francez crede că India va regenera viața morală a omenirii —

Din ce în ce se 'nmulțesc, între istorici, gânditori și sociologi, vocile cari se ridică în contra orgoliului exagerat al acestei minuscule peninsule a Asiei, care este Europa. I-se amintește trufașei parvenite, că omenirea datează de cel puțin cinci sute de mii de ani, iar heghemonia Apusului, abia de câteva secole!... Și că nu-i șade bine unui biet meseriaș care a trăit o viață întreagă în sărăcie, să vorbească dela mare înălțime despre rudele și prietenii săi, pe motiv că acum trei săptămâni a câștigat un milion la loterie...

Și pe ce se întemeiază superioritatea Occidentului! In virtutea căror însușiri a smuls el din mâna Orientului bagheta de dirijor a simfoniei culturale a omenirei?...

Doar prin obiectivitatea cunoașterii și prin puterea voinței practice, cari i-au ajutat să înlănțue natura și să aducă viața materială la neauzită perfecțiune... Căci în ascuțimea gândirii abstracte și în noblețea sentimentelor, Răsăritul a rămas neîntrecut... In viața sa morală, Apusul gângurește, când c'un idealism convențional, când cu sinceră umilință, vechile învățături ale Asiei — pe cari le numește divine, fiindcă simte că nu se poate ridica până la dânsele... *Puterea creștinismului stă în respectul sfios pe care-l inspiră celor subjugați animalității, sufletele de elită — desrobite de lanțurile materiei — ale bătrânii culturi orientale...*

Crist nu este doar un fenomen excepțional, ci tipicul reprezentant al unei multi-milenare culturi. Asia produce și astăzi Cristi, care seamănă cu acel de acum două mii de ani, cum seamănă între ei doi frați gemeni...

Pe unul din ei, pe profetul Indiei redeșteptate, *Mohandas Karamchana Gandhi*, ni-l prezintă Romain Rolland — cu acel dar al său de a pătrunde sufletele eroice pe care-i cunoaștem din „Beethowen" și din „Michelangelo"...

Mah'-Atma, — sufletul cel mare, — a numit poporul indian pe conducătorul său — cum este numit în *Upanishade* ființa supremă și acei cari se unesc cu dânsa în comunitatea cunoașterii și a iubirii...

„Ochi negri liniștiți. Un trup sfrijit, o față subtă, și urechi tare depărtate de cap. Poartă o bonetă albă, se'nvălue în pânză albă, groasă și umblă desculț. Se hrănește cu orez și cu fructe. Bea numai apă. Doarme pe pământul gol. Doarme în general puțin și lucrează fără încetare. *Trupul lui parcă nici nu contează.*

La prima întâlnire, nimic în acest om nu-ți atrage atenția, decât „*o expresie de nesfârșită răbdare și iubire*". Pearson, care-l cunoaște în Africa de Sud, în anul 1913, se gândește fără voie la *Francisc de Assisi. E simplu ca un copil;* blând și politicos, chiar și cu adversarii: și *de o sinceritate fără pată.* E atât de modest și de conștiincios, încât pare nehotărît. Nu-și ascunde niciodată cusururile, *nu încheie, compromisuri, nu cunoaște diplomație*, și fuge de orice efect oratoric. Vorbește liniștit și încet, și se adresează mai ales *rațiunii*. Tonul e de o sugestivă onestitate. Gândirea lui *iluminată*, exprimându-se în fraze puternice, convinge. De manifestațiile populare pe cari le deslănțuie prezența lui, se înspăimântă. „Marea mulțime a acelora care-l divinizează, îl face bolnav în propriul înțeles al cuvântului". „Mobocrația" îi repugnă. Se simte bine numai în sânul minorității și fericit numai în singurătate, unde ascultă vocea lină interioară. „*the still small voice*" căreia trebuie să i-se supună..."

„Astfel se înfățișează apostolul, care a deșteptat trei sute de milioane de oameni, care a sguduit imperiul britanic și care în istoria politicei umane din cele din urmă două milenii, a trezit cea mai mare mișcare sufletească".

Ne gândim, firește, că în regiunile acelea, calde și umede, — cele mai bogate de pe glob, — nevoile omului sânt atât de mici iar darnicia naturei atât de mare, încât viciemia și violența găsesc un teren mai puțin prielnic... Hotărâtoare însă este ereditatea multimilenarii culturi, care domolește instinctele, afinează sensibilitatea și stabilește supremația spiritului...

Gandhi s'a născut la 1869 în Porbandar, la golful de Oman, într'un mic stat, pe jumătate independent, îmbogățit de comerțul dintre Aden și Sansibar. Tatăl și bunicul său au fost amândoi prim-miniștri; amândoi au căzut în disgrație din pricina convingerilor lor independente și au trebuit să fugă pentru a scăpa cu viață. Făceau parte din secta Ciainiților, între dogmele cărora una din cele mai însemnate, este *Ahimsa* (A nu face rău, a nu întrebuința forța. — „*Non-violența*". — Unul din cele mai vechi principii ale religiei indiene, reprezentat de Mahavira, întemeetorul Cianismului și de Buddha, dar și de partizanii cultului lui Vishnu). După credința ciainiților nu atât judecata, cât iubirea este drumul care duce la Dumnezeu. Tatăl lui Mohandas Karamhand își cheltuise toată averea în binefaceri și lăsase puțin familiei. Auster religioasa mamă era printre Hinduși o sfântă Elisabeth: postea, dădea pomană și îngrijea pe bolnavi. In casă se citea regulat Ramayana. Prima educație a lui Gandhi fu încredințată unui brachman, care-l făcu să învețe pe de rost poemele lui Vishnu. Mai târziu Gandhi s'a plâns că educația englezească l-a împiedicat să adâncească sanscrita și l-a lipsit de comorile limbii materne. Scrierile sfinte ale Hindușilor le cunoaște, dar Vedele și Upanishadele le poate ceti numai în traducere.

De fapt, Gandhi datorește deopotrivă ambelor culturi: familiei și strămoșilor — înălțimea morală și spiritualismul, instrucției engleze și europene — ceva din limpedea ei virilitate și un spirit realist și practic care surprinde la un oriental. Cum am arătat adesea în scrierile mele, dolicocefalul brun din Spania până în India se caracterizează prin nemulțumirea de realitate și prin refugiarea în lumea spiritului și a imaginațiunii; dolicobondul, din contră, are darul de a înfrumuseța realitatea și a o ridica la rangul de ideal. Ce produs fericit trebue să dea sinteza acestor două firi!...

Că o mare parte din naturile de elită ale umanității, chiar când s'au lepădat de credința în Dumnezeu, datoresc puterile morale ale sufletului lor, influenței seculare a religiunii, mi se pare greu de negat, dar pe de altă parte și religiunea, ce este ea, decât forma poetică în care învățații, gânditorii, oamenii politici de odinioară, îmbrăcau știința minții lor luminate și morala sufletului lor ales?...

Spiritualismul oriental, însă, n'a împiedicat cele trei sute de milioane de indieni să sufere jugul a o sută de mii de englezi. Numai din cultura engleză intelectualii hinduși au putut trage bronzul care să învârtoșească aurul curat și moale al sufletului lor bătrân... Nu este deci o întâmplare, că steagul naționalismului indian a fost ridicat tocmai de aceia cari s'au adăpat mai mult la cultura europeană.

„Incă în anii lui de școală, Gandhi trecu printr'o grea criză religioasă". Din revoltă în contra unui hinduism care degenerase într'o idolatrie, fu cât-va timp ateist — sau își închipui cel puțin că este. Impreună cu câțiva camarazi, comise groaznica nelegiuire de a mânca pe ascuns, carne. Greața și scârba erau aproape să-l omoare: nu mai putea dormi și se simțea ca un ucigaș.

Se căsătorise de copil: logodit la opt ani și însurat la doisprezece, a trăit într'o minunată armonie cu soția lui, care cu neclintită credință și neînfrânt curaj i-a împărtășit toate suferințele luptelor lui politice.

La 19 ani s'a dus în Anglia și s'a înscris la facultatea juridică a universității din Londra. Mama lui nu-l lăsă să plece, decât până nu-l făcu să jure, cum cere religiunea ciainită, să se abție de carne, de vin și de relații sexuale.

In primele luni Gandhi risipi mulți bani și timp ca să devie un gentleman englez; pe urmă, însă, decepționat, își impuse o viață severă și muncă serioasă. Se încântă la cetirea *Baghavad-Gitei* și înțelese că nu-și va găsi mântuirea decât în religia hindușilor. La 1891 se întoarse în India și se stabili ca avocat la Bombay. Dar nu primea decât cauzele pe cari le credea drepte.

Indienii de frunte avură intuiția chemării lui viitoare: „regele neîncoronat" din Bombay: parsul Dadabhai, și profesorul Gokhale, amândoi erau pătrunși de iubire religioasă pentru India. Gokhale, unul din cei mai buni oameni de stat ai patriei sale și unul din primii care căutară să reintroducă o educație indiană. Dadabhai, întemeetorul naționalismului indian. Amândoi, maeștrii ai înțelepciunii și ai blândeții. Dadabhai supraveghiă entusiasmul tineresc al lui Gandhi și-i dădu în anul 1892 prima lecție practică despre întrebuințarea în viața politică a principiului *Ahimsa* — a pasivității eroice, a entusiasmului pasionat al sufletului, *care se opune răului, nu prin rău, ci prin iubire*. In anul 1893 începe activitatea politică a lui Gandhi. Ea se'mparte în două perioade: dela 1893 până la 1914 se exercită în Africa de Sud. De la 1914 în India.

Activitatea de 20 de ani în Sud-Africa este un cânt eroic al sufletului, fără seamăn în vremea noastră, nu numai prin puterea și durata jertfirii de sine, ci și prin victoria care o încununează.

In anii 1891 și 1892 se aflau în Africa de sud, și mai ales în Natal, 150.000 de indieni. Afluența acestui popor străin provocă în populația albă o agitație în contra străinilor. Guvernul o traduse în măsuri aspre. Voi să oprească imigrarea asiaticilor și să expulzeze pe cei cari se aflau deja în țară. Prin persecuții sistematice li se făcu viața imposibilă: prin biruri sdrobitoare, prin înjositoare ordonanțe polițienești, prin ofense publice din cele mai grele și, în curând, și prin distrugeri, jefuiri și linșări, — toate acestea, *sub scutul civilizațiunii albe.*

La 1893 Gandhi fu chemat la Pretoria într'un proces important. Nu știa nimic despre pozițiunea indienilor în Africa. Acest hindu de origine nobilă, care fusese pretutindenea bine primit în Anglia și privia pe albi ca pe prietenii săi, se văzu deodată expulzat din hoteluri și din trenuri, insultat, pălmuit, isbit cu piciorul. S'ar fi întors numai decât în India, dar avea contract cu clientul său pe 12 luni. In aceste 12 luni dobândi stăpânirea de sine. Totuși, după expirarea contractului, era grăbit să părăsească țara, când află, în ultimul moment, că guvernul pregătește o lege, care să răpească indienilor toate libertățile. Indienii din Africa nu erau în stare să lupte, n'aveau nici putere, nici voință, nici credință. Erau demoralizați și fără organizare. Aveau nevoe de un conducător. Gandhi se jertfi și rămase.

Și acum începe lupta eroică a unei conștiințe, în contra puterii statului și a masselor brutale. Mai întâi câștigă cauza juridicește, în fața opiniei publice din Natal și din Londra. Trimite petițiuni c'un număr uriaș de iscălituri, înființează congresul indian din Natal, întemeiază o societate pentru educație indiană. Ceva mai târziu redactează și o gazetă *Indian Opinion*, care apare în limba engleză și în trei limbi indiene. Avea în Iohannisburg o bună clientelă (câștiga 5—6000 pfunzi pe an; mai târziu ajunge să trăiască cu 3 pfunzi pe lună); o părăsește, pentru a se căsători cu sărăcia, ca Francisc de Assisi. Trăește alături de indienii mizeri și persecutați, împărtășește suferințele lor, și le sfințește, prin aceia că le impune legea non-resistenței. In anul 1904 întemeiază în Phönix, lângă Durban, o colonie agricolă, după ideile lui Tolstoi pe care-l admiră și care-l încurajează prin scrisori. Adună acolo pe indieni, le dă pământ și-i obligă la sărăcie, prin jurământ solemn. El însuși nu se dă înapoi dela muncile cele mai ordinare. Aici, în acest loc, poporul tăcut opune ani de zile rezistență. S'a retras din orașe: viața industrială a țării e paralizată. *Este o grevă religioasă de care se frânge orice violență ca puterea Romei imperiale, de credința primilor creștini.* Puțini dintre acești primi creștini însă ar fi dus atât de departe învățătura ertării și a iubirii, încât să alerge în ajutorul persecutorilor

(Continuarea în pagina II-a)

la caz de primejdie. In timpul războiului bur, (1899), în timpul ciumii dela 1904, în timpul răscoalei indigenilor (1908) Gandhi organizează crucea roşie indiană şi un spital indian, şi guvernul îi mulţumeşte în repetate rânduri pentru curajul indienilor în faţa inamicului. Totuşi aceste servicii cavalereşti nu reuşesc să dezarmeze furiosul şovinism. Gadhi e de mai multe ori aruncat în închisoare (şi chiar îndată după ce primise mulţumiri publice pentru serviciile făcute în răsboiul din Natal), *osândit la munca silnică, bătut de mulţimea furioasă* (în anul 1907 chiar de proprii săi compatrioţi, care-i suspectau moderaţia; fireşte, guvernul face tot ce putea ca să-l compromită) *şi odată lăsat ca mort. Nimic nu-i putu clătina credinţa. El deveni mai mare în suferinţă.* In 1908 răspunse partizanilor violenţei în Africa de Sud, printr'o admirabilă cărticică: *Hind Swaray* (Home Rule indian) *evanghelia iubirii eroice.*

Lupta dură 20 de ani şi atinse culmea între 1907 şi 1914. Guvernul sudafrican trecuse în grabă o nouă lege în contra asiaticilor. *Atunci Gandhi organiză non-rezistenţa, în toată amploarea ei.* Indienii, adunaţi la Iohannisburg, în Septembrie 1906, depuseră jurământul solemn al rezistenţii pasive. Asiaticii de toate rasele, religiunile şi castele, bogaţi şi săraci, şi chiar şi chinejii din Africa, se arătară solidari. *Non-rezistenţii fură arestaţi cu miile şi închişi în mine. Dar închisoarea părea că-i atrage.* Gandhi fu de trei ori închis şi pus la un loc cu criminalii ordinari chineji. Se'ntâmplară omoruri şi martirizări. *Mişcarea crescu* şi se întinse în Transvaal. Greve uriaşe, adunări monstre şi un marş în massă al indienilor prin Transvaal, treziră opinia publică în Africa şi în Asia. Revolta cuprinse India, însuşi vice-regele Lordul Harding, o exprimă într'o cuvântare publică. Incăpăţânarea neînfrântă şi puterea magică a „sufletului mare" îşi arătară efectele: *violenţa plecă genunchii în faţa blândeţii eroice.* Generalul Smuts cedă. O comisiune imperială dădu dreptate lui Gandhi, în toate punctele. La 1914 se suprimă birul de trei pfunzi şi se acordă libera petrecere tuturor indienilor care voiau să rămâe ca lucrători în Natal. *După 20 de ani de jertfe, non-rezistenţa triumfase.* Gandhi se întoarse în India cu reputaţia unui conducător şi începu o luptă cu mult mai măreaţă.

H. SANIELEVICI.

* * *

Bal mascat

Torentul năpraznic al alămurilor sgudue sala, isbind ritmic nervii dansatorilor înlănţuiţi. Glasuri amestecate, râsete... Vreau aer şi nu respir de cât parfumuri violente. De sus, mulţimea e un val colorat care urlă stăvilit de zăgazuri...

Bal mascat...

* * *

In dosul fiecărei măşti ard dorinţi: flori veninoase, crescute în tainica grădină a sufletului. Astă seară — şi numai astă seară — ele vor înflori pătimaşe, îşi vor înălţa corolele în lumină şi dacă în zori s'or sfolia obosite, cine va îndrăşni să le mărturisească înfrângerea?...

* * *

E târziu — şi peste miezul nopţei, va fi murit de cântecul celui din urmă cocoş.

In bal Jazzband-ul clocoteşte mai strident ca ori când. Serpentinile înlănţuesc simbolic perechile.

...Indoliat Pierrot, ce culoare au ochii tăi?

Ochii tăi — care aş vrea să fie ochii lui!

Surâsul tău — care mi-aruncă în suflet aceaş tresărire.

Silueta ta fină — asemeni siluetei ce se desprindea odinioară, înfrigurată — în înserarea de argint...

...Nu fugi îndoliat Pierrot! Ce culoare au ochii tăi?...

* * *

De o clipă, mă priveşte stăruitor, o femee. Bucle negre îi svâcnesc ca nişte şerpi de sub coiful roşu.

E hieratică ca un sfinx egiptean — şi-mi surâde aproape dispreţuitor. Şi o cunosc totuş, de undeva... Intind mâna care se isbeşte de oglinda rece... Eu eram?...

Aşa-i — e bal mascat!...

* * *

Bal mascat — bal mascat...

Poţi tu să-mi dai beţia care ucide 'n suflet, amintirea?

Nebunia turburătoare a cuvintelor şoptite în ritmul unui shimmy, poate stinge cântecul dragostei de odinioară şi de acum?...

Dacă da — atunci nu-ţi mai chinui creerul, dansator impecabil, care mă urmăreşti prin monoclul stăruitor... Iată, viu eu la d-ta: „Dansăm?"...

* * *

...Dar într'un colţ stă Pierrot — îndoliatul Pierrot, căruia aş vrea să-i ştiu culoarea ochilor. Lângă el, o ţigancă tot în roşu şi cu bănuţi de aur pe cap.

Pierrot, Pierrot — mi-ai ghicit gândul tu — sau ţiganca? De ce-mi prinzi mâna? Ce poveşti o să-mi spui în loja singuratică?...

* * *

...Şi nu-mi spui nimic. Stăm aşa, mână'n mână, neclintiţi. Clipe? Ceasuri? Nu ştiu... Ochii lui nu sunt ochii doriţi... Nici vorba-i, cu uşor accent străin. Ci doar mâinile — surâsul — silueta...

Şi mă amăgesc singură şi-l chem încet, cu numele celuilalt...

* * *

In zori, spre zi...

Acelaş torent uriaş de glasuri amestecate, de râsete, de alămuri. Trecem prin bal tăcuţi — urmărind acelaş vis imposibil... O farandolă nebună — ca un suflu de orgie — şi iată-ne despărţiţi, pentru totdeauna.

Adio Pierrot!...

. . . .

Acasă la d-ta, vei privi masca — şi costumul de mătase neagră va visa pe un colţ de scaun.

Eu, în camera mea, voi svârli îngândurată pe covor rochia roşie, ca o mare pată de sânge.

Şi pe urmă?...

De ne vom mai întâlni vr'odată, vom trece nepăsători alături. Nimic nu va tresări în noi — de cât poate zărind de departe silueta d-tale, îmi voi înfrânge dureros emoţia. Căci voi vedea atunci nu pe Pierrot — ci pe cel a cărui umbră ai fost o seară întreagă, într'un bal mascat.

Gaby

Insomnie[1]

de Ion Dongorozi

— Schiţă —

Ti, ti, ti, ce mârşevie!... Câtă ticăloşie Doamne! Pe vremea mea, nu se pomenea aşa ceva!... Politică înseamnă asta? Ptiu!"— şi conu Mitriţă Valerian, mototoleşte gazeta în podul palmei, şi-o svârle cu scârbă pe noptieră. Se răsuceşte apoi într'un cot, aşează tacticos ţigaretul în tocul de marochin, ia dulceaţa de nucă verde — tabiet de 30 de ani — suflă 'n lumânare şi-şi trage plapoma până sub bărbie.

Dar pârdalincul de somn, îl ocoleşte şi'n sara asta.

Afară picură dela streşine, iar dinspre zăvoiu, se'ngână tot mai înteţit vântul. Conu Mitriţă Valerian, de vre-o 15 ani, cam de când cu operaţia coanei Verginicăi, nu mai face politică. Se pomenea şi pe vremea Dumnealui de suveică, de chinovar, de capete sparte, ori chiar de opritul trenului cu delegaţi în mijlocul câmpului, dar ce vede că se petrece acuma, nu-i vine a crede ochilor. Mai cu seamă tărbăceala asta, de care nu scapă nici nevasta omului, nici copiii şi nici chiar rudele de-a noua spiţă, îl desgustă din cale afară. Iaca dumnealui de-o pildă, am putea spune că s'a duşmănit o viaţă întreagă cu cuconu Sofronie Ivaşcu — D-zeu să-l ierte —; întâi pe chestia Primăriei, mai pe urmă pe locul dela Senat — colegiul al doilea — dar îşi dădeau mâna întotdeauna, măcar aşa de ochii lumii, se felicitau la zile mari, cucoanele îşi făceau vizită din an în Paşte, da'şi făceau, ba când i-a murit Aurică, conu Sofronie lăcrămând l-a strâns prieteneşte în braţe, de par'că i se topise în minuta aceea tot necazul adunat în suflet. Amintirea copilaşului prăpădit de lingoare, îi moaie sufletul, oridecâteori s'alege din vălmăşagul gândurilor. Dar nu-i chip nu, să-l mai fure somnul! Ei, să fi trăit dumneaei, cucoana Verginica, acum ar fi mai spus dumnealui una, dumneaei de colo alta, şi într'un sfert de ceas, ar fi închis ochii şi unul şi celălalt! Dar aşa, tăcere şi pustiu în dormitor, iar patul de-alăturea gol, gol de 15 ani şi mai bine! O undă de lacrimă, tremură'n ochii boerului din Fundătura Numa Pompiliu.

* * *

Conu Mitriţă oftează iar, se ridică în capul oaselor, trage un chibrit, două, trei, — marfă proastă ca după răsboi — apucă cu dreapta chiseaua cu tutun de pe noptieră şi, tacticos, răsuceşte din două foiţe „Job" lipite la margine, o ţigaretă dublă, îndopată să plesnească.

Reteză cu dinţii ţurţurii ce-atârnă la cele două capete şi-o aprinde apoi cu băgare de seamă dela lumânare. Streşinele ţârâie în acelaş ritm; vântul s'a mai potolit acum.

„De mâni îi spuiu Luţii, măcar sara să-mi facă o leacă de foc", şi depănându-şi gândul mai departe, îşi trece picioarele în papuci, şi se strânge bine în halat. In biurou, conu Mitriţă rămâne o clipă locului nehotărît. Intre ferestre, etajera coanei Verginicăi, stă aşa, neatinsă de mână de om, de 15 ani şi mai bine. Conu Mitriţă ia la întâmplare din raftul de sus o carte mai groscioară, legată în piele roşie, şi cu sufletul încălzit de gândul că va răsfoi paginile, peste care a stat cândva înfiorată cucoana Verginica, se strecoară tot aşa de sprinten în aşternut. Işi răsuceşte altă ţigară, o'mbucă în ţigaret, şi-şi potriveşte ochelarii după ureche.

„Cèzar Borgia"... „Michel Zèvaco"... numai aste patru vorbe sunt săpate în scoarţă, cu litere galbene şi înflorite, iar jos de tot, în stânga, o etichetă de mătase „mauve", pe care stă scris cu mâna: Virginie Valerian, 1900. Cam de pe la mijlocul cărţii, lunecă pe atlasul plapomei un manifest electoral. „Iubiţi şi stimaţi alegători". Conu Mitriţă zâmbeşte, clatină din cap, pătureşte binişor manifestul drept în două şi dă să-l pună pe noptieră. Pe partea cealaltă e scris ceva cu creionul. Işi ridică ochelarii pe frunte, apropie tare sfeşnicul, şi desluşeşte vre-o 5 rânduri, cu slova măruntă de tot, cu ştersături şi cu adăugiri chiar printre rânduri. „Da, da, e chiar scrisul Verginicăi". Cu oarecare trudă, şi cu popasuri dese, conu Mitriţă izbuteşte să citească ciorna. (Acuma de, se prea poate să fi fost chiar scrisoare, uitată întâmplător în carte).

„Puişorul meu drag şi scump,

Iar nu eşti cuminte, şi asta mă amărăşte mult; s'o ştii. Ţi-am mai spus-o de atâtea ori, şi-ţi spun iarăşi, că nu vreau să mă gândesc la despărţire, pentru că inima-mi spune, că nu vom fi fericiţi. Nu e oare mai frumos aşa? Nu? Implinim Sâmbătă 6 ani de când ne iubim, şi dragostea noastră, în loc să scadă, sporeşte, şi sporeşte dragul meu drag, tocmai pentru că avem atâtea piedici între noi, şi nu suntem laolaltă. Altminteri ar scădea, s'ar potoli, şi-ar ajunge cu timpul deprindere, ca şi somnul de după prânz, ori ca ceaiul dela 4; cel puţin, în ce mă priveşte, sunt convinsă că aşa s'ar întâmpla. Apoi nu ai dreptate, dragul meu, să-ţi pierzi răbdarea tocmai acuma; zece zile mai sunt până la plecarea noastră la Bucureştti.

„Nu căta să mânii pe Dumnezeu: regulat două luni şi mai bine vara la Sinaia, şi-apoi toată toamna şi şi toată iarna în Bucureşti, cât ţine Parlamentul; dar dacă nu era nici atât? Aicea, ţi-am mai spus-o şi ţi-o repet: rezervă şi iar rezervă; în 24 de ceasuri, ar hui tot târgul! Iţi dai seama ce dezastru ar fi?

„Apropos, înteţeşte campania prin gazete împotriva lui Mitriţă; e tactica cea mai nimerită: crede-mă. (Mai urmează un rând şi jumătate, şters tare cu creionul, şi'n sfârşit iscălitura":

Cu dor şi drag, *Verginica* ta.

1) Din volumul: *Filimon Hâncu*, care va apărea în curând. (Editura: *Cartea Românească*).

Cum se scrie româneşte...

de IOAN SLAVICI

O GRAMATICĂ.

Mi-a mai rămas să dau răspuns la întrebarea, care e manualul de gramatică, pe care putem să-l recomandăm atât pentru şcolile noastre, cât şi pentru cei ce nu ştiu şi ţin să 'nveţe româneşte.

Pentru ori-şi-care om cu bun simţ e 'nvederat, că nici şcolile primare, nici mai ales cele secundare n'au să ne dea scrietori, ci public cititor, oameni îndrumaţi a citi cu luare aminte cele scrise de alţii — dându-şi seamă, dacă vorbele sunt bine alese, bine întrebuinţate şi bine aşezate. Pentru şcolarii, care ştiu şi nu mai au să 'nveţe româneşte, lucrul de căpetenie e deci citirea însoţită de analiză logică, gramaticală şi stilistică.

Pentru-ca fortificarea inteligenţei prin asemenea gimnastică intelectuală să fie cu putinţă, bucăţile de citire adunate 'n manual au să fie analizate de autorul manualului şi 'n gramatică au să fie expuse până 'n cele mai mici amănunte regulele aplicate 'n bucăţile de citire.

Dacă unele din aceste regule lipsesc, şcolarul rămâne nedumerit şi ia deprinderea de a trece cu uşurinţă peste cele îndoioase, deci chiar din şcoală e 'ndrumat spre superficialitate — nu numai într'ale limbii, ci 'n ori-şi-ce lucrare.

Câteva exemple.

Un oare-care cine-va mi-a trimis la redacţiune o scrisoare, în care îmi pune întrebarea: *„Spate"* au plural? — acest substantiv e ambigen şi asemenător cu *„nume"*?

E învederat ca *„spată"* e aşa zisul *„homoplat"* şi că nu numai omul, ci şi ori-şi-care vertebrat are doaua *„spete"*. Substantivul spată e deci feminin cu adoaua terminaţiune în *e*: „acestei *spete, spetei,* spetele".

Tot aşa *„spată"* (în războiul de ţesut), *„spetei"* *„spetele"*.

„Spate" însă ori-şi-care om are unul singur. Substantivul e deci masculin învariabil ca *„nume"*: *„spatele* omului" şi tot *„spatele"* oamenilor.

Nefiind dumirit asupra acestei deosebiri, şcolarul nu poate să-şi dee seamă, dacă în acest al doilea cas *„spatele"* e tot masculin ori plural e feminin.

Tot aşa unii zic, ba chiar şi scriu *„foarfece"* ori *„foarfecă"* în loc de *„foarfeci"*, articulat *„foarfecele"* şi *„foarfeca"* în loc de *„foarfecile"* ori *„cleştele mare"* în loc de *„cleştele mari"*.

Nefiind dumirit asupra formei potrivite cu firea limbii, şcolarul trece cu uşurinţă înainte.

Asistând din întâmplare la un examen, am auzit pe unul dintre şcolari spuind, că broasca *ţestoasă* are *carapace*. El nu-şi dedea seamă, că dacă e *ţestoasă,* are *„ţest"*, căci nu ştia, poate, ce va să zică *„ţest"*.

Acela-şi oare-care cine-va mă mai întreabă, care e deosebirea între *„florii"* şi *„florei"*.

Avem numele de bărbat *„Florea"*, numele de femee *„Floare"*, — substantivul comun *„floare"* (acestei „flori", „florii" şi „florile") şi substantivul *„flora"* (neologism), acestei *„flore"*, *„forei"*, *„florele"*.

Nefiind dumiriţi asupra acestor deosebiri, unii scriu *„florii"* în loc de *„florei"*, ba chiar şi *„floarei"* în loc de *„florii"* ca *„moarei"* în loc de *„morii"* ori *„şcoalei"* în loc de *„şcolii"*, *„cioarei"* în loc de *„ciorii"*.

Incă mai adese-ori se perde din vedere, că numai numele de bărbaţi iau la genetiv şi la dativ articolul înainte: *„lui Ioan"*, *„lui Teodor"* şi scriu *„lui Calipi"*, *„lui Lili"* ba chiar *„lui Martie"*, *„lui Temps"*, ba chiar *„lui Congo"*.

Ce face şcolarul în faţa unor asemenea abateri de la firea limbii, dacă nu e dumirit asupra regulelor gramaticale privitoare la ele?

„Il dumireşte învăţătorul de pe catedră",—vor fi zicând unii dintre cititori.

Foarte greşit.

Manualul nu numai pentru şcolari, ci şi pentru învăţători are să fie îndrumător, căci vorba e, ca'n toate şcolile îndrumarea să fie aceeaşi.

Cu atât mai vîrtos are să fie lămurită până 'n cele mai mici amănunte gramatica, pe care avem să li-o dăm celor ce nu ştiu şi doresc să 'nveţe româneşte.

Cea mai de căpetenie dintre toate preocupările noastre culturale are deci azi să fie, ca să le dăm tuturora putinţa de a se dumiri în toate amănuntele asupra limbii noastre.

Aceasta trebue să o sîmtă, mai nainte de toate, *„Academia Română"*, care a fost înfiinţată anume pentru-ca să ne dea o gramatică şi un dicţionar al limbii române.

Are s'o sîmtă ministeriul instrucţiunii publice, care nu le dă nici învăţătorilor, nici profesorilor voie să se folosească 'n şcoală decât de manuale croite după programul stabilit de el şi aprobate de comisiunea alcătuită de el.

Au s'o sîmtă universităţile noastre, între profesorii cărora nu unul se bucură de mare autoritate în ceea ce priveşte studiul limbii române.

Are s'o sîmtă cu atât mai vîrtos corpul didactic, care în fiecare zi trebue să-şi dee seamă, cât de bine e să se poată folosi 'n lecţiunile de limba română de un manual bine cumpenit.

* * *

Mai nainte de a cerceta, care ce-a făcut pentru-ca să avem un asemenea manual ţin să declar, că *„Gramatica Limbii Romane"*, pe cari am scris-o şi publicat-o, n'are să fie pusă 'n rândul celor recomandabile.

Am scris-o, înainte de toate, numai pentru cei ce ştiu româneşte şi fără-ca să ţiu seamă de programul oficial, pe care-l socotesc lipsit de pricepere dăscălească.

Am zis apoi în prefaţă următoarele:

„Pornind din convingerea, că deprinderea de a aplica regulele gramaticale până 'n cele mai mici amănunte ale lor e începutul a toată disciplina intelectuală, deci temelia bunei rândueli în lucrarea omenească de ori-şi-ce fel, gândul meu a fost să constat regulele privitoare la *sintaxa* limbii române, să le formulez potrivit cu înţelegerea celor dumiriţi asupra atimologiei şi să fac expunerea lor sistematică.

Inaintând însă în lucrarea mea, m'am încredinţat din ce în ce mai îndeplin, că sunt puţini cei îndeajuns dumiriţi asupra etimologiei. Am scris dar etimologia aceasta ca pregătire pentru înţelegerea regulelor sintactice şi astfel m'am mărginit la ceea ce din punctul de vedere sintactic mi s'a părut de neapărată trebuinţă şi mi-am dat silinţa să le expun toate pecât se poate de scurt".

Manuscrisul sintacsei, gata de tipar, mi-a fost sechestrat de către comisarul de poliţie, care m'a arestat în ziua când România a intrat în războiu, dar nu mi-a mai fost restituit. Etimologia publicată a rămas deci un fel de crâmpeiu, care poate să le fie multora de folos, dar nu e ceea ce în împrejurările de astăzi ne este de neapărată trebuinţă.

IOAN SLAVICI

* * *

Iarna la ţară

Azi am lăsat jăratecul din vatră
Şi am pornit la drum pe ger cumplit.
Ce linişte în satul adormit
De frig nici câinii par'că nu mai latră,

O salcie bătrână stă să cadă
Incovoiată, par'că nu-i în stare
Să ducă sarcina ei de zăpadă
Aşa o zi întreagă în spinare.

Invidioasă, biata babă cată
Spre brazii 'nalţi — marchize ţin pudrate
N'au ele de purtat omăt în spate...,
Ei da, ce bine e să fii bogată!

Şi-a pus căciula lui de blană fagul
Şi iese la plimbare, ca boer
Cu cojocelu-i vătuit, moşneagul
Sfidează mândru-al iernii aprig ger

Un măcieş stă zgribulit şi plânge
De frig, ca un sărman copil la drum.
Din ochii săi curg lacrimi mari de sânge
Ar vrea să fugă, şi nu ştie cum.

Işi oglindeşte salba de rubine
In luciul iazului un tînăr sorb
Sus, de pe cracă-i croncăneşte-un corb.
Admirator: „Te prinde foarte bine!"

In horbotă de nea se 'mbracă merii
Şi sunt gătiţi ca 'n zi de Paşti îmi pare.
Să fie începutul primăverii
Că 'n păr anină floare după floare.

Dus doarme satul şi se pierd în zare
Spirale albe, cenuşii de fum.
Pier visele cu fumu'n depărtare
Se 'ntunecă... Sunt singură pe drum...

E. Marghita

* * *

Răvaş

Nu ştii cât sînt de singur câteodată
şi cum măsor odaia ca o fiară!
In rochia-ţi argintie de serată
erai aşá de vie astăseară...
Nu ştii cât sînt de singur câteodată!

Mă simt atât de mic în preajma ta
că m'ai strivi sub piciorusul tău;
ţi-aş spune tot, dar nu pot cuvânta;
şi vor veni părerile de rău...
Mă simt atât de mic în preajma ta.

Aş vrea să-ţi plâng ca un copil în poală,
să te cutremuri toată de-al meu hohot,
să-mi faci un cuib din inima ta goală,
să mă vrăjeşti cu-al vorbei tale şopot:
aş vrea să-ţi plâng ca un copil în poală.

Doar am trăit alături amândoi:
un zâmbet ne-a 'nfrăţit când ne-am văzut;
şi-aceeaş sete de necunoscut
ne chiamă astăzi către ţărmuri noi;
doar am trăit alături amândoi.

Când creşti în soare, dornică de viaţă,
şi-o 'mbrăţişezi cu mlădieri de iederi,
de ce avântul verde ţi s'agaţă
de ramura uscatei neîncrederi, —
când creşti în soare, dornică de viaţă.

Tu, care-ai înţeles, dar nu te 'nduri
să faci dintr'o nădejde un noroc,
tu, luminiş cu taine de pădari,
topeşte-mă 'n al razei tale joc,
tu, care-ai înţeles, dar nu te 'nduri!

Marcel Romanescu

* * *

CHIPURI şi ICOANE

De sufletul morţilor

de I. AGÂRBICEANU

Se împlinise anul dela retragerea armatei române.

Se apropia sărbătoarea Arhanghelilor şi ne-am făcut luntre-punte să avem preot şi sfântă liturghie la biserică pe-acea zi de mare praznic. Popa nost, părintele Damian, era dus să nu se mai întoarcă,— cum ţi-am povestit, domnişorule Vasilică, şi popă nou încă nu ne trimisese Vlădica. La o lună, la două, venia vre-un preot din cine ştie ce sat, — că cele mai multe sate dela graniţă rămăseseră fără preoţi, pe cei mai mulţi i-au ridicat puterea duşmană şi i-a dus la ţara ungurească. Venia, zic, vr'un preot, rar de tot, cale de poşte de ne mai încreştină cu câte-o sfântă liturghie şi boteză copii nou născuţi. Grele păcate vor avea de ispăşit cei ce ne-au ridicat pe preoţi din mijlocul turmei, domnişorule Vasilică. Morţii nespovediţi şi necuminecaţi şi copiii nebotezaţi îi vor trage greu la răspundere pe lumea cealaltă.

Cum ştii, biserica din Dumbrăveni are hramul sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gravil, şi de când m'am pomenit se serba marele praznic cu vecernie-mare, cu litie şi cu slujbă de incunjurare a bisericii, ca la prohodul Domnului din Vinerea-mare. Unde mai pui că şi pomenile de sufletele morţilor cele mai multe în ziua asta se puneau, iar parastasele nu mai încăpeau în lada prescurilor.

Deci am umblat noi o seamă de oameni din bună vreme cu jalba şi cu rugămintea la protopopie, ca să nu ne lase biserica văduvită de preot la un praznic aşa de mare. Că noi diecii cântam în toate Duminecile şi în zilele de sărbătoare utrenia în biserică, dar, unde nu-i slujbă de preot sfinţit, tot pustiu rămâne, şi inimile creştinilor tot nemângâiate. E mare lucru darul preoţiei, domnişorule Vasilică!

Şi cum ni se dase încredinţarea că pe ziua de Arhangheli vom avea de bună seamă preot, vestea adusă de noi se lăţi într'o seară în tot satul, şi cum nu mai lipseau decât trei zile până la praznic, unele femei se apucară de frământat încă în dimineaţa următoare.

Erau vr'o şapte feciori şi bărbaţi din Dumbrăveni despre cari venise, în vremea din urmă, vestea împărăţiei că au murit în răsboiu, şi pentru cari încă nu se sluji parastas, nici nu se puse pomana după ei, cum nu aveam preot în sat. Neamurile lor simţiră o uşurare la vestea adusă de noi şi începură pregătirile şi pentru parastas şi pentru pomană.

Eram mistuit şi eu de-un gând, domnişorule Vasilică. Ţi-am povestit dumitale cum m'am imprietenit cu căprarul Grigoraş şi cum l-am îngropat mai pe urmă cu mâna mea, după ce căzu luptându-se pe locurile acestea. In rugăciunile mele de sara şi de dimineaţa îl pomeneam eu mereu, dar sufletul tot nu mi se împăca. Simţeam că nu-i destulă rugăciunea unui om de rând, ci trebuie o slujbă preoţească.

Dar, cum duşmanul ne puse la munci, ne puse pe drumuri după retragerea României, cum rămăsesem în scurtă vreme fără preot, rămăsei cu dorinţa şi cu mustrarea în suflet. Această mustrare mă puse pe drum, la protopopie, cu ceilalţi oameni.

Imi ziceam: n'au trecut şase săptămâni dela moartea lui, a trecut un an, şi cine ştie dacă părinţii lui din satul acela de pe Olt vor fi având ştiinţă că feciorul lor doarme somnul de veci, ca să-i facă cele rânduite sufletului pentru hodină.

A doua zi am luat făină albă din sac şi am plecat la prescuariţa. Era val-vârtej bătrâna când i-am intrat în casă, cu mânecile suflecate, cu şorţul alb înainte şi îmburată de praf de făină ca o morăriţă.

— Să mi-o cerni cu sâta cea de mătase, mătuşo. Nu te vei supăra că nu ţi-am adus-o cernută! Ştii dumneata cà la mine nu se află rânduieli de treaba asta.

— Dar diece, aici nu e făină numai pentru o liturghie de prescuri. Aici e şi pentru două parastasè — zise ea golind făina.

O liturghie de prescuri şi un parastas să-mi faci, mătuşă. Cu cât va fi mai mare şi mai frumos, cu atât va fi mai bine.

— Pentru părinţi, diece pentru părinţi?

Imi fu greu să răspund. Dar, cum văzui că ea aştepta să-i spun, oftai şi zisei:

— Şi pentru părinţi ar fi bine, mătuşă, dar pentru ei am mai pus pomeni şi am mai dat parastase. Asta e însă pentru altcineva. A murit odată un om, un bărbat tânăr aproape de cocioaba mea...

Prescurăriţa îşi puse mânile în şolduri şi, albă toată de făină, se uita la mine cu un obraz înfrăgezit, în ochi cu o privire bună şi copilăroasă, mirată şi mulţumită.

— A fost şi pe la dumneata lelea Iova? — mă întrebă cu glasul încet.

— Nu a fost!

— Şi iată totuşi v'aţi potrivit la gând! Vezi, dacă-i gândul dela Dumnezeu. Uite, ce de făină aici! O să trebuiască să ard de trei ori cuptorul. Lelea Iova le-a strecurat multora în suflet gândul cel bun.

— Ce gând? întrebai eu, căci nu înţelegeam decât pe jumătate de ce este vorba.

— D'apoi gândul care te-a pus şi pe dumneata să faci parastasul. Că pentru morţii satului, de care ştiu neamurile, ele se îngrijesc şi fac cele rânduite sufletului, dar pentru câţi din cei ce au venit de peste munţi şi dorm în pământul satului, nu s'a făcut nici un parastas, nu s'a pus nici o pomană? Creştinesc, gândul lelei Iova şi al dumnitale Peste cincisprezece parastase. Lelea Iova zice că atâţia au diece. Şi oamenii au fost gata să o asculte. Uite ce-i aici! căzut dintre români pe hotarul Dumbrăvenilor.

Acum înţelesei şi mă umilii cu inima! Iată eu, om ce cânt în strană, m'am gândit numai la unul din cei morţi, la căprarul Grigoraş, şi tot mi se părea că fac un lucru vrednic de laudă! Iar lelea Iova s'a gândit la toţi cei morţi, aici, şi nici gând de-a se mândri în lucrul ei! Nici nu mă mândream, domnişorule Vasilică, dar tot simţiam o mulţumire în suflet că fac ceeace poate altora nici prin gând nu le trece. Că aşa suntem făcuţi, pe semne, noi oamenii, cu slăbiciuni şi în lucrările care pleacă din cele mai curate îndemnuri ale sufletului. Mai ales gândul că suntem mai brezi ca semenii noştri, cred că nu-l părăseşte de tot pe om nici când îl duc la spânzurătoare.

Prescurariţa îmi scutură săculeţul, îmi cernu făina cu sita cea de mătase, mă trimise să-i aduc neşte vreascuri din grădină. Se găta să aprindă cuptorul.

Când mă întorsei cu vreascurile, iată şi lelea Iova, mai adusese dela doi rumâni făină pentru încă două parastase.

Venise veselă, suflând din greu, dar când dădu cu ochii de mine se întunecă de-odată.

— Nu te supăra, zise prescurariţa, diacul ştie toată taina.

— Că nu mă supăr de asta, zise ea. Ci gândul care mă paşte de trei zile, mi-a venit iar în cap, cât ce l'am văzut pe diacul.

— Şi care e gândul, lele Iova? o întreb eu.

— Mă tot frământ şi nu ştiu cum să-i spunem părintelui. El trebue să ştie pentru cine slujeşte parastasele. Acum, în sat, taina n'o ştiu decât creştinii cari au dat făină. Se va învoi părintele să slujească în biserică pentru odihna sufletelor lor? Dac'ar fi părintele Damian, nu m'ar durea capul! Şi apoi cum să-i pomenească cu numele? Cine le ştie numele? Şi la pomelnic trebuiesc puse numele! Apoi, să nu se ducă sfoară 'n ţară! Cum îs de turbaţi ungurii acum, ar putea-o păţi şi popa şi oamenii. Şi ce mai ştii, adause iar după un restimp de gândire, poate e un popă fricos şi nu va cuteza să slugească. Atunci, ce ne facem noi cu parastasele? Iată cu ce mă frământ de trei zile.

Eu îmi dădui cu părerea că lucrul nu va fi greu, şi-mi luai asupra mea sarcina să vorbesc cu părintele.

Sosi în sat pe la amiazi, în ziua dinnaintea praznicului. Nu-l cunoşteam, nu l'am mai văzut. Era mai bătrân ca părintele Damian, dar se ţinea încă drept. Obrajii îi erau roşii şi ochii tari, şi vorbea c'un glas de trimbiţă de mă mirà la aşa vârstă. Vorbea răspicat, răstit chiar, şi scurt ca la armată.

— Dumneata eşti diacul? mă întrebă, cât ce mă văzu intrând în locuinţa parohială, pustie acum.

— Ajutor de diac, Sfinţia ta.

— Şi aveţi mâne hramul bisericii?

— Chiar aşa!

— Bun hram! Frumos hram! Mai marii oştilor cereşti! Şi se face azi vecerne mare cu litie?

— Aşa e obiceiul, Sfinţia ta.

— Aşa se şi cuvine! Aşa spune şi la tipic.

— Şi mâne o să fie parastase multe şi pomană mare pe dâmb lângă biserică, Sfinţia ta. Aşa e obiceiul la hram.

— Aşa-i peste tot locul. Bun obiceiu.

Nu ştiam cum să încep vorba, când îl vedeam cum e de aspru la vorbă. Dar e bună şi bătrâneţa la ceva, domnişorule Vasilică: şi când vorbeşte răstit omul bătrân, tot nu ţi-e frică de el.

— Mi-ai spus odată, îmi tae scurt vorba.

— Am spus dar vezi că mai este ceva Sfinţia ta. Uite, aici la noi, cum poate şti, s'au dat lupte mari anul trecut. A curs sânge pe hotarul nostru. Mulţi au fost îngropaţi aici dintre românii cari au scoborît munţii. Şi ne-am gândit să facem mâne parastas şi pentru ei.

Preotul îşi înălţă capul, privi prin perete în colo şi-mi zise:

— Bine v'aţi gândit!

— Şaptesprezece parastase punem mâne pentru ei.

— Bine faceţi! Nu păru de loc mirat, şi se uita mereu prin perete.

— Numai nu ştiu cum să facem să nu afle dujmanul. Să ştim numai noi, Sfinţia ta şi Dumnezeu!

— Pentru ce să nu afle? Rugăciunea nu-i păcat, n'o poate opri nime. Bun gând aţi avut, zise el din nou, şi când se uită acum la mine, o lacrimă îi tremura în genele albe.

Mă gândii şi eu. Avea dreptate părintele! Rugăciunea nime n'o poate opri. Dar pomelnicul nu putu fi întocmit decât într'un singur fel, ori cum am răsucit lucrul cu părintele. Din cei şaptesprezece morţi, câţi spunea lelea Iova că sunt, numai pe Grigoraş îl ştiam cu numele. Se scrise deci pomelnicul: „Robul lui Dumnezeu Grigoraş şi tovarăşii săi de luptă, adormiţi întru Domnul".

Slujba parastaselor fu o uimire chiar pentru sat: nu se mai pomeniseră de-odată atâtea parastase. Şi numai cu trecerea vremii au înţăles toţi sătenii pentru cine fură puse, cine era „robul lui Dumnezeu Grigoraş şi tovarăşii săi de luptă".

Popa acela nu ne-a mai venit în sat. De-l pomenesc şi acum oamenii. Mândră slujbă a făcut la praznicul Arhanghelilor din acel an, domnişorule Vasilică. Dumnezeu să-i dea bine unde o fi: în lumea asta ori în cealaltă.

Din caietul Săptămânii

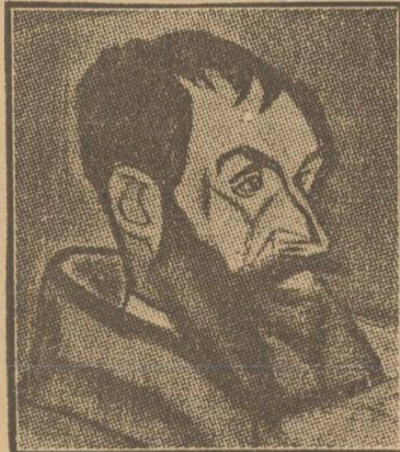
Educaţia noastră publică

de G. GALACTION

Trec în fiecare zi — când plec de acasă, când viu acasă — pe subt nişte copăcei, din neamul plopilor, săditi în şir, de ambele laturi ale unei şosele. Dăm în primăvară şi aceşti copăcei (în Moldova se numesc *lodii*) pândesc cerul prielnic, cu toţi mugurii lor, gata să se desfacă şi să se legene, subt soare.

Ţara noastră nu e o ţară milostivă, pentru regnul vegetal. Pădurile sânt bătute şi exploatate în chip sălbatic. Pomii roditori sânt păgubiţi de roade, cu crengi cu tot. Florile sînt neînţelese şi brutalizate. E tristă soarta vegetalului, pe pământul nostru!

Ştiu prea bine acestea, fiindcă le-am văzut o viaţă întreagă şi m'au mâhnit deapururi. Totuşi simţirea e mereu nouă şi naivă, ori de câte ori o nouă barbarie, de soiul acesta, te întâmpină în cale. Eri, trecând pe lângă aceste lodii, dornice de primăvară, bag de seamă că vre-o 5—6 dintre ele au fost rănite proaspăt, cu toporul. Toporul a pătruns, la unele mai adânc, la altele mai superficial, dar,

Galaction

toate sânt cu scoarţa tăiată şi rana e umedă şi galbenă.

Un cetăţean, un om, un biman (nu putem să spunem de ce vârstă, dar probabil că de sex masculin) înarmat cu un topor, a trecut pe aici, ziua sau noaptea, şi — s'a apucat să ciocârtească aceste lodii.

Era treaz sau beat? Era voios sau posomorât? Fluera sau înjura? Voia să-şi desmorţească braţele sau să-şi satisfacă întunecoase instincte?...

Un labirint întreg de ipoteze!... Dar în acest labirint se ascunde şi domiciliază un monstru, cu sute de mii de capete, şi semnele şi isprăvile lui umplu toată viaţa noastră publică şi particulară. Acela care a dat cu toporul în nişte copaci, sădiţi pe şoseaua noastră a tuturora, dovedeşte că trebue retrogradat la viaţa din păduri şi din caverne, pentru că viaţa noastră *comunală* e prea sus, pentru instinctele şi pentru ghiarele lui.

Dar cugetaţi, cu spaimă, că mii şi sute de mii din poporul nostru sînt tot aşa — deşi pe o scară variabilă — mai jos de nivelul şi de vrednicia vieţii *comunale*... Pe un drum de 2-3 kilometri, făcut în Capitala noastră, de la tine de acasă până în miezul oraşului, cei 2000-3000 de metri sânt numerotaţi cu câte un scuipat. Fiecare decametru arată câte o hârtie aruncată, uneori grav necinstită. Fiecare hectomeru oferă câte o vespaziană fantazistă.

Este evident că lumea românească — ori cât de adunată în primul oraş al ţării — e cu totul neevoluată şi n'are încă în sânge necesităţile şi poruncile vieţii superior asociate, Apucăturile omului nostru sânt apucăturile individului, de pe bărăgan şi din pădure, unde poţi să scuipi, să te dai peste cap şi să nu nu te jenezi în nici un fel.

Cine apoi — dintre aceea pe cari Dumnezeu i-a împovărat cu un dram de bun simţ şi de auto-critică — nu e jignit de verbozitatea fără sare şi fără gramatică, de pe stradă, din tramvai, din sălile de aşteptare sau de spectacol? Educaţia noastră publică este lamentabilă! Cetăţeanul nostru e prost crescut, de la leagăn până la mormânt. Educaţia nostră publică!... adică aceea ce răvărsăm, subt ochii şi subt nasul tuturor, din prisosul de desmăţare, de grosolănie şi de necuviinţă, depozitat acasă, în sanctuarul familiei.

Când copii de la şcoala primară, din vecinătate, trec pe subt ferestrele mele şi-i aud înjurând ca nişte surugii şi-i aud spurcând cele sfinte şi-i văz pugilându-se ca nişte odrasle de apaşi — mă întreb cu inima grea şi amară, câtă vreme trebue să mai treacă, pentru românul nostru, ca să ajungă şi el ceva mai cioplit şi mai *comunal!* Şi ce sîntem datori să facem noi — nenorociţii de purtători de condei şi de dascăli ai poporului — ca să îmbânzim apucăturile lui de animal prea de curând băgat în tiparul şi în obligaţiile vieţei citadine?

Ştiu prea bine! Aceasta este (cu alte vorbe) problema şi substanţa civilizaţiei! In aparenţă, noi toţi purtăm cămaşă, pantaloni, ciorapi, ba chiar mănuşi şi batistă. Dar cât trebue să mai treacă până la adevărata civilizaţie! Câtă vreme ghiarele barbarului vor ieşi, mereu, prin mânuşile de Suedia, şi vor trăda bârlogul părăsit numai de 2-3 generaţii! Câtă vreme batista va sta, în buzunarul de la piept, cu un colţ scos afară, iar individul nostru va scuipa în tramvai şi pe trotoar! Sute de ani, poate, trebue să se scurgă până ce formele urbane, cu cari ţinem azi să apărem şi să luăm ochii streinilor, vor pătrunde în deprinderile, în convingerile şi în toată complexiunea noastră sufletească.

Plimbaţi, acum, ochii în altă parte. Vedeţi cohortele noastre de scriitori şi de poeţi, scriind fel de fel de nimicuri drăgălaşe — de multe ori, cu talent — şi cugetaţi dacă aceşti oameni fac într'adevăr operă utilă, într'o societate ca a noastră, încă nedesghiocată din penele grosolăniei. Ştiu de mai nainte toate obiecţiunile şi toate argumentele, cari pot fi puse înainte, în această cestiune... „Care putere, pe pământ, mai mult de cât puterea artei, e în stare să moaie inima şi să civilizeze pe barbar?... Auziţi-l pe Orfeu cum cântă! Vedeţi-l cum îmblânzeşte fiarele! Ascultaţi pe Omer, cum slăveşte, în *Odisseea*, sfinţenia ospeţiei şi fidelitatea conjugală!..."

Ştiu toate acestea. Dar mi se pare că poeţii noştri nu se pot acoperi, cu pildă şi cu mantia lui Omer. Judecând după unele producţii literare de azi, autorii lor se pierd în nişte meandre atât de cântate şi de pretenţioase, în cât, când le vezi proectate pe fondul nostru social — anticultural, antimoral, antiigienic — îţi aduci aminte, irezistibil de sentinţa bătrânească: „Ce îi lipseşte chelului? Tichie de mărgăritar!..."

Scriitorii şi poeţii noştri nu sînt destul de pătrunşi de marile lipsuri sociale şi morale ale acestui neam, căci altfel s'ar dovedi mai serioşi şi mai folositori în operile lor.

De sigur că sînt şi prea orgolioşi şi dispreţuitori, faţă de biata prostime:

Odi profanum vulgus et arce (?)...

Dar sînt împrejurări şi consideraţii superioare cari trebue să înfrâneze orgoliul şi dispreţul unui poet şi să-l oblige la un bir vremelnic, în folosul celor mulţi şi prost crescuţi. Adevăratul inspirat, adevăratul scriitor trebue să trăiască — măcar câteva zile din viaţa lui — marea criză sufletească şi umanitară cu care se închee viaţa şi literatura lui Tolstoi. Omul cu esceptională ţesătură morală, care este poetul, trebue să simtă, uneori, susurul milei şi transporturile iubirii de oameni, faţă cu aceşti sărmani semeni ai lui, murdari, beţivi, flecari şi bătăuşi.

S'ar supăra, oare, scriitorii noştri, când am veni şi am cere, fiecăruia, câte o cărticică populară, de bună propagandă?

Liber fiecare să-şi aleagă subiectul care îi convine. Să înveţe, să pilduiască, să dea pe faţă, să censureze şi să îndrepteze ce-o pofti! Viaţa noastră — acasă, pe stradă, în târg, la biserică, la şcoală... — e plină de nenumărate bube şi diformităţi! In toate părţile e nevoe de îndreptare, de dojană, de povaţa luminoasă şi frumos spusă, care să înduplece inima şi să umanizeze moravurile. Ar fi opera cea mai nobilă şi mai patriotică pe care ar putea s'o îndeplinească familia scriitorilor români.

Injurăturile, măscările, scuipatul, torturarea vietăţilor de pe pământ, exibiţiile triviale de la colţul străzii, mojicia agresivă din tramvai... sînt florile cele mai plăpânde şi mai nevinovate, din livadia viguroasă a educaţiei naţionale. Aici să înceapă să tae şi să cosească secerile şi coasele de aur ale poeţilor români!

Iar orchideele, tuberozele, glicinele, daliile... cu cari se ogoesc azi, în versurile lor „dernier cri", — să le lase să mai crească.

G. GALACTION

De ce-a scris Mitropolitul Varlaam „Cazania"

Dă mare jale laste când înblă în tot locul
Suhlarea pohtitoare a diavolului rău,
Şi vieţile dă oameni mărg careaşi la sorocul
Şi careaşi la svârşitul de veaci şi-amar al său.

Făcut pre lume-i omul aşa precum e chipul
Tvoreţului 1) svânt — Domnul — cu mente şi cu graiu.
Şi mişună 'n el patemi cât frunză şi năsipul;
Nu veade 'n ochiu-i bârna ci 'ntr'alt ochiu veade-un paiu.

Dar spune proorocul că-l micşură pre însu
Cu puţintel în faţa oricărui înger svânt,
Ales când să căiaşte şi-l sguduie-adânc plânsu...
Deci dar, pentru aceea eu, fraţilor, cuvânt!

Intoarce-vă-ţi toţi gândul amar bătut de soarte..
Căinţa să vă hie durerii ca un leac,
Căci suhletul, el sângur va hi fără dă moarte
Şi samă va să dee în viaţa cea dă veac.

Sânt oameni care nice nu pot hi blânzi, şi nice
Nu vor să afle calia ce duce către cer;
Ei doar pren svatul nostru mai pot să se rădice
Când cugetul li-i tare şi vlaga ca de hier.

Să ustenìră dară străinii, den scriptură
Să facă pentru ceilanţi drept-credincioşi un tâlc,
Spre-a nu mai hi azi vrajbă, zânzanie şi ură
Ce 'n inemi se pogoară ca nori ce vin în pâlc.

Ci numai noi, Rumânii, pre limbă n'avemu carte;
Şi-adesea, credincioşii, când vin la liturghii
Ca stanele dă piatră n'au suhlet şi n'au parte
Nimica să 'nţăliagă, io însu-mi îi zării.

Şi nu- măcar nici dascăli la noi să povestiască
La cei ce vor s'asculte, a Domnului isprăvi,
Credinţa să le-aprindă precum s'aprinde-o iască
Şi gândul să li urce la ceruri sus, în slăvi.

De-aceea usteneală mi-am dat şi-eu şi sâlinţă
Pre limba rumânească „Cazania" s'o scriu.
Ca vis de vrajă 'n suhlet voesc să ia hiinţă
Evlavia ce'n oameni muri de timpuriu.

Şi să 2) vor veni iarăşi sătenii pren biserici
Ca stanele de piatră şi-atunci dânşii vor sta,
Dar pricena-atunci hi-va că Tu ştiuşi să-i ferici
O, Doamne milostive, cu vorba blândă-a Ta.

Copiii-au să se'nchine sfielnici la icoană,
Bătrânii au să plângă gândind la alte vremi;
Ca'n sunete de trâmbiţi pren sat ei vor da svoană
Că Te'nduraşi, Stăpâne, l-al Tău altar să-i chemi.

Cuvintele de-apostoli când dascălii le-or spune
Smerenia va trece prin ei ca un fior,
Şi'ngenunchiaţi cucernic ca pentru rugăciune
Vor plânge c'aud slujba cea svântă 'n limba lor!

IOAN CIORĂNESCU

1) Tvoreţ—creator.
2) Să—dacă.

* * *

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:
Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:
Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

LITERATURA STRAINA

DIN LITERATURA REVOLUŢIEI

Legende siberiane

de ALEXEI REMIZOV

OAMENII ŞI FIARELE

Legendă manegră 1)

La început era apă şi foc.

Focul şi apa prăpădeau tot pământul.

După aceia Dumnezeu făcu pe om — un frate şi o soră, tocmai în pământul acela unde trăesc orocionii 2) departe de chinezi.

Şi sora zise fratelui:

— Hai să trăim ca bărbatul cu nevasta-sa, căci altmintrelea ne-om prăpădi, şi se va sfârşi omul pe pământ.

Fratele începu să plângă, dar se răzgândi şi se invoi.

Peste un an li se născu un fiu, apoi două fetiţe şi iarăşi fiu.

Fiul cel mare se numi Maniaghir, fetele — Uciatcan şi Govaghir, iar cel mic — Guraghir. Iar numele tatălui şi al mamei — Oiliaghir, şi copiii ce se născură în urmă se numiră Oiliaghir.

Aşa se intemeiară cinci neamuri.

* * *

Trăiau oamenii pe pământ, dar nu aveau nimica: nici cerbi, nici cai, nici câini.

Şi bătrâna mamă zise copiilor:

— Omorâţi-mă, luaţi-mi pielea şi carnea, şi împărţiţi între voi oasele mele. In timpul nopţii, împrăştiaţi oasele în toate părţile. Şi împrăştiindu-le să grăiţi: „Osul ăsta cerb să se facă, acesta — cal, acesta — vacă, acesta — câine acesta — soţie, acesta — fiică!”

Fiica cea mică, Govaghir, începu să plângă — nu, aşa faptă eu nu poate să săvârşească.

Dar în timpul nopţii, când toţi dormeau, fiul cel mare, Maniaghir omorî pe bătrâna mamă şi făcu asa cum îi poruncise ea.

Şi iată că la revărsatul zorilor, de jur împrejurul bordeelor se auzi sgomot: cai, cerbi, vaci, câini şi oameni se apropiau din toate părţile aşa cum făgăduise bătrâna mamă.

Aşa purceseră oamenii şi fiarele.

URLET

De Ivan Sòcolov-Michitov

Odinioară eu n'am fost om. Sufletul meu era simplu şi primitiv, ca răsuflarea pământului. In loc de mâini, aveam labe tari şi uscate, acoperite cu păr cenuşiu-închis; în loc de faţă omenească, faţă de fiară şi în loc de ochi omeneşti, ochi, ce strălucesc în întunerec.

Treceam uşor înnot râuri repezi, străbăteam în fugă câmpii largi şi mă zbenguiam prin pădurea nemărginită şi întunecată, mirosind muşchiul cenuşiu, şi cu ghiare puternice scărmănam sub rădăcini pământul negru. Dinţii mei erau colţaţi şi uscaţi, privirea pătrunzătoare, şi cu mirosu-mi ghiceam fără greş, cine mi-e prieten şi cine mi-e vrăjmaş. Eram şiret, îndemânatic, vânjos şi ştiam precis trei adevăruri ale fiarei.

Ştiam că nu există ceva mai înjositor ca foamea şi ca să nu mă prăpădesc, mă pricepeam să-mi găsesc hrana cu prisosinţă, — eram credincios faţă de ai mei şi necruţător faţă de lucrul străin. Ştiam, că nu există nimic mai urât ca moartea şi de aceia presimţindu-mi sfârşitul, mă duceam să mor singuratic şi ascuns. Fiindu-mi ruşine de sluţenia morţii, nu mă ruşinam să iubesc pe faţă şi să mă lupt deschis. Atunci eram într'adevăr fericit.

Dar pentru ce atunci, în timpul nopţilor, când printre frunzişul bogat al copacilor potolit se arătau stelele, haita noastră privea fermecată la ele şi se strângeau inimile noastre de fiară.

Iar noi nu ştiam să tăcem şi să plângem: uitându-ne la stele, ştiam numai să urlăm.

* * *

Acum sunt om — o fiară căruntă — şi eu am învins fiara şi am alungat pasărea. Picioarele mele nu mai sunt repezi, ochii mei sunt prostiţi şi mirosul slab. De mult nu mai ştiu bucuria fugăririi şi cutremurarea luptei, eu mă îngrop când iubesc, şi 'mi place să-mi duc morţii pe dric prin străzi în arătarea tuturor.

Ştiu multe lucruri şi cred că-s atotputernic. Dar pentru ce acum, ca şi atunci, stelele fac să mi se strângă inima!

Acum nu mai urlu — privind stelele, tac ca un nebun.

Şi tăcerea mea e ca urletul.

OCHII

de Evghenie Zamiàtin

— Eşti câine.

Blana-ţi râioasă — poate a fost, cândva, albă.

Pe coadă, ţi s'au pus ca pentru o vecie, reapăni.

O ureche — ca bruşturele — e cu lăuntrul în afară şi nu-ţi trăsneşte 'n gând cum să-ţi dregi cel puţin urechea.

N'ai cuvinte: tu poţi numai să scânceşti, când eşti bătut; să latrii, când îţi porunceşte stăpânul, şi să urli, nopţi întregi, la lună,

Dar ochii.... de ce ţi-s ochii atât de frumoşi?

Iţi ridici ochii în sus, şi cu ochii tăi priveşti în adâncul adâncului meu, noi vorbim cu ochii 'n ochi, şi ştiu: eşti din timpuri vechi, eşti înţelept, esti mai înţelept ca noi. Ştiu: ai fost om şi vei fi din nou. Dar când vei fi?

Stăpânul cărunt te-a ţinut înlănţuit, în coteţul murdar. Mâncai lături dintr'un ciob murdar. Rodeai oasele de pe masa stăpânului. Şi cu râvnă apărai avutul lui.

Ţi-aduci aminte: într'o zi de arşiţă, cu brişca în mijlocul curţii, oamenii au încărcat rogojinele, samovarele — şi au plecat. Tu aşteptai. Se plimba prin curte o curcă cu ochii roşi, se uita cu un ochiu în sus, la vultur, şi-şi aduna puii sub aripi. Umbra şacalei acoperi coteţul: brişca tot nu se mai întorcea. Şi-ţi aminteşti: a doua zi de dimineaţă ai înşfăcat pe un puiu de curcă cu urechea roşie, l'ai dumicat într'o clipă, — şi-au rămas lângă coteţ numai pene albe, stropite cu roşu.

Cum după aceia te-a bătut stăpânul pe ochi cu biciul. Era aproape-aproape de tine botul lui rumen şi bărbos, dar tu nu te-ai azvârlit la el: că doar era stăpânul. Ci numai din ochi îţi curgeau lacrimi tăcute, câineşti, făcând jgheaburi galbene din colţurile ochilor spre nas în jos.

Iar dimineaţa — ţii minte? — proptindu-ţi botul de pământ şi vârându-ţi coada între picioare, te târai prin noroiu să-ţi întâmpini stăpânul, legându-ţi şezutul, lingând stăpânului mâna. Şi când el cu bunăvoinţa te-a mângâiat pe ceafă — te-ai lungit jos pe spinare, înveselit — eşti iertat! — mijiai din ochi şi dedeai din picioare, sunai lanţul şi-ţi revărsai în afară toată neruşinarea: ai uitat, că tu — eşti om.

De la un hârb la altul, măsurai vremea cu o râvnă câinească. In curte gălbeneà de friguri frigarea. Soarele — un dulău de foc — deschizându-şi gura roşie — vărsa arşiţă drept peste tine. Ne putând arunca de pe tine blana râioasă — te înnăbuşeai, te lungeai în coteţul tău, ca un mort, şi trăia şi se mişca numai limba ta scoasă.

Dar a venit în curte — ţii minte? — un omuleţ, ca un căţeluş, bubos, răpănos.

Şi ai uitat totul, ai sărit în picioare — te înnăbuşea lanţul din jurul gâtului — ai horăit şi turbat, cu spumă 'n gură ai început să latri: bubosul era străin, era vrăjmaş al stăpânului tău, deşi împreună cu stăpânul tău se uita în coteţul de găini, în privată, în şopron.

Şi de-atunci nu ţi ai mai văzut stăpânul: dispăru fără ca tu să înţelegi după cum neînţeles pentru tine dispărea Soarele în dosul şopronului. Dimineaţa — ţii minte? — ţi-a adus hârbul, omul celălalt, bubosul; în hârb era o bucată de carne putredă. Chiorăind din maţe ai înghiţit carnea şi, târându-ţi burta în colb, ca un vierme te-ai prelins să-l întâmpini şi să-i lingi mâinile — mâinile aceluia pe care ieri îl stropeai turbat cu bale: că doar ăsta, bubosul, ăsta puternicul ţi-a poruncit, aducându-ţi hârbul. Şi nu ţi-e oare tot una, cine te va stăpâni? De-ar fi numai plin hârbul păcătos.

Noul tău stăpân era întreprinzător. Ieri — ţii minte? Din poiată mirosea a lapte proaspăt, cotcodăceau pe gunoiu găinile, iar pe tine aţâţându-te cu o bucăţică de zahăr îţi strigau: sluji! Iar tu îţi ridicai ochii, ochii tăi omeneşti spre bucăţica linsă de zahăr, ca spre cer, şi sunând din lanţ, săriai neîndemânatic pe picioarele-ţi din napoi — pentru o bucăţică de zahăr lins. Iţi aminteşti serile? Lângă bucătărie suspina evlavios vaca, mestecând miezuri dulci de sfeclă. Şi ca să te batjocurească te desfăceau din lanţ, ca să te batjocorească te aţâţau la pisică: pune mâna pe ea! Şi, într'o zi, ţii minte, tu nici odată n'ai să uiţi: pisica atârnă într'o despicătură a gardului, şi tu, chiorâind din maţe, îţi scuturai capul, sfâşiai înfigându-ţi colţii în burta pisicii, iar bubosul se prăpădea de râs, şi gâgâiau, speriate, gâştile, curcile şi găinile. Iar după aceia, obosit, în intrarea coteţului, tu sunai din lanţ şi sugeai bucăţica de zahăr lins. Dar ochi-ţi mijiau şi nu vroiai să vezi că ochii tăi erau omeneşti şi toată noaptea suspinai: de ce suspini?

Măsurai vremea de la un hârb la altul. Lumea ta de câine — coteţul, sacaua, şopronul — se acoperi de înserarea cenuşie şi umedă, de cerul de toamnă: te lăsai, supus, să fii pătruns de umezeală. Răsărea soarele, — în trei cercuri reci, purpurii — soarele purpuriu, ca sângele pisicii cu burta sfâşiată: tu tremurai de frig. Supus, îţi purtai ţurţurii de ghiaţă pe blană: te înţepau — nu puteai să te culci — tu le purtai supus, până când se topeau pe tine, până când porniau voios ca şopârlele, gârlele, ducând departe bulgării de gunoiu. Priveai cu ochi — cu ochi omeneşti — toată ziua soarele, şi făceai înconjurul coteţului umblând toată ziua zângănind din lanţ. Şi încingându-ţi gâtul, înnodându-se în jurul lui, tu ai tras şi-ai rupt lanţul.

Ai stat o clipă ca înmărmurit — şi ura! — ai pornit ca săgeata. Peste gard, prin şanţurile umede, cu burta udă — aburii se răsuceau în rotocoale — ai pornit în fugă, beat de soare, de libertate, de abureala pământului, înnălţându-se de sub zăpadă. Şi te-ai pomenit undeva departe sub un arbust de liliac, încă gol, încă negru sub cerul albastru, pe un muşuroiu de colb cald, în mijlocul naturii, beată de primăvară şi libertate.

Nu mai era hârbul, nu mai puteai să măsori vremea: a trecut, poate, o zi, a trecut, poate, o lună. Dar n'a trecut o zi: căci foamea îţi răsucia crud maţele în burtă.

Şi, ţi-aduci aminte: tresare vântul, cu un suflu de muguri amare de liliac, pe gard — ciorovăială de ciori. Cu coapsele râioase te-ai vârât în gardul cel mai ud şi, vârându-ţi coada între picioare, te 'mpleticeai ca beat. Lanţul rupt zângănea pe pământ.

In curte — ai fost primit cu chiot: a-ha! Te-ai culcat în vechiul coteţ şi ţi-ai întins gâtul. Bubosul ţi-a încins gâtul cu o sgardă nouă, sclipitoare, — cu un clopoţel vesel şi răsunător, cu un nou lanţ. Ţi-a apropiat hârbul de bot — în el era o mare bucată de carne putredă. Şi ţii minte? — pleoscăiai, mâncai, înghiţeai — până te-ai umflat.

Bubosul te-ai alintat cu generozitate pe gât — tu te-ai lungit pe spate şi ţi-ai sgâlţâit toate cele patru picioare, răsunând din lanţ şi din clopoţelul vesel din sgardă. Lingeai mâinile stăpânului. Că doar eşti câine de casă.

N'ai cuvinte. Poţi numai scânci, când eşti bătut; să rozi horăind când îţi porunceşte stăpânul, şi să urli, nopţi la lună.

Dar de ce ţi-s ochii atât de frumoşi? Şi în ochi, în adânc — o înţelepciune atât de omenească şi atât de întristătoare? Ştiu: ai fost om şi vei mai fi. Dar când vei fi? Când nu voi mai îndrăzni să-ţi zic:

— Eşti câine.

(In româneşte de G. M. IVANOV)

1). *Manègrii* — o fărâmiţă din neamul hunguzilor. Ei singuri se numesc *boé*, Nomazi din Siberia. Se îndeletnicesc cu vânatul. Odinioară îşi făceau strămutările pe cerbi, acum — pe cai. Caută să trăiască pe ţărmurile marilor râuri. In anul 1923 numărul manegrilor ajungea până la 132 de oameni.

2). Orocionii — o ramură înrudită cu manegrii.

* * *

— S. NADSON —

Nu spuneţi: a murit!

Că a murit, nu spuneţi: Deapururi el trăeşte!
Deşi distrus altarul, văpaia nu se stinge;
Deşi culeasă roza, ea încă înfloreşte;
Deşi e spartă harfa, acordul încă plânge!

(trad. de C. Iordăchescu şi Dr. Bortkievici)

* * *

Privighetoarea

(După Paul Verlaine)

Aducerile-aminte, asemeni unui stol
Gâlcevitor de pasări, se lasă'n zbor domol
Prin palidele frunze a'inimii'ntristate,
Al cărei trunchi s'apleacă pe apele curate
Şi viorii a undei părerilor de rău,
Ce tristă-alături curge şi murmură mereu.
Şi-asupră-mi cum se lasă, un şopot blând răsare,
O boare dulce'n frunze adie tot mai tare,
Cà'n ramuri se potoale voiosul ciripit;
Rămâne numai glasul, duiosul glas vrăjit,
Ce'n linişte porneşte şi'n cântecu-i îmi spune
De-aceea, care fuse întâia mea minune,
Atât de trist că-mi pare un plâns înăbuşit
Al celei mai frumoase copile, ce-am iubit.
Iar în splendoarea lunii măreţe, ce răsare
Invăluită'n ceaţă, îngândurată, mare,
O noapte grea de vară aşterne-al ei veşmânt
Pe'ntinderea tăcută a negrului pământ;
Şi'n vreme ce în ramuri un vânt uşor coboară,
Privighetoarea plânge, copacul se' nfioară....

Mihai Petrov.

* * *

Din poveştile lui Multatuli (Edward Dekker)

Impresarul

Un domn elegant, cu degetele încărcate de inele, se plimba cu vădită mulţumire de-alungul unui cheiu din Amsterdam. Se afla în oraş, „pentru afaceri”. Veţi vedea acuşi de ce fel de afaceri era vorba. In faţa lui mergea o femee cu un copil. Printr'un accident neprevăzut, copilul căzu în apă. Mama dete un ţipăt — sări în apă şi scăpă copilul.

Omul de afaceri fusese martor la această scenă. Işi scoase carnetul de note şi începu să scrie.

—„Permiteţi să vă întreb, care este numele şi adresa dv?

—„Copilul! Copilul meu trăeşte! Mi-am salvat copilul!

—„Foarte bine. Dar îmi pot permite oare...

—„Copilul e salvat” repetă mama, care nu pricepea, cum ar putea cineva s'o întrebe de altceva decât de copil.

—„Nu e chip să te înţelegi cu femeia asta” mormăi interlocutorul. Ia, ascultă, măi creştine, ţi-oi da un bacşiş bun dacă'mi poţi spune mâine numele şi adresa doamnei”.

Cu aceste cuvinte străinul se adresă unuia din mulţime şi se pare că află ceiace vroi să afle, căci a doua zi se înfăţişă înaintea fericitei mame.

— „Madame, avusesem onoarea să fiu de faţă, când..

— „O, aţi fost de faţă, domnule? Aţi văzut? Eu n'am văzut nimic, n'am auzit nimic, m'am repezit în valuri...

— „Da, doamnă, dar eu am auzit”...

— „Aţi auzit? Dar ce-aţi auzit?

—„Am auzit ţipătul dv., d-nă, şi am vrut să vă propun un angajament, la teatrul meu.

Sărmana mamă!

Omul de afaceri era un impresar, care era în căutare de stele.

Il chema: Publicul.

AMORAL ŞI IMORAL

In Samojedia — nu ştiu, dacă aşa îi zice ţării, dar asta e o lacună în limba noastră, pe care trebue s'o umplem, în Samojedia aşa dar, e un obiceiu, ca toţi locuitorii să se ungă din cap până'n picioare cu catran rânced.

Un tânăr Samojid însă nu se cătrănea. Nu se ungea nici cu păcură, nici cu vre-o altă substanţă.

„Acest tânăr nu urmează legile prescrise de morala noastră”, zise un înţelept samojid. E un om fără principii de morală, e amoral. Şi avea dreptate înţeleptul. Bine înţeles că tânărul Samojed fu supus unei schingiuiri îngrozitoare. Prindea, ce-i dreptul, mai multe foci, decât oricare altul, dar asta n'avea nici o însemnătate. Focile îi erau confiscate, le căpătau Samojezii, ce se ungeau cu catran, peste tot, iar pe Samojedul amoral îl lăsau să crape de foame.

Cu toate astea Samojedul se îndârjea. Răbda foamea, şi după ce trăise un timp aşa, neuns, începu în cele din urmă să se spele cu apă de colonia...

„Acest tânăr se împotriveşte legilor noastre de morală, grăi” atunci înţeleptul, e imoral. Ii vom confisca şi pe viitor focile şi'l vom bate.

Aşa şi făcură Samojezii. Dar deoarece în Samojedia nu se cunoşteau nici pamflete triviale, nici suspiciuni, nici ortodoxim stupid, nici democraţie falşă, nici politică conruptă, nici miniştri conrupători, nici parlament nelegiuit — infractarul fu bătut doară cu ciolanele rămase de la focile, pe cari singur le prinsese.

(Traducere de E. Marghita)

* * *

Câinele

de Turgenieff

Şedeam doi în odaie: câinele şi eu.

Afară se agită uraganul.

Câinele se alipeşte de mine: priveşte în ochii mei.

Şi eu privesc în ochii lui.

Par'că ar vrea să-mi spună... Este însă tăcut, nu are cuvinte. Poate nici suflet nu are şi totuş îl înţeleg.

Il înţeleg: clipa ne-a legat cu aceeaş simţire. Nu este nici o deosebire între noi. Suntem un neam. Acelaş foc palpită în noi.

Şi dacă ne va atinge moartea cu aripele ei umede...

Atunci, toate se sfârşesc... şi se vor stinge flacările. Nimeni! Un om şi un câine s'au înţeles.

Două priviri s'au legat.

Şi din ochii noştri — om şi câine — luminează un singur înţeles: dorul etern al înfrăţirii, dorul de-a ne apropia, căci suntem una.

Trad. de E. I.

* * *

NOTE

Scriitorul olandez Multatuli, cu numele său adevărat Eduard Douwes Dekker, e unul din autorii cei mai populari, nu numai în mica Olanda, dar şi în toate ţările, unde e preţuit geniul său.

S'a născut la Amsterdam, în anul 1820 şi în vârstă de 18 ani pleacă în India, unde intră în serviciul colonial olandez. Inaintă repede; totuşi în urma unui conflict cu un coleg mai puţin scrupulos decât el insuşi. Dekker îşi dete demisia din slujba statului. El nu înţelegea să rămâe alături de oameni lipsiţi de conştiinţă, care exploatau populaţia indigenă pentru propriul lor profit. De-atunci începe perioada de mizerie a lui Dekker, căci cu simţul său de dreptate şi cu firea lui de luptător, nu era în stare să se resemneze. In aceste vremuri critice de mizerie morală şi materială, şi-a scris romanul „Max Hawlear” care a stârnit o adevărată revoluţie mai întâiu în Olanda apoi în ţările vecine. Scrisorile pe care le-a scris în timpul acesta soţiei sale, ne dau o dovadă de lipsa, nevoile şi amărăciunile în care se zbătea Multatuli, scriindu'şi romanul. Intr'un loc zice: „Ieri a trebuit să iau cu împrumut zece centime, ca să'mi cumpăr puţină cerneală: dacă nu pot restitui această sumă, sunt un hoţ. Mă mir şi eu, de unde am putere să scriu cu astfel de cerneală. Romanul, început în India, a fost terminat în aceleaşi condiţiuni la Bruxeles, în iarna anului 1859. Cea mai mare parte a fost scrisă în spelunci, alături de cheflii noctambuli şi femei beţive, căci Dekker n'avea nici un adăpost.

Romanul acesta a avut un succes neobişnuit fiind chiar subiectul unei interpelări în Cameră, totuşi autorul a rămas adânc decepţionat, deoarece starea lucrurilor în colonii nu s'a schimbat în urma valoroasei sale lucrări. Din punct de vedere material Multatuli n'a fost mai fericit, fiind exploatat de un falş prieten.

Cu toate aceste neajunsuri în anii următori autorul lui Max Hawlear e foarte productiv. Urmează una după alta: Minnebriewe (Scrisori de dragoste) şi cele şeapte volume intitulate „Idei”, în a căror prefaţă autorul scrie: „Năzuinţa mea e să scriu adevărul. Iată singurul meu program. Voiu scrie cronici, poveşti, schiţe, parabole, cugetări, amintiri, romane, profeţii, paradoxe... dar nădăjduesc, că miezul fiecărei bucăţi va fi *„o idee”*.

Deci voi intitula opera mea „Idei”.

In aceste „Idei” e publicată şi „Povestea micului Walter”, o capodoperă de psihologie a copilului, precum şi drama „Şcoala principilor”, care figurează în repertoriul oricărui teatru olandez.

Multatuli — al cărui pseudonim grăeşte şi el adevărul — (Multa tuli — am îndurat multe) şi-a petrecut ultimii ani din viaţă în Germania. Wiesbaden i-a dat prilejul să scrie o serie de studii asupra jocului la noroc. A murit în Germania în anul 1887; cadavrul său a fost ars, după cum ceruse în testament.

Schiţele de mai sus sunt traduse din volumele „Minnebriewe” şi „Idei”.

* * *

Bibliotecarul universităţii Columbia din New-York a găsit pe marginile unui volum de Dionisie din Halicarnas o sumă de interesante însemnări scrise de mâna lui Racine.

* * *

V. HUGO

Dies Irae

Intrână-ţi, muză, cântul pe strunele de-aramă,
Ecou al conştiinţei ne'nvinse, — glas din cer!
Simt clocotina cuvântul de flacări, ce mă cheamă,
Sbucnind scântei din suflet ca lava din crater...
Dar fereă o clipă urgia-ţi, — mai aşteaptă,
Nu-i încă vremea 'n care pedeapsa se rosteşte.
Petreacă vinovaţii — tu straje stai deşteaptă.
Şi tremurul mâniei pe buze-ţi împietreste.

In veacul ăsta unde spre rod sau pustiire,
Ca apa 'n uragane ne risipim fiinţa,
Când nu vezi de cât ura turbând, şi neputinţa,
Tu 'n inimă închide-ţi o dreaptă răsvrătire.
Priveşte 'nveninaţii de propriul lor venin
Cum vrând să surpe munţii îi sgudue 'n zadar;
Ia seama: înţelepţii, puterea 'n frâu 'şi-o ţin.
Samsonii? Mor sub stane de prăbuşit altar.

Furtuna când e-aproape ce calm pe mări se vede!
Astfel, pân'la sbucnirea-ţi ce nimeni n'o prevede,
Nu te trăda, — tăria în frâne strânsă, — creşte!
In faţa tuturora, sus fruntea desvăleşte,
Treci albă, — o zeiţă purtând tihnit cununa,
Ce dă târziu pedeapsa, — dar pentru totdeauna,
Şi încordând răbdarea în muşchii ei de stâncă,
Puteare-ar să izbească ori când, — dar nu vrea încă!

Preumblăţi peste toate un ochi ne'ntunecat,
Şi toţi acei ce'n umbră urzesc un gând pătat,
Vânturători de marfă de bâlciu, drept artă mare,
Apostoli ai minciunei c'opinii schimbătoare,
Cu zăcăşia urei în inimi ipocrite
Cu merite deşerte în forme polelte,
Toţi mici şi mari ce poartă drept semn neîndoios
Al vicleniei zâmbet silit, invidios,
De la piticul vremei, steril, dospit în fiere
Şi până la tribunul fricos ca o muere,
Ce-i gata la răspântii să pălmuească'o lege,
— Când asmuţind norodul, când cenzurând un rege,
Toţi cei ce zi şi noapte de patimi simt arsura,
Amicul ce te vinde sporind în duşmani ura,
Acei ce-şi văd pe drojdii viaţa răvăşită,
Toţi, toţi să te privească, cum mândră, liniştită,
Salutî din mers de glorii, păduri în adiere,
Şi treci cu fruntea 'n nimbul gândirilor severe!..

Apoi, — priveşte-ţi lumea, cu ochiul arzător,
Şi când smerit, şopti-va poporul prins de fior,
Pe cine o să cadă din turma risipită
Al biciului tău trăznet?—cu fruntea umilită,
Privindu-şi fiecare nelegiurea 'n sine,
Cutremurat să-şi zică: „de n'ar cădea pe mine:”

Dar pân'atunci, fii încă senină, rece, mută,
De dânşii nu s'atingă din toga ta, o cută.
Şi'ntreaga lor cohortă va tremura de-acum,
Văzând cum uriaşe, în pulberea din drum,
Culcată la picioare-ţi, mânia ta de Zeu,
Işi sprijină de liră, grav, unghia-i de leu!

(trad. de D. NANU)

(Din „Voci lăuntrice”)

Cuiburi sfărâmate

— PIESĂ ROMÂNEASCĂ ÎN 3 ACTE —

de SANDU TELEAJEN și ADRIAN PASCU

Jucată întâia oară în atctuala stagiune a teatrului național din Iași, piesa aceasta a adus autorilor nu numai un bine meritat succes de serie, dar și cinstea marelui premiu de 12.000 lei acordat de comitetele reunite ale teatrului ieșan.

Acțiunea „Cuiburilor Sfărâmate" se petrece acum trei zeci de ani într'un târg din munții Teleajenului și in cele trei acte e închis un colț din tragedia celor din urmă generații ale boerimei muntenești, pe care era fatal să le sdruncine prefacerile sociale din secolul trecut.

Robi ai unei mentalități și ai unor credințe și obiceiuri cu rădăcini într'o altă epocă, bătrânii au perit aproape sub ochii noștri.

Publicăm cu plăcere fragmentul pus la dispoziția noastră de tinerii autori pe cari îi așteptăm cu aceeași lucrare sau cu alta nouă pe scenele din București. — a. d. h.

Fragment din Actul I-iu

Dumitrache Gorgăneanu, scoborâtor dintr'o familie de boeri munteni, își închee zilele bătrâneții, bolnav și din ce în ce mai strâmtorat. Un șir de nenorociri i-au fărâmițit averea, iar Voicu, copilul cel mare, i-a dat acum o lovitură neașteptată. Pătimaș jucător de cărți, ca să poată avea bani a falșificat pe polițí iscălitura bătrânului, căruia-i cunoaște slăbiciunea: plătește totdeauna, numai să nu-și facă numele și neamul de râs. Intr'adevăr, boer Dumitrache, la ideia că fiu-său ar putea intra în pușcărie dacă nu-și recunoaște iscălitura și nu plătește, își vinde ultima sfoară de moșie ce-i mai rămăsese în munți și achită polițele. Dar durerea bătrânului boer în rușinea și căderea în care se vede ajuns, se schimbă în groază. Din neamul lui îi trăește la Teișani, sus în munți, un văr-bun: Andrei Gorgăneanu. Om întreg și boer după pravilă, pe care vremurile cele noui nu l-au putut doborâ. Andrei, care păstrează neștirbită partea lui de avere moștenită din bătrâni; Andrei care *trebue* să vină să-l ia din scurt: de ce și-a vândut cel din urmă bun?... Fragmentul de față, dă întâlnirea celor doi bătrâni și pregătește atmosfera întregei piese.

In scenă: *Boer Dumitrache, Mioara.*

(De afară vin sunete de clopoței, apoi huruitul unei trăsuri care se oprește la scară).

MIOARA. — Tată, tată, cine-o fi venind?

BOER DUMITRACHE. — Da, da, vine cineva. *(Gâcind, șoptește ingrozit).* Mioara!... Sunt clopoțeii de la brișca lui nen'tu Andrei!

MIOARA. — Așa e! Auzi? S'a oprit la scară... *(Fuga în privdor de unde strigă).* Nenea Andrei tăicuțule! A venit nenea Andrei!

BOER DUM. — *(Se întunecă deodată și par'că nici n'o mai aude).* Așa de curând? Așa de curând!... Da Andrei nu se putea să nu vină. Trebuia să vină.

SCENA III

Vărul Andrei, Boer Dum., Mioara

VĂRUL ANDREI. — *(Apare în capul scărilor cu Mioara, care ieșise înainte în brațe).* Hop' așaaa! Oița moșului! Măi, măi, că mare și gigea te-ai mai făcut! Ptiu!... Să nu fii de deochi! Ei, nu că trebue să te pup. Na și ție!... (o sărută pe un obraz). Na și ție! (o sărută pe celălalt obraz). Na și ochișorilor, gemenii sprâncenelor, dragostea flăcăilor!...

MIOARA. — *(sbătându-se).* Nene!.. Nene!..

VĂRUL ANDREI. — Lasă, lasă fata neichii, nu te mai rușina de sărutările unui bătrân... că de-ale unuia tânăr, știu că nu te-ai da în lături!

MIOARA. — Nu vreau! Nu vreau așa!

BOER DUM. — *(Silindu-se să pară vesel).* Ei, ei, moșneagule! Nu-mi speria, „îngerașul"... mai domol!

VĂRUL ANDREI. — Bine tinerețe, bine. *(Scoțându-și mantaua de drum).* Ține oița moșului. *(și pălăria)...* Dă-le să le scuture! *(Mioara le ia).*

MIOARA. — Nu mai de cât nene! *(dispare în fund).*

VARUL ANDREI. — *(coboară în scenă, cu brațele deschise spre Boer D.)* Dumitrache, Dumitrache dragă!

BOER DUM. — *(îmbrățișându-l).* Andrei.. Andrei.. *(După o pauză, cu aceiași veselie silită).* Insfârșit dragă vere, bine c'a dat Dumnezeu să-ți mai aduci aminte și de noi.

VARUL ANDREI. — Așa, acuma fă-mi pe supăratul. Par'că tu nu știi de ce nu calc eu pe la târg, cu anii!?...

BOER DUM. — Știu, știu dar cu toate astea am dreptate, să fiu supărat.

VĂRUL ANDREI. — Ba iacă, n'ai.

BOER DUM. — Cum Doamne iartă-mă?

VĂRUL ANDREI. — Așa cum îți spun eu.

BOER DUM. — Dar bine măi omule. Inteleg să nu scrii un rând, pentru că nici odată n'ai fost tu harnic la scris. Dar să nu vii tu, la noi, măcar în sărbătorile Paștelui, asta n'am să ți-o uit curând!.. Asta nu ne-ai făcut-o nici odată.

VĂRUL ANDREI. — Aici, ai dreptate și tu. Dar nu mai pot măi Dumitrache. Nu mai pot. Când vin în târg, în târgu ăsta în care am copilărit amândoi, mă otrăvesc într'o zi, cât în zece ani. Ce-am să mai văd la voi, mă? Căderea și nenorocirile voastre? Curțile și grădinile pustii ale Zăgănenilor, ale Joimireștilor și Bordeenilor, ale lui Cristache Bărățeanu și Ștefănache Ursu?... Ori cuibul adormitului mare boer Manolache Lupoianu, minunea aceia de casă veche mă, din care și-a făcut Beznea Măcelarul, han și coteneață de porci la drumul mare?.. Astea să le văd? Foarte vă mulțumesc! Cinstea asta, v'o las vouă.

BOER DUM. — „Domnul a dat, Domnul a luat. Fie numele lui binecuvântat!".. Să nu uităm dragă vere înțelepciune dreptului Iov. Dumnezeu a vrut astfel, nu e vina nimănui.

V. ANDREI. — Dumnezeu ai spus? Nu vere Dumitrache. Dumnezeu e prea mare și prea înțelept ca să-i putem face vre-o vină, să-l vedem pe el, acolo unde trebue să ne vedem pe noi.*Noi* am vrut astfel, ascultă-mă pe mine. Apoi.. stai și tu strâmb și judecă odată drept. Averile, ni le-au tocat, unii, cu străinătatea, cu cărțile și cu femeile. Alții, cu nesfârșitele procese pentru averi închipuite, ce-am fi avut de moștenit de la niște neamuri și mai închipuite. Vorba lui taica, săracul: „pentru un petec de moșie, strângi o ladă de hârtie!".. Pe mulți — printre cari te poți număra și tu, v'au ajuns din urmă cine mai știe ce blestem din străbuni. Asta e vere, adevărul. Răul stă în noi, și-a pornit din mijlocul nostru.

BOER DUM. — Andrei.. simt că mi se rupe ceva.. aici.. Oh!.. Și tu, care vii să-mi amintești tocmia azi.. despre toate lucrurile astea!.. (Se ridică din jeț și se duce la fereastră. Pauză. Soarbe adânc din aerul grădinii. Tot timpul, Andrei l-a privit fix, răsucindu-și o țigară. Boer s'a dus... toată boerimea plaiului nostru mnntenesc, în Dum. continuă dând drum liber gândurilor:) Da, da, ne ducem, cum se duc cântecele și jocurile bătrânești, cum s'a dus.. toată boerimea plaiului nostru muntenesc, în mijlocul căreia am deschis ochii. *(Văzând pe Mioara, își ascunde lacrimile plivind o mușcată dintr'un ghiveci).*

MIOARA. — *(intrând).* Așa!.. Hinu Ion, ți-a scuturat mantaua și pălăria de praf, iar eu, ți le-am așezat frumos în cuierul din iatacul dumitale. *(Invăluindu-l cu privirea).* Imm, nene! Dar știi că te-ai făcut mai gras și mai frumos de când nu te-am văzut? Zău așa!

V. ANDREI. — Uite, uite, cum se gudură Oița!

MIOARA. — Mi-era așa dor să te văd, nene.

V. ANDREI. — Nu mai spune. Iți era ție dor de mine?

MIOARA. — (Dă din cap, drăgălașe). Zău!

V. ANDREI. — Ei bravo. Asta merită ceva. Ia vin'o încoa, pe genunchii moșului. *(Mioara i se așeză pe genunchi).* Și spune-mi: Oița a fost cuminte?

MIOARA. — Cuminte, nene.

V. ANDREI. — N'a mai fost ea bolnavă de loc, de loc?

MIOARA. — Deee loc!... *(arătându-și brațele).* Uite ici!

V. ANDREI. — E! Păi asta-i fată odată și jumătate domnule! Ce Oiță!?.. E coșcogeametea cârlan!.. Ha! Ha! Ha!

MIOARA. — Nene, nu mă mai joc așa!

V. ANDREI. — Ei, bun. Fiindcă'ai fost cuminte.. și n'ai mai fost bolnavă și fiindcă ți-era și dor de nen'tu Andrei.. numai să nu mă minți!

MIOARA. — *(impreunând mâinile).* Iți jur nene!

V. ANDREI. — Atunci, iacă: nici eu n'am uitat-o pe Oița moșului. Dă o fugă până la brișcă și întreabă pe Neculae vizitiul, ce-am adus noi pentru tine. Haide, fuga.

MIOARA. — Ei, spune-mi dumneata.

V. ANDREI. — Nu se poate. Haide, fuga, fuguța!

MIOARA.— *(Ii ia fața în mâini și-l sărută pe mustăți).* Să trăești nenicuțule! *(ese repede prin fund).*

V. ANDREI. — *(se ridică și privește după Mioara cu dragoste).* E hei. Bată-te norocul de copil!

SCENA IV-a

Boer Dum., Vărul Andrei

(O tăcere. Boer Dum. trece la masă, scoate dintr'o chisea mare, tutun și-și face tacticos o țigară. O pune apoi intr'o țigaretă groasă de chihlimbar).

V. ANDREI. — *(Ii aprinde țigară, apoi calm, cu vocea blândă).* Tot mai fumezi? Par'că te oprise doctorul.

BOER DUM. — Tot, Andrei. Nu pot să-l las. Am încercat cu fel și chip. De geaba.

V. ANDREI.—'Mda. Necazurile cu tutunul, frați buni. Mai rărește-l. *(B. Dum. ridică din umeri).* Da'... verișoara unde e?

BOER DUM. — Adineori a fost aci. Țese în iatacul ei

V. ANDREI. — Așa. Se pregătește pentru Nora. Frumos de tot.. și să vă ajute cel de sus să fie într'un ceas bun. Măcar atâta bucurie s'aveți și voi.

BOER DUM. — Mulțumesc Andrei, mulțumesc.. Poate vrei s'o chem?

V. ANDREI. — Nu, nu, lasă mai târziu. E mai bine. *(întrebător).* Nora?

BOER DUM. — Citește-n grădină. După amiază a fost liberă.

V. ANDREI. — Tot la poștă?

BOER DUM. — Tot.

V. ANDREI. — Prin urmare.. suntem numai noi singuri.

BOER DUM. — Da.. da. *(O tăcere).*

V. ANDREI. — *(Se ridică și după ce se plimbă cu mâinile la spate se oprește în fața lui Boer Dum.)* Dragă vere, ai înțeles cred, de ce am venit eu la tine, tocmai acum în mijlocul muncilor de vară. Am lăsat tot, baltă, am pus caii la brișcă și nu m'am oprit de cât aci.

BOER DUM. — Nici n'avei unde te opri în altă parte. Era de la sine înțeles...

V. ANDREI. — *(Tăindu-i vorba).* Nu Dumitrache. Noi, avem o vorbă mare, în-de-noi.

BOER DUM. — *(stins)..* Nu înțeleg..

V. ANDREI. — Așteaptă și-ai să 'nțelegi. Vere Dumitrache, stii ca și mine că până acum cincizeci de ani în urmă, patru munți și două trupuri din cele mai frumoase moșii de pe valea Teleajenului, erau ale Gorgănenilor, ale noastre.

BOER DUM. — Da... da, Andrei, știu..

V. ANDREI. — Incepi să mă :nțelegi. — Și mai știi vere Dumitrache, că alături de noi, stăpâneau veri de-ai noștri după mame și după bunice: Bărățeștii și Mântuleștii la Drăjnuri, Dimăcheștii la Valea-Poenii, Zăgăneștii cu noi la Teișani, Lupoenii la Izvoare, Arnăuții la Cernești și Ungureni. Iar împrejurul lor ș'al nostru, roiau *moșnenii* plaiului cei iuți la sânge și cuțit. mândri la port și trufași la chipuri. Urmașii drepți ai cetașilor boerești și domnești, înstăriți cu moșii și păduri de Voevozii cei vechi, pentru vitejiile și neîntrecuta lor purtare în războaiele cele de demult. *Moșneni,* cu care e o cinste să te întâlnești și azi, să le strângi mâna, să ciocnești un pahar cu vin și'n zilele de lucru și'n sărbători. Pentru că numai ei, *moșnenii,* nu și-au schimbat sângele, nu și-au schimbat legea și nu și-au înstrăinat pământurile..

BOER DUM. — Andrei.. Andrei de ce-mi vorbești așa? Nu mă chinui, ci spune-mi dintr'o dată tot gândul tău. Te-am înțeles de la început. dar vezi tu..

V. ANDREI. — Și vreau să mă 'nțelegi pe deplin. Moșnenii, stau întregi, cu capul în soare și cu plugul în brazda lor. Dar noi, cum stăm și unde suntem noi?... „Umbră și vis".. cum spune psalmistul. Câți mai trăim azi?

Ne numărăm pe degete. Cum trăim? Spune-mi-o tu singur! Iar în locul nostru, au răsărit ca ciupercile, oamenii cei noui, logofeții de curte, chelarii, vizitiii și vechilii noștri, drojdia bucătăriilor și grajdurilor boerimii muntenești, pe care au dat-o la fund și s'a cocoțat în scaunul ei.

BOER DUM.—*(Furat de spusele lui Andrei).* Cum s'a cocoțat în curțile Bozienilor, Simion Șoarece, feciorul lui Balaban Țiganul, fostul rob bucătar, în casa lui taică-tu.

V. ANDREI. — Tocmai. Simion Șoarec, pe care l-am bătut la tălpi cu mâna mea, pentru caii furați de pe moșia Homorâcenilor când n'avea de cât șaisprezece ani. Hoț de cai, astăzi cu moșie, curți, trăsuri și fete la pension!.. Te întrebi acum: dar cum s'a putut una ca asta? De ce-am ajuns aci?

BOER DUM. — Andrei!

V. ANDREI. — Știi de ce? Pentru că noi singuri le-am dat frâul din mâini, plăcându-ne s'ajungem slugi la slugile noastre. Pentru că am făcut toți, ce-ai făcut tu!... Ai auzit?

BOER DUM. — Iartă-mă Andrei, iartă-mă!

V. ANDREI. — Dumitrache, ce-ai făcut cu munții tăi de la „Fețele-Crăznei"..?

BOER DUM. — *(Tremură. Nu răspunde).*

V. ANDREI. — De ce nu-mi răspunzi?

BOER DUM. — *(după o tăcere, sugrumat).* I-am vân...dut.

V. ANDREI. — Cui?

BOER DUM. — Grecului. Papaianopol.

V. ANDREI. — Pentru ce?

BOER DUM. — Trebuia.

V. ANDREI. — Nu-i un cuvânt, „trebuia". Lămurește-mă. Vreau să știu.

BOER DUM. — Nu mai aveam nici un ban în casă. Vlorica, îmi scrisese și ea, că nu mai avea cu ce trăi la București. Nu puteam s'o retrag de la Facultate. Ne-am fi făcut de râs.

V. ANDREI. — Să fi intrat asistentă. Doar urmează Farmacia.

BOER DUM. — A căutat. Pretutindeni însă erau locurile ocupate.

V. ANDREI. — De ce nu mi-a scris *mie* nimic?

BOER DUM. — N'a vrut să te mai supere.

V. ANDREI. — I'ași fi dat. Eu am încă de unde

BOER DUM. — Ș'apoi...

V. ANDREI. — Ș'apoi ce?

BOER DUM. — Nu ți-am spus tot. — Voicu...

V. ANDREI. — Ce?.. Haide, spune: ce-a mai făcut?

BOER DUM. — Datorii... la cărți. Avea datorii.

V. ANDREI. — Iar datorii? Ce? A :nebunit? Și dacă a făcut datorii, tu trebuia să i le plătești? Nenorocitule!.. *(După o pauză la el, încrucișând brațele).* Dumitrache, Dumitrache, cum de ți-ai pierdut mințile? Cum nu ți s'a uscat mâna când ai iscălit actul de vânzare, când ai pus numele Vornicului Gorgan, lângă numele lui Leonida Papa..ianopol?.. Cum mai poți trăi tu după rușinea asta? Tu, care păstrezi actele neamului nostru ca pe niște moaște sfinte și nepângărite? Care știi pe de rost faptele tuturor adormiților Gorgăneni? Cum ai făcut tu una ca asta Dumitrache?.. Apoi bine mă: ți-a ars moara, o nenorocire. Așa a fost să fie! Ai vândut pădurea și curțile dela Gorgăneni, erai tânăr, n'am zis nimic. Cel puțin, le-ai vândut unuia de-ai noștri: Vărului Ghiță Vălăceanu. Te-am iertat... D'apoi acum mi-ai crăpat obrazul. Acum le-ai pus vârf la toate. Asta n'am să ți-o iert nici odată, nici o-da-tă..

BOER DUM. — *(După o tăcere).* Și tu, tu Andrei crezi că eu mi-o iert? Nu, nu. Am să mă duc de grabă acolo unde-o să ne ducem cu toții. Am să mă duc..

V. ANDREI. — E rău Dumitrache, e rău mare ce-ai făcut tu acum. Să-mi dai tu mie, vecin de moșie, pe grecoteiu.. pe *pirpiriu* ăla?.. Apoi bine mă! Cinci ori șase oameni vechi, cu scaun în scaunul lor, mai trăiam în tot plaiul ăsta: Noi amândoi, Văru Ghiță Vălăceanu, boeru Matei de la Izvoare, Oancea de la Măgureni și Fulga de la Filipești. Șase oameni întregi, pe cari nu-i putea arăta cu degetul nici un venetic, nici un slugoi din ăștia îmbogățiții din prostia noastră și vicleșugul lor. Și acuma tu, dăduși biru cu fugiții. Ne vânduși pe noi, pentru blestemățiile lui fiu-tău! Ptiu! Rușinea rușinilor ca asta!

BOER DUM.— *(cu privirile rătăcite vorbește rar, răsuflând greu, ca un om bolnav de inimă).* Vere Andrei, te-am ascultat, după cum dintr'un ceas într'altul zilele ăstea.. te-am așteptat. Nu știam, eram sigur că vii. Acum m'ai judecat. Era dreptul tău. Dar nu puteam face altceva. Trebuia să vânz și trebuia să-i vânz grecului.

V. ANDREI. — De ce lui și nu altuia? Oricui.

BOER DUM. — Pentru Voicu. El îi dăduse banii pe polițe.

V. ANDREI. — Lui Voicu să-i fi cerut.

BOER DUM. — Dar Voicu mă iscălise pe mine, creștinul lui Dumnezeu. N'ai înțeles de la început? Imi *făcuse* iscălitura mea. Dacă nu-i vindeam grecului moșia ca să am cu ce-i plăti, mi-o vindea cu darabana Hristache perceptorul. Și de cât o rușine ca asta, mai bine muream!...

V. ANDREI. — Sărace vere Dumitrache, sărace! Am spus eu bine că ți-a luat Dumnezeu mințile! *(sălbatec).* Trebuia să nu-ți recunoști înscrisul și să-l lași pe domnișorul să-funde pușcăria! Ai fi strâns un derbedeu de pe drumuri. S'a mai întâmplat și altora. Și ți-ar fi rămas barem, cu ce să-ți închei bătrânețile. Acum, să-ți fie de bine!

BOER DUM. — Andrei, nu mai am nimic de zis. Dar... o singură-ntrebare. Vorbește-mi tu în cinstea sufletului tău de „boer de neam". Spune-mi deschis: dacă erai în locul meu, n'ai fi făcut la fel, spune?...

V. ANDREI. — *(Se uită lung în ochii boerului Dum. îl trec lacrimile apoi rostește-năbușit:)* Da da, ba da Dumitrache!.. *(Pauză)* Ei, și-acum, acum ce-o să te faci? Banii-s rotunzi. Se duc de-adura.

BOER DUM. Nu știu. Ce-o vrea Dumnezeu. Am luat din vânzare șaizeci de mii de lei. Cu douăzecișicinci de mii am acoperit polițele lui Voicu. Trei mii i-am trimis Viorichii la București și două, le-am dat avocatului. Cu restul, o să facem nunta Norii... și-om duce-o și noi... cât ne-o fi dat să o mai ținem umbră pământului. Eu unul, mult așa, nu cred să mai am, după câte-am îndurat..

(Amândoi își șterg ochii în tăcere).

V. ANDREI. —*(scuturându-se).* Eh! la dracu! Ne-am apucat să plângem ca muerile. Iartă-mă Dumitrache. Uite, îți cer eu iertare la rândul meu. *(oftând)* Nu știam măi, ce s'a petrecut aci. Nici acum parcă nu-mi cred urechilor. Să se fi scoborât Voicu, până la atâta nemernicie! Se vede, c'așa ne-a fost scris în cartea cea mare a neamului nostru. Cum spune la psalmi: „Peirea ta prin tine Izraele"... Ne ducem vere Dumitrache, ca și cum n'am fi fost!

BOER DUM. — Da, da, Andrei ne ducem, văd și eu bine. Ni se sfărâmă cuiburile și ni se frâng aripile. Mor vulturii și șoimii, iar peste ei și cuiburile lor, se fac tot mai negre și mai mari... cârdurile de ciori. Corbi flămânzi, stânci fără șoimi.. Cuiburi sfărâmate!..

Primăvara

Țigănci, în ochi cu soare și 'n mâini cu viorele
Venit-au să vestească sosirea primăverii,
Orașul vechiu răsună de cânt de rândunele...
Au înflorit caișii și zarzării și merii...

Lumina se sfărâmă în mii de nestemate,
Scânteе pe cupole și scapără 'n vitrine.
Pe străzile bătrâne un suflu nou străbate,
Și cad bucăți de aur pe aripi de albine...

O viață nouă cântă în aer și pe stradă,
Nestăvilite doruri în inimă palpită,
Femeia trece 'n taină cu farmec de naiadă
Și 'n fie-ce femee pândește o ispită.

E primăvară!.. Forțe sbucnind exuberante
Sparg mugurii din ramuri, nutrind dorinți obscure,
O sevă nouă curge prin arbori și prin plante
Și par'că sunt un faun bătrân, într'o pădure!

Mircea Rădulescu

* * *

Poeme în proză

Fiul rătăcit

O zi albă cu sclipiri de cristal sfărâmat, afară în orașul unde doarme zgomotul, o zi albă cu psalmodii cântate de vânt și lumini fosforescente. O zi albă în curtea adormită sub zăpadă și o zi cenușie în odaia ospățului, o zi cenușie, străpunsă de flacările violetului adormit în căminul bătrânesc.

Un ceasornic vechiu va bate rar și surd ca inima unui bolnav în agonie, de câte-va ori — și din jilțurile decolorate de vreme, se vor ridica fantomatic doi bătrâni cărunți și istoviți de povara anilor.

Din ochii lor ca apele unor lacuri în oglinda căror s'au înecat mulți desnădăjduiți, va isvorî lumina nebănuită a adâncurilor și buzele lor uscate, vor surâde fiului rătăcit... Și în odaia în care el va intra cu sgomot, va pătrunde ceva și din săruturile cerului, aruncate multiform, pe pământul negru.

Se vor așeza tăcuți tustrei, la masa bunătăților, vor gusta din toate, cu sfiala unor preoți în clipa jertfei — și târziu, când vinul uitat de ani de zile în pivniță va înfierbânta paharele și le va însângera buzele bătrânilor, ochii lor se vor ilumina și gândurile stăvilite vor fulgera peștera amintirilor....

...Și gândurile lor năvălite în privirile ce s'au rătăcit pe fața tânără a propriului lor copil — vor săpa în adâncul vieții lor, până în colțul întunecat din tinerețea lor tristă, vor răscoli țărâna celor patru morminte uitate și vor privi cu teamă fața palidă a singurului lor copil...

Și el, neputincios în fața durerilor de care a fost totdeauna străin, cu nostalgia singurătății și încrustarea surâsului suferinții pe buze, se va cutremura de depărtarea dintre sufletul lui și acești doi bătrâni în care s'a cuibărit trecutul, nesimitoțr la vâlvătaia de vieață a prezentului.

. . . .

Târziu, când în lumina cenușie a odăiei, se va împrăștia funinginea nopței și violetul flacărilor din cămin îi va aureola chipul lui palid, bătrânii adânciți din nou în jilțurile întunecate își vor șterge tăcuți ochii turburi în apa cărora s'au înecat multe desnădejdi — și el va zâmbi...

In sufletul lui va licări îndemnul copilului ursit să iubească și să vindece, să învețe și să învețe la rându-i pe alții, să sufere și să ierte și să dea vieață altora — și să moară.

...Și în lumea gândurilor lui, ziua albă cu sclipiri de cristal sfărâmat, ziua albă cu psalmodii cântate de vânt și lumini fosforescente se îndepărtează, deschizând drum nou pașilor primăverii. Va simți atunci în urma lui, un copil cu părul poleit de razele lunii și cu ochii mari și neîncrezători — dar în ziua când iarna i se va risipi din suflet și vor cânta deasupră-i corul îngerilor iubirii, fiul rătăcit, va porni din nou în lume și nu se va mai întoarce.

CONSTANT. C. CRISTEA.

* * *

Mâine

Sunt stânjenit de prieteni, de lumină;
Plec repede, — o! și de străzi mi-e silă! —
De ce ți-e azi urâtă și străină
Viața, diabolică argilă?

Acasă! Numai patul mă îmbie.
Inchise sunt ferestrele și ușa.
Aștept înoitoarea letargie
Și capul par'că 'și scutură cenușa,

Când mulțumit și 'ngroapă ziua în pernă.
Vreau altă zi! căci „mâine", hărnicia
Găsi-va poate clipa cea eternă,
Ce schimbă în cuvinte Poezia!

V. Demetrius

* * *

Ca o Sihastră

Aș vrea să plutesc pe marea albastră
— O singură barcă tovarășa mea —
Și mării să-i fiu iubită sihastră
Și luna visarea-i întreagă să-mi dea.

Aș vrea rătăcind în barca-mi ușoară
Să simt voluptatea bizară a mării —
O lebădă albă o văd... par'că sboară
Vâslind cu aripa-i prin ceasu'nserării.

Aș vrea ca mormântul, tot marea albastră
Să-mi fie, să nu simt barbarul pământ
De toți părăsită ca și o sihastră,
De val legănată, jelită de vânt.

Elvira Lomoș de Reuss

* * *

Mişcarea culturală

I. AGARBICEANU. *Două Iubiri* (Cultura Naţională, ediţia II).

D. D. I. Agârbiceanu este cântăreţul Ardealului· Un cântăreţ duios al vieţii româneşti de dincolo, un povestitor evocator al satelor şi al oamenilor, un îndrumător şi un povăţuitor discret de curat naţionalism. Fiindcă literatura d-lui Agârbiceanu, fără să aibă o tendinţă de doctă învăţătură şi o atitudine de curs patriotic, reuşeşte prin atmosfera operii, prin evocarea personagiilor şi a problemelor ce pune, — şi mai ales prin desfăşurarea sufletească a eroilor, — să intereseze şi să emoţioneze. Eroii săi sunt suflete umile şi oneste, oameni plini de griji în mijlocul frământărilor de fiecare zi, români necăjiţi şi cari, cu toată greutatea vieţii mai găsesc încă timpul să socoată problema naţională ca un înalt ideal moral. Şi totuşi această preocupare nu este declamată şi fals suprapusă peste viaţa eroilor. Ţăranii, surtucarii, preoţi şi întreaga lume din literatura d-lui Agârbiceanu — trăeşte cu aceste nobile preocupări, cari se transmit ereditar şi se integrează în însuşi instinctul vital. Problema naţională reflectată în psichologia individului ca un element primar, devine cauza şi mobilul acţiunii.

Iată de ce Dan, feciorul popii Iancu, ultimul vlăstar din neamul Munteneştilor, se simte desrădăcinat în şcoala ungurească superioară unde e trimis să-şi complecteze studiile. Dragostea pe care o poartă baronesei Ella îl face să se înstrăineze de toţi ai casei, să renunţe la cariera preo-

. Agârbiceanu

ţească şi să intre în funcţionărimea asimilată a oraşelor ungureşti. Dar acolo, o întâmplare care trebuia să vie o dată, îi relevă adevărul situaţiei în care se află:

„Veselia curgea tot mai adâncă, răscolind hohote de râs, Doamne, ce hohote....

Din gluma aceea se porniră altele pe socoteala Valahilor. Bătrânii vorbiau despre cruzimile acestor oameni fără suflet, povestiau cu glasuri înălţate fărădelegile lor din răsmeriţă. E un popor stupid şi chiar de aceea e brutal. Ce bine era odată, când puteai plesni trupurile acelea de bestii până ţâşnia sângele şi se svârcolea ca un şarpe în ţărână!

Ştiau toţi să spună câte vre-o cruzime sau prostie de a Valahilor. Unul începu de capii revoluţiilor româneşti. „Au fost tâlhari de codru! Şi nu li-a secat nici acum de tot sămânţa!" Râdeau sau vorbiau cu glasuri potolite, deşertând paharele. Şi nu se afla un singur om care să spună o vorbă bună de oamenii aceştia, nimeni care să spună un cuvânt de apărare!

Dan simţea că tot mai tare îi încleştează inima o mână de ghiaţă. Era alb ca peretele şi ochii îi ardeau, de nu te-ai fi putut uita la el. Nu se mişcă însă de pe scaun. Din când în când, părea că valuri mari îi umflă pieptul şi atunci privia cu ochii rugători la Ella. Părea că aşteaptă să spună ea o vorbă de apărare. Dar n'a spus· Nu, ci a râs şi ea în rând cu ceilalţi, umezindu-şi ochii negri. Cetise şi ea cine ştie pe unde o glumă batjocoritoare despre Valahi· şi o spuse cu faţa luminoasă.

Lui Dan i se păru că s'a frânt ceva în el, simţia că mâna aceea rece atât i-a strâns inima până i-a făcut-o numai un glonţ. I se păru, apoi, că prin casa întreagă începe să bată un vânt, ce-l izbeşte puternic în faţă. Părea că împrăştie şi părea că aduce ceva vântul acesta. Iar lumea începu să se învârte cu el şi, când i se păru că acum se cufundă, gemu odată, de rămaseră cu toţii încremeniţi."

Dan se întoarce în casa părintească şi acolo copilăria şi atmosfera vieţii bătrâneşti îl pun pe adevărata cale. Işi dă seama că apucase pe un drum greşit, care îl nenorocea pentru totdeauna:

„In odăiţa lui părea că i s'a mai uşurat durerea şi putea judeca mai limpede. O, da, nespus de limpede vedea, ceeace până acum n'a văzut. Sguduiri de friguri îi cuprinse trupul tot, şi inima începu să-i bată deodată tare. Ii veniră în minte clare icoanele din trecut. Işi vedea într'o lumină mare copilăria lui. Luncile cu iarba mirositoare, cerul senin şi inalt, pădurile întunecate şi, spre miazăzi, munţii vineţi. Părea că nu le-a văzut în viaţa lui aşa de frumoase ca acum. Preoteasa şi popa păreau că privesc în depărtări şi tot aşteaptă pe cineva să vie. O, da, popa Iancu e un sfânt! Când l'a dus la şcoli străine, nu ştia popa Iancu ce are să urmeze· Şi iată ce a urmat. Acolo a suferit cu inima arsă de durere, cu dinţii încleştaţi, toate batjocurile străinilor. Ochii îi ardeau şi nu cutezau să privească la dascăl în faţă. Simţia că n'ar fi bine să-l privească. Aşa a dus-o el doi ani şi n'a spus la nimeni nimic. Dar, iată· de când s'a întâlnit cu Ella, a început o altă viaţă. Ii părea că toată lumea îl priveşte cu ochi buni, şi nu mai auzia batjocurile ce i se făceau. Ella era străină, dar simţia Dan că, de-ar fi toţi străini aşa, ar fi cu toţii fraţi. El n'a mai putut să facă nici o deosebire între naţia lui şi altă naţie. Fără să-i pese câtuş de puţin, se alipi tare de femeia asta, şi era hotărît să trăiască străin· să trăiască în apropierea Ellei. Fără nici o grutate a suferit să-i zică Havasi, când erau străini la casă. Ce-i un nume?

Dan a tot mers aşa orbiş înainte, până ce, în seara aceasta s'a descărcat un trăsnet aproape de el. Şi trăsnetul acela a fost râsul batjocoritor al Ellei. — Şi· din descărcarea aceea, s'a făcut deodată lumină în jurul lui, în mintea lui. O numai acum înţelege el întreaga noapte a înfosirii sale. Aude cum îi sună în urechi batjocurile vechi dela şcoală, şi-l dor acum, cum nu l-au durut nici odată. Abia acum înţelege cuvintele baroniţii, nespus de umilitoare: „Tot la noi mergi şi pe anul viitor. Foarte bine. Inveţi o limbă, pe urma căreia poţi să trăeşti în viaţă" Adică limba lui e o zdreanţă de lepădat, nu mai poţi trăi în lumea asta cu ea?

Totuşi dragostea lui pentru Ella îl face să se umilească şi să-şi înfrângă revolta sângelui. Pare că pasiunea lui va birui. Hotărăşte să se despartă pentru totdeauna de ai lui, îşi ia rămaş bun dela părinţi şi pleacă. Işi dă seama că va fi un învins· un tolerat în societatea ungurească unde va intra, dar iubirea lui pentru Ella e prea mare şi nu poate rezista.

Şi-a luat rămas bun de la părinţi şi pleacă spre gară. Deacum totul s'a sfârşit. Când:

Din clopotniţă începu deodată să se împrăştie în văzduh, învălindu-se, valurile cântecului de aramă. Umplură cuprinsul întreg, trecură peste deal, treziră şi pădurile vecine.

Lui Dan i s'a părut de tot ciudate valurile acelea de cântec.

I se părea că nişte vestitori ce aleargă grabnic în toate părţile, pornesc furtună spre munţi, vin iar înapoi, ca biciuiţi de o putere nevăzută. Glasul acela dureros îi pătrunse în suflet·

— Cine a murit Gheorghe?

— Ştie Dumnezeu, domnişorule". Dan tăcu, şi, după un răstimp· întrebă iar: „Cine a murit Gheorghe"?—„Nu ştiu, domnişorule, au fost mai mulţi pe ducă". Dan îmbrăţişă iar cu privirea satul şi hotarul întreg, deasupra căruia plutia chemător, plin de durere, glasul clopotului. Un oftat adânc, prelung, ca la oamenii ce mor, îi cufundă pieptul, apoi îşi aţinti ochii ageri, plini de văpăi la Gheorghe, măsurându-l din creştet până în tălpi. Vlăstarul de fecior se miră că de ce se uita aşa la feciorul popii. Zise scurt: „Nu plecăm?" Dan, fără ca sluga să-şi dea seama, îl îmbrăţişă şi-l strânse cu putere la piept:

— Intoarce, Gheorghe, întoarce că mergem acasă!".

Adevărul se relevă lui Dan în ultima clipă. Intre cele două iubiri, biruieşte dragostea de ţară, instinctul de conservare naţională, îndeplinirea datoriei, triumful tradiţiei şi al unei sacre moşteniri, pe care nimeni nu are dreptul s-o abandoneze în faţa pasiunilor trecătoare.

Cariera preoţească al cărei reprezentant simbolic e Dan, nu poate fi abandonată. Pentru triumful românismului el trebuie să revie şi revine.

Dar lupta, care se dă în sufletul lui Dan e vie şi emoţionantă. Cariera lui nu e o abstracţiune, e un instinct grefat adânc în viaţa şi sângele său. Intre cele două iubiri — dragostea şi îndeplinirea misiunii lui preoţeşti, biruie după un zbucium sufletesc· analizat în cele mai mici amănunţimi psichologice, dragostea cea adevărată, ca o fatalitate primară, instinctuală.

* * *

Dar Bădicul Pătruţ, om simplu în care iubirea de ţară se relevează auzind Cântarea României? El moştenise acest sentiment în sufletul său, fără să ştie. Şi e deajuns să audă „Cântarea României" ca să rămână pentru totdeauna obsedat de această problemă, nouă, pentru el

Viaţa umilă, de la ţară îşi găseşte în d. Ion Agârbiceanu un povestitor duios, plin de pitoresc şi de expresivitate.

Iată doi bătrâni cari rămaşi singuri în casă· după ce şi-au căpătuit copiii, îşi văd de gospodăria lor:

Cum stau ghemuiţi pe podmol par nişte pitici cu căsuţa lor cu tot. El, cu părul şi mustăţile de colie ninsă, cu sprâncenile înţepoşate la mijloc, cu ochii de un verde ştersşters, eo, cu bărbuţa ridicată, cu gura căzută înlăuntru, cu ochii mici, cufundaţi pe ci'ncolo, — păreau îmbrăcaţi în haine de oameni mari, numai să nu-i cunoască lumea că-s nişte copii îmbătrâniţi înainte de vreme".

Fefeleaga· e o biată văduvă, împovorată cu o casă grea, cu guri multe. Singurul ei sprijin e un cal alb „Bator". Şi cară cu el piatră auriferă ca să-şi întreţie o viaţă mizerabilă. Dar copiii, debili, mor unul câte unul. Şi când ultimul copil, o fetiţă, îşi dă sfârşitul, Fefeleaga vinde calul ca să-i poată cumpăra cosciug. Deacum va fi singură pe lume fără nici un sprijin. E înduioşetoare această poveste care culminează cu scena dramatică a vânzării calului:

„Şi trăgându-l de căpăstru, şi tot vorbindu-i, l-a dus la oraş şi l-a vândut pe un preţ ca vai de el. Calul simţi mâna străină, ce-l prinse de căpăstru, mirosi pe noul stăpân, şi întorcându-şi capul după fefeleaga nechează întâia oară, dupăă o tăcere de o grămadă de ani. In ochii bătrânei se iviră a treia oară lacrimi, şi ca într'o fulgerare înţelese păcatul ce-l face, despărţindu-se de calul ce a ajutat-o o viaţă întreagă. Dar zadarnic. Dânsa nu mai avea ce face cu Bator. De câteori l'ar fi văzut şi-ar fi adus aminte de lungul şir de morţi, — da· de morţi, căci vede ea că pentru ei a lucrat, şi n'ar fi putut răbda .Simţia că prietenia aceea aproape omenească ce a avut-o faţă de cal a fost numai în urma ajutorului ce i-l dă el pentru copiii săi. Că ea, în calul acela mare alb, ciolănos, şi-a iubit pe copilaşii săi. Şi totuş, iată chiar acum, cel din urmă ajutor tot dela Bator vine. Să nu fi fost el, Păuniţa nu avea nici un sicriu văpsit nici cununa ca de mireasă. nici giulgiuri albe. Când ieşi Fefeleaga de la târguit, calul era legat de o proptea într'o uliţă strâmtă. Merse la el şi îl mângâiă pe grumaji. Calul necheză iar. „Bator, mă, nu fii tu supărat. Ţie o să-ţi meargă mai bine. Dar iaca, eu mă duc, mă grăbesc să împodobesc pe Păuniţa".

Şi, tropotindu-şi pe trotuare cizmele grele, umblă frântă de spate, să găsească vreun car de la ei, să-şi ducă acasă podoabe cumpărate pe preţul lui Bator"·

* * *

Este Ion Agârbiceanu un povestitor duios al vieţii ardeleneşti, un animator al peisagiului, un colorist pictural al vieţii ţărăneşti. Stilul său abundă în provincialisme — dar acest defect la alţii — devine o calitate la d. Agârbiceanu, fiindcă se integrează cu acţiunea, portul şi viaţa eroilor săi. Oamenii săi trăiesc viu şi intens în umilinţa lor. Au pasiuni, doruri, preocupări şi energie. Se realizează integral după o dinamică proprie. Nu sunt rataţi şi nu au ambiţiuni, cari să depăşească puterile lor de realizare.

Ardelenismul lor e culoarea mediului în care trăiesc. Prin firea şi sufletul lor ei fac parte din românism, sbuciumul lor reiese din contradicţia între caracterul lor întreg şi mediul înconjurător.

D. I. Agârbiceanu este unul din cei mai realişti cântăreţi ai Ardealului, fără alte preocupări, decât realizarea integrală a frumosului estetic — lucru ce-l izbuteşte pe deplin.

SCARLAT FRODA

* * *

Chemarea vieţii

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

Scundă şi înclinată, adâncită în bătătură până în cercevele, casa bunichii îşi înalţă mizeria ei **radioasă în pâlcul** de agurijoară, ca o semeţie inconscientă **şi oloagă** — un zâmbet de cardiac, zâmbet galben, silnic **şi precaut, zâmbetul** umilinţii plămădit din răbdare şi obidă, **fordând jegul din** geamuri şi urechelniţa din olanc. Două **cocioabe mai păs**trau în mahalaua Concordiei, ponosul **alinierii şi tragedia** declinului, puşcăria lui Ghindă chioru din **ulicioara Coco**şului, şi mogâldeaţa Coanii Tarsiţii — **bunică-mea — din** măturele „Domnului" Papiniu de'a acsiz. Statul, **tăcea mârc,** aşteptându-le năruirea în câştigul Comunii **care nu mai avea** de scos nici o lăscae. Dar **„ecarete'e" nici gând să se plo**conească; dârze ca şi coana Tarsiţa! Amestecătura **lor ne**definită, se proţăpea fosilizată în bârnele înfipte cu **dichis** de chir Alecu, **cu mâna lui.** Şi colivele treceau înainte noroaele uliciorilor dintre **„Adormirea Maichii Domnului" şi** coana Tarsiţa; acolo în altar, înmulţind în firida **anaforei,** pomelnic peste pomelnic, aci, în vizuina secole'or, perpetuând promiscuitatea. Primă-vara, reînviau în pudra viorie a florilor de zarzăr, vara îşi urcau pe straşini, gherlandele de bagă ale oţetarilor; toamna aşezau pe olane, cununa de mărgean a razachiei, din care picau cercei înlăcrămaţi, gătind cercevelele îngândura'e cu stropi de urmuz; iarna, îmbrăcau armura linţoliului de cristal, ca un Lapon inpasibil. Şi se înpiciorogau de zor în ruina lor vestită ca şi bunica Tarsiţa în scurteica ei coşcovită, mărind îngrijorarea stăpânirei care sta gata cu soclul lui Enăchiţă Văcărescu să-l rostogolească în locul prunului cu gât. Nici gând de prăbuşit! De a'ături, din bătătura coanii Iriniţa, stropită cu mărgele din urechile biblicilor, le zâmbea scăpătăciunea din năuntru, a Domnului Ghindă chioru, comptabil la fabrica de argăsit, hotărând între ele, în taină, vremea năruirii care nu mai venea, adusă numai de stăpânirea neamului Vameşului, bogat în calici şi sărac în isprăvi. Şi eşeau de zor, pe portiţa uluită, cosciuge înclinate şi „capitonate" cu chiembrică, îmbrăcând cu umi'inţa lor, porumbele din ghizduri şi rutele din prispă, şi **„Casele"** coanii Tarsiţii rămâneau în culcuşul lor tragic, amăgind stăpânirea cu calcanul ei tuberculos, hrănit cu flori'e îngheţului şi cu paradisul boziilor, adăpostind în grinzi'e ei găunoase, zăceri şi parastase. Şi bunica Tarsiţa 'şi-a păstrat ascunzătoarea de văduvă bătută de Dumnezeu, cu ochii în candela ei în formă de „clopolniţă", veghind la mântuirea lumii, şi vărsând în blana cotoiului de pe vetrica sobii, lumina verde a uscioarei ei de sticlă. Bunica Tarsiţa îşi dogorea adâncurile obrajilor tăbăciţi de plâns, în văpaia felinarului, tras de uzină cu **chestia** canalizării în cerceveaua ei ursuză, tăinuind cu gardianul din strada în care, înserarea se aşternea mai deasă şi mai apăsătoare ca în restul **„Albastrului",** sorbind el cea dântâi strachină cu măcinici, din cea d'ântâi tingire dată în fiert — gardianul care îi păzea iconostasul, lemnele şi strugurii. In pecinginile păre'ilor muţi trăia poesia schimniciei şi a posturilor. Scoverga tabliilor de lemn ale patului ei bărbătesc, pitic ca şi iatacul bunichii, primitor ca şi sufletul bunichii, păstra în lustrul ei unt-delemn, mirodenia răşinii — patul bunichii, adânc şi aerisit, stropit cu aiasmă de părintele Nae la toate **„zintăile",** — patul neamului Vameşului, în oglinzile căruia se resfrângea ruina edecurilor şi rubinul cande'ei; patul bunichii Tarsiţa, sfinţit cu văduvia ei eternă, patul tiraniei şi al abnegaţiei, în care a sălăşuit agonia tutulor câţi au călcat prispa lui chir Alecu, de la **„sfeştania"** paiantelor, până la tăerea Primării. Macatul, ascundea în florile lui şterse indruşaimele **JOEI-MARI.** Din vetrica răzbuzată a sobii, gătită cu diadema jerăgaiului, săreau nestema'e'e de aur ale focului, poleind icoanele uimite şi fie'tura din ulcică. Din gluga tăciunilor mocniţi, venea svonul amintirei. De lângă ea, am păzit de muşte pe chir Alecu, bunica, trecându-i înfiorat, pe de-asupra orbitelor înfundate cu doi gologani mari, de aramă, craca de busuioc, până la vârful pantofilor de brunel, sugrumaţi de linia albă a panglicuţei de satin. Tot în iatacul călugăresc al bunichii Tarsiţa, s'a înălţat mireasma înecăcioasă a cădelniţei de alpacă şi mormăiala grunjoasă a părintelui Nae de'a **„SARACA",** de-asupra craniului cangrenat de alcool, al căpitanului Costache, ţiitor de registre la Domenii, posomorât între buchetele sticloase de răsură, înfipte de „convivii' lui de pahar, în madipolonul pernei înpunsă adânc de omop'aţii rigizi, gătiţi cu camgar prost, ca şi peste lămâiţa de mireasă a tuşichii Linaş, aorestând cu resfrângerile ei albe ca miezul de prescură, zâmbetul nevinovăţiei, etenizat cu vârful spadei de arhanghelul Mihai, în cultul gurii. Şi tot în văgăuna primitoare a imperiului morţii în păreţii căreia trăia mireazma deslegării de-apoi şi plânsoarea popii Nae la porţile celor nouă vămi, s'a târât pe brânci, nora Mirca, vrăjitoarea unchiului Enache Bajdechie, împodobitorul Castelului dela Câmpina, năruit odată cu el ca să moară în tinda lui chir Alecu Cantaragiu, în ochii coanii Tarsiţii, doar să o este, că a **„apucat"** dă şi-a dat sfârşitul necununată şi neîmpărtăşită. Acolo a murit şi Nastasia lui Buja **bacalaureatu,** bunătatea şi frumuseţea Maidanului Dulapului, luând în mormânt, **trena** de mireasa şi faima tămbălăului dela Orfeu, şi tot între tabliele de nuc ale bunichii Tarsiţa, a tras să moară, cu vărsat la... inimă, în plină **„glorie",** Relu coanii Linii, actor de „stagiune" în trupa lui Trică Ilie Dricaru. Şi bunica Tarsiţa 'i-a dus la locşorul lor rînd pe rînd, jelindu-i dabaşca, hotărându-le pomelnic în regulă, şi împărţind pensicara cantaragiului cu părintele Nae pentru... **sfintele daruri.** Vestit a rămas în „Albastru" iatacul bunichii Tarsiţa în îngropăciuni, şi în toată Concordia, nicăeri moartea nu şi-a plimbat mai aprig nesaţiul, ca pe pragul lui chir Alecu dela **„măsuri şi greutăţi".** Pezmetul, nuca şi cofeturi'e, aşteptau în găvanele lor, rânduia'a soroacelor. Şi de dragul lor, bunica nu putea să moară. Mai veneau încă sortiţi ai ertărei lui Dumnezeu şi bunica îi aştepta la postul ei de ambasadoare a morţii, pregătindu-le lacrimi şi colivi după rang şi fapte. Dar într'o vreme, coana Tarsiţa se sastisise daşa ursită. O blestema chiar, aducând în iatac pe popa Nae să-i ceară lui Dumnezeu **„iertarea"!** Bojogii i se argăsise de atâta tămâie; în grâu, dela un timp uita să pue sare şi coliva ei celebră — coliva coanii Tarsiţii din Concordia — erea sălcie. Dar zadarnic popa Nae a rugat pe Dumnezeu, în genunche, cerând desrobirea de ce'e pământeşti a bunichii Tarsiţa! Bunica Tarsiţa continua să spargă sâmburi de măslină, în dinţi, să ridice din praf acul cu gămălie, să drişcuiască cu aceiaşi îndemânare, pezmetul de pe colivă; — bunica Tarsiţa nu mai murea, păstrând lacrimi pentru alte morminte. De atâta inimă rea pentru atâta, pustiu de trai, bunica Tasiţa a căzut într'o vreme la zăcere grea, aşteptând trimisul Domnului pentru a-şi înfige spada înflăcărată, în tabliele de nuc. Dar în schimbul heruvimului întârziat, în şipca porţii, a bătut într'un timp, unchiul Enache Bajdechie, cerând o grijanie pentru împăcarea cerului, şi o lumină pentru potecile văzduhului.

* * *

Şi bunica Tarsiţa 'şi-a adunat din toltoaşe, **puterile,** a scos din iconostas, cristelniţa, a tras din scrinul cu rozetele de os prăjit, o cămaşe de in, a înfipt în orbitele tapiţerului, aceia-şi gologani reci care apăsase şi pleoapele lui chir Alecu, 'i-a petrecut pe sub fălci un tulpan tras din război, şi în nările tăbăcite de mahorcă, 'i-a înfipt frunze reci de muşcată.

Şi părintele Nae dela **„Adormirea Maichii Domnului",** a trecut ca într'o chemare a vieţii, citania din vămile bunichii Tarsiţa, în vămile unchiului Enache, deslegând pe mort şi legând pe vie!

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

* * *

Din istoricul epigramei româneşti

din culegerea: de **PAUL PAPADOPOL**

TH. M. STOENESCU. (1).

Doctorul.

Când se simţi mai rău că-i vine,
Bolnavul se lungi în pat,
Şi-ai casei repede-au chemat,
Un doctor ca să-l facă bine.

Dar moartea 'n uşe se-arătă
Căci sufletul trăgea să-i easă,
Şi aflând că doctorul e'n casă,
Nevrând să intre, cuvîntă:

— „Ajunge-o plasă pentr'un peşte
„Şi-ajunge-o cursă pentr'un leu,
„E de prisos să fiu şi eu,
„Când doctorul mă 'nlocueşte.

Un dar.

Da, doamnă, ştiu că mîne e ziua
dumitale,
Şi s'ar cădea, fireşte să-ţi fac
şi eu un dar,
Despre poeţi ştii însă că nu prea
au parale,
Iar despre mine află că sunt şi
cam avar.

Să-ţi dau un lucru mare, ceva
de preţ, nu-mi vine,
Şi nici îndatorată să-mi fii prea
mult nu voiu;
Deaceiea iată, Doamnă, iea
inima din mine,
Căci ştiu, că 'n scurtă vreme,
mi-o vei reda 'nnapoi.

Un critic (2).

Alaltăeri Lissandros s'a îmbolnăvit deodată...
Toţi se temeau că, poate, va fi înveninat,
Şi bănuia'a 'n parte, era adevărată:
Scriind, se înecase cu propriu-i scuipat.

Poetul X (3).

Poetul X. e-asemănat,
Cu Diogene din vechime.
Pe când acela a cătat,
Să afle-un om printre mulţime,
Poetul X. şi el da zor,
Să caute' un cetitor.

Doctor foarte bun.

D'un doctor oarecare spun,
Prietenii, fără să ştie,
Ce fel de doctor bun să fie,
Când, dupăce m'a căutat,
Sunt încă viu, nevătămat.

Palatul Justiţiei.

Dece-al Justiţiei Palat,
E-aproape lâ'ngă Pieaţa-Mare?
E, ca să ştim, neapărat,
Că şi dreptatea-i de vânzare.

Unui soţ.

Corneanu, când, în căsnicie,
Vorbeşte cu a lui soţie,
Ii zice: **scumpă jumătate,**
Şi-are 'ntr'adevăr, dreptate:
E jumătate-a lui, nu zic,
Căci chiar de lege e constrînsă,
O doua jumătate însă,
E-a unui vechiu şi bun amic.

Un prezident.

Un prezident fiind poftit,
La o serată oarecare,
S'a răzimat, din întâmplare,
Pe un birou şi-a adormit.
— Ce faci, barbate, dormi în bal?
Nevastă-sa-i strigă mirată?
— Mă eartă, zise el, deodată:
Credeam că sunt la tribunal.

Unui deputat.

De deputatul Parsifal,
Se miră astăzi, toţi şi toate,
De ce o vorbă nu mai scoate
De când e guvernamental?
E lesne de făcut lumină:
Pe când era flămând, vorbia,
Dar azi, când e cu gura plină,
Cum ar putea vorbi cu ea?

Lui Ascanio.

Se zice, că, pe când trăia,
Victor Hugo, poetul mare,
Aveà momente de 'ntristare,
Când, fără voia lui plângeà.
Şi se credea că un ceas,
Anume, plânsul când l-apucă,
Când pricepeà c'o să traducă
Ascanio, pe Ruy-Blas.

---

1) De prin revistele vremii.

2) Cu menţiunea: „culese şi versificate de Th. Stoenescu".

3) Titlurile date de noi.

Ortografia românească

E o chestiune care odinioară, mai mult decât oricare alta dintre cele relative la literatură; a frământat minţile filologilor noştri, a interesat publicul cititor, a provocat discuţiuni aprinse şi de cele mai multe ori zadarnice, şi a pricinuit certuri şi rivalităţi ireductibile. Dar pe atunci toată lupta se dădea pe terenul generalităţilor principale, între cele trei sisteme: etimologic, analogic şi fonetic; şi nu se ocupa nimeni prea mult de amănunte, cum e şi firesc într'o asemenea luptă.

Astăzi însă, când dintre cele trei sisteme ortografice a rămas învingător şi în cinste ultimul, cel fonetic, adică acela care înfăţişează cele mai multe şi mai mari avantaje din punctul de vedere al realizării lui practice, — astăzi aproape nimeni nu se mai înflăcărează pentru chestiunile de ortografie care de altfel nu privesc decât realizarea în amănunt a sistemului adoptat. Şi e regretabilă această lipsă de interes, manifestată şi de public, şi mai ales şi de aceia a căror treabă e scrisul şi studiul limbii româneşti; toată lumea s'a declarat prea mulţumită de întronarea sistemului fonetic, într'atât că nimeni nu a mai găsit interes pentru realizarea şi perfecţionarea până în amănunt a operei, ceeace totuş era cu putinţă chiar dintru început. Şi tocmai de aceea este regretabil faptul pomenit, pentrucă numai punerea la punct a amănuntelor chestiunii era problema a cărei resolvare ar fi însemnat înălţarea, până la treapta de operă utilă şi raţională, a transformării ortografiei, sancţionate prin hotărârea Academiei şi printr'un jurnal al Consiliului de miniştri (în 1904).

Dacă până acum lucrurile au mers târâş-grăpiş, astăzi însă, când numărul celor care scriu, oficial şi neoficial, româneşte s'a dublat, când prin noua situaţiune politică şi economică pe care i-au creat-o României evenimentele din anii trecuţi, — putem să ne aşteptăm şi să sperăm că rolul ei între ţările celelalte va fi din zi în zi mai însemnat şi că aceeaş soartă o va avea şi limba românească, — nu se mai cade să o înfăţişăm străinilor şi tuturora într'o haină, de altfel minunat croită şi care îi îmbracă foarte bine trupul, dar ale cărei cusături sunt slabe, cu aţă putredă ori albă, sau nedibaci făcute. Şi ceea ce vreau să arăt în rândurile de faţă, sunt tocmai aceste greşeli de realizare practică, cusăturile slabe, însăilările pripite şi nepotrivite, — toate defecte uşor de îndreptat; iar dacă nechemat îndrăznesc să'mi spun cuvântul, nu o fac decât din dragostea pentru limba românească, şi cu nădejdea că ecoul pe care îl va deştepta spusa mea, chiar de nu va fi cel dorit, va fi totuş în stare să provoace uşoara reacţiune necesară pentru înlăturarea răului.

* * *

Ortografie însemnează numai „scrierea corectă", noţiune foarte vagă, care nu dă prin sine însăşi nici o indicaţiune cu valoarea practică. Asemenea indicaţiuni utile nu le poate da, în definiţiune, decât numai o noţiune cu conţinut mai mare şi cu sferă mai restrânsă, cum de pildă noţiunea de **sistem** ortografic, sau, mai logic vorbind, sistem **grafic**. Prin ipoteză, un sistem grafic raţional îşi pune teza primordială: **uşurinţa**, pentru cel care are simţul limbii şi cunoaşte regulele gramaticii, de a'şi scrie **corect** gândirile. Dar nu toate sistemele propuse au avut mereu în vedere teza aceasta; şi-au pus-o în prealabil, de sigur, dar au neglijat-o mai apoi din prea mare grijă pentru interese străine de problemă, care însă le erau foarte scumpe; aşa cum s'a întâmplat cu sistemul etimologic, desuet azi, sau aproape desuet şi la alte limbi, — şi, la noi, şi cu sistemul analogic. Singur sistemul fonetic nu reneagă teza arătată mai sus, ci o respectă până la sfârşit, pe cât posibilităţile materiale îi îngădue.

Sistemul fonetic, întru resolvarea problemei ortografiei, almite ca principiu general şi fundamental: fiecare sunet să fie înfăţişat printr'o singură literă, fiecare literă să înfăţişeze un singur sunet, — nici o literă de prisos, niciun sunet fără literă proprie. Dar când trece la punerea în practică a principiului, dificultăţile apar în număr destul de mare: alfabetul latin, cel îndeobşte întrebuinţat pentru scriere, dispune numai de douăzeci şi cinci de litere, pe când mai toate limbile moderne care îi folosesc au mult mai multe sunete distincte, şi în plus şi numeroase nuanţări apreciabile ale acestora, a căror marcare o pot însă la rigoare îndeplini semnele diacritice (accentele, ţedile). Şi din numărul literelor latine trebue să scădem cel puţin două, fără interes pentru problema propusă, şi anume pe **x**, care reprezintă un grup de sunete, şi pe **Y**, care are aproape aceeaş valoare ca şi **i**, — de nu şi pe **q** şi pe **k**, excluse de altfel de către sistemul fonetic actual de ortografiei românească. Rămân deci numai douăzeci şi una de litere, întru cât ne priveşte, pentru reprezintarea celor douăzeci şi şapte de sunete distincte (foneme) ale limbii româneşti, adică a celor douăzeci de sunete consonante şi a celor patru semivocale **(i, e, o şi u)**.

* * *

Ca să acopere această lipsă, iată cum a procedat în 1904 Academia: Pentru reprezentarea a două sunete **(ş şi ţ)**, s'a folosit de literele **s** şi **t** punându-se sedila; pentru sunetele palatale **c** şi **g** din **vecin** şi **ger**, întrebuinţează literele **c** şi **g**, care în genere desemnează sunete guturale (ca în **casă** şi **ogradă**), hotărând, în mod arbitrar, că vor reprezenta sunete palatale numai înainte de **e** şi **i** (plenisone şi semisone); iar pentru a le păstra sunet gutural şi înaintea acestor vocale, pune între ele şi aceasta un **h**, coborît astfel dela rolul de literă (în înţelesul rezultat din principiul fundamental fonetic) la rolul de simplu semn ortografic; pentru cele două vocale guturale închise, întrebuinţează lilitera **a** cu semnul scurtării deasupra (ă), sau pe acesta şi pe **i** cu circumflex (â şi î); iar scurtimea vocalelor semisoane (ca **i** în **ieri**, **e** în **cafea**, **o** în **boală** sau **u** în **bou**), nu o însemnează niciodată şi sub niciun cuvânt.

Dificultăţile problemei ortografiei le-a înlăturat destul de bine şi abil Academia, în privinţa literelor pentru sunetele **ş, ţ** şi **ă**; în chestiunea complexă a literelor **c** şi **g**, s'a conformat în totul ortografiei italiene, şi aci se află prima **incongruenţă** între principiu şi realizare, anume rolul **dublu** [illegible] literei **h**; unde însă incongruenţa e flagrantă este în chestiunea literelor **î** şi **â**. De ce **două** litere pentru un singur sunet? Academia nu dă niciun motiv, sau niciunul plausibil. Ba agravează şi mai mult incongruenţa între principiu şi realizare, prin arbitrariul total al dispoziţiunii de întrebuinţare a celor două litere, şi printr'o inconsequenţă manifestă în însuşi cuprinsul acestui arbitrariu, anume rotărînd ca litera **â** să fie folosită pentru represintarea sunetului, de care e vorba, când el e în corpul cuvintelor, **însă** cu două excepţiuni, în care se admite **î** chiar în corpul cuvintelor: 1. în cuvintele compuse **(neîndurare)** şi 2. în desinenţele flexionare ale verbelor treminate în — **rî (coborîm, urît, hotărîre)**. De ce nu admite o excepţiune generală pentru toate cazurile când **î** în corpul cuvintelor e derivat dintr'un i? Cum de exemplu: de ce să scrim **tânăr**, şi nu **tînăr**, când pluralul e **tineri**? asemenea de ce **cuvânt**, şi nu **cuvînt**, când pluralul este **cuvinte**? şi, tot aşa, de ce **lumânare** şi nu **lumînare**, când vorba aceasta e derivată dela **luminare**? Oare declinarea nu este tot o formă de flexiune ca şi conjugarea? oare compunerea este singurul fel de derivare? oare derivarea şi flexiunea nu sunt, pe aceeaş treaptă, forme de variaiţune a cuvintelor? Şi de ce nu a stabilit Academia o normă simplă fonografie pentru sunetul **î**, aşa cum a făcut pentru sunetul **ă** când există evident o analogie fonologică aproape perfectă între cele două sunete?

* * *

Apoi Academia exclude formal şi cu desăvârşire, marcarea scurtimii vocalelor. Dacă lucrul este în general fără consequenţă în privinţta vocalelor scurte **e, o şi u**, de altfel şi destul de rare, nu tot aşa este şi pentru **i** scurt, care e foarte frequent. Căci deşi fiecare dintre grupurile de litere OA, EA şi AU, de exemplu, poate represinta, fie două vocale plenisone distincte, fie un diftong, — ne e prea istovitoare la ochi incongruenţa între grafie şi fonie în perechile de cuvinte: **coadă — coagulat, mutau — taur** şi **a crea — să creadă**; pe când această incongruenţă apare foarte clar când un asemenea grup de litere, conţine un **i**, ca în exemplele: **chiot — chior, pian — piatră, privilegiu — bragagiu**, în care echivocul pronunţării ar putea să fie uşor de tot şi definitiv înlăturat, prin simpla marcare a scurtimii lui **i**.

Trebue menţionată încă o abatere importantă de la principiul fonetic fundamental, comisă de Academie, şi anume post punerea, la anumite forme flexionare ale cuvintelor terminate în vreun diftong sfârşit în **i** scurt, a unui **u**, cum de exemplu: **ceaiu, condeiu, voiu, maiu**, etc... Scrierea acestui **u**, părăsit, azi cu desăvârşire, mut în limba românească, cel puţin în cea cultă, literară, — şi nemarcarea scurtimii lui **i**, pot cauza dificultăţi destul de serioase în scriere, ca în următorul exemplu:

Numele pomului care face fructele numite lămîi, Academia îl scrie **lămâiu** (deşi se pronunţă simplu **lămîi**); cum va scrie însă adjectivul **lămîiu** (un bariş **lămîiu?**) cum va marca dieresa între vocalele **i** şi **î** şi trecerea acestuia din semisonă în plenisonă accentuată, ca şi a lui **u** finul din mut, în semison? Va scrie oare **lămâiiu, lămâiu** (cu accent tonic pe **i**), **lămâiu** (deşi nu admite trema), ori tot lămâiu, cum scrie substantivul, numele pomului?

* * *

Expunerea acestor câtorva abateri importante, de la principiul fundamental de grafie fonetică, aşa cum am făcut-o cred că suţine suficient aserţiunea mea de la începutul acestui articol, că opera de progres înfăptuită prin adoptarea oficială a sistemului ortografic fonetic, prezintă grave defecte de realizare în amănunt, şi de asemenea cred că lasă să se întrevadă soluţiunile pe care le preconizez pentru amendarea defectelor. Această din urmă chestiune poate să formeze subiectul unei serii de articole viitoare, care vor apărea sau nu, după cum acesta de faţă va fi în stare să trezească, în oricât de mică măsură, ori nicidecum, interesul public.

ION ROMOŞIAN

Munţii

Bolţi de ceruri prăbuşite pe pământ,
Valuri împietrite în elanul
Către-nalturi, munţii la o laltă sunt
Huma şi Tăria şi Oceanul.

Steag prin ale cărui cute ar bate un vânt,
File răsfoite dintr'o carte
Ne 'nţeleasă, munţii sunt departe...

Ochiul cald alunecă din pisc în pisc
Pe acele culmi de veşnice extaze,
Unde zeii se distrează aşezând pe-un disc
Zilnic alt-fel de culori şi alte vaze...

Şi acum 'şi-aşterne zarea roză
Vălu-i moale peste dânşii în apus
Şi ei par printr'o metamorfoză
Tainică, femei dormind cu faţa 'n sus!

Al. Viţianu

Cărţi şi Reviste

L'EUROPE NOUVELLE (8 Mart) *Albert Thibaudet*, criticul oficial de „La nouvelle revue francaise" continuă să întreţină publicul cu judicioase discuţii asupra nouilor lucrări literare. Cartea lui *Pierre Kohler:* „La littérature d'aujourd'hui dans lu Suisse romande" îi dă prrilejul să vorbească despre caracterele generale ale literaturei actuale din Elveţia.

Pierre Kohler este cunoscut în lumea literilor printr'o lucrare considerabilă: „Madame de Stael et la Suisse". Familiarizat cu literatura ţării sale şi cu cea mai bună parte din literatura franceză, Kohler a ştiut să precizeze întreaga mişcare literară a secolului, cu tot ceeace e propriu unui ţinut, cu tot ceeace permitea legături „trans finem", pentru ca în această viaţă spirituală să fixeze personalitatea scriitoarei care avea să vestească, în opera ei, apropierea curentului uman şi înalt animator, al romantismului.

Revenind la lucrarea actuală a lui Kohler, Thibaudet constată că în Elveţia domină, pretutindeni spiritul critic, teoriile şi polemica. Un exemplu constitue opera mai noua a marelui romancier *C. F. Ramnz*, a cărui manieră particulară, puţin cunoscută chiar în Franţa, se bazează pe acelaş suport al discuţiilor teoretice. In „Passage du poète" care nu e decât o lucrare de descripţie, autorul nu stărue în a desvălui un lirism nud, propriu naturii, ci o deformează pe aceasta din urmă, punând-o în legătură cu teoriile lui de a vedea frumosul în natură, cu simţul critic al individului care vrea să imprime calitatea percepţiei după imboldul voinţei sale. Omul adaogă cu viziunea sa la înţelegerea naturii. Renunţând de a mai scrie adevărate romane, Ramnz face operă de pictor, în care personagiile, elemente accesorii, sunt aidoma personagiilor din picturile lui Corot.

Fără să vorbească diret de lucrarea lui Pierre Kohler, Thibaudet se mărgineşte să arate toată valoarea actuală a operii lui Ramnz. Actuală, pentrucă e pusă imediat în legătură cu mişcarea cubistă din pictura propriu zisă, din care procedeu rezultă manierismul nou-nouţ al scriitorului. Din arta lui veche Ramnz a păstrat numai acea construcţie de personagii simple, ca şi peisagele descrise; dar le adaptează, în descriere, la un stil atât de propriu, încât orice caracter sau atitudine se relevă. Este ceva din descripţia înceată, mai propriu zisă domoală, a unui *Peguy* sau *Claudel*.

* * *

REVUE BLEUE (16 Februar) deschide o discuţie în jurul lui Hamlet, eroul shakespeare-ian. *Lucien Maury* analizează documentele vremii pentru a putea stabili dacă Hamlet a fost sau nu prinţ al Danemarcei. Incă de pe la 1200 *Saxo Grammaticus* în „Gesta Danorum" aminteşte despre Hamlet în modul următor: tiranul Fengo omorî pe fratele său pentru a-i lua tronul. Amblethus fiul victimei, se preface nebun şi răsbună pe tatăl său. Dar comentatorii de astăzi cred că povestirea lui Saxo are o valoare pseudo-istorică şi socotesc mai nimerit ca Hamlet să fie erou mediteranean, pentrucă motivul se întâlneşte si la Iunius Brutus, fondatorul Republicei şi într'o legendă bizantină, de unde ar fi luat *Shakespeare* motivul tragediei sale, mai ales cunoscut fiind faptul că în mai toate operile geniale ale acestuia subiectul e luat din viaţa Europei sudice. Problema autenticităţii unui Hamlet danez se complică mai mult întrucât motivul, aproape identic, se întâlneşte şi într'un roman grec, cunoscut francezilor încă din evul mediu. Se pune deci întrebarea dacă acest erou de marcă romană, elenă sau bizantină are ca prototip un danez.

Lucien Maury crede că personagiul lui Hamlet este rezultat din folklorul care adeseori trece graniţele şi se înpământeneşte pretutindeni. Şi la afirmaţia aceasta se bazează pe faptul că în „Gesta Danorum" a lui Saxo Gramaticus se întâlnesc legende omerice date ca scandinavice. Probabil că Saxo să fi fost necunoscător, pe vremea aceea, şi să fi luat elementul omeric din folklor ca tradiţiune orală proprie ţării sale. Cazuri de contagiuni poporane sunt prea numeroase ca să nu admitem argumentul lui Maury, dar argumentarea că temele clasice ar fi pătruns până în Scandinavia implică o mai multă stăruinţă în cercetare, o mai perfectă echilibrare a situaţiunilor; analogia de multe ori dă greş. Aşteptăm ca autorul articolului de astăzi să vină cu argumente mai convingătoare.

* * *

In numărul din 1 Martie al revistei *Firmin Roz* se ocupă de noul roman al lui *Francois Mauriac:* „Genitrix". Subiectul romanului stă în descrierea unei patologii a dragostei materne, în passiunea mamei care domină şi acaparează viaţă unicului ei fiu, ducându-l, prin tirania ei, pe marginea colţuroasă a ruinei. Conflictul pare a se accentua mai mult, nu în legătură cu Ferdinand, eroul mascului al operii, ci între mamă şi Mathilde, nora care moare în casa aceasta ca o streină, singură, părăsită.

In construcţia romanului său Mauriac nu cade în excesele modernismului. N'are prea multă analiză, nici prea multă descriere, dar are scene scurte, vii, evocatoare, care fac să răsară din ele caracterul personagiilor împreună cu analiza lor sufletească. Firmin Roz găseşte că romanul lui Mauriac nu poate fi apropiat de vreunul din aşa zise romane psihologice; nu e nici roman „de moeurs", nici realist. Este însă sinteza elementelor împrumutate din toate aceste genuri, construită cu o formă nouă, în acord cu spiritul direct şi brusc al timpului nostru.

* * *

LA REVUE DE GENEVE (Fbruarie). Două articole se impun în deosebi atenţiunii: „Dmitri Meréjkovsky" de *M. Prozor* şi „La Musique et l'intituition bergşonienne" de *André D. Tolédano*.

In cel dintâi autorul încearcă să schiţeze, într'o critică biografică, personalitatea scriitorului rus care, consacrat acum vreo zece ani de Kovalesky, avea să ducă faima literaturii ruseşti în lumea întreagă. Romanele lui „Moartea zeilor" şi „Invierea zeilor" traduse în toate limbile pun în lumină figuri din primele timpuri ale creştinismului (Iulian Apostatul) sau din arta renaşterii (Leonardo da Vinci) se afirmă o abundenţă, o variaţie şi totuşi o omogenitate caracteristică literaturii ruseşti care a strălucit prin laturea unui misticism adânc.

Articolul lui Tolédano este mai mult decât bine venit. Intuiţia bergsoniană necesita apropierea muzicei, în sensul cum o discută azi André D. Tolédano. Metoda intuitivă este deci orientată în acelaş sens ca şi arta şi tinde să întreacă inteligenţa, complectând-o. Creaţiunea muzicală, ca toate creaţiunile artistice de altfel, scapă legilor ştiinţifice; nu putem determina „a l'avance" epresia, desfăşurarea şi concluzia. Ritmul şi măsura sunt, desigur, *trăsătura de unire* veritabilă între cele două antinomii inconciliabile pentru inteligenţă: pe de o parte o pre-viziune, implicând întoarcerea periodică, deci identitate şi, prin aceasta, unitate; non-pre-viziune pe de altă parte, adică progresiune, creaţie pepetuă, mişcare şi multiciplitate.

„*Obiectul artei*, scrie Bergson, *este de a adormi puterile puterile active şi mai ales rezistente ale personalităţii noastre şi de a ne duce la o stare de ascultare perfectă, în care realizăm ideea că ni se sugerează, în care simpatizăm cu sentimental exprimat. In procedeele artei găsim sub o formă atenuată, rafinată şi întrucâtva spritualizată, procedeele prin care se obţine de obiceiu starea de hipnoză. Astfel în muzică ritmul şi măsura suspendă circulaţia normală a senzatiilor şi ideilor noastre, făcând să oscileze atenţia între puncte fixe, şi se agaţă de noi cu o aşa forţă, încât imitaţia, chiar cea mai infinit de discretă, a unei voci care geme, ar fi destul ca să ne umple sufletul de o tristeţe extremă. Dacă sunetele muzicale lucrează mai puternic asupra noastră decât sunetele naturii, este că natura se mărgineşte să exprime sentimente, pe când muzica le sugerează*".

Astfel ritmul, adormind sufletul, stărue să pună în loc viziunea lui largă şi reală a lucrurilor. A simţit-o *Musset*......

„*Harmonie, Harmonie!*
„*Langue que pour l'Amour inventa le Génie,*
„*Qui nous vint d'Italie, etqui vint des cieux*"..

Este, după cum încheiie Toléndano, filtrul magic care ne lasă dezarmaţi în binefăcătoarele mâini ale viziunii.

* * *

CELE TREI CRIŞURI (Februarie) capătă iar colaborarea d-lui *Eugen Lovinescu*, care precizează câteva chestiuni cu privire la discuţiunile iscate în jurul volumului „Poezia nouă" şi stărue să arate propriu simbolismului, muzicalitatea stărilor sufleteşti, vagi, neorganizate, primare şi solubile". Din pagina întâi a revistei răsare poezia d-lui *I. Valerian:* „Urcuşul" care face parte dintr'un ciclu mai lung de poeme biblice. Intâlnim o plastică artistică susţinută de tonalitatea unor combinaţiuni contemplative. Mă opresc aci şi citez poezia **întreagă:**

Intr'un târziu, suind piepti$ fiordul,
Cu mânica ştergându-şi picuri de pe frunte,
Intâiul Om, ajunse sus pe munte
De unde domina tot nordul.

Jos, apa care încresta pământul
Părea o lamă dură de oţel,
Ce'njunghia adâncul de sub El
Descătuşindu-i Omului avântul.

In vale, prelingându-se prin tină
Un brâu de sânge 'mbujorase marea,
Căci oamenii setoşi s'ajungă grabnic
Le măcinau pe drumul creştetului de lumină.

In jur, banchizele de ghiaţă,
Işi întindeau căruntele lor creste
Spre cumpăna Dumnezeirii,
Oşteni înmărmuriţi, ca 'ntr'o poveste,
Păzind câmpia albă a nesfârşirii.

Şi Omul s'aplecă sub trudnice poveri
De parcă munţii-i apăsau grumazul.
Cu dinţii strânşi, gemu în tainiţa adâncă
Şi'n timp ce lacrămile îi spălau obrazul,
Privind spre culmile superbe 'n nemurire,
In hohot plânse primul Om pe stâncă"..

Din restul numărului relevăm versurile d-lor *George A. Petre, Şerban Bascovici* şi traducerea d-lui *Emin Asan* din poezia chineză (Nuferii) a lui *Li-Tai-Po*. Articolul d-lui *Keresztury Sandor:* „Infuenţe reciproce între poporul român şi cel maghiar" face apropieri interesante între folklorul românesc şi cel maghiar. Cronica, bogată ca totdeauna, aduce constatări care umple inima de amărăciune. Este cazul notiţei din „Scrisori din Bucureşti", subintitulată: „Profesoarele şi mişcarea feministă".

* * *

SAPTAMANA *muncii intelectuale şi artistice* (15 Martie). De relevat articolul de fond al d-lui *Camil Petrescu:* „Faceţi din virtute o voluptate aprigă ca un viciu" şi rezultatul „anchetei" publicat în pugina ultimă.

GEORGE BAICULESCU

BIBLIOGRAFIE

A apărut „STUDII ŞI CRITICE" de *Carol Drimer* cu următorul sumar:

Răspuns d-lui A. C. Cuza : Kol Nidre ; A. Vlăhuţă şi evreii ; Incidente la Vlahuţă ; Patru generaţiuni ; Evreii în constituţia Moldovei din 1822 ; Primul pacificator ; Dr. A. Steuerman ; Spiritul evreului : După S. Bernfeld ; „Omul de prisos" ; Rabin A. Taubes : Omul şi opera ; O nouă operă a lui Delitzsch ; Roneti Roman şi Dr. A. Steuerman.

CITIŢI
Cuvântul Liber
Numărul 9
viguroasă revistă politică şi culturală scrisă de cei mai apreciaţi publicişti :: independenţi ::
Exemplarul 5 Lei

ZIARUL SPORTIV
cel mai bine informat e
SPORTUL
IREPROSABIL IN TEHNICA
ŞI DESĂVÂRŞIT CA FACTURĂ GENERALA
Poate rivaliza cu ziarele de specialitate din occident.

INSEMNĂRI

Agatha Bârsescu

Sunt în natură priveliști, care te cuceresc dintr'odată prin simplitatea măreţiei şi prin grandoarea naturalului: O cădere de apă între stânci; O priveliște a Bucegilor... E o simplitate şi un natural atât de rareori întâlnite, încât mintea cugetă nestânjenită la supranatural.

* * *

Apariţia pe scenă a Agatei Bârsescu este simplă, naturală şi măreaţă. E atât de departe de clişeele „artei" obicinuite, încât noutatea ei o apropie de supranatural.

De la prima atitudine, de la primul gest, de la întâia frază, te cucereste prin siguranţă şi stăpânirea de sine. E

Agatha Bârsescu

ceva din siguranţa şi stăpânirea de sine, pe care le are natura, în întrupările ei veşnice de vreme.

* * *

Fiece atitudine a Agatei Bârsescu, trebue contemplată ca o priveliște cu farmec propriu. Şi înţeleg prin atitudine, armonia deplină dintre cuget, gest şi expresia verbală.

Căci starea sufletească este sculptată clasic în gestul fizic şi subliniată în cele mai fine nuanţe de impecabila ei dicţiune. Prin graţia mimicei inteligente şi prin suava armonie a modulărilor vocii, te cucereşte; prin siguranţa de sine, te stăpâneşte.

O scenă, intr'o piesă jucată de Agata Bârsescu, este o piatră rară încrustată în aurul unui juvaer; este o nuanţă a parte în simfonia de nuanţe a unui mozaic. Şi totuş, cu toată această individualitate proprie, pe care i o dă jocul analitic al artistei, scena nu e disonantă în complexul armonic al piesei; sinteza elementelor într'un tot e desăvârşită. Armonia întregului e conturată însă şi în amănunt. Jocul ei este ca o migăloasă lucrătură în aur, de o simplitate măestrită.

Inţelegând valoarea fiecărei scene în arhitectura piesei Agata Bârsescu o subsumează ideii centrale. Jocul ei analitic are la bază o mare inteligenţă sintetică.

* * *

Pentru Agata Bârsescu nu există „scene preferate".

Obicinuit, asemenea scene privilegiate sunt cele mai emotive. Şi artiştii cari fac uz în primul rând de emotivitate, ca mijloc de captivare a publicului, sunt nedrepţi cu architectonica intelectuală a piesei; arhitectonică este "arta" însăşi şi denotă calitatea simţului artistic al autorului.

Mobilul generator al artei Agatei Bârsescu însă, este **intelectualitatea**: Piesa este în primul rând **înţeleasă**; iar mijlocul de expresiune şi de transmitere este **inteligenţa**.

Actorii emotivi sunt stăpâniţi de rol; ei sunt coarda, iar emoţia, pasiunea, sunt arcuşul sub impulsul căruia vibrează.

Actorii intelectuali se suprapun rolului şi îl creiază prin înţelegere, dominându-l.

De aci marea putere de stăpânire de sine şi de alţii a Agatei; de aci armonia dintre idee, gest şi frază, — dintre imaterial şi material, — care apropie esenţa artei ei, de aceia a statuarei antice: Căci inteligenţa e funcţiune sufletească de armonizare, de ordine. Iar arta este inteligenţă înainte de toate: simţ al gradaţiei efectelor estetice.

* * *

Dar arta aceasta pură, adevărata artă, rezervată gustului fin şi estetic, care constă într'un „minunat artificiu" (în înţelesul nobil şi inalt al acestui cuvânt) pe lângă **viaţă**; — arta rezultă din îmbinarea inteligent gradată a unor frânturi de suflet, — este arta celor puţini, este arta esteţilor, cari ştiu să aprecieze „minunatul artifciu" al **emoţiei intelectualizate**.

Acesta este marele secret al artei Agatei Bârsescu: **Emoţia este transmisă prin filtrul desăvârşit al unei inteligenţe artistice rare.**

Acei care caută în teatru emoţii tari, acei cari iubesc sbuciumul sufletesc şi sguduirile pasionale ori retorica sentimentală, — n'au ce căuta la Agata Bârsescu. Ea nu este o artistă a **marelui public**, dominant de instincte şi dornic de manifestările lor; nu poate fi.

Interpretarea ei e curăţată de toate scoriile emotivităţii cu efecte ieftine, care ţin arta legată de realitatea brută, anestetică. Purificată de acest balast afectiv, arta e se înalţă suavă în regiunile eterate ale contemplării pure şi inteligente, acolo unde gestul se tălmăceşte prin idee, emoţia se rezolvă în înţelegere.

Admiratorii armoniei şi simplicităţii clasice, iubitorii stilului rafinat în artă, — vor afla în jocul Agatei — **un idol.**

* * *

Mijloacele de captivare ale acestei artiste sunt multiple. De sigur, nu unul dintre cele de mai puţin interes, este **dicţiunea**. Am numit-o mai sus: impecabilă. Intr'adevăr: Niciodată sensul frazei şi armonia verbală, nu s'au îmbinat mai nestânjenit: Ideea devine ritm, iar ritmul se îmbibă de înţeles. Gândirea ia formă muzicală şi armonia se disolvă în idee.

Agata Bârsescu ritmează atât de nuanţat ideile şi dă atâta sens ritmului, — intr'un cuvânt îşi desvălue atât de frumos sufletul, — încât înţeles şi expresie, devin unul şi acelaş tot: ARTĂ.

Modulările glasului ei trezesc întreaga gamă a impresiilor auditive: De la cele mai delicate mângâeri ale timpanului, până la cele mai măestrite accente turburătoare ale revoltei...

Dar cum plânge Agata Bârsescu!... Ai zice: clinchetul cristalin al picăturilor de apă, căzute pe placa de argint....

Un laringe dotat cu asemenea posibilităţi, este un singur şi preţios mijloc de captivare a sensibilităţilor rafinate.

* * *

Sentimentalii, afectivii, sunt dominaţi de suflet.

Inteligenţii îşi conduc viaţa.

Emotivii sunt stăpâniţii; inteligenţii, stăpânitorii.

Agata Bârsescu e stăpână pe sine, pe arta sa, pe scenă, pe public.... E o suverană.

Conştiinţa superiorităţii proprii, inteligenta cunoaştere şi apreciare a valorii ce reprezintă, le transmite publicului prin sugestia artei, direct şi definitiv.

La o reprezentaţie a ei, pe lângă farmecul artei, eşti stăpânit şi de farmecul unei personalităţi, deplin conştientă dre sine.

* * *

Inteligenţă, ca primă forţă sufletească; emoţie intelectualizată ca esenţial mijloc de interpretare; simplitate şi armonie între idee şi gest, ca realizare scenică; — personalitatea Agatei Bârsescu este o personalitate clasică.

Arta ei îţi plimbă dinaintea simţurilor euritmia gesturilor antice, — îţi picură în suflet fiorul seninătăţii şi al înţelegerii.

* * *

Agata Bârsescu joacă — ultimă reprezentaţie — (de adio, cum anunţă afişele) — **„Magda" lui Sudermann.**

Alegerea aceasta e simbolică: E un răspuns discret şi crud totodată la nenumăratele stăruinţe de a rămânea în ţară.

„Magda" e cântăreaţa apreciată şi sărbătorită de o lume. „Magda" e o glorie universală a artei: — Glorie aiurea făurită, — în străinătatea, care sancţionează talentele, le dă certificatul de liberă trecere şi impune locurilor şi vremii, prinosul admiraţiei şi al elogiilor fără rezerve.

„Magda" e o cetăţeană de onoare a lumii.

Totuş, ea are un loc natal; un umil şi burghez loc natal, colţ de lume simplu, cu oameni ai cumpătului şi ai prejudecăţilor; — cu moravuri al căror singur generator e tradiţia.

In acest comun şi paşnic ungher de viaţă, din care se desprinsese cândva — prin conflict — intr'o svâcnire a tinereţii şi talentului, ce se simţeau chemate în larg de strălucirea unui vis de artă, — Magda revine acum. E admirată, învingătoare, glorioasă...

E în această reîntoarcere a ei şi un vag sentiment de satisfacţie personală, de ambiţie a unei mândrii ofensată cândva — şi este şi melancolia revederii locului natal...

... Şi conflictul tragic începe: Lupta dintre două lumi; lumea tradiţiei, a unui mediu ce nu iese încă din comun; şi lumea independentă a personalităţii ce nu-şi mai află loc natal, nici graniţe... afară de acele ale artei însăşi...

AGATHA BÂRSESCU în „Sapho"

... Conflictul îşi urmează, surd, cursul... se gradează, îmbrăcând haina unui conflict familiar: între **tată şi fiică**... se îndulceşte prin melancolia ce învinge sufletul artistei la cântecul ce reînvia în leagănul copilăriei; se încordează din nou; — culminează în vrăjmăşia dintre părintele tradiţionalist, reprezentant sever al lumii lui, — şi fiică, devenită fiică a artei şi a libertăţii spirituale şi trupeşti... şi apoi se desface brusc, ca o coardă aspru întinsă, prin reluarea libertăţii de către cântăreaţa învinsă, o clipă numai, de nostalgia trecutului...

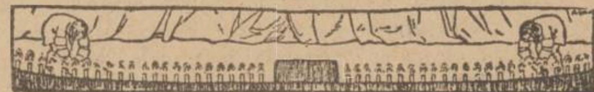
* * *

... E nostalgia care a readus-o şi pe Agata Bârsescu în ţară...

Şi răspunsul discret şi crud totodată, pe care il dă stăruinţelor iubitorilor de frumos, de a rămânea în ţară, — se înalţă dureros şi — în parte — îndreptăţit, din reprezentarea **„Magdei"**:

Aripile geniului ei depăşesc cuibul care a chemat-o o clipă prin nostalgia amintirilor.

MIRCEA GHEORGHIU

O nouă biografie a lui Anatole France

Marele scriitor care a fost sărbătorit zilele trecute cu prilejul împlinirei a optzeci de ani, mai tânăr ca oricând şi'n plină activitate intelectuală, lucrează acum la o nouă ediţie a operilor lui Alfred de Vigny. In acelaş timp continuă cu revizuirea memoriilor sale, care vor apărea în curând şi primeşte ca totdeauna, la vila sa din Turena pe compatrioţii şi pe streinii nerăbdători să-l cunoască şi să-i aducă omagiile celor mai tinere generaţii.

De curând a fost vizitat acolo, în mijlocul cărţilor cu au-

A. FRANCE, la şease ani

tografe rare şi în ediţii şi mai rare, de către englezul Levis Liay care a terminat biografia autorului romanului „Thais".

Anatole France i-a dat o mulţime de amănunte noui şi

Anatole France

foarte preţioase care vor complecta tot ce se ştia până acum şi felul cum au fost scrise atâtea capodopere.

Volumul tipărit la Londra va cuprinde multe fotografii recente.

„Serapioniştii" — scriitori din revoluţie

Fraţii „Serapion" — s'au numit câţi-va dintre tinerii şi talentaţii scriitori ruşi, cari varsă un nou conţinut în creaţia lor literară. Acest conţinut e revoluţia. Serapioniştii iau marele fapt al revoluţiei ca un nesecat izvor de inspiraţie. Inspiraţia la ei nu e decât o transpunere în literatură a marilor întâmplări „simple, lumeşti, dar unice". Părintele lor, cel puţin în privinţa stilului, e considerat Alexei Remizzov.

Alexèi Remizov

Aţi văzut jucării de copii: apeşi cu degetul un butonaş de abia văzut şi de acolo zvâc! zvâcneşte un drăcuşor. Aşa a zvâcnit, ca un drac, din cutia vremii, la suprafăţă, Alexei Remizov, scund, sfrijit, ghebos, cu câteva perechi de ochelari peste nişte ochi, despre cari nu poţi să spui dacă sunt ochi de om sau două bile de sticlă, din cele ce se rostogolesc într'un gât de butelie de limonadă.

Şi a adus de acolo o lume care a fost cândva reală, care stingându-se lasă ceva în urma ei, acel **ceva**, care e un inel din lanţul zilelor şi al vieţii.

Unii zic că el modernizează arhaismele vremii: arhaismele de suflet şi de ceia ce s'a păstrat în afară de el. Şi au dreptate pe jumătate. Ceilalţi zic că el intr'o limbă arhaică, transmite lumilor trecute realităţi sufleteşti moderne. Şi asta e adevărat. Căci viaţa e una anume în tremurările fundamentale ale sufletului, şi nu e o mare schimbare la care credem că am ajuns, schimbând numele lucrurilor şi înmulţind expresiile. Remizov în sute şi sute de feluri ne înfăţişează viaţa aşa cum este, cum a fost şi cum, de bună seamă, va fi. In înţelegerea lui viaţa e atât de unitară, atât de neschimbată, încât tot ce se produce la periferia ei, e o spumă, care se numeşte modă, gust, conţinut al efemerei contemporaneităţi şi niciodată nu răsfrânge adâncul şi pietrele grele ale vremii ce rămân în fundul vieţii.

O floare ofilită, deasupra căreia au plâns cândva în înduioşări moi şi lăcrimoase două inimi, o cruciuliţă dăruită la un „rămas-bun" de o fată cu suflet chinuit de nădejdi zadarnice, sau licăririle minţii ale unui semi-sălbatec supus al ţarului din tundrele Siberiei, astăzi, ieri, şi veacuri înapoi, — rămân aceleaşi neschimbate, tragic-omeneşti legănări ale vieţii pământeşti. De aceia Remizov a îmbrăţişat omenirea nu în lăţimea şi lărgimea ei orizontală ci în adâncimea ei verticală spre trecut.

Ce a gândit acest mare artist, despre om, în clocotirea Revoluţiei? S'au scris foarte multe nuvele, s'au compus versuri, s'au revărsat vorbele — ca şuvoaiele — ca să redea Revoluţia, nu în întregimea ei, ci în feţele ei cele mai urâte sau cele mai extaziate. Şi-ţi mărturiseşti că asta nu e artă, ci cel mult o publicistică de ocazie. Remizov, în Revoluţie, s'a lăsat să fie numai om: de aceia el a putut să aibă o unică simţire şi o singură cugetare despre ea. Afară de A. Blok şi câţiva din scriitorii „serapionişti", Remizov poate e singurul care cu „adevărul intern al artei" a iluminat nu revoluţia, ci simţirea omului în revoluţie — şi a dat o operă de o puternică primitivitate sintetică. Cele două volume ale lui care au devenit operile lui cele mai însemnate sunt: **„Sgomotele craşului" şi „Rusia în foc"**. Sunt în ele povestioare de acele, despre care te intrebi: de ce le-a scris? Dar ştii ce însemnează să ai o inimă de om şi să vezi cum flăcăii revoluţiei obijduesc, aşa, în treacăt, nu din răutate fireşte, pe o bătrână, care se uită la ziua asta, la ceia ce se face, şi se miră de ce vede, şi se miră că nu pricepe! S'au miliţianul „conştient" care înşfacă pe fetiţa sărmană ce vinde ţigarete pe prospectul Nevschi, fără **decretul ad hoc** de la Comisarii poporului! S'au primăvara aceia neuitată a anului 1920 „atât de neaşteptată, îmbucurătoare şi atât de zgomotoasă" de radierea căreia oamenii uitau în Petresburgul blănos de mai ieri, că le plesnesc gingiile de nemâncare. S'au tânăra cucoană, cu mâna acum înăsprită şi hrăpăreaţă, cu degetele lungi şi subţiri odinioară, ce surpă un gard, ce surpă scânduri din gard ca să-şi încălzească „sângele albastru" şi „osul alb". **Rusia în foc** — e asta de mai sus. E cartea cugetării lui Remizov, cugetare mărturisită prin artă. E o mică cugetare de povestiri. Se începe cu „Cuvinte despre Pierzania Rusiei". Ca artist, Remizov a înţeles, şi-a înţeles fără înşelări zadarnice, că ceia ce a fost — s'a sfârşit! A murit. Trecutul a murit. Şi i-a zis „veşnică pomenire..". Călăreţul care în goana-i nebună a prăvălit şi a sfărâmat în fărâmiţe Rusia cea veche, „va ridica şi o nouă Rusie, nouă şi liberă de o altă cădere". A doua povestire îţi aminteşte întunecata cugetare a lui Heraclit despre **„Soarta prin foc"**, despre aceia că **„ultima încercare, e trecerea prin foc"**. Ca artist cinstit, şi-a ales loc în afară de poziţiile şi cetăţuele politice: el vede în depărtare, şi vede Rusia ce va fi, nu ceia ce a fost, ci ceia ce va fi: **a treia Rusie**, trecută prin foc.

Cu aceste mărturisiri, Remizov, groparul gloriilor de o zi şi desgropătorul nemuritoarelor şi nestricăcioaselor simţiri omeneşti ce zac sub straturile vieţii, restabilind viaţa în cele patru ale ei dimensiuni, rânduindu-se în rândul scriitorilor ce au scris pentru om, societate şi patrie, îşi stabileşte legătura cu Dostoievschi şi Necrasov şi cu toţi scriitorii Rusiei trecute, prezente şi viitoare.

Evghenie Zamiàtin

Mi-l reprezint un copilaş, singuratic, pe un divan, cu pântecele în jos, de asupra cărţii, ascultând pe mamă-sa care cântă, la piano, Chopin. Zidurile şi ferestrele mărginesc o lume — o mare de valuri de azur, de frumuseţe, de artă. Dar dincolo de ziduri? Un judeţ din Rusia — o stepă de asupra căreia stărue greoaie şi apăsătoare, întunecimea cu multe feţe, mai încolo, pe stradă purceluşi curioşi şi zburdalnici, găini plictistite şi senzuale. E satul Lebediàni, în stepa Tambovului. După aceia liceul din Voronej, plictiseala oraşului capitală de gubernie, domnişoare prefăcute, câini turbaţi, pedagoci cu barbă şi pantaloni fără dungă. De acolo — politehnica din Petrograd. Ca rezultat: o diplomă mediocră şi o nuvelă impresionantă. După aceia: suferinţă pentru popor şi cugetare liberă. Exil şi iar nuvele. Din exil pleacă — în Anglia. Nu în realitate, ci în imaginaţie, Zamiatin a construit corăbii, şi a făurit planuri pentru nimicirea Zeppelinilor. In Rusia — revoluţie: Februarie 1917, Kerenschi şi Octombrie 1917, — Lenin. In drum spre casă, nu, spre Revoluţie (revoluţia scrisă cu R mare). — Zamiatin îndură un naufragiu. Submarinele nemţeşti îl scapă. O supremă fericire după aceia? Nu, o însurătoare în toiul revoluţiei. In pilctiseala vatrei — dar există oare în revoluţie vetre aprinse? — Scrie trei volume: **„Departe, la dracu", „Insularii" şi „Povestiri"**.

Acum cât-va timp, lansează vedeniile sale revoluţionare în forma unui roman: **„Noi"**. Cele mai frumoase romane — se poate oare scrie? Zamiatin suferă de aceasta. Sensibilitatea lui e covârşită de revoluţie. Daţi-i puterea fizică, daţi-i toc, cerneală şi hârtie — căci aceasta a lipsit în revoluţie şi el ne va da încă atâtea şi atâtea documente, nu ale faptelor din afară ci ale îngrămădirilor de stări sufleteşti. Fără revoluţie, Zamiatin ar fi rămas, probabil un soţ bun şi credincios, şi un burghez ca toţi ceilalţi: verde şi sterp...

Ivan Sòcolov-Michitov

Mare „Serapionist". Literatură din suferinţi: ale lui şi ale tuturor.

La 17 ani, porneşte prin mări, jurul Europei: elev de vapor. Voluntar în 1914. In primăvara 1915. — Sanitar pe front. Obuze exploadate, sânge, sânge, sânge. In 1916 — aviator pe marele vas aerian „Iliă Muromeţ". Sus — imensităţi albastre, jos imensităţi de instincte — Revoluţia. Jos pe pământ, în oraşul lui Petru cel Mare a trântit o înjurătură: o virtute suficientă în timp de revoluţie; e deci ales membru în Sovietul din Petrograd. A fost cu cap: n'a rostit nici o cuvântare şi n'a mâncat seminţe de floarea soarelui... S'a dusR ca marinar pe front: pentru idealurile revoluţiei din Februarie. Acolo îl soseşte revoluţia din Octombrie. Pe frontul maritim, au trăit şi au citit, cu Remizov, împreună: marinarilor obosiţi de cuceriri revoluţionare citeau împreună povestiri şi nuvele. Scoate primul volum de nuvele: „Somnoroasa". Pleacă la ţară să are pământ — pământul nu mai era al boerilor: Srie nuvela „Iepurele cenuşiu". Se face învăţător. Cu ţăranii dela sat scoate o revistă: „revista iepurească". Porneşte prin Rusia turburată şi haotică: la gară, la Kiev, mănâncă două pâini: a vrut să ucidă foamea în el şi în toată umanitatea. De aici în Crimeia. De acolo pe telegile anarhistului Mahno. E prins prizonier, de armatele albe ale lui Denichin. Inchisoare şi chinuri. Fuge din Kiev.

Mii de amănunte în proporţiile unor straşnice aventuri. Nu aventuri de capriciu, nu aventuri în căutarea prea frumoasei Doamne, prea-comodului Noroc. Nu. Aventura unei găoace pe muntoasele valuri ale unei mări turbate şi răscolitoare.

Atâtea să vezi, atâtea să simţi... Conştiinţa unui om, un scriitor se lărgeşte, ţărmul se mistuie, orizontul dispare, şi vezi, dar cu frică că-ţi vor plesni ochii — infinitul care înconjoară pământul frământat şi nemărginirea cuprinsă în scărpinarea unui om ce se fereşte de păduchele purtătoi de tifos exantematic.

Iată conţinutul literaţilor din tâlcul fraţilor „Serapion" dintre care unul cel mai de frunte e Michitov.

G. M. IVANOV

ANUL V. — No. 173

5 LEI EXEMPLARUL ÎN ȚARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINĂTATE

Duminică, 30 Martie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT în 1893

E mult de-atunci...

E mult de-atunci... e mult, nepoate,
Şi ca prin vis le văd pe toate...
Hei! Să te miri, să te cutremuri
De câte-au fost 'nainte vremuri —
Şi-i mult, e mult de-atunci, nepoate!

Azi cat nedumerit, nepoate:
Cum toate se schimbară, toate!
Din cântece azi n'ai ce-alege,
Nici vinul nu e vin în lege,
Nici inimi nu mai sunt, nepoate!

ST. O. IOSIF

Pe drumuri de ţară...

Domol căruţa merge prin praful de pe drum,
Spre satul ce, în zare, se lămureşte acum.

Neveste dau „bineţe" trecând în spre oraş,
Ţinând de fusta mamei scânceşte-un copilaş.

Pe câmp, îi zice-o doină un chipeş muncitor,
Şi cântecu-i suspină pe 'ntinsuri de ogor.

Las gândurile 'n voe.. In voe caii las...
. . . .
Doinaşul hăt-departe în urmă a rămas.

Deasupra, cer-oglindă de dimineţi de vară,
Şi peste tot mireasma pământului de ţară...

Ion M. Gane

Din caietul Săptămânii

Dajdia scriitorilor

de G. GALACTION

Cugetăm la un bir de muncă pe care scriitorii noştri — prozatori şi poeţi — ar putea să-l dea poporului român, în ora aceasta. Să-şi lase fiecare, câtva timp, răzorul său predilect şi să vie să lucreze în ţarina nevoilor obşteşti. Poemul început să rămână până la toamnă. Romanul proiectat va putea fi gândit şi realizat şi la anul. Astăzi, ne trebuie o literatură practică populară, infinit de modestă, dar pe care nimeni n'ar putea s'o facă mai bine decât nişte meşteşugari ai condeiului.

Acum opt ani, când ţara noastră porni răsboiul, scriitorii români (sau bună parte din ei) fură ceruţi şi mobilizaţi, de înaltele autorităţi civile şi militare, cu anumite scopuri. Ţara îi puse la o dajdie de răsboiu. Astfel, scriitorii noştri lucrară la censura scrisorilor, la censura ziarelor şi mai apoi la diferite publicaţii, reclamate de acele zile grele.

Nimeni nu s'a plâns. Patria trebuia servită şi scriitorii noştri au servit-o în felul cel mai potrivit cu puterile şi cu meşteşugul lor. Dar atunci era vreme de răsboiu şi poftirea scriitorilor noştri avea înfăţişarea unor severe ordine militare. In acest moment, sfânta pace domneşte şi chemările neamului şi nevoile naţionale nu pot să mai aibă pecetea Marelui Stat Major. Dacă însă, purtătorii noştri de condei ar voi să-şi impună disciplina şi cucernicia câtorva ore de reculegere, înaintea altarului durerilor noastre, ei s'ar simţi, încă odată, mobilizaţi şi cu datorii imperative, faţă de obştia românească.

Este cert că nici unul dintre aceşti scriitori nu poate să se declare mulţumit şi împăcat cu priveliştea vieţii noastre de azi. De sigur că fiecare, într'un fel şau altul, este jicnit de multele şi relele apucături cari s'au cuibărit în societatea românească.

Cine dintre ei aplaudă beţia şi pustiirile alcoolismului? Cine priveşte cu drag epidemia divorţului? Care scriitor român poate să se bucure azi, când, în valurile presei cotidiane, vede atâţia înnecaţi, atâţia spânzuraţi, atâţia împuşcaţi? Urgisim cu toţii aceste grave simptome ale desorganizării noastre sufleteşti! Am dori să nu le mai vedem, am dori ca viaţa semenilor noştri să se desfăşoare sănătoasă şi calmă!

Poate să fie vre-un scriitor român, nevolnic să se ridice sufleteşte deasupra acestor putrede heleştae, cari ne înconjoară de pretutindeni? Lumea noastră românească e copleşită de păcate şi de viţii — păcate mari, păcate grele, viţii publice şi viţii ascunse. Fi-va în stare sentimentul dragostei de neam şi de ţară să zguduie pe scriitori şi să-i adune în falangă, împotriva urâciunilor morale şi împotriva bolilor sufleteşti cari ne decimează?

N'aş vrea să spun nici prea mult, dincolo de gândul meu, nici mai puţin decât gândesc. Scriitorii şi poeţii nu pot fi prefăcuţi nici în comisari ai poliţiei de moravuri (chiar când Franclin ar fi prefectul poliţiei), nici în elevi ai lui Marcu Aureliu (dacă nu le este firea)) nici în colegii mei de amvon şi de activitate misionară. Ei sunt artişti, deci nişte dihănii deosebite şi complicate. Tot ce-aş vrea să ştiu eu este numai atât: Ar fi în stare aceşti oameni să pună sub zăvor — timp de câteva luni, de un an, cel mult — proiectele, visurile, închipuirile, ispitele şi slăbiciunile lor profesionale şi, cu inimă simplificată şi cu convingerea că slujesc ţării, să scrie câte o carte de învăţătură populară?

Toate genurile prozei şi ale poeziei pot fi puse la contribuţie. Fiecare scriitor îşi va alege forma şi mijloacele ce îi convin. Poem, nuvelă, dialog, discurs, poveşte — fiecare ce voeşte şi ce poate. Un singur gând să-i unească pe toţi. Toţi să se întâlnească la această răspântie: din lucrarea mea să iasă o precisă şi sănătoasă învăţătură pentru popor.

Artă tendenţioasă? Artă tezistă?... Vai, da! Au mai făcut-o şi altă dată scriitorii noştri. în timpul tristului răsboiu, ziarele şi revistele îngăduite au publicat destule lucruri care dovedeau teză şi tendinţă, de multe ori fără artă. Am dori ca scriitorii noştri să dea virtuţii şi moralei aceeaşi dajdie pe care au dat-o, cu câtiva ani în urmă, sângerosului Marte. După cum, atunci, nu le-a fost prea greu să-şi închipuiască tristeţile, luptele şi toate urgiile răsboiului, cu atât mai vârtos vor putea să-şi înfăţişeze şi să descrie frumuseţile pacinice şi cuviincioase ale cutărei virtuţi sau ale cutărei datorii — aleasă pe plac. Nu va voi nimeni să obiecteze că e mai plăcut, pentru un poet, să-şi imagineze pe oameni vânându-se şi spintecându-se între ei, decât să şi-i reprezinte, ferindu-se de cârciumă, cinstind biserica şi făcând răzoare în grădină.

Sunt atâtea virtuţi, atâtea datorii, atâtea frumuseţi morale, câte păcate, câte transgresiuni şi câte turpitudini ne perindează, pe subt ochi, această biată societate românească.

Inceputul cel bun l-au făcut doi dintre cei mai buni scriitori ai noştri. DD. Sadoveanu şi Pătrăşcanu ne dau o pildă pe care ar trebui s'o mediteze şi s'o urmeze — în felul lui — fiecare scriitor român de azi. Aceşti doi fruntaşi ai literaturii noastre, celebri şi bogaţi în opere, au ajuns să înţeleagă că, în vremea pe care o trăim, neamul nostru are grabnică nevoie de împrospătare sufletească şi de izvoarele credinţei.

Potrivit acestei fericite înţelegeri, autorul lui *Timotei Mucenicul* şi celălalt — părintele literar al multor fete bisercieşti cam certate cu pravila — au lăsat storurile de partea aceasta şi au împodobit intrarea şi prodvorul culei lor cu candele şi cu icoane. Ultima lor carte — *Vieţile Sfinţilor* — este o faptă de înnaltă vrednicie naţională. E fapta unor oameni înţelepţi, cari îşi dau seama de gravitatea situaţiei noastre, în ceasul de faţă, şi îşi iubesc neamul cu devotament.

Poporul român trebuie să premenească. El are nevoie de Sf. Evanghelie şi de sprijinul credinţii. Are nevoie de povaţă bună şi de bună creştere.

Să-i creem o bibliotecă populară, cu tot ce este de folos pentru sănătatea trupului şi pentru îmblânzirea inimii.

G. GALACTION

* * *

Romain Rolland: „Mahatma Gandhi“

II.

de H. SANIELEVICI

In primele luni ale anului 1918, pe când se aflau aliaţii la mare strâmtoare, Lloyd George publicase un apel către popoarele Indiei, făgăduind neatârnarea mult dorită. India dădu un milion de soldaţi, făcu uriaşe sacrificii şi aşteptă cu încredere răsplata. Deşteptarea fu groaznică. Spre sfârşitul anului primejdia trecuse şi guvernul, nu numai că nu acordă libertăţi noi, dar desfiinţă şi pe cele vechi. Poliţia secretă, cenzura, toate şicanele tiranice ale unei stări de asediu, fură reintroduse. India, decepţionată, tremura de indignare. Revoluţia începu, organizată de Gandhi.

Substratul ideilor lui Ganthi este religios. Iubirea de adevăr şi credinţa religioasă el le pune mai presus chiar decât iubirea de patrie. Dar credinţele sale nu sunt oarbe, ci stau sub îndoita privighere a conştiinţei şi a raţiunii. „N'aş erta o faptă rea, făcută în numele religiei, şi aşi nega divinitatea celor mai vechi *shastra*, dacă nu mi-ar mulţumi raţiunea... Nu cred în exclusiva divinitate a vedelor. Cred că biblia, (vechiul şi noul testament) coranul, Zend-Avesta, sânt şi ele inspirate de Dumnezeu, ca şi vedele. Hinduismul trăeşte în pace cu toate religiunile. Ele sânt drumuri deosebite către aceiaşi ţintă: legile morale cari unesc toată omenirea“.

Gandhi a simţit de sigur instinctiv, că fără atenuarea deosebirii de credinţă dintre hinduşi, mahomedani, parşi, etc. o desrobire a Indiei n'ar fi cu putinţă...

In Orient, politica şi ştiinţa, morala şi higiena, toate trebue să îmbrace haina poetică a religiunii.

Gandhi îşi desvoltă în public al său *Credo:*

1) Cred în *vede*, în *upanishade*, în *purane*, în toate scrierile sfinte ale Hinduşilor, deci şi în *avatare* (întrupări ale divinităţii la coborârea pe pământ) şi în metempsihoză; 2) cred în *Varnashrama dharma* (ordinea castelor), dar numai în sensul strict al vedelor, nu în înţelesul vulgar; 3) cred în *proteguirea vacei;* 4) nu desaprob cultul idolilor; 5) cred în dogma hinduşilor, că nimeni nu poate cunoaşte într'adevăr *shastrele*, dacă n'a ajuns desăvârşirea nevinovăţiei *(Ahimsa)* a verităţii *(Satya)*, a stăpânirii de sine *(Brachmachrya)* şi *n'a renunţat la orice dobândire şi stăpânirie de bogăţii*“.

Dar Gandhi este în acelaş timp un adept al lui Tolstoi, a tradus pe Ruskin şi pe Platon, citeşte pe Phorean şi pe Edward Carpenter, admiră pe Mazzini, şi cugetarea lui e înrâurită de cele mai alese spirite ale Europei şi Americei. De aceea, dogmele religiei indiene capătă pentru dânsul un înţeles mai larg. In *proteguirea vacei* (acest animal blând este în India „cel mai bun tovarăş al omului şi isvorul belşugului“; „un poem de compătimiri“... el vede un simbol al înfrăţirii omului cu toate vietăţile; în idolatrie, o trebuinţă respectabilă a slăbiciunei omeneşti, de a materializa obiectul cultului; în sistemul castelor (pe cari le mărgineşte la patru) numai fireasca şi eterna ereditate a aptitudinilor, fără nici o deosebire de rang. „Datorii, nu drepturi. Brahmanul nu este desrobit de munca fizică, dar va servi mai bine societatea cu ştiinţa lui; un *shudra* poate să-şi apropieze toată ştiinţa, dar va servi mai bine cu mâinile şi n'are nevoe să pizmuiască activitatea celorlalte caste: *brahmani* (intelectuali şi preoţi), *Kshattrya* (militari şi funcţionari), *Vaishya* (negustori). Scopul *Varnashramei* este economia forţelor sociale şi sănătoasa mărginire de sine prin voinţă. De altfel metempsihoza restabileşte echilibrul, făcând dintr'un brahman un shudra şi viceversa“. Slabă mângâiere!... Şi slabă compensaţie pentru petrificarea organismului social!...

Pactarea asta cu trecutul ne dă de gândit; şi cum vom vedea mai departe, nu-i singura...

In schimb, Gandhi apără şi propagă cu înflăcărare desrobirea nenorociţilor *paria:* existenţa unei atari clase, este o ruşine pentru hinduism, o murdărire a religiunii. Intr'o viaţă viitoare, el doreşte să se nască paria, ca să lupte pentru emanciparea acestor desmoşteniţi: Gandhi adoptează o fetiţă paria şi vorbeşte cu dragoste de acest fermecător copil, ca de lumina casei sale....

Ca Tolstoi, cu care seamănă în atâtea privinţi, Gandhi osândeşte civilizaţia europeană. In *Hind Swaray*, (1908) el înşiră o serie întreagă de scrieri, în care gânditori europeni (mulţi englezi, fac procesul acestei civilizaţii.

O altă carte a fost scrisă de Europa însăşi, în inima raselor subjugate, prădate, înjosite, în numele unor principii mincinoase. Mai ales a demascat „satanica“ civilizaţie războiul mondial în faţa celorlalte rase... Toate legile divine şi umane au fost călcate în picioare. *Europa nu-i creştină, ci adoră pe Mammon*... Civilizaţia este după o expresie indiană, „epoca neagră, epoca întunericului“. *Ea face din bunurile materiale unicul scop al vieţii. De bunurile sufletului nu se îngrijeşte.* Pe europeni îi face incapabili de orice pacinică viaţă interioară; este un iad pentru cei slabi şi pentru clasele muncitoare. Duce popoarele la degenerare. *Această satanică civilizaţie va distruge ea însăşi (1908!)..* Nu englezii sunt duşmanii Indiei, ci civilizaţia, de cari englezii — buni de felul lor, — bolesc. Gandhi combate pe acei compatrioţi, cari vor să alunge pe englezi şi să facă din India un stat modern după modelul european. Aceasta ar fi firea tigrului fără tigru“. Numai o sforţare e necesară: aceia de „a goni civilizaţia apuseană“.

Vom vedea mai edparte, că Rabindranath Tagore se opune acestor idei reacţionare.

Civilizaţia burgheză are grele cusururi, dar ele pot fi criticate numai de socialişti, în numele viitorului. Trecutul nu are acest drept, fiindcă soarta omenirii era înainte cu mult mai rea. Războiul e pe cale să dispară, iar în timp de pace, *toate* relele organizării, luate la un loc, sânt mai puţin grozave, decât existenţa unei clase de paria — ca să nu pomenim decât de această ticăloşie...

Ce folos că brahmanii şi profeţii Indiei au ridicat morala la o înălţime sublimă, dacă starea maselor era atât de nenorocită... De sigur, Europa nu are dreptul să dispreţuiască, nici rasele asiatice, nici cultura asiatică, dar are dreptul să se mândrească cu democraţia ei — chiar atâta cât este cu adevărat realizată.... Şi mă întreb, dacă alături de legitima dorinţă a întregului popor indian, de a nu fi *exploatat* de capitalismul englez (vom vedea în ce fel), Gandhi nu exprimă, şi antipatia pentru capitalism a *proprietarilor* indieni... In ura de mercantilism, Tolstoi, nu reprezenta el, — inconştient, — interesele spurcate ale aristocraţiei ruse — îngrozite de propria ei disoluţie, pe care o atribuia civilizaţiei şi de clasa burgheză, a cărei domnie o prevedea?... Tolstoi dorea întoarcerea societăţii ruse *la economia naturală a evului mediu*, când burghezia mai că nu exista, iar aristocraţia era sălbatică, dar sănătoasă... In contra mercantilismului se revoltau instinctele sale feodale... Şi totuşi, nu ni l-a arătat el însuşi pe Ivan cel groaznic, azistând cu adâncă evlavie, la leturghie, împreună cu curtenii săi, şi dând apoi cu toţii năvală asupra femeilor ce fuseseră răpite de la bărbaţii lor, după pustiirea şi incendiarea conacelor şi satelor?... Şi nu ne-a înfăţişat în *Puterea întunericului* grozava stare morală a mojicului rus, faţă de care lucrătorul apusean este un adevărat burghez?...

In contra a trei clase de oameni se ridică Gandhi cu deosebită amărăciune: în contra funcţionarilor, în contra medicilor şi în contra profesorilor.

Pe profesori îi învinueşte că desvaţă pe indieni de propria lor limbă şi că umilesc pe copil în simţirea lui naţională; afară de asta se adresează numai minţii, neglijind sufletul şi caracterul; însfârşit, că despreţuiesc munca manuală, când o educaţie exclusiv literară este o adevărată crimă faţă de un popor din care 80 la sută se ocupă cu agricultura şi 10 la sută cu industria (învinuirile acestea, formulate la 1908, le poate respinge şcoala actuală). Profesiunea de funcţionar este imorală. In India judecătorii nu sânt de cât uneltele dominaţiei engleze. Ei aţâţă certurile dintre indieni, ca de almintrelea judecăţile, cari nu sânt de cât o exploatare lucrativă a instinctelor rele. Profesiunea de medic la atras mai întâi, dar în curând s'a convins că-i necinstită, fiindcă se gândeşte numai să uşureze bolile, nu să înlăture cauzele lor (care în mare parte, sânt viţiile). Ba se poate spune chiar, că procură viţiosului mijlocul de a micşora primejdia şi contribue astfel la demoralizarea poporului, în loc să-l împingă la o eroică disciplinare a corpului şi a sufletului.—Vivisecţiunea este „cea mai neagră crimă a omului“. Acestei false medicine a Apusului, pe care o biciuieşte cu o extremă violenţă (spre bucuria brahmanilor?), el îi opune medicina preventivă (în cartea sa, *O călăuză a sănătăţii*, fructul a 20 de ani de experienţă). Prescripţiunile lui Gandhi cuprind multă judecată sănătoasă, dar sânt de o exagerată severitate morală, mai ales în privinţa relaţiunilor sexuale (ca apostolul Pavel).

Dar inima civilizaţiei moderne este maşina, care trebue gonită din India... Banul este o otravă, ca şi viţiul sexual... De cât să preieie India maşinismul englez, mai bine să rămâie dependentă de comerţul englez. Un Rockfeller indian n'ar fi mai bun de cât cel american. Maşinismul este păcatul cel mare; el robeşte popoarele.

„Dar, — se întreabă indienii care s'au molipsit de spiritul timpului — ce se va face India fără căi ferate, fără tramvaie, fără industrii mari?“... „Dar oare n'a existat India înaintea lor? — întreabă Gandhi. De mii de ani India stă neclintită; ea a dobândit stăpânirea de sine şi ştiinţa fericirii. N'are de la nimeni nimic de învăţat. Nu vrea să ştie de maşinism şi de oraşe mari. Uneltele tradiţionale, plugul şi roata de tors şi educaţia naţională i-au procurat înţelepciunea şi bogăţia. Trebue să ne întoarcem la vechea simplicitate, încetul cu încetul.

„Acesta“, observă Romain Rolland, „este fondul doctrinei sale. Şi el ne dă de gândit; căci presupune negarea progresului, ba chiar a întregii ştiinţi europene. Această credinţă medievală riscă să se ciocnească şi să se sfărâme de impulsiunea vulcanică a spiritului uman. Totuşi, ar fi poate cuminte să zicem „ a *unui* spirit uman“, în loc de „a spiritului uman“. Căci dacă crezi în unitatea simfonică a spiritului mondial — şi eu cred într'însa — atunci ea este în orice caz compusă din diferite voci, cari îşi urmează fiecare partitura sa. Şi tânărul nostru occident, târât de ritmul său, nu se gândeşte îndestul că n'a condus totdeauna el simfonia, că progresul e supus la întunecări, la mişcări regresive şi la reînceperi, că Istoria civilizaţiunii umane este propriu zis istoria civilizaţiunilor şi că — chiar dacă în fiecare civilizaţie se poate constata un progres (el ne apare însă schimbăcios, confuz, adesea întrerupt, adesea oprit în loc)—nu se poate susţine însă că s'a făcut un progres de la o civilizaţiune la alta“.

Melodia pe care o cântă Gandhi, noi o cunoaştem. S'a cântat odată mult şi în România: pe vremea când iobagul român ducea o viaţă materială şi morală atât de grozavă, în cât Laveley o compara cu aceea a negrului din Africa; dar când în acelaş timp mâinile sale bătătorite scoteau din pământ aur mult pe care-l risipeau boerii într'un lux princiar: suna Parisul şi risipa lor şi multe vile frumoase din împrejurimi sânt clădite de cocotele pariziene cu bani valahi... Acasă însă, aceiaşi boeri întreţineau intelectuali, cari în schimbul unei bucăţi de pâine criticau civilizaţia apuseană, propagau spaima de capitalism şi de maşinism şi făceau apologia paradisului patriarhal al vieţii rurale!... Inainte de războiu am trăit câteva luni între ţăranii din Moldova (Arcadia ferice!...) şi acum trăesc între ţăranii din Bavaria: parc'ar fi o depărtare de evoluţie de mii de ani... Ce trebue să fi fost traiul iobagului român în trecut — acum o sută, două sute, trei sute de an, când şi iobagul apusean era negru, strâmb, diform, urât, degenerat de mizerie!... Istoricul naiv se lasă uneori înşelat de patosul moral *convenţional* al cronicilor (gândiţi-vă la *vorbele şi faptele* unor anume filosofi din vremea noastră...), de bisericile, pe cari barbarul sălbatic, ipocrit şi superstiţios le zidea ca ispăşire pentru grele păcate 1).

1) O extrem de comică confuzie, ce nu s'a făcut nicăeri, se face la noi, când se atribue boerilor revoluţia liberală de la 1848, pe motiv că între conducătorii ei se aflau boerinaşi mai mult sau mai puţin scăpătaţi, mai mult sau mai puţin autentici (care-s autentici?...). *O clasă care se revoltă în contra ei însăşi!* —iată ce nu s'a văzut nicăeri... Dar... „la D-zeu şi 'n ţara românească“. — După acelaşi *metodă (!)* marea revoluţie franceză a fost opera aristocraţilor Montesquieu, Mirabeau, D'Almert, etc.; mişcarea socialistă europeană au creat-o burghezii:... legiune...; *iar* la noi, *tot* boerii: Cantacuzino, Irimesci, Slătineni, Mille, Nădejde, Stere, Morţun, Diamandy, Sadoveanu et. etc.—unii mai mult, alţii mai puţin autentici... Frumoasă Istorie!...

In căpcana apologiei trecutului au căzut mulţi intelectuali contemplatori, sentimentali şi moralişti, speriaţi de graba, schematismul şi mencartilismul vieţii burgheze. Cum am zis, critica e legitimă, *dar numai în numele viitorului.* De sigur, omul de azi este încă prea mult dobitoc şi prea puţin om; dar a crede că cel de altă dată era mai bun, e pură nebunie...

Intre cei cari se lasă inconştient influenţaţi de tendinţi reacţionare, este şi Romain Rolland; un scriitor de mare talent, poate chiar genial, care însă — deşi la şcoala normală s'a specializat în ştiinţele istorice, — nu pricepe mai nimic din politică şi totuşi ţine cu orice preţ să joace un rol politic. Marilor evenimente istorice, de azi sau de altă dată, el le aplică un criteriu de judecată, *poetico-sentimentalo-moralist!..* De fapt, Istoria univrsală urmăreşte *progresul* omenirii, adică *înnălţarea materială şi morală a maselor;* de noţiunile morale, — vagi, turburi, convenţionale şi schimbătoare, — cari se 'nchează în tărtăcuţa noastră de maimuţă perfecţionată, ea se sinchiseşte foarte puţin!... Progresul este legea naturii întregi; dar dacă ai întreba pe un epure asupra normelor pe cari trebue să le urmeze evoluţia vieţii, el ar cere în primul rând — în numele moralei, — suprimarea omului; şi natura — nu-i aşa? — n'ar putea fi de acord cu epurele. Critica pe care Romain Rolland o face societăţii burgheze, nu este obiectivă şi luminată de concepţii *ştiinţifice* ca critica socialistă, ci oarbă şi nedreaptă, — pe când în descrierea vieţii private, e mai de grabă dulceag de indulgent... Mereu îl întâlnim în tovărăşii compromiţătoare; în tinereţea lui a stat sub influenţa unei scriitoare germane, nobile şi bogate, Malvina de Meisenburg, *prietena lui Wagner;* în timpul afacerei Dreyfus, el se indignează de *politizarea* acestei chestiuni care era doar numai şi numai politică; în *Jean Christophe* cochetează pe alocurea cu anti-dreifusarzii; în timpul războiului mondial, absurditatea atitudinei sale reiese deja din faptul că ea contrastează cu aceia a întregului partid socialist francez; după război, îl vedem simpatizând cu bolşevicii, cari au făcut socialismului şi democraţiei europene un rău imens; la revista *Europe* apare alăturea de Gobineau, antroposociologul aristocraţiei, în deosebi a celei prusace; şi iată-l acuma — în pasajul pe care-l comentez — îmbrăţişind teoriile lui Spengler, care-i un adevărat excroc intelectual în serviciul celei mai negre reacţiuni!... „Unitatea simfonică a spiritului mondial e compusă din diferite voci, care-şi urmează fiecare partitura sa“?... Idilică concepţie a evoluţiei istorice! Negrii trebuiau lăsaţi atuncia de capul lor, să mănânce oameni, bătând din *tam-tam!... Alta-i* comparaţia care se impune: aceia cu o ascensiune cumplit de grea şi primejdioasă, în care cei ce rămân în urmă, sunt împunşi cu baioneta, iar dacă nu se pot ţine de ceilalţi, sunt aruncaţi în prăpastie... „Nu se poate susţine că s'a făcut un progres de la o civilizaţie la alta“?... *E de văzut cu ce criteriu măsori progresul: nu cum-va cu... perfecţiunea stilului poetic?!...* Dacă-l măsori, — cum se 'mpune, — cu înnălţarea materială şi morală a maselor, atunci progresul, — DE LA OMUL DE HEIDELBERG PANA AZI — a fost CONTINUU. Servul din evul mediu a reprezentat un progres vădit asupra sclavului antic. *Civilizaţiile orientale s'au oprit în faza aristocratică; ele au ridicat filosofia, morala, simţul estetic, ascuţimea gândirii şi a exprimării, la înnălţimi ameţitoare* (mai adesea pe o bază îngustă, cum am arătat în studiul *Poezia chineză*); *în aceste privinţi am învăţat, şi mai putem încă învăţa de la asiatici.* Dar starea *marei mulţimi* era şi este acolo mizerabilă *(paria!... Kuli!...); de aceia orientul e osândit să stea sub jug străin, până când, asimilându-şi civilizaţia europeană, îi va goni pe europeni cu ajutorul ei.*

„Dar“, continuă Romain Rolland, „să nu mai desbatem dogma europeană a progresului, ci să constatăm numai faptul, că mişcarea momentană este contrarie celor mai adânci dorinţi ale lui Gandhi. Asta însă nu-i clatină credinţa. „Asiaticii“, zice Gobineau, „sunt în orice lucru mai tenaci decât noi. Ei aşteaptă la nevoe sute de ani“. Gandhi nu vrea să siluească timpul. Unde timpul şovăeşte, şovăeşte şi el. Când bagă de seamă, în cursul acţiunii că India nu-i încă pregătită, ca să-i înţeleagă reformele, el ştie să-şi adapteze acţiunea posibilităţilor. Să nu ne mirăm deci, când vedem că în anul 1921, duşmanul neîmpăcat al maşinismului declară: „N'aşi regreta, dispariţia maşinelor. Dar nu hrănesc (cel puţin pentru moment) nici o intenţie în contra maşinilor...“ „Ştiu foarte bine, că *swaraj* şi nu *nonviolenţa* este ţinta naţiunii“...

Lucrul e mult mai simplu de cum îl prezintă Romain Rolland. Când avem un spic în mânecă şi scuturăm braţul, ca să-l expulzăm, spicul se vâră tot mai adânc, fiindcă din mişcările noastre dezordonate, cele cari tind să-l gonească, se paralizează de poziţia firelor ţepoase, şi numai celelalte îşi exercită acţiunea. Tot aşa, din mişcările politice, — democratice sau reacţionare — ale unei epoci, numai acele tendinţi cari merg în direcţia progresului, se pot traduce în practică...

Ori nu cum-va vă puteţi închipui, că un popor care posedă căi ferate, şi şi-a organizat pe temeiul lor comerţul şi întreaga circulaţie a bunurilor, se va învoi vreodată să şi-le smulgă din carne?!!!...

Vom vedea că însuşi idealismul aproape supraomeasc al lui Gandhi nu reprezintă în realitate decât o adaptare a luptei politice şi economice la psihologia milenare a unei rase

* * *

Din „Drumuri limpezi“

Mergem prin somnoroasa pădure;
Spre-a ne face loc se dau în lături vechii brazi,
Şaluri de umbră caldă ne flutură pe grumazi,
Iar ferigile se 'nalţă, mireasma rochii să 'ţi fure.

Din vale urcă un zumzet de după amiază tihnită
Peste care frunzişul aripi prietenoase 'şi desface
Totul e mòlcom; tăcerea pare un lan
In care Timpul seceră snopi de paie...

Dacă acum peste umărul tău m'aş pleca,
S'ar înfiora până departe brădetul, astfel
Ca un adânc întunecat de eleşteu
Când două crengi de salcie se'nbrăţişează peste el...

Dacă mai privì acum în ochi, prelung,
Ar ţâşni, undeva, gureşe izvoare;
Freamăt luminos prin desişuri ar fierbe,
Iar din vârfuri verzi s'ar rostogoli, peste noi, soare.

Ar fi 'nlănţuiri de ederă pe tulpini,
Şi-atâta zvâcnet în pieptul lascivelor stânci,
Că ne-am alipì şi ne-am topi, ca două lumini
Pe-un drum înoptat, sub pâcle adânci...

Virgiliu Moscovici

* * *

Nevroze de internat

Legenda pentru Geta

Paharnice, paharnice
Din vremi de aur care nu mai vin
'A tale cupe vesele şi darnice
'Azi stau pe mese, triste goale — fără vin.

'Azi am uitat trecutul bucuriei
Când îmbătat de anii tinereţii
Sorbeam din ele clipele beţiei
Şi tot lirismul şi durerea-vieţii.

Ştii tu paharnice, paharnice
Că ceata de studenţi s'a risipit
Şi vinul tău din cupe darnice
Pe nimeni n'a mai încălzit!

Străini şi tu de noi şi noi de tine
Am apucat pe drumuri mai reale;
Evocatoare vremi, O! vremi senine
Cu cântece şi râs şi bacanale.

Veneam la tine simplii ca şcolarii
Şi sufletele ni se desfătau
Şi ne cântau o viaţă lăutarii
Şi cupe după cupe se goleau;

Iar noi vorbeam de Baudelaire şi Kant
Şi lumea ne părea o poezie —
Cădeam apoi pe braţul celuilant
In semn solemn de trainică frăţie.

Tăcută lampa fumega sub zorii
Ce-şi revărsau argintul în pahare
Iar noi cântam, cântam ca visătorii
Şi beam din cupe zori strălucitoare.

Şi cârciuma prindea mai multă viaţă —
Noi noroceam norocului de mâne,
Din seară stam şi până'n dimineaţă
Când sufletele 'n cupe ne rămâne.

Paharnice, paharnice
Din cârciuma ta mică şi pierdută
Cu vremi de aur şi cu cupe darnice
A mai rămas o amintire mută.

Şi azi tristeţea vieţii de cămin
Când clopotul ne sună ora de culcare,
In internat, străin lângă străin
Tristeţea ne apasă tot mai tare.

Paharnice, paharnice
Din vremi de aur care nu mai vin
A tale cupe vesele şi darnice
Azi stau pe mese, triste, goale—fără vin.

SAVIN CONSTANT

Poezia religiei

de Constanţa Hodoş

Este însăşi poezia vieţei, această credinţă sublimă a *binelui* şi a *frumosului* pe care marii Apostoli ai omenirei au reuşit s'o deştepte în sufletul nostru.

Iubirea cerului şi cântările noastre ridicate spre atotputernicia care cârmueşte lumea, dimpreună cu micul nostru destin omenesc, nu se chiamă ea: poesie? Poesie divină, adorarea, cu se că închină omul bun tainicei puteri, misterioase şi nepătrunse, pe care o contemplăm sus şi o numim: Dumnezeu!

Şi fericit e numai acela care îşi lasă inima prinsă în vraja acestei poesii.

Zilele nostre însă numără tot mai puţini dintre aceştia: oamenii buni, oameni fericiţi.

Progresele ştiinţei au descoperit că *puterile* acelea misterioase, cari poartă şi determină soarta pământului nostru şi pe cari le numim: puterea şi voia lui Dumnezeu, nu sunt decât tulburări şi ciocniri atmosferice. Ursita omenească iarăş, nu este în mâna lui Dumnezeu, ci simplu în mâna noastră proprie: profana mână şi minte omenească. Prin urmare: nu este Dumnezeu!

Este numai atmosferă, cerul, apa şi pământul. O fire reală a naturii.

Dar cine şi ce *fel* de putere a creat această fire a naturii? Ordinea şi legile ei, aspre şi dulci, frumoase şi limpezi, pururea admirabile şi impunătoare?... Fireşte, că este o naivitate presumţioasă, să ni-l închipuim pe acest creator şi Cârmuitor al universului, în forma şi asemănarea unui om.

Apostolii cari l'au conceput astfel pe Atotputernicul au făcut, negreşit, o confuzie în mintea mărginită a omului. Şi poate că această confusie este fundamentala vină că de altfel minunata doctrină a lui Isus, n'a cucerit, nici azi, pe deplin omenirea. Omul e bârfitor faţă de alt om şi caută să-l micşoreze pe semenul său, fie el chiarînsuşi Dumnezeu.

Sau poate că această greşeală de a-l asemăna pe Dumnezeu omului, nici n'a existat în doctrina creştină. Ea s'a ivit mai târziu în fantezia naivă a poporului, înrâurită de zelul apostolilor lui Isus cari voiau să-l creadă şi să-l facă a fi crezut mântuitorul în Dumnezeu.

Dar mintea noastră cu toate descoperirile şi progresele ştiinţei, ba şi mai mult în urma lor, rămâne pururea uimită de minunăţiile nepătrunse ale firii. Măreţia naturii, fermecătoare şi misterioasă, ne supune şi ne îndeamnă să ne închinăm ei.

Necredincioşi, *athei,* suntem în viaţa de toate zilele, mărginită şi strâmtă, între ocupaţiunile noastre banale, doar atât, cât ele ne merge bine şi nu depăşesc puterea şi voinţa omenească. Dar când o nenorocire cumplită ne ameninţă, când barca vieţii noatsre e frământată, şi nici o putere omenească nu poate să ne ajute;— atunci cădem în genunchi şi implorăm *puterea* şi *ajutorul* Celui de sus!

Aţi avut un bolnav iubit, despre care medicii ,după consult, au zis:

„Aci nu mai poate să ajute decât Dumnezeu!“ Şi aţi căzut în genunchi, cu mâinile strânse împreună, în spasmul disperării, cu ochii ridicaţi la cer, murmurând nebuni de durere: „Doamne, Dumnezeule, scapămi-l! Ajută-i Doamne!“.

Şi până eri ai fost *atheu,* n'ai crezut în puteri divine. Şi dacă Dumnezeu nu ţi-a *putut* ajuta în ceasul desperării, iar zici că nu există.

Nu te gândeşti că poate ai nesocotit legile firii lui, — şi acum e târziu să te mai întorci, după ce necredinţa a ros, a zdruncinat temelia religiei tale.

Gândeşte-te, cu regret, şi vei regăsi-o. Chiar totul să fi pierdut în lume, crede în misterele naturii, lasă-te cuprins de măreţia ei, şi închină-te creatorului divin. De aci începe fericirea, pacea şi liniştea sufletului său. Din închinarea şi supunerea aceasta, unde se opreşte trufia şi îndrăzneala omenească, presumţia: că ai fi cine ştie ce lucru mare pe pământ, începe blândeţea, armonia şi *civilizaţia* ta.

Ridică ochii la albăstrimea cerului, de unde îţi străluce soarele şi unde noaptea te vrăjeşte luna şi te uimesc cele miliarde de lumi nepătrunse, pe cari le numeşti: stele! Şi vezi, ce ridicolă ţi se pare presumţia ta de om, *atheu,* atot puternic.

Poţi să clădeşti, cu geniul tău, cu braţele tale, palate, turnuri înalte, să te ridici cu aeroplanul tău chiar peste nori — dar misterul stelelor nu le-ai pătruns. Ai construit corăbii impunătoare — dar un val de furtună n'ai putut potoli. Ai răscolit măruntalele pământului, să-ţi satisfaci curiositatea şi lăcomia omenească, dar una măcar din cele mai mici floricele ale lui, n'ai ştiut să *creezi.*

Şi vrei să-l negi pe Creator? o, nu omule, crede. Cercetează şi crede!

Acei cari nu *vor* să-şi deschidă sufletul *credinţei,* sublimei închinări a religiei cereştti, sunt cei mai nenorociţi muritori pe pământ.

Ei nu vor putea simţi nici odată farmecul tainic al *poesiei* inspirată din măreţia naturii, nici se vor cuprinde de fericirea divină isvorită din înţelegerea şi adorarea acestei poesii.

* * *

Seară...

Tu n'ai ştiut că ochii trişti au plâns
trezind, în funduri, rumenă văpaie
când, umbre de cenuşe, în odaie
— amurgurile, — toate mi s'au strîns...

Plutesc de-asupra-mi blocuri de tăcere
— ameninţări de veşnicii ce dorm;
pe la ferestre rânjet uniform
şi moartea ghemuită prin unghere...

Eu însu-mi, — trup din noapte desfăcut, —
scrum rămăşiţe stinse de jăratec
şi sfâşiind durerile-mi, sălbatec
îmi luminez lăuntricul, tăcut...

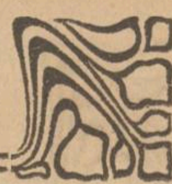
Curând, când oboseala o să vie
să deie drumul morţii 'n golul meu, —
voiu stinge jarul, şi cu pasul greu
voiu coborî, uitat, în veşnicie...

George Silviu

* * *

O sută de ani dela moartea lui Lord Byron

Viaţa şi opera

In Aprilie se împlinesc o sută de ani dela moartea poetului englez, care izbutise nu numai în Anglia să răspândească un puternic parfum de melancolie, dar să şi influenţeze multă vreme întreaga literatură a continentului îmbolnăvind de tristeţe perioada romantismului a cărei primă victimă a fost Alfred de Musset.

E considerat ca cel mai de seamă reprezentant al romantismului englez. Viaţa lui este una din acelea în care apare puternic acel individualism voluntar orgolios şi revoltat care alcătueşte fondul tipului tradiţional romantic.

Melancolia lui este ereditară. Lord Byron descinde dintr'o familie de nebuni, isterici şi nevropaţi. Un strămoş al lui era poreclit „lordul cel rău", care ucidea în duel pe toţi cei care îi steteau împotrivă.

Acest lord, pe jumătate nebun, a avut un fiu, John, — bunicul poetului, şi i se spunea „John, vreme rea" pentru că era marinar şi nu pornea nici odată pe mare fără să întâmpine vijelii. Un fiu al acestuia, care se numea tot John era poreclit de-adreptul „nebunul". Rămas văduv, John Byron se căsătoreşte a doua oară cu Catherina Gordon of Gight care este mama poetului.

LORD BYRON (1788—1824)

Ea însăşi, coborâtă dintr'un neam, nu prea „în toate minţile", avea un caracter fantastic şi dădea dovezi de exaltare.

Lord Byron scria despre dânsul:

„Melancolia mea e moştenită dela strămoşi. Ştiţi bine că bunicul meu, om amabil şi foarte inteligent, s'a sinucis. A fost găsit înecat în Avon, lângă Bath. O altă rudă apropiată a căutat să se otrăvească. Mi s'a spus adesea ori că semăn cu bunicul meu, după mamă, mai ales în ceeace priveşte ipocondria".

D. Rodocanachi, care publică acuma un lung şi important studiu asupra poetului scrie că:

„Trelavny, care a examinat cadavrul lui Byron, la Missolonghi, arată că picioarele amândouă îi erau rău conformate în aşa fel în cât nu putea pune tălpile pe pământ; de-aceea se încălţa cu anumite încălţăminte. Pe de-asupra piciorul stâng era mai scurt de cât cel drept, şi întors înăuntru ca şi glesna".

Adăogând aceste cusururi, la firea moştenită din părinţi, e lesne să înţelegem caracterul irascibil, înclinat spre melancolie, al autorului călătoriilor lui Childe-Harold.

* * *

Carte n'a vrut să înveţe. Citea mult mai ales pe satirici şi încă dela cea mai fragedă vârstă îşi lua aerile unui senior desgustat de tot ce-l înconjoară. La vârsta de opt ani e îndrăgostit de o fată şi când după alţi opt ani aude că Mary Duff se mărită, Byron are crize de isterie.

In 1807 publică un prim volum de versuri „Ore perdute" foarte criticate de revistele literare. Byron se înfurie şi în 1809 răspunde criticilor cu volumul: „Poeţii Angliei şi criticii Scoţiei", (făcând aluzie la cei ce conduceau o revistă din Edimburg), în care îşi bate joc de toată lumea. Volumul acesta îi dă o oarecare celebritate de care nu ţine seama şi împreună cu un prieten pleacă să pribegească prin Europa, cutreerând Spania şi Grecia unde avea să moară mai târziu. Levantul îi inspiră primele cânturi din Childe Harold care apare în 1812, consolidându-i reputaţia de mare poet. Avea să continue poemul, care apare complect în 1816 şi 1818, devenind obiectul de admiraţie al unei generaţii coprinsă de melancolie şi mare amatoare de descrieri frumoase ale naturii. O serie de poveşti în versuri scrise cu o prodigioasă uşurinţă îi aduce gloria visată. In 1815 se căsătoreşte cu o femee cu totul deosebită de el ca fire şi ca moralitate. După un an se desparte în urma unui scandal public. Se crede că ar fi avut relaţiuni incestoase cu sora sa, fiica tatălui său din prima căsătorie Augusta Leigh.

La 25 Aprilie 1816 Byron părăseşte Englitera pentru totdeauna, hulit şi gonit de întreaga societate. Pesimismul său se manifestă acum, acut, în poema **Manfred** (1816) iar în vestitul său **Don Juan** (în care e vorba şi despre Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei) zugrăveşte, bătându-şi joc de ea, întreaga societate care îl gonise din Patrie.

* * *

După o scurtă şedere în Elveţia unde fusese însoţit de Shelley, Byron merge la Veneţia unde duce o viaţă dezordonată sub ochii unei Europe atentă asupra persoanei sale. Poezia n'a suferit nimic de pe urma acestui voluntar surghiun. Byron continuă cu **Childe Harold** şi scrie prima parte din **Don Juan.** Urmează câteva drame în versuri (1821) şi alte poeme scurte, inegale, care totuşi îi susţineau reputaţia. Dragostea pentru o contesă Guiccioli, după care aleargă la Rave[illegible] la Piza, ca şi prietenia sa pentru Shelley îl scapă din cele mai ruşinoase decăderi. Atacurile criticului Southey îi inspiră o ultimă satiră: „Viziunea judecăţii din urmă" apărută la 1822. In sfârşit Byron imaginează un sfârşit demn, tuturor agitaţiilor de care se interesa lumea. Războiul de independenţă al Greciei îl atrage. Ajută pe greci cu averea sa şi era gata să pornească la bătălie când îl ucise frigurile la Missolonghi. Cadavrul lui fu adus în Englitera şi îngropat în vechea biserică dela Newstrad.

* * *

Iată cum grandoarea împrejurărilor dădu vieţii lui Byron o consacrare pe care această viaţă n'o merită. Tot aşa, ceea ce a fost nobil la baza romantismului contemporan îngădui, acestui suflet impulsiv şi neastâmpărat, să trezească ecouri care astăzi surprind. Byron a înfruntat cu cinism morala britanică atât de severă. A ştiut, însă, cu o prodigioasă abilitate, aproape inconştientă să-şi exploateze situaţia. El care fusese legat de vechile procedee de stil şi gândire şi care mărturisise chiar preferinţa pentru ideea clasicismului cu un cuprins simplist şi forma vie, a jonglat cu adâncimea şi frământările misterioase ale sufletului. Avea un extraordinar dar de răsunător lirizm, abundent, uşor şi sonor care i-a hărăzit cinstea de a fi cel mai de seamă reprezentant al lirismului englez.

* * *

Din „Mazepa" lui Byron

(trad. de George Coşbuc)

VI

Cu drag vorbesc de Teresina
Ah, pare c'o zăresc prin vis
Cu trup înalt, cu viu surâs
Frumoasă'n plânset ca lumina!
De-atunci s'au dus amar de ani
Şi parcă-o văd pe sub castani
Intreagă cum era anume —
Şi totuşi nu găsesc pe lume
Cuvintele pentru idei
Să pot descrie trupul ei!

Doi ochi frumoşi, afar' din cale
De negri nopţii semănau,
Aşa ochi cum arare au
Femeile orientale —
Şi din adâncul lor noptatic
Zâmbeau duioase, dragi lumini,
Erau doi ochi, de farmec plini
Cari lasă 'n piept un dor fanatic,
Şi îmi păreau precum apar
Zâmbirile de lună plină,
Când ea adânc în noaptea lină
Se scaldă 'n lacul lin şi clar.
Ei plini păreau, în noaptea lor
De cel mai tăinuit amor
Şi totuşi fulgerau văpae
Aşa cum ochii de martir
Privesc cu milă şi misteruri
In ceasul morţii lor spre ceruri
In fruntea ei! Şi azi admir
Frumusetele-i neîntrecute,
Aşa de netedă şi-asemeni
Lucirii unui lac întins
Când soarele-i pe cer aprins
Şi arde 'n arşiţa de pară
In cea mai caldă zi de vară
Când vânturi nu-s, şi ape tac
Şi nu vezi nici un val pe lac.

VIII

Iubeam dar, şi eram iubit.
De-i drept, ce spun, că la iubire
Tu nu pricepi nimica, Sire,
Eu tac de câte-am suferit,
Şi tac de fericiri, de toate:
Tu nu le-asculţi cu drag. Dar poate
Tot omul stăpâni pe drept
Noianul de porniri din piept?
Tot omul poate să domnească
Naţiuni şi nouă legi să nască?
Sânt prinţ — ori cel puţin am fost —
Din mii de bravi îmi sta armata
Cari totdeauna fost-au gata
Să-mi bată ţări din Vest în Ost:
Eram stăpân pe ţări depline,
Dar nu eram stăpân pe mine!
Să poţi iubi, să fii iubit,
Nimica nu-i mai fericit
Ca soarta asta. Dar mâhnirea
Atunci ne dă mai mari dureri,
Când stă la culme fericirea!

Noi ne'ntâlneam pe-ascuns şi ieri
Şi azi. Oh, vai, acele ceasuri
Când stam pierdut, ca s'o aştept
Voi ceasuri pline de durere,
Când ars de dor strângeam la piept
Odorul meu: până 'n vecie
Să-mi fiţi voi, ceasuri, scumpe mie!
Aş da întregu-mi principat,
Să mai trăiesc în voi odat;
Să fiu iar pag voios, şi'n lume
Să n'am mai mult decât un nume
Şi-o spadă, pieptul plin de-amor,
Să nu cunosc ce e mărirea,
Să am numai ce-mi dete firea:
Curaj şi braţ biruitor!
Oh! cum mai trece fericirea!
Noi ne vedeam pe-ascuns — să cre
E dublu dulce când te vezi
Pe-ascuns! Şi ne purta iubirea
Aşa de fericiţi pe-atunci;
Şi beţi de munci
A dragostei, iubeam, suspinii,
Când singuri numai eu cu ea
Intreg eram al Teresinii
Şi 'ntreagă ea era a mea.

* * *

Către Ines

(DIN BYRON)

(trad. de P. CERNA)

Nu mai surâde nopţii ce 'n mine a pătruns...
Vai, de ce port de-apururi o frunte 'ntunecată?
De ce zâmbirii tale nu-i pot găsi răspuns?
Cu ochii uzi cerşi-voiu Destinului un dar:
Să nu cunoşti ce-i plânsul, copilă fără pată —
Ori, niciodată lacrămi să nu verşi în zadar...

Tu vrei să ştii ce chinuri şi-au stors în mine fierea,
Inveninând isvorul plăcerii pământeşti.
De ce vrei să descoperi şi să cunoşti durerea,
Pe care nici tu, sfânto, nu poţi s'o îmblânzeşti?

Tu, poate, crezi c'amorul sau ura ce nu iartă
Sfărmat-au lira dulce din sufletu-mi pribeag..
Iubire, ranguri, nume: deşărtăciuni şirag —
Nu ele mă făcură să blestem a mea soartă —
Nebun să fug departe de tot ce-aveam mai drag...

Ci-i un urât de moarte, ce naşte pentru mine
Din tot ce-aud sau pipăiu cu stinsele-mi lumine —
Frumosul nu-mi mai place; iar ochii tăi — chiar ei —
Abia mai au un farmec de-o clipă 'n ochii mei...

De-ar ocoli cu anii pământurile toate,
Să fugă de el însuşi nici un pribeag nu poate —
De-apururi simt pe suflet un aspru biciu de rele:
Neadormitul demon al gândurilor mele...

Să scântee plăcerea în ochii fiecărui!
Să guste alţii 'n tihnă din cupa ce le-o dărui!
Râzând, plângând de multul fior şi nebunie,
Viseze că norocul va ţine-o veşnicie —
Ci eu atât aş vrea:
Să n'aibă-o deşteptare asemeni cu a mea..

Eu cată să cutreer ţinut după ţinuturi
Şi-al amintirii blestem să mă urmeze 'n drum...
Zadarnic fug de dânsul, în van încerci să-l scuturi;
O mângâere numai mi-a mai rămas de-acum:
Să ştii — de-ar fi să 'ntâmpin un nou potop de rele —
C'am încercat odată pe cel mai greu din ele...

Dar care mi-e restriştea mă'ntrebi? Ah, nu 'ntreba!
Mai bine sfântul zâmbet pe chipul tău readu-l...
O, suflete, zâmbeşte mereu şi nu căta
Să rupi un văl, sub care găsi-vei numai iadul!

* * *

LORD BYRON

Din Pelerinajul lui Childe Harold

CĂTRE IANTHE[1])

Niciodată, nici prin ţinuturile pe unde odinioară mi-am purtat paşii rătăcitori, şi unde frumuseţea fu mult timp socotită fără egal, nici în viziunile pe care sufletul suspinând nu le-a văzut decât în închipuire, niciodată o fiinţă nu mi-a apărut în vis sau în realitate asemenea ţie. Te-am văzut şi nu voi încerca zadarnic să redau în scris farmecul care se desprindea capricios şi schimbător din tine. Pentru cei ce nu pot să te vadă, vorbele mele ar fi prea puţin şi celor cari te văd ce-ar putea ele să spună?

* * *

O! de-ai putea să fii totdeauna ceeace eşti acum, mereu în primăvara vieţii, păstrându-ţi frumuseţea şi farmecul să-ţi păstrezi şi curăţenia inimei, imagine pe pământ a zeului Amor neînaripat, naivă mai mult de cât speranţa poate să-şi închipuie. Şi de sigur aceia care supraveghează cu atâta dragoste tinereţea ta, priveşte în tine, strălucind din ce în ce mai puternic, curcubeul anilor săi viitori, înaintea culorilor divine ale căruia toate durerile se pierd.

* * *

Tânără Peri 2) din Apus! ce fericire pentru mine că anii îmi sunt de două ori mai numeroşi decât ai tăi. Ochii mei lipsiţi de flacăra iubirii pot să te privească fără fiorul dragostei şi să contemple strălucirea frumuseţii tale înfloritoare. Ce fericire pentru mine, că nu te voi vedea niciodată în doliu. Sunt mult mai fericit. Pe când inimile mai tinere vor însângera, inima mea va scăpa de destinul pe care ochii tăi îl hărăzesc acelora ale căror ceasuri de iubire vor fi amestecate cu chinurile pe care zeul Amor le-a sortit dragostei.

* * *

O! lasă aceşti ochi, cari sălbatici ca aceia ai gazelei, aci strălucitori şi îndrăzneţi, aci plini de graţie şi timizi, robesc inimile după placul privirilor lor şi înmărmuresc pe aceia dintre noi la cari se uită, lasă-i să parcurgă aceste pagini şi să nu refuze versurilor mele acest surâs după care inima mea ar suspina zadarnic, dacă vreodată aş putea să fiu pentru tine mai mult decât un prieten. Virgină iubită, acordă-mi această favoare pe care ţi-o cer şi nu mă întreba de ce mi-am închinat cântecele unei fiinţe aşa de tinere, ci lasă-mă să împletesc un crin îngeresc în coroana laurilor mei.

* * *

Aşa dar, numele tău este împletit în versurile mele; şi oridecâteori un ochiu prietenesc îşi va arunca privirea asupra paginilor lui Harold, numele fecioreInicei Ianthe va fi primul văzut şi cel din urmă uitat. Odată zilele mele trecute, fie ca acest vechiu omagiu să atragă aproape de lira aceluia care te-a salutat ca pe cea mai frumoasă dintre fecioare, degetele tale de zână 3): aceasta ar fi cea mai dorită răsplată pe care memoria mea ar voi să o aibă; şi răsplata aceasta, cu toate că trecând dincolo de tot ceeace speranţa nădăjdueşte, poate oare Prietenia să o refuze?

1) Lady Charlotte Harley, (mai târziu lady Charlotte Bacon), a doua fiică a contelui de Oxford, nu împlinise încă unsprezece ani, când aceste versuri îi fură dedicate.

2) *Young Peri of the West.* La orientali, *peri* face tranziţia dela femeie la înger.

3) thy fingers fairy.

* * *

Lord Byron

Din „Corsarul"

Deosebit de eroii vechilor neamuri, adevăraţi demoni prin actele lor, dar semănând cu zeii, cel puţin la faţă Conrad n'avea nimic ce s'admiri în trăsăturile sale, cu toate că sprâncenele neagră îi ocrotea un ochiu săgetător. Sdravăn, puterea lui nu se putea compara cu aceea a lui Hercule şi înălţimea lui obişnuită era departe de înfăţişarea unui uriaş. Dar curând, cel care îl privia mai cu de-amănuntul distingea în el acel ceva care scapă privirilor mulţimei, acel ceva care te face să priveşti mereu şi provoacă surpriză fără să poţi şti pentru ce. Soarele îi arămise faţa; fruntea lui largă şi palidă era umbrită de numeroasele şuviţe negre ale părului său. Mişcarea buzelor dovedeau gândurile trufaşe pe care de-abea le putea stăpâni; cu toate că glasul îi era blând şi înfăţişarea liniştită, îţi dădea impresia a ceva stăpânit. Incruntarea sprâncenelor, culoarea schimbăcioasă a feţei pricinuiau o nemărginită stingherire acelora care se apropiau de el, ca şi cum acest suflet întunecat ascundea o spaimă şi inexplicabile sentimente; dar cine oare ar fi putut desluşi această bănuială?

Privirea lui aspră ar fi turburat iute pe acela care ar fi vrut să-l cerceteze mai de-aproape.

Puţini oameni ar fi fost în stare să îndure privirea neclintită a acestor ochi pătrunzători. Când îi pândeai mişcările fizionomiei ca să-i cercetezi sufletul, el îţi înţelegea imediat gândul şi te silea să te păzeşti, ca nu cumva să-ţi trădezi mai uşor intenţiile tale de cât să pătrunzi în acelea ale lui Conrad.

In dispreţul lui era zâmbetul unui demon care răscoleşte în acelaş timp emoţiile mâniei şi ale spaimei. Acolo unde nemerea gestul sălbatic al mâniei lui, murea nădejdea şi mila dispărea suspinând...

* * *

Adio lui lord Byron la soţia sa

(trad. de Grigore Alexandrescu

Şi în sfârşit adio! Şi dacă relei soarte
Ii place a fi vecinic... adio iarăşi zic!
Zadarnică ţi-e ura, că'n pieptu-mi fără moarte
Dragostea mea viază; nici secoli nu o stric.
De ce nu pot în ochi-ţi inima-mi desface,
Pe care-adese capu-ţi îl rezemai cu pace,
Când somnul cu dulceaţă pe gene-ţi odihnia!
Şi astfel să-ţi arate ascunsa ei gândire!
Căci poate vei cunoaşte c'ai fost în amăgire,
Ş'a ta despreţuire nedreaptă vei vedea.
Lovirea ce-mi dai mie de oameni se slăveşte,
Când rana-mi sângerează, plăceri ei afla'atunci!
Dar vezi că astă lume amar te necinsteşte,
Intemeindu-ţi slava pe ale mele munci.
Cu toate că'n credinţă greşala-mi este mare,
Cu toate că în faptă după a mea purtare,
Destule am eu singur asupră-mi a 'mputa.
Dar cruzii nu putură un alt braţ să găsească,
Atât să mă sfâşie şi-adânc să mă rănească,
Decât braţul ce-odată cu drag mă 'mbrăţişa?

Să nu te'nşeli atâta: amorul cu'ncet piere
Dar iarăşi nu mai crede că inimile pot
Prin orice depărtare, prin oricare tăcere,
Prin orice silnicie schimbate-a fi de tot.
A ta încă păstrează amorul către mine.
A mea e sângerândă, dar însă pentru tine
Bate, s'asvârle, arde şi arde ne'ncetat.
O cugetare groasnic pe amândoi pătrunde:
Voiu fi pe alte ţărmuri, şi cine ştie unde?
Vecinic în despărţire, de tine depărtat!
Sunt jalnici aste vorbe ca geamătul de moarte,
Ca piatra mormântală pe noi ne-a 'nfiorat.
Tristele dimineţe când voiu trăi departe
Ne vor afla cu jale pe-un văduv, pustiu pat!
Când vei vrea să te mângâi cu fiica ta iubită,
Şi când va fi vreodată urechea ta isbită
De glasul ei cel tânăr, de vorbele-i d'întâi,
Vei învăţa-o oare să zică: „al meu tată",
Măcar că n'o să poată să-l vadă vreodată,
Să-i dea îmbrăţişare în lumea celor vii?

Când mânile-i prea fragezi te-or strânge cu dulceaţă,
Când mica ei guriţă va cere pe a ta,
Gândeşte la acela ce nu va mai fi faţă,
Ce'n veci de fericirea-ţi el cerul va ruga,
L'acela ce amoru-ţi putea să-l fericească.
Şi dacă acest martor de-o dragoste cerească
V'avea într'al său aer ceva de-al tată-său,
A ta inim'atuncea va bate pentru mine;
Fior rece va trece prin ale tale vine,
Repede se va strânge, va bate pulsul tău.

Cumplita-mi rătăcire ţi-e cunoscută poate:
Dar nimine să ştie smintirea mea nu crez.
Pe urmă-ţi în tot locul a mele nădejdi toate
Se veştejesc, şi iarăşi pe urmă-ţi înviez.
A inimi-mi simţire cu totul şovăeşte;
Trufia-mi ce la nimeni ea nu se umileşte,
La tine se închină, la tine s'a supus.
Dar!... părăsit de tine şi sufletul mă lasă,
Viaţa mi-e povară, o simt cum mă apasă
Şi orice fericire o văd că mi-a apus.

Destul, în zadar este oricare rugăciune,
S'a mea nu se ascultă. Să nu vorbim mai mult,
Căci sunt cugetări triste ce'n silă ne supune,
Ce făr' de voie scapă, de lege nu ascult.
Odată înc'adio! Lipsit acum de toate
De câte-mi erau scumpe, simţirea-mi nu mai poate
Inima-mi osteneşte de a mai suferi,
Sunt jalnic, singuratic, cuprins de întristare,
Şi desnădejduirea-mi se face tot mai mare,
Şi sila-i mă îneacă, căci nu pot a muri.

* * *

LITERATURA STRAINA

Din poemele lui Byron

Traduse de: I. HELIADE-RĂDULESCU

STANȚE

I.

Discul argintat al Dianei, în mijlocul unui cer fără nori, luminează coasta Acțiului; pe mările acestea oare când lumea fu câștigată și pierdută pentru regina Egiptului?

II.

Contempiu acestei câmpii de azur ce fură mormântul atâtor Romani. Aci pentru prima oară, ambiția sălbatecă uită o coroană nesigură ca să se ție după urmele unei femei.

III.

Plăcută Florență, tu ce-mi insipiri un amor așa de tânăr în cât nici odată nu s'a exprimat în proză sau în versuri (de când Orfeu se duse a-și căta în cântare, pe a sa Euridice), tu ce te voiu iubi până când vei fi frumoasă și eu tânăr?

IV.

Plăcută Florență, tu ce-mi inspiri un amor așa de când se juca regaturi pe doi ochi frumoși: dacă poeții ar fi avut atâtea imperiuri pe câte versuri au într'a lor dispoziție, poemele tale ar fi făcut a se naște alți noui Antonii.

V.

Soarta a schimbat toate; eu însă mă jur pe frumoșii tăi ochi, și pe buclele grațioase ale părului tău, dacă nu pot pierde o lume pentru tine, n'aș voi a te pierde pe tine pentru o lume.

PROMETHEU

I.

Titan! suferințele stirpei umane văzute de muritorii tăi ochi în trista lor realitate, nu fură înaintea-ți, ca înaintea celorlalți zei, un obiect de dispreț. Ce recompensă avu generozitatea ta? un supliciu atroce, suferit în tăcere; o stâncă, vulturul și fiarele; toate durerile ce mândria poate suferi; durerile ce ea le ascunde; simțimântul impilător al durerii, ce vorbește numai în singurătate, ce se teme să nu-l audă cerul, ce suspină când a sa voce nu are ecou.

II.

Titan! tu ai cunoscut lupta suferinții și a voinții, ce sfâșie inima fără a da moartea: Cerul neîmpăcat și tirania surdă a destinului, care în ura lor crează pentru plăcerea-le niște ființe ce le-ar putea desființa, cerul și destinul îți refuzară grația de a muri. Darul fatal al eternității ți-a fost impus și tu l'ai suferit curagios. Tot ce domnul fulgerului putu scoate de la tine, fu numai amenințarea ce făcu să cază asupra lui durerile torturei. Tu prevedeai ursita lui și nu ai vrut a i-o desvăli ca să-i înmoi inima: pedeapsa lui fu în tăcerea ta! sufletul lui concepu o vană căință, și o teroare ce nu putea ascunde; tunetul îi tremură în mâini.

III.

Crima ta, demnă de un zeu a fost, căci ai avut compătimire, căci ai vrut să împuținezi, prin preceptele tale, grămada mizeriilor umane, căci ai vrut să-și afle omul tăria în sufletul său. Insă învins de o putere mai presus de tine, legași nouă o lecție mare pe care cerul și pământul n'a putut a o distruge... răbdarea ta energică, tăria ta, și rezistența minții tale cea nepătrunsă. Tu ești un simbol al destinului și tăriei muritorilor; ca și tine omul este divin în parte; un râu turburat eșit dintr'o sorginte curată. Omul asemenea are o prevedere despre viitorul său funest, despre rezistența sa și despre trista sa singurătate. Insă sufletul său poate a opune înaintea lor curagiul în contra tuturor relelor; el își are voința sa fermă dreapt reazim și chiar în torture recompensa și triumful, dacă cutează ale brava și a-și face din moarte o victorie.

LA EUTHANASIA

I

Când timpul îmi va aduce mai curând sau mai târziu somnul fără visuri ce închide ochii acelora ce nu mai sunt, zeu al uitării, putea-vei tu întinde blândele-ți aripe asupra patului meu de moarte!

II

Nici un amic, nici un moștenitor să nu-mi vie a plânge sau a dori lovitura ce mă va amenința; nici o frumusețe cu părul despletit să nu-mi vie a simți sau a se preface o durere de bună cuviință.

III.

Voiu să intru în tăcere în mormânt, fără să fiu însoțit de lacrime oficioase; nu voiu să tulbur bucuria nimănui, nici să inspir temeri amicilor.

IV.

Amorul însă, dacă amroul într'o asemenea oră ar putea să-și astupe cu nobilitate niște deșarte suspine, amorul ar putea triumfa pentru ultima oară, atât în ceeace supraviețuește cât și în ceeace moare.

V.

Cât ar fi de dulce o Psihe a mea, a vedea până la ultimul meu moment seninătatea dominând pe a ta față! Uitându-și toate fricele trecute, și însuși durerea ar râde văzându-te.

VI.

Zadarnică dorință! frumusețea geme și se tângue la vederea unui amant pe care stă să-l răpească moartea; lacrimile ce răspândește femeea de voie ne amețesc în viata noastră și ne desnervă în momentul morții.

VII.

Fie-mi solitară dar ultima mea oră; să n'aud nici suspine, nici sughițe. Dacă sunt oameni ce nu s'au temut nici odată de apropierea morții, fără îndoială pentru dânșii durerea a fost foarte scurtă sau chiar necunoscută.

VIII.

Este oare atât de penibil a muri și a se duce unde toți s'au dus înainte de mine, unde toți cată a se duce? Ce este moartea decât a recădea în nimicul în care am fost mai înainte de a mă naște la viață și la amaruri.

IX.

Să numărăm plăcerile ce ne-au mulțumit câteva din zilele noastre; să ne numărăm zilele fără întristări, și să mărturisim, or care am fost, că e mult mai bine de a nu fi cineva.

* * *

LORD BYRON

Don Juan

(Fragmente în care se vorbește despre Basarabia)

Cântul al șaptelea

— Cetatea se numea Ismail, așezată pe malul stâng al Dunării, cu case în felul oriental, dar care rămâne totuș o cetate de mâna întâi, sau cel puțin a fost, căci de-atunci ar fi putut fi dărâmată din ambiția vreunui cuceritor. Ismailul era la optzeci de verste departe de mare și cuprindea un spațiu de vreo trei mii de stânjeni.

— La stânga întinderii acestei cetăți se află, pe o ridicătură, un târg care, prin înălțimea lui, domina orașul; în jurul acestei ridicături, un grec așezase niște uluci drepte, în așa chip încât să împiedice focurile celor din piață și să ajute pe acelea ale dușmanului.

— Imprejurări de așa natură pot da o idee despre marile talente ale acestui nou Vauban. Șanțul orașului era adânc ca marea și meterezurile, mai sus decât ți-ar plăcea să fii spânzurat. Din nenorocire, multe precauțiuni fuseseră trecute cu vederea (vă rog să iertați acest jargon de inginer): nu găseai nici întăriri, nici drumuri acoperite, care par să spună: „pe-aici nu se trece".

— Orașul era deschis spre mare, pentru că niciodată Turcii nu s'au gândit că un vapor rusesc ar putea pătrunde prin partea aceea. Au stăruit în credința lor până în ziua năvălirii, când era prea târziu pentru a mai lua măsuri de apărare; dar fiindcă vadurile Dunării nu erau lesne de trecut, ci priveau flota moscovită, mulțumindu-se să strige: „Alah!" sau „Bis milah!"

— Așezând două baterii într'o insulă de lângă Ismail, Rușii aveau două ținte deosebite: întâi, bombardarea orașului și distrugerea clădirilor publice împreună cu locuințele particularilor; nu se sinchiseau dacă celor săraci aveau să le desăvârșească ruina. Este adevărat că și aspectul Ismailului inspira această idee. Clădit în amfiteatru, Ismailul oferea din fiecare casă o țintă sigură pentru bombele dușmane.

— Al doilea lucru pe care-l urmăreau Rușii era profitarea de momentul înmărmuririi generale pentru a ataca flota turcă ce se afla ancorată în vecinătate și care aștepta foarte liniștită atacul Rușilor.

* * *

Cântul al optulea

— Erau în oraș. O coloană își deschise un drum plin de sânge, pe urmă a doua. Baioneta și spada lucitoare se încrucișau cu iataganele turcești; de departe se auzeau glasurile mamelor și copiilor cari blestemau cerul. Nouri de pucioasă înăbușiau suflarea dimineții și a oamenilor, acolo unde, pas cu pas, Turcii încă apărau cu furie Ismailul.

— Insuși Kutusov care, ajutat de zăpezi și ghețuri, respinsese pe Napoleon într'un marș îndrăzneț, trebui să se dea înapoi din fața Ismailului. Era un comandant vesel, căruia îi plăcea să glumească în fața prietenilor sau dușmanilor, chiar când mergea la moarte sau la victorie; dar de data aceast bunele lui cuvinte nu prinseră.

— Căci, urmat de aproape de mai mulți grenadieri, se aruncă într'un șanț și ajunse să se înnalțe până la parapet; planul lui însă nu merse mai departe. Musulmanii îl dădură înapoi cu toată ceata lui. (Intre alți morți fu mai ales regretat generalul Ribeaupierre).

Trad G. B.

* * *

— A. S. PUȘKIN —

Țiganii

I

Prin Basarabia gonesc
Țigani'n laie sgomotoasă.
Acuma, iată-i poposesc
Pe-un țărm, în corturi zdrențuroase

Sub coviltirile de iol,
Și printre roate ferecate,
Popasul, somnul lor domol,
Sunt dulci, ca sfânta libertate.

Bătrânii, cina fierb, umblând
In jurul focului din vatră;
Căiuții pasc, iar ursul blând
Intins e-alene, lângă șatră.

In stepe, totu-i viu acum:
Și pasul iute, grijuliu.
Al celor pururea pe drum,
Cântări, a pruncilor scânceală,
Și zângănit de nicovală.

Dar peste tabără curând
Tăcerea somnului s'așează.
Prin noapte, numai câini lătrând
S'aud și caii cum nechează.

Doar luna sus în cer veghiază
Și-acum, când totu-i liniștit
Tihnița șatră luminează.

Ci'n fața câtorva tăciuni,
De-a lor căldură 'nviorat,
Sub cortul lui, un moș albit,
Privește'n câmpul depărtat
De ceața nopții coperit.

Prin câmpul mare și pustiu
E dusă tânăra lui fată.
I-i drag să umble-așa târziu,
Dar n'a venit și-i noapte, iată

Curând și luna de pe cer
In depărtare asfințește.
Zamfira nu e nicăeri...
Ea nu-i și cina se răcește.

Dar iat-o, c'un necunoscut
Ce'n urma ei grăbit s'arată.
Bătrânul nu l-a mai văzut.
Copila-l lămurește: „Tată,

„Aduc un musafir de soiu
„Găsit de mine prin câmpie,
„Și l-am chemat aci să vie,
„Căci vrea țigan a fi, ca noi.

„Pe dânsul legea-l urmărește,
„Dar eu mă bizui a-l ascunde.
„Il cheamă—Alecu și voește
„Să mă urmeze ori și unde".

BATRANUL

— „Mă bucur. Uite, poți rămâne
„Sub cortul nostru până mâne,
„Și chiar mai mult, dacă-i socoate.
„Iți dau și adăpost și pâine;
„Obișnuește-te cu toate:
„Cu libertatea noastră dragă,
„Cu sărăcia-ne pribeagă.

„Rămâi și mâne'n zori de zi
„Cu noi, alături vei porni.
„Alege-ți orice meserie:
„Ori ia ciocanu'n fierărie,
„Ori cântă cântece voioase
„Și joacă ursul pe la case".

ALECU

— „Rămân!"

ZAMFIRA

— „E-al meu! Cu noi să steie!
„Nu poate nimeni să mi-l iele!
„Dar — uite — luna a apus
„Pe câmpuri pâcla se coboară
„Și somnul, tată, mă doboară".

(Va urma).

Din rusește de Dr. A. Bortkievici și C. Iordăchescu

* * *

NOTE

Ni se scrie din Kopenhaga că un editor de acolo, d. J. Sverup, vrea să publice o Antologie din scriitorii români. Traducerea în limba daneză ar face-o Doamna Otilia Roscan, soția unui inginer danez care a funcționat multă vreme ca inginer la o uzină din Ardeal. Doamna Roscan a publicat pe vremuri versuri pe care le semna cu pseudonimul Henriette și actualmente scrie piese de cinematograf pentru marile întreprinderi scandinavice. D-sa a tradus până acum, în limba daneză, bucăți din Caragiale, Sadoveanu, Anghel, Slavici, etc., pe cari le-a tipărit în cele mai de frunte publicații literare din Danemarca.

* * *

La moartea lui Sienkievici (15 Noembrie 1916) instituția națională „Ossolinski" din Lvow a publicat o culegere din operile uitate și inedite ale autorului romanului „Quo Vadis".

Culegerea cuprinde trei părți. In prima se găsesc nuvele; în a doua o comedie; în a treia articole literare și de critică artistică, impresii din călătorie, poezii, aforisme și in sfârșit diverse apeluri lansate de scriitor concetățenilor săi și națiunilor streine. Din punct de vedere literar partea cea mai prețioasă e aceea cu operile poetice.

Sienkievici scria rar în versuri cu toate că în versuri și-a început cariera literară, din frageda sa tinerețe. S'au găsit chiar mai multe traduceri din Horațiu.

PIERRE DE COULVAIN

Insula necunoscută[1]

(Saint Olaf)

Francezii sunt convinși că Englezii n'au sentimentul familiei, iar Englezii cred că Francezii nu cunosc „căminul". Judecată falșă, care dovedește, necunoștință reciprocă, la acești doi vecini.

Familia! Căminul! In aceste două lucruri sfinte se manifestă mai ales deosebirea de suflet, de sex și de soartă ale celor două rase: saxonă și latină.

Saxonii au într'un grad foarte desvoltat dragostea speciei. Pentru îmbunătățirea speciei, nu precupețesc nimic. Ingrijesc cu deosebire copilașii, și fac pentru ei, adevărate sacrificii. Mamele îi lăptează când, pot, și supraveghează de aproape prima lor educație, datorie instinctivă pentru specie. In clasa mijlocie

In vetre focu-i potolit;

trăesc la țară, pentruca copiii să aibă destul aer și spațiu. Se lipsesc de lux, ca să le poată procura biciclete ponei, instrumente de sport, tot ce poate contribui la desvoltarea lor fizică. Nu înlătură nimic, pentru ca ei să nu se găsească cumva într'o situație de inferioritate.

Sunt crescuți pentru viață, pentru luptă, și pentru acest scop se cere o severitate, o disciplină morală, pe care Francezii o iau, în mod greșit, — drept indiferență.

La Englezi, toate liniile de demarcație sunt mai distincte, mai pronunțate și spiritul de ierarhie domină chiar în familie Mama devine rare ore prietena copiilor săi, care nu i-ar face unele destăinuiri; ea n'ar atinge unele subiecte, de teamă ca copiii să n'o pue pe un picior de egalitate cu ei. In viața lor ca și la masa de familie, ocupă locul cel mai de onoare.

Intre părinți și copii, sentimentele nu se exteriorizează în mângâeri sau cuvinte. Au mai puțină căldură ca la noi, dar tot atâta adâncime, și produc frumoase acte de devotament și exemple mișcătoare de abnegație.

După multe reflecțiuni, cred că pot afirma, că în Anglia dragostea filială e mai puternică, decât dragostea tatălui sau a mamei. In Franța, e contrariu.

Englezul are pentru mama sa un sentiment foarte duios Când îi vorbește, când o necăjește cu blândețe, în ochii lui licărește o dragoste caldă, figura sa ia o expresiune copilărească, ce te încântă. De partea sa, mama are o slăbiciune pronunțată pentru băeți. Surorile își adoră frații. Bărbatul reprezintă rasa... și Englezoaica are cultul rasei. Orice Englez, are un deosebit instinct protector pentru femeile din familia lui. In plus gustul pentru sport, stabilește o camaraderie frățească cu totul plăcută, lucru care nu se cunoaște la noi.

Intre tată și fiu însă, legătura nu este așa de strânsă ca în Franța. De-oparte și de alta, e mai multă independență. Și foarte de timpuriu, ei se consideră reciproc ca bărbați și ca luptători.

Părinții engleji, deși știu că au puțin noroc să aibă copii pe lângă ei și deși se pregătesc pentru o despărțire eventuală, totuși când vine, despărțirea nu e mai puțin dureroasă. Acum câțiva ani, am asistat la Senthampton, la plecare unui regiment în Indii, unde se decretase războiul. Rămasul lor bun era brusc, liniștit, curajos, dar respiră atâta durere, încât eu străină, am fost mișcată la lacrimi. Curierii enormi care pleacă din Anglia, însărcinați de acele scrisori voluminoase scrise pe hârtie subțire, și destinate celor plecați în toate ungherele globului, arată îndeajuns puterea legăturilor de familie.

Avem noi, în adevăr, sentimentul de familie mai puternic decât vecinii noștri? Nu cred. Englejii iubesc specia în copiii lor, Francezii iubesc copiii în specie. Se iubesc mai ales pe ei însuși în copiii lor. Căptușesc mai călduros cuibul micuților, pentru a'i reține în el, vreme mai îndelungată. Nu se căznesc a'i pregăti pentru luptă, ci caută să le-o înlăture. De când vin pe lume, se ocupă să le netezească drumul. Se gândesc să le lase cât mai multă avere, și în acest scop, fac economii chiar la lucrurile trebuincioase higienei și sănătăței lor. In loc să le dezvolte energia, care i-ar împinge departe, le dezvoltă sensibilitatea, care îi va reține la cămin. Această dragoste e lipsită de mărinimie, și este absolut femenină în prevederea și îngrijirea sa duioasă și copilărească.

La noi, părinții și copiii se iubesc fără rost, cu elan, cu pasiune chiar, dar fără multă înțelepciune.

Familiaritatea a crescut, iar respectul s'a micșorat.

Mai de mult, numai părinții tutuiau copiii, iar copiii întrebuințau acel frumos D-ta, care arată adevărata linie ierarhică. Aș dori, ca aceasta să se restabilească.

In aristocrație, s'a păstrat obiceiul vechi, și băiatul sărută încă mâna mamei sale. In atmosfera rigidă a familiei engleze, se pregătește caracterul; în atmosfera dulceagă a familiei franceze, se pregătește sufletul. Caracterul și sufletul, nu sunt oare cele două puteri motrice ale soartelor noastre respectivve?

Dacă întrebați pe un Englez, care e cel mai frumos cuvânt al limbei lui, îți va răspunde fără șovăire: cuvântul „home".

— „Home": pentru el este țara, portul, cerul.

Se spune dese ori de cineva care a murit: „*He has gone home*". S'a reîntors în patria sa. — Home! este încă cuibul familiar, adăpostul inviolabil, acoperișul protector, casa cu scara, care nu e suită de necunoscuți și casa noastră, ori cât ar fi ea de umilă, John Bull, are cultul ei. Nici în căsuțele de țară, toate de cărămidă roșie și lipite unele de altele ca niște alveole, nici în castele, nu se păstrează încălțămintea de stradă... Când se merge la masă, se face toaletă. Fetele își pun în păr o panglică de culoare deschisă, se gătesc cu vre-o podoabă hidoasă, dar cu gândul celei mai bune intenții. Mama va zice: „Trebue să-mi schimb rochia, băeții trebue să se întoarcă"; — și băeții o găsesc îmbrăcată cu rochia sa cea mai bună. Acest tablou al „homu-lui" lor astfel înveselit, se imprimă în oarecare celule al creerului lor. Și însoțește până la capătul lumei de multe ori, și când Tommy Atkins moare pe un câmp de luptă îndepărtat, broboada albă a mamei, nodul roz sau albastru al surorei, sunt atâtea puncte luminoase în vedeniile lui de agonie; la amintirea lor, buzele lui mai surâd pentru ultima oară.

In vederea misiunei ce are de îndeplinit pe pământ, Englezul este foarte transplantabil. Cu un acoperiș deasupra capului, ziduri care să îngrădească viața lui, prinde rădăcină, sub orice latitudine. In cort, în casa din colonii, trăește pe cât posibil ca în Anglia, stabilește aceleași obiceiuri, aceleaș rituri domestice. Pământul natal îi rămâne scump, vorbește de el cu orgoliu, îl revede ca vizitator, dar sfârșește prin a'l considera ca un fel de bunic, și'l numește chiar „bătrâna Patrie".

Locul unde are „hom-ul" său, devine țara sa, această țară va fi o patrie pentru copiii săi.

Englejii care văd Francezi pe terasele cafenelelor, sunt convinși că nu cunoaștem acest „home". Imi pare că lucrurile se prea generalizează.

Ceeace numim „le chez soi" (la noi), este sigur mai puțin ca „hom-ul", dar „le foyer" (căminul) este mai mult. „Căminul! Cum s'ar putea descrie acest lucru abstract, compus din puteri invizibile, care ne rețin, ne reîntorc, care ne este atât de drag! Poți avea un „home", și să n'ai cămin. Locuința cea mai umilă poate fi un „foyer", și palatul milionarului să nu fie. Pragul căminului e mai sfânt ca acel al „hom-ului".

Căminul nu se poate improviza, nu se reconstruește și trebue să fie clădit chiar pe pământul patriei. Este un centru de căldură și de lumină, creeat de dragoste, de prietenie, de devotament, acordul sentimentelor și al ideilor. Iată ce avem. „Hom-ul" este Anglo-Saxon, „le foyer", (căminul) este latin.

M. G.

* * *

1) O pagină din jurnalul de călătorie a cunoscutei romanciere Pierre de Coulvain, și cuprinsă în volumul „l'Ile inconnue".

La biroul populaţiei

— SCHIŢĂ —

Gogu Stamatescu, avocat cunoscut în oraş, vorbind cu un coleg, află cu uimire că nu-şi făcuse declaraţia la „biroul populaţiei"...

— „Cum naiba am uitat, stupid ce sunt?!" îşi zise sie-şi şi tot atunci se gândi la amenda care-l aştepta.

— „Aşa suntem noi, legiştii: nici odată nu ştim legile!..." adăugă el, pornind în grabă spre biroul populaţiei.

Pe săliţa întunecată a biroului stăteau câţiva cetăţeni cu privirile posomorîte, — semn neîndoelnic că şi ei uitaseră *legea*. Unul din aceştia deschise cu mare fereală uşa de la birou şi vru să zică: „domnule şef..." dar o mână tare şi păroasă se strecură prin deschizătură şi dădu cetăţeanului o isbitură în piept, aşa de tare, în cât omul se prăbuşi cu spatele de zidul din faţă, icnind adânc, de par'că l'ar fi apucat greaţa. Tot atunci se auzi un sbierat gros, de beţiv:

— „Nu ţi-am spus, bă?.. Ce te 'nfigi ca un *embecil?!...*" şi uşa fu trântită cu putere, în cât căzu o bucată de tencuială de la pragul de sus...

Stamatescu, încruntându-se, rămase câteva clipe pe loc, gânditor... Pe urmă îşi strânse buzele şi dădu din cap, ca şi cum ar fi zis: „ce-mi pasă mie de toate acestea?!.." Deschise uşa şi încreţindu-şi faţa într'un surâs amical, întinse mâna şefului. Aceiaşi mână păroasă care isbise prin deschizătură, strânse cu vigoare mâna d-lui Stamatescu.

Zise avocatul prefăcut:

— „Dl Popescu-Lungu... dacă nu mă înşel?!" (dar îl cunoştea foarte bine).

Şeful, surâzând vesel:

— „Da... Popescu-Lungu... *capul* biroului... da eu...".

Frecându-şi mâinile, adaogă:

— „Cu ce vă pot servi?..." şi iar zâmbi larg...

Stamatescu, privind pe geam, începu:

— „Domnule şef... cap..." dar „capul" îl întrerupse:

— „Luaţi loc, — vă rog... luaţi..!"

— „Mulţumesc..." şi Stamatescu, mulţumind uşor din cap, se aşeză.

— „...cum spuneam, domnule cap.. ştiţi... ştii dumneata profesia noastră..."

— „Da... grea profesie..."

— „...tocmai... te ia, domnule, din somn şi te poartă ca pe-un mucenic..."

— „...mucenic..."

— „...şi dacă, cel puţin, ar fi, domnule, recunoscători..

— „aş?!..."

— „...tocmai... Aş zice dimpotrivă.. Piezi, domnule şi rostul zilelor... Uite-aşa: te trezeşti Sâmbătă că s'a isprăvit săptămâna.

— „...chiar aşa!..."

— „...te'ntrebi: oare în câte o mai fi azi? Pierzi, domnule, răbojul vremii, cum se zice... şi.....".

Stamatescu se opri, ne mai ştiind ce să zică.

„Capul "tuşi, puse tamponul de sugativă ceva mai departe de unde stătuse până atunci, îşi mângâie mustaţa şi iar tuşi în ton de tenor răguşit de băutură....

Stamatescu:

— „Şefule dragă, ce mai *dura-vura?!..* N'am făcut declaraţia la termen... Ce zici de *asta?...*"

Şeful, surâzând amical, zise:

— „Se 'ntâmplă câteodată, coane Gogule... Câte n'are omul pe cap?!..."

— „Aşa zic şi eu şefule.. Uite: te ia aşa din somn şi te poartă ca pe-un mucenic....

— „...mucenic, hm!..."

— „...şi dacă, cel puţin, ar recunoaşte..."

— „aşa!... ţi-ai găsit?..."

Şi tăcură amândoi...

Vru iar să intre un întârziat din cei întunecaţi de pe sală. „Capul răcni cu glas spart:

— „Aşteaptă, domnule, nu vezi că sunt ocupat!.." şi închizând un ochi, făcu din cap lui Stamatescu şi-i surâse posnaş.

Stamatescu, fără să vrea, închise şi el un ochi, făcu din cap şefului şi-i surâse posnaş.

— „Nişte *embecili*, coane Gogule...,—le-am bătut daraban trei Duminici de-arândul, bagă bine de seamă, — şi tot nu-s în stare să vină să-mi declare două vorbe... Nişte *embecili*, domnule..."

Stamatescu, convins, răspunse:

— „Ce mai stai de vorbă, domule?.. Cu aşa cetăţeni, totdeauna legea-i lucru mort... ţi-o spun eu, din *experienţa* de toate zilele... La noi, la tribunal să vii... Uite-aşa ţi se face... (o mişcare de desgust). Te oftici, domule... şi dacă, cel puţin, ar recunoaşte... calea-valea, dar aşa!..."

— Şi eu, aici, tot aşa, coane Gogule.... Pentru o bagatelă de leafă, stau de-mi scuip sufletul cu toţi derbedeii.. Dacă, barâm, mi-ar mai da o avansare (cu glas gros)... calea-valea, cum zici dumneata..." şi dl cap Popescu-Lungu privi cu dulceaţă pe d. Stamatescu.

Şeful, oftând uşor, luă dintr'un sertar o foae imprimată şi întinzând'o avocatului îi zise atât:

— „Iscăleşte-o, coane Gogule, că o complectez eu.... Ştiu toate cele trebuitoare.. Elena, nevastă... Ionel şi Adina copii..."

— „Aşa, şefule, aşa... Cum de le ştii aşa de bine?..." şi Stamatescu iscăli, vorbind.

Luând hârtia îndărăt, şeful glumi:

„Cât punem vrâsta?.."

Stamatescu glumi şi el:

— „E!... Pune şi dumneata vrâsta omului, când începe să-l ierte Dumnezeu".

— „Ha, ha!..." Şeful râse aşa de tare şi cu gura deschisă, în cât se ivi aprodul...

Râse şi Stamatescu..

Sculându-se în picioare, urmară gluma.

Stamatescu:

— „Păi ce crezi?... Mai apucăm noi tăria celor dinainea noastră?!...".

Şeful:

— „Aş!... Atâta rău!.."

— „Tata făcea chef o săptămână şi avea trei ibvonice la mahala (nu era adevărat nimic, dar Stamatescu le scornea aşa, fără să-şi dea seama) şi tot tare era...

— „Păi nu ştiu eu?!... (dar nici el nu ştia nimic).

— „Pe mine m'a făcut la cincizeci de ani (greşeşte cu peste ani)... aşa oameni!.."

Şeful, mirându-se prefăcut se apropie de avocat şi bătându-l amical pe umăr, îi zise:

— „De aceia eşti simpatic, coane Gogule..."

„Coane" Gogule, ducând gluma prin nişte locuri neumblate de el, urmă:

— „Da... mai ales la doamne!...

Şeful râse, măgulit de-o asemenea prietenie..

Stamatescu, obosit puţin de-aşa glumă, rupse vorba:

— „Prin urmare, nu mai am nici o grijă, şefule?..."

— „Contează pe mine, coane Gogule..." şi şeful îl bătu ceva mai încet, pe umăr, adăogând:

— „Aşa-i cu legile astea, la început... şi ocupaţiile îs aşa de..."

Stamatescu, pe gânduri:

— „...da, domnule, te ia din somn şi te poartă ca pe-un mucenic..."

Şeful, tot pe gânduri:

— „Şi dacă, cel puţin, ar recunoaşte?!..."

— „La revedere!.."

— „Cu tot respectul... vă salut!..."

Eşind, d. Stamatescu se isbi de cei câţiva întârziaţi, care se învălmăşeau să între la d. „cap" Popescu-Lungu.

Acesta lăsă pe avocat să se depărteze, — şi ieşind în uşă, sbieră la ei:

— „Afară, *embecililor!...* A trecut de-o săptămână, termenul de înscriere.."

— „Domnule şef!... Cucoane!... Te rog!..." se auziră glasurile întârziaţilor...

Popescu-Lungu mai privi încă odată spre ei, spre a se încredinţa dacă poate scoate ceva de la asemenea „embecili", — dar nezărind nimic, răcni din nou:

— „Nimic!.. Legea-i lege... Plecaţi!... N'o să mă nenorocesc eu pentru voi!..."

Intârziaţii nevoind să plece, „capul" chemă gardistul şi cu glas aspru şi răguşit, sbieră cumplit:

— „Dă-i afară!... Dă-i afară!..."

ALEXANDRU LASCAROV-MOLDOVANU

* * *

Primăvară

Soarele se joacă prin livezi, au înflorit merii
In sat se deschid ferestre şi uşi
Dealul e verde, copii prind găinuşi
Curg revărsate pe câmp apele primăverii.

Pe câmp: pluguri, chiote şi boi
Arătura creşte, berzele locănesc
Pe o cărare o fată şi-un flăcău se întâlnesc
Se iau de mână şi pornesc către crâng amândoi.

Zaharia Stancu

* * *

Cum se scrie româneşte...

de IOAN SLAVICI

ACADEMIA ROMÂNA ŞI GRAMATICA

Ce-a făcut „*Academia Română*" pentru lămurirea limbii române?

Chiar când cu înfiinţarea aşa zisei societăţi academice unul dintre membrii societăţii, Timoteiu Cipariu, a scris şi publicat o lucrare de neîndoioasă valoare asupra gramaticei limbii române, atât etimologie, cât şi sintacsă.

Cât-va timp în urmă a publicat „*Academia Română*" un proiect de dicţionar propus de Laurianu şi Maxim, precum şi un aşa numit „*Glossar*", în care erau adunate vorbe primite mai de mult din alte limbi în cea română.

Aceste publicaţiuni n'au avut însă înrîurire hotărîtoare asupra mişcării noastre literare, căci numai puţini dintre scriitori şi încă mai puţini dintre cititori au ţinut seamă de ele.

Mult mai multă înrîurire n'au avut nici cele două începuturi făcute pentru publicarea aşa zisului „*Magnum Etimologicum*".

Ori-şi-cât de interesante şi de pline de învăţăminte ar fi cele câte-va litere publicate de B. P. Hâjdău, publicul n'a fost îndrumat să le citească.

Incă mai puţin poate să fie vorba de înrîurirea lucrării d-lui A. Philiphide, care era să facă a doua încercare.

Când a dat d-lui S. Puşcariu însărcinarea de a începe din nou un „*Magnum Etimologicum*", „*Academia Română*" a stabilit o ortografie, pe care ministeriul de instrucţiune publică a impus-o în toate şcolile şi pentru toate publicaţiunile într'un fel ori într'altul oficiale.

Aceasta a avut fără îndoială înrîurire hotărîtoare asupra mişcării noastre literare, — nu însă atât în bine, ci mai mult în rău.

Noi avem adică două feluri de semne în scriere: unele fonografice, literele, şi altele ideografice, aşa zisele semne de interpunctaţiune. „*Academia Română*" s'a mărginit la stabilirea regulelor în ceea ce priveşte întrebuinţarea semnelor fonografice, şi a rămas ca de semnele ideografice să se folosească fiecare după bunul său plac, — ceea ce se şi întâmplă.

In acelaşi timp ortografia e arbitrară, „*Academia Română*" n'a ţinut seamă de gramatică nici în ceea ce priveşte declinarea şi conjugarea, nici în ceea ce priveşte derivaţiunea şi prin aceasta a zăpăcit atât pe şcolari, cât şi pe cei ce vor să 'nveţe româneşte. Urmarea firească e, că de ortografia Academiei se folosesc numai cei ce într'un fel ori într'altul sunt nevoiţi s'o facă aceasta, şi una din cauzele lipsei de disciplină intelectuală e fără îndoială şi această ortografie arbitrară.

Dar doi dintre membrii „*Academiei Române*", care sunt în acelaşi timp şi Profesori universitari, d-l A. Philipide şi d-l O. Densuşianu, au publicat fiecare câte o gramatică a limbii române, şi aceste au avut fără îndoială şi ele înrâurire hotărîtoare asupra mişcării noastre literare.

* * *

„*Gramatica elementară a limbii române*" a fost publicată de d-l A. Philipide la 1897. E o carte de 387 pagini mari.

„*Pentru istoriea limbii romîne, — zice autorul în prefaţă, — pe care mi-am propus s-o public (Primul volum a apărut în Iaşi, 1894), aveam trebuinţă de o gramatică romînească, unde să se găsească catalogate formele limbii comune, înţălesurile acestor forme şi numeroase exemple. Niciuna din gramaticile de până acum nu-mi putea face însă vreun serviciu, abstracţie făcînd de aceia că formele se găsesc ori falş, ori în puţin număr, ori fără sistemă înşirate, exemplele sunt din cale afară de neîndestulătoare: pentru scheletul unei forme se dau trei patru cuvinte ca exemple şi apoi un etcetera, iar pentru înţelesul formelor — în studiul căruia de altfel gramaticii noştri au copiat numai schematismul gramaticilor raţionate străine, ori franţuzeşti, ori nemţeşti, se dau, supt pretext de pedagogie, bucăţi de lectură, de unde să-şi aleagă, chipurile, elevul cele de trebuinţă. In schimb gramaticii cei mai cu pretenţie insistă asupra părţii celei mai puţin fixate din limba noastră comună, asupra sunetelor, permiţându-şi — alături cu observaţii istorice care se potrivesc ca nuca în părete — să îndrepte şi să reguleze din propria lor putere pronunţarea romînească*".

„*Am fost nevoit atunci să-mi fac eu singur o gramatică şi numai la ajungerea unui ţel mai înalt*".

„*Gramatica elementară*" a d-lui A. Philipide e deci o carte muncită cu multă pricepere, pe care au s'o cunoască până 'n cele mai mici amănunte toţi profesorii de limba română şi mai ales cei ce se simt îndemnaţi a scrie în materie de gramatică românească, ea nu are însă să le fie recomandată nici şcolarilor, nici celor doritori de a învăţa româneşte, căci autorul nici nu s'ar fi simţit nevoit s'o scrie, dacă între „*gramaticile*" scrise de alţii mai înainte ar fi găsit vre-una, de care s'ar fi putut folosi.

Recomandabile nu pot să fie nici aceste gramatici, pe care d-l A. Philipide le-a studiat şi le-a găsit pline de neajunsuri.

Rămâne deci, ca între cele publicate dela 1897 încoace să căutăm pe cea recomandabilă.

E destul să-ţi dai seamă despre rostul sublinierilor făcute de mine în partea citată din prefaţă şi să mai citeşti şi o pagină din carte pentru ca să fii încredinţat că autorul e un om învăţat, care multe ştie şi e priceput înr'ale sale, dar nu e dascăl în înţelesul obişnuit al cuvântului şi are deprinderea de a-şi spune părerile numai potrivit cu destoinicia de a înţelege a celor de seama lui.

D-l Philipide scrie „*istoriea*". Noi ceilalţi suntem deprinşi a scrie „*istoria*" ca „*bucuria*", „*România*" ori „*potcovăria*". Suntem adică de părerea, că femininele treminate 'n *e* iau articolul după această terminaţiune: „*vulpea*", „*cartea*" ori „*foamea*". Excepţiune fac cele terminate în „*ie*", la care „*e*" e eliminat şi articolul urmează după *i*. „Marie"—„Maria", iar nu „*Mariea*".

Poate că greşim. D-l Philipide are deci să ne dumirească, de ce anume nu admite excepţiunea, căci în graiul viu nu se rosteşte „*Mariea*" ori „*istoriea*".

Deschidem cartea la pag. 39, unde e vorba de declinarea substantivelor terminate în *e*. Aici ne sunt citate o mulţime de substantive în *ie*, dar nu ne spune nimic despre felul de a le articula.

Trecem la pag. 63, unde e vorba de articulare. Nici aici nu putem însă să ne dumirim. Autorul se mărgineşte a cita exemple şi ne trimite la lămuririle date pe pag. 8.

In acelaş fel rămânem nedumiriţi când citim vorbele „abstracţie făcând de *aceia*"?

Nu putem să ne dăm seama, cum ajunge autorul să se folosească de pronumele „*aceia*" în înţeles feminin.

Deschidem cartea tot la pag. 63, unde e vorba de „*aceluia*", „*aceleia*", „*acelora*".

Vorbind de „*acei*" şi de „*acele*", autorul ne spune, că forma a doua („celor" şi „acelor"), „pot avea *a*". Nu aflăm însă, ce rost are acest *a*, care din „*cel*" face „*acel*", „*cela*" şi „*acela*", din „*cea*" — „*acea*" şi „*aceea*" (aceea), deci din „*celor*"—„*acelor*" şi „*acelora*" (vezi pag. 8). Nu cumva e acelaşi *a*, pe care-l avem în „*aici*" şi în „aicia", în „*acolo*" şi în „*acolea*", în „*acasă*", în „*tuturora*" şi în „*multora*", ori în „*căruia*" şi în „*cărora*". E acest *a* parte de cuvânt? e sufix ori prefix? — e particulă ca „vre-" în „*vre-un*", ca „*va*" în „*care-va*", „*cine-va*, „*unde-va*" ori ca „*oare*" în „*oare-care*".

La pagina 160 găsim un prefix *a*, ca în „*acoperi*" ori în „*alunec*". E acela-şi?

La pag. 180 îl găsim la o mulţime de adverbe. E altul?

Nevoia de a fi dumiriţi e cu atât mai mare, cu cât alţi „gramatici",— dacă-mi aduc bine aminte Cipariu şi Circa, — au făcut încercarea de a ne dumeri. E ori nu e adevărat ceeace au spus ei?

„*Gramatica elementară*" a d-lui A. Philipide e fără îndoială o adevărată comoară de constatări preţioase în ceeace priveşte limba română, dar ea ne lasă în multe privinţe nedumiriţi, lucru de altminteri foarte firesc, căci autorul n'a scris-o pentru cei ce nu sunt în stare să se dumirească ei înşişi prin sine.

Trebuia deci să vie cineva, care, profitând de luminile învăţatului profesor universitar dela Iaşi, să spună adevărurile potrivit cu destoinicia de a înţelege a şcolarilor.

Intre cei ce au făcut-o aceasta iese la iveală mai ales un alt profesor universitar, d-l M. Dragomirescu, care în colaborare cu d-l Adamescu, unul dintre fruntaşii corpului didactic secundar, a publicat un manual croit după calapodul stabilit de programul oficial.

Aprobat de ministerul instrucţiunii publice, manualul acesta a fost mult întrebuinţat în şcolile noastre secundare, are deci să fie socotit în rândul celor mai bune. Lipsit de neajunsuri nu e însă, şi de aceea iar alt profsor universitar, care e în acela-şi timp şi membru al „*Academici Române*", d-l O. Densuşianu, a publicat şi el, în colaborare cu d-l docent Candrea un „*Curs se limba română*"—bucăţi de lectură şi gramatică pentru clasa III, secundară — carte croită tot după calapodul stabilit în programul oficial ş iastfel aprobată de minister.

„*Am fost nevoit* să-mi fac eu singur o gramatică" — zice d-l A. Philipide.

D-l O. Densuşianu n'o spune aceasta, dar e lucru de sine înţeles că, tot om de ştiinţă fiind, d-sa n'a putut să scrie un „*Curs de limba română*" fără ca să fi studiat mai nainte ceeace scriseseră alţii asupra gramaticei române şi că n'ar fi fost nevoit să scrie ceeace a scris, dacă ar fi găsit că sunt bine spuse toate cele scrise de alţii.

„*Cursul de limba română*" al d-lui O. Densuşianu cuprinde cele din urmă lămuriri, pe care ni le dă asupra gramaticei române „*Academia Română*" printr'unul dintre membrii ei, care e în acelaş timp şi profesor universitar. Dacă e deci vorba să ne dăm seamă, care e cea mai recomandabilă dintre „gramaticile" limbii române, nu putem să trecem cu vederea pe aceasta, care e fără îndoială cea mai bună dintre toate.

Intrebarea e însă, dacă e şi destul de bună atât pentru şcoală, cât şi pentru cei ce nu ştiu şi ţin să înveţe româneşte.

Răspuns la întrebarea aceasta avem să ne dăm făcând o comparaţiune între „*Gramatica elementară*" a d-lui Philipide şi „*Cursul de limba română*" al d-lui O. Densuşianu.

Mai nainte de a intra în amănuntele acestei comparaţiuni e cestiune de bună credinţă să fac constatarea că, pe când d-l Prof. A. Philipide şi-a scris gramatica în toată libertatea, d-l Prof. O. Densuşianu s'a supus programului oficial, care e, precum am mai spus, lipsit de pricepere dăscălească.

Unul, rămâind om de ştiinţă, face constatări mai mult ori mai puţin bine precizate, iar celălalt, luând asupra sa sarcina de dascăl, e nevoit să formuleze *definiţiunile* şi *regulele*, pe care i-le cere programul, şi cu care el, care după toate semnele nici odată nu le-a dat copiilor învăţătura, nu e şi nici nu poate să fie deprins.

Sunt pe cât de multe şi de felurite, pe atât de interesante asemănările şi deosebirile dintre gramatica d-lui Philipide şi cursul d-lui Densuşianu, şi ar trebui să abuzez luni dearândul de coloanele „*Adevĕrului Literar*" pentru ca să le scot pe toate la iveală. Mă voi mărgini deci la cele ce privesc *declinarea* şi *conjugarea*.

IOAN SLAVICI

Din istoricul epigramei noastre

dintr'o culegere de PAUL I. PAPADOPOL.

B. NEMŢEANU

După furtună.

Ce dulce e când ne'mpăcăm,
Clipita sărutărilor!
Ai spune, zău, că ne certăm
De dragul împăcărilor.

Unui scăpătat.

Ca să poată mesteca
Un dentist i-a mobilat
Numa'n aur gura;
Dar când, bietu-a scăpătat
Ca să aibă ce mânca
Şi-a vândut dantura.

Un om.

(Cine n'a clădit o casă
şi n'a făcut un copil, nu
e om).

Un om am vrut să fiu şi eu;
Dar casele se fac cu greu
In lumea proletară;
Şi-atunci, să nu mă las bătut,
Ca om cuminte-am început
Cu partea mai uşoară.

S. A. CONTA

Unui chel.

Intre capul tău şi luna
E o diferenţă doar:
Luna e'n eclipsă rar,
Capul tău — întotdeauna.

Epitaf. 1)

Vă dă sfat un poliţist:
Trecători, tăceţi din gură;
Aici doarme un gardist
Să nu-l deşteptaţi... că'njură!

EUG. REVENT

Unui avansat.

Pe'ntâiu a lunii, ştim cu toţii,
Eşti avansat. Mai rar noroc;
Cu gradul mergi tot înnainte,
Numai cu capul stai pe loc.

Unui vlă[illegible]

Mergeà adeseori pe stradă,
Trăgând un căine mititel;
Dar nu ştiu: el duceà pe câine
Ori câinele-l duceà pe el...?

1) Titlul dat de noi.

* * *

Mişcarea culturală

CORA IRINEU. *Scrisori bănăţene.* (Editura Cultura Naţională)·

A fost o bizară coincidenţă sau îndeplinirea unui gând de adâncă reflexiune, faptul că în preziua apariţiei acestui prim volum, — autoarea părăsea cu un gest brutal viaţa cea de toate zilele.

Suflet delicat şi înfiorat de resonanţele unei sensibilităţi, care purta chiar în rafinamentul său, — sentinţa de condamnare, Cora Irineu a fost o poetesă a nobleţii sufleteşti, din care a risipit cu dărnicia tinereţii, bogăţii de lumină, culoare şi armonie, împodobind şi însufleţind realitatea goală. Şi în ziua când acest joc de cochetărie intelectuală a obosit-o, a găsit încă suficientă energie de a se împotrivi legilor firii şi de a-şi suprima viaţa, — permanenta contrazicere pe care o purta în sine — povara gândurilor şi a ambiţiunilor deşarte, imposibilitatea de a se adapta unui mediu neprielnic.

Scrisori bănăţene sînt impresiunile unui suflet ales şi plin de o resonanţă sensibilitate, culese într'o călătorie prin Banatul românesc. Stilul epistolar se animează şi plin de culoare se evocă ţinuturile acelea atât de româneşti, împletite cu pagini din istoria vie şi turburătoare a trecutului :

— Despre îndârjirea cu care îşi apărau datinele vorbeşte următoarea întâmplare a episcopului Vichentie Popovici, al Vârşeţului. Bănuind că vrea să facă unire cu biserica româno-catolică, o mare mulţime se adună în faţa reşedinţei. După liturghie nu primiră anafora şi-l urmăriră pe episcop cerându-i socoteala, strigând furioşi. Strâmtorat, acesta zadarnic le aduse calendarul, făgăduindu-le a nu schimba nici sărbători, nici chipul de îngropăciune al morţilor. Târât în curte era ameninţat cu moartea şi nu folosiră nici rugăminţile ierilor, cari căutau mai apoi să se mântuie pe dânşii. Unul sări pe fereastră. Mulţumită unor tineri curagioşi, episcopul scăpă cu zile, mai mult mort decât viu de frică şi de mâhnire. O companie de husari veni în grabă, dar ţi-ai aflat să-i potolească ! Se luară cu ei de piept şi se spune că au căzut câţiva morţi şi mulţi răniţi. Numai în urmă se liniştiră gloatele când aflară că nu aveau de ce se teme şi îşi cerură iertare de la cel batjocorit.

Dar locurile acestea atât de pitoreşti au avut cântăreţii, poeţii şi umoriştii lor. Ţăranul bănăţean, sustras de sub influenţa unui intelectualism precoce s'a putut desvolta armonic în linia sufletului său, păstrându-şi o caldă spontaneitate în care se reflecta o expansivitate sănătoasă a instinctului bine echilibrat. Unul din aceşti meşteri anonimi, Victor Vlad, era lugojan· Iată ce ne spune Cora Irineu:

— Victor Vlad Delamarina a realizat într'un chip cu totul neaşteptat trecerea dela poezia poporană la cea intelectuală — uimitor mai ales când te gândeşti câte exemplare, de seamă chiar, se pierd sau îşi greşesc drumul. A deslegat o problemă, de limbă, alta de formă, de stil. A introdus elementul dialectal sub titlul ce-i asigură izbânda nediscutată : humorul.

CORA IRINEU

Humorul său e vervă, glumă fină, duioşie, adevăr, nesfârşite nuanţe de spirit poporan, la care se adaugă, nu te înşela: ochiul intelectualului care se priveşte şi îşi cunoaşte izvoarele şi tehnica. Să afirm oare acum că humorul suă e intelectualizat, şi să mă împiedic într'un paradox faţă de anti-intelectualismul său de mai sus ? — Dar nu are importanţă controversa.

Ceia ce găsesc mai ales temeinic la dânsul e umorul de caracter. Am pierdut fără nici o îndoială într'însul un alt geniu al comediei, un alt Caragiale. Pictura lui are toată puterea notei realiste din poezia poporană bănăţeană. Nu a căzut în convenţional zugrăvind ţărani idilici. Victor Vlad, prietene, a fost poetul ţărănimii"·

Şi autoarea ne evocă rând pe rând Timişoara, Caransebeşul, Lugojul, Aradul şi toate ţinuturile bănăţene, cu istoria, oamenii şi peisagiile lor, cu cântecele şi literatura, cu sufletul şi lumina munţilor şi văilor. Este însă interesantă, încercarea pe care o face Cora Irineu, de a introduce graiul bănăţean, plin de pitoresc, în sugerarea atmosferii, în descrieri şi în dialog.

Iată o descriere în acest gen :

„Dincolo de podişcă şi de joagăr stă casa pădurii, jucărie de lemn mulărită în iarba verde. Grădiniţă de pueţi. O femeiuţă zâmbitoare şi albă ca perdelele dela ferestre te întâmpină şi un iegărel ce stă tocmai gata cu clop cu peană sură, pistorea la bold şi flinta la umăr. Ei ! şi îmi uitam de câini. Când cucul de lemn deschise de trei ori uşiţa să fluere, am părăsit casa gornicului, numai coarne de cerbi pe păreţi şi sturzi şi coţofene împăiate pe toate dulapurile şi colţurile odăilor.

Un model de scrisoare bănăţeană din volum :

Baci dragă,

Să nu ţi să ghioacă, fain te porţi, n'am şe dzişie. Eu mă gândesc şi mă răsgândesc şe să fac, că ge văzut nu mai am şe vige în oraş şi nişi ge hogină nu-mi arge, iar ge jus acasă socot că mi păcat aşa ge nice. Ii ge mi-o recomandat toplisanu îs lipsă ge oişi. Am aşteptat geaba carcea ge jumătace la drum ; d'apoi voi vă rägeţi ge mine, Isia Nae : no las pe mine, şi pe el au ugit, bine-i sage ! Nici foaia nu mi-o aţi trimis. Acuma's nouri pă şieri şi înşepe să bace ploaia pă grădină..·..“

Nu ştim în ce măsură această proză, care spre a fi descifrată, necesită un dicţionar se va statornici în limba literară. E însă un model interesant, în care se poate urmări cum pe sintaxa română, s'au grefat cuvinte din toate limbile şi cum graiul românesc s'a alterat ca rezonanţă şi morfologie, în ţinuturile alipite.

Rămân „Scrisorile bănăţene“ prin conţinutul lor sufletesc, prin aportul de observaţii şi impresii personale prin puterea lor evocatoare, o frescă plină de culoare a Banatului Românesc pitoresc.

Insemnări teatrale

Făt-Frumos, poem liric în 4 acte de d. Horia Furtună.

Reprezentarea lui Făt-Frumos la Teatrul Naţional a însemnat o frumoasă biruinţă a versului românesc. Fiindcă poemul d-lui Horia Furtună a plăcut ca muzicalitate, vers pitoresc şi armonie simfonică. Cu toate distonările pe care acţiunea şovăelnică a impus-o eroilor, episoadele lirice inspirate din sursa poeziei populare au fermecat pe auditor, l-au sugestionat i-au amintit eroii copilăriei, pe Făt-Frumos, Ileana Cosînzeana, Cenuşereasa, Statu Palmă, Baba Dochia şi pe atâţi alţi zei ai visurilor de altădată.

HORIA FURTUNA

Făt-Frumos este în poemul d-lui Horia Furtună un erou prea discursiv şi prea analitic. Ar voi să facă multe, ar voi — fiindcă 'ntr'însul se zbat idealuri umanitari şi nevoi cari cer o grabnică rezolvire — să fie un apostol medieval, care în numele credinţei, predică frumosul şi mânuieşte spada. Ar voi să iubească, să cunoască, să realizeze, să lupte şi să biruie, să fie întreg şi să cuprindă totul.

D· Horia Furtună, plecând dela basmul popular a denaturat însă caracterul lui Făt-Frumos, această creaţiune specifică a geniului popular românesc. Făt-frumos nu e un intelectual multilateral. E idealul bărbăţiei, al credinţei şi mai ales realizatorul. Omul care biruie nu se analizează, nu are preocupări contradictorii. Sufletul său se exprimă şi se înfăptueşte prin voinţă susţinută.

Făt-Frumosul d-lui Furtună a păcătuit printr'o discursivă loquacitate. Românul e sobru, cumpătat şi măsurat la vorbă, tenace, viteaz fără paradare, brav fără eleganţă, dar cu o impresionantă discreţie. Făt-Frumos ar trebui să aibă toate aceste calităţi, potenţate la maximum.

Suprimându-se anumite lungimi cu tirade repetate, deşi fantezia poetului găseşte vestmânt nou pentru aceleaşi sentimente dramatizate, piesa ar căpăta o nouă coeziune şi vioiciune. Ar fi un bine pentru lucrarea d-lui Furtună, plină de pozie inspirată şi evocatoare.

Actul al doilea şi jumătatea actului al treilea constituiesc fragmente de antologie poetică şi publicul entuziasmat a ovaţionat pe autor.

A dovedit d-l Horia Furtună că e un virtuos al versului, un abil mânuitor de rime, un inspirat cântăreţ şi credem că d-sa e destinat să scrie un *Păcală,* sinteza umorului românesc. Aghiuţă atât de frumos realizat, îndreptăţeşte speranţele noastre.

SCARLAT FRODA

Rondeluri

de MIRCEA GHEORGHIU

I.

RONDELUL DESPĂRŢIRII

Ne despărţim, ne despărţim,
Dă-mi mâna palidă şi mică :
O pasăre cărei' i-e frică
Să nu murim, să nu murim...

Trecutul cântă 'n noi, amică,
Pierdut, îndurerat, sublim,
Ne despărţim, ne despărţim,
Dă-mi mâna palidă şi mică.·.

Trăim cu toţi pe-un ţintirim
Din care nu aflăm nimică,
De cât atunci când se ridică
Prezentu'n calea ce urzim...
...Ne despărţim, ne despărţim...

II.

RONDELUL AŞTEPTĂRII

...şi iar şi iarăş nimic nou :
Aceleaşi clipe ce s'abat
Pe sufletul întemniţat
In „astăzi“, ca într'un cavou·

Trecutul cheamă ne'ncetat
Cu-acelaş prelungit ecou...
...şi iar şi iarăş nimic nou :
Aceleaşi clipe ce s'abat !...

Te-ai vrea schimbat ; te-ai vrea erou
Al propriului trai, uitat —:
Te-avânţi — şi cazi frânt, brăzdat
De-al vremii prelungit ecou...
...şi iar şi iarăş nimic nou...

III.

RONDELUL INŢELEGERII

De ne-am cunoaşte, ne-am iubi :
Urîm, fiindcă nu ştim cunoaşte ;
Neinţelegerea ne paşte
Şi-i noapte 'n loc să fie zi,

In minţi şi'n sufletele noastre...
O, ar putea şi altfel fi !...
De ne-am cunoaşte ne-am iubi :
Urîm, fiindcă nu ştim cunoaşte.

In noi, dacă ne-am adânci
Cu dor adânc de a renaşte,
Poate 'nţelegerea s'ar naşte :
De noi, de alţii 'n urmă — şi
De ne-am cunoaşte, ne-am iubi...

Brazii

Camarazilor mei, morţi pentru ţară.

Cum cântă de straniu pădurea de brazi
în văi depărtate, spre seară...
Drumeţilor tainic spunându-li-un basm,
Vrăjitul lor freamăt coboară.

E-o sfântă poveste acelor ce-s morţi
departe, pe-un colţ de hotară,
la creştetul lor drept cruce, cresc brazi,
şi brazii adânc se 'nfioară,

iar freamătul lor pe unde de vânt
porneşte în fiece seară,
şi spune povestea oştenilor morţi
departe, — pe-un colţ de hotară.

Liviu Opriş

D-l I. Botez critic, anglicist şi gramatic

de Dr. AD. STERN

D-l I. Botez a răspuns în „Viaţa Românească“ replicelor mele şi celor ale d-lui Barbu Lăzăreanu.

Răspunsul d-lui Botez cuprinde peste 40 de pagini. Având însă în vedere că insultele ce-mi adresează mie în deosebi formează doar o părticică din al d-sale *catéchisme poissard,* şi bănuind că d-lui mai posedă şi alte „apropouri“ cari se potrivesc ca nuca'n perete, afară de cele pe cari mi le serveşte mie sub formă de amintiri şcolare: mă întreb şi mă mir cum a răspuns *numai* pe patruzeci de pagini?

Unde d. I. Botez intră într'un fel de analiză a traducerilor mele şi a întâmpinărilor noastre, acolo recidivează cu citate asupra cărora credeam că de mult s'a făcut lumină; e indecis, echivoc şi pe alocuri de o loquacitate şireată menită să ameţească.

Comentariile d-sale, în marea lor majoritate — când *nu* sunt ultragii — se mărginesc la simple retipăriri *cu italice* al căror scop este, fără îndoială, să sperie pe cei cari n'au obişnuinţa sublinierilor cu intenţiuni!

Dela discuţii serioase, d. I. Botez se eschivează. Dar, în zbaterile şi subterfugiile d-sale, îl urmăresc pas cu pas şi, ca să nu-mi mai scape cu tumbe, îl numerotez:

1. *Bold* şi *imbold.* D-l Barbu Lăzăreanu a dovedit, cu citate, că bold este un termen bun românesc în înţelesul figurat de *imbold.*

Citatele sunt din dicţionare. Nu ştiu dacă teama de dicţionar, ca şi frica de Dumnezeu, e începutul înţelepciunii; dar d. I. Botez îşi manifestă oroarea faţă de dicţionar. N'am să-l descânt eu de această boală. Aş putea să spun bunăoară, că, în chestia specială a boldului în care s'a înţepat atât de rău d. I. Botez, citatele au fost desprinse de către d .Lăzăreanu nu din nişte dicţionare de buzunar, ci din lexice ca cel al d-lui H· Tiktin şi ca al Academiei Române! Nu-i spun, însă, nici asta. Cutez numai să-i amintesc că Dicţionarul Academiei, la rândul lui, citează — în ce-l priveşte pe zisul Bold—o sumă de autori, cari n'au scris dicţionare: novelişti şi istorici români, culegători de poveşti poporane româneşti, autori bisericeşti ş. a. m. d.

Eu am citat şi pe George Murnu, care întrebuinţează pe *bold,* în acelaş înţeles, în traducerea sa din Iliada.

Iată cum răspunde d. Botez: „Dar e vorba de ce preferă d. Stern pe *bold* care e *cuvânt mort,* şi care poate sta în Iliada, unde *e vorba de o societate din timpurile eroice,* şi nu pe *imbold,* care e *cuvânt viu* — şi vii trebuie să fie cuvintele în Shakespeare?“

La această întrebare răspunde tot d-sa:

„Lucrul e firesc. *Străinul* care nu are simţul limbii şi învaţă cuvintele din dicţionar *are de obicei preferinţă pentru arhaisme*“.

Bine. *Străinii* învaţă româneşte din dicţionare. Dar P. Maior, Bălcescu, C. Negruzzi, Mera (citaţi de Dicţionarul Academiei Române) şi Murnu, tot din dicţionar au învăţat acest „arhaism“ ?

D-l M. Dragomirescu, profesor de estetică şi autor al unei gramatici româneşti, în traducerea sa din *Romeo şi Julieta,* de *Shakespeare* (p. 20) scrie:

„Voinţa-i îmi da *bold* spre hotărîre“.

Ce va răspunde d. Botez? Negreşit printr'un nou *distinguo,* anume că boldul declarat *mort* de d-sa învie când e scris de un ne-străin.

Aşa încât, după gramatica Boteziană, avem următoarele patru reguli pentru *bold:*

a) In traducerea dintr'un autor din societatea eroică, bold e *viu.*

b) In traducerea din Shakespeare, bold e *mort.*

c) Scris de un străin, bold e *mort.*

d) Scris de un ne-străin, bold e iarăş *viu.*

Al dracului bold!

Dar această controversă îmi dă—era să zic boldul, şi să omor iar bietul cuvânt! — imboldul de a lămuri un lucru. D-nul Botez face o listă de „arhaismele“ sau „vulgarităţile“ întrebuinţate în traducerile mele, şi le numeşte „lexic grotesc, galimatias“. Or, aceste „arhaisme“ trăiesc în gura poporului, şi eu le-am cules mai toate în operile celor mai buni prozatori ai noştri.

Este şi altceva.

Shakespeare *nu se poate reda altfel,* fără a i se ştirbi „atmosfera de realism şi primitivism sufletesc“ (cum se exprimă d. M. Dragomirescu în *Viitorul).* Fr. Gundolf 1) reproşează chiar lui A. W. Schlegel că a *şlefuit* puţin mişcările violente, aspre ale lui Shakespeare, şi că a pus „vorbe *artistic lucrate la strung· scrise,* în locul *vorbei vorbite, gesticulate,* născute din clipa respirată“. Şi Gundolf, remamând traducerea lui Schlegel, restitue „vulgarităţile“ şi „termenii triviali“ din Shakespeare.

2. *Intâietate dă-i cu ochi şi limbă.* (Macb. p. 40).

Present him eminence both with eye and tongue.

Am lămurit că versiunea mea este exactă. D-nul Botez răspunde:

„D. Stern n'a observat bine sublinierea mea: eu am subliniat nu numai *cu ochi şi limbă,* ceeace altfel e deajuns, dar *dă-i cu ochi şi limbă·* Dar, *asta 2)* la urmă *n'are nici o importanţă*“.

Aţi înţeles?

3. Ocolul duhurilor.— La replica mea că *ocol* se poate întrebuinţa pentru orice loc îngrădit· d. Botez îmi obiectează că după *credinţa creştină cimitirul nu e locuinţa duhurilor ci a morţilor.* Eu — şi mulţi alţii — credeam chiar până acum că nici morţii nu *locuiesc* în cimitire, ci sunt îngropaţi acolo! Dar e vorba de credinţa populară în existenţa duhurilor, credinţă pe care probabil că a împărtăşit-o şi Shakespeare, şi de care se serveşte aşa de des pentru a obţine sguduitoare efecte dramatice. Şi locuiesc în cimitire aceste duhuri! Căci Hamlet spune *Duhului tatălui său :*

De ce mormântu 'n care te-am văzut
Culcat în pace, şi-a deschis
Iar grelele lui fălci de marmură
Spre-a te zvârli afară ?

Tot în actul I Sc. V, *Horatio* zice:

Nu trebuie să vină duh din groapă
Ca să ne spună-aceasta.

Şi duhul tatălui spune *sub pământ :* „Juraţi“, la care Hamlet exclamă:

Eşti aicea, prietene? L-auziţi în pivniţă?

şi iar:

O cârtiţă bătrână, bine-ai zis!
Aşa de iute poţi lucra 'n pământ?
Un ager cercetaş!

Locuinţa acestor Duhuri este dar în morminte şi cimitire, d-le Botez !

4. *Ea* (adică Ofelia) *dă cu piciorul în paie* (Haml. p. 148) Am răspuns că textul zice: *„she spurns enviously at straws“,* şi că traducerea d-sale *„se sparie de cel mai mic lucru“,* este inexactă şi banală. D. Botez răspunde:

„In altă ordine de idei, ce a făcut d. Stern pe Ofelia *să sburde şi să svârle cu picioarele până şi 'n paie? Blândeţea, bunătatea şi sfiiciunea Ofeliei e proverbială (?),* chiar în nebunia ei“.

Iar *trucul diversiunii,* la care recurge d. Botez spre a scăpa de un răspuns! Am tradus bine sau rău, aceasta e întrebarea! Cu „bunătatea *proverbială* a Ofeliei chiar în nebunia ei“· d. Botez nu scapă. In text se mai zice *enviously* (cuvânt pe care nu l-am tradus) şi care înseamnă *„cu mânie, cu ură“.*

5. *Şezi jos puţin şi lasă-ne să dăm*
Din nou năvală în urechea ta
Aşa 'ntărită împotriva vestii
Acelei ce-am văzut în două nopţi.

„Piram năvăleşte'n Priam“.

La întâmpinarea mea că am reprodus imaginea lui Shakespeare d. Botez răspunde:

„Bine că d. Stern e satisfăcut, eu n'am nimic de zis“. Dar totuşi adaugă: „D-nul Stern confirmă necontenit ce am afirmat eu: că d-sa n'are simţul limbii româneşti“. Punct.

6. *An anterprize that has a stomach in it,* zice Horatio (Hamlet, p. 24) vorbind de armata strânsă de Fortinbras pentru o expediţie contra Danemarcei. Eu traduc :

O treabă ce-are îndrăzneală 'n ea.

D. Botez numeşte traducerea mea: „frază sterilizată complect de ideea aşa de bine plasticizată în textul englez, şi *admisibilă a fi trecută în limba noastră“·* Şi traduce d-sa:

O întreprindere care are stomah în ea.

Cu toate că d. Botez decretează (d-sa e doar suveran în limba românească!) că este admisibilă, trecerea acestei expresii în limba noastră *nu se face,* pentru că e ridicolă şi pentru că în textul englez *stomach* nu înseamnă *stomah,* ci inimă, în înţeles figurat de *curaj, îndrăzneală.* (V. Lolliot, Dicţionar). Kellner, Shakespeare-Woerterbuch traduce *Mut;* Clark şi Wright, în Glosarul ediţiei Globe: stomach= courage; aceiaşi în comentarul ediţiei Clarendon Press, Oxford (nota 100) explică: *stomach·.. courage in those that would attempt it,* adică: curaj în aceea ce ar încerca această întreprindere. Iar Schlegel traduce:

„Zu einem Unternehmen das Herz hat“.

Roth : „Quelque coup *d'audace*“.

Laroche : „Une entreprise *hardie*“.

La autorii vechi se găseşte des *stomah* pentru inimă şi piept. Aşa în *Cid* al lui Corneille, Rodrigue zice Act. V. Sc.) :

Je vais vous présenter mon estomac ouvert,

ceea ce nimeni nu va traduce prin :

Am să-ţi prezint stomacul meu deschis

O asemenea traducere ar trezi dureri de — inimă. Rămâne dar rezervat d-lui Botez să treacă *stomahul plasticizat* în limba românească.

ADOLPHE STERN

1) In: Shakespeare und der deutsche Geist (1922).

2) Ce haz a făcut d. Botez că întrebuinţez pe *asta* în loc de *aceasta,* în traducerile mele! — Pe semne că şi-a rezervat exclusiva proprietate pentru d-sa.

SPAIMA

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

N'am apucat vrajba dintre neamuri, pe locul ţaţi din Concordia; a închis ochii la doi ani după ce mi-a frânt turta. Am auzit, târziu, pe vremea arşicilor, că ar fi fost vorba „în familie" de o daraveră de proces, cu jurământ falş, cu martori aduşi cu arcanul, momiţi cu bani d'ai pârâşilor ca să cocoloşească adevărul; ba daca s'ar fi putut chiar, să se lepede, cu o mână pe cruce, că n'a cunoscut nici când pe Domnu Tache dă la vamă, că habar avea că pe locul Zărăfoaelor ar fi avut şi el un petec de... drept; că noi, poşidicu din Flămânda, ramură dinspre vameş, am fi nişte pripăşiţi şi că plăcintarul Sin Mihalis, le-a **legat** lor, cu limbă de moarte, toată locmaua dă loc!

Atât. Incolo... procesul stins — actele şi planurile ar fi la Curtea veche — ca prescris şi că, chiar dela isprăvitul lui, a mai **curs** încă o prescriere, a mare, de treizeci de ani! Treizeci de ani de stăpânire neclintită, dar cu hapca, şi cu şeapte pe care îi aveam pe maidan, încă o viaţă de om cu întunericimea şi ignoranţa căreia să desgropi o alta: a unor drepturi turburi şi a unor meschinării apuse. De atunci, la nimeni nu le-a mai trecut prin gând să se mai ridice cu vreo pretenţie de uzurpare. Au rămas fiecare pe unde s'au pomenit, în coşarca lui umedă şi ursuză. Şi morţii, au luat cu ei în groapa lor, indolenţa ignoranţei — fugeau de procese. Viii au rămas să ducă mai departe, jindul **ecaretelor** iar cotropitorii lăsaţi în seul lor, au aşezat, din chiverniseala furtişagurilor, piatră peste piatră, înălţând spre ceruri, semeţiile minciunii.

Şi părul din Mesopotamia, păstrând în paliditatea discretă a poamelor lui pufoase, poezia orizonturilor virginale şi a pământului eternei primăveri, sfidând cu gherlandele lui marţiale ticăloşiile de jos, stropea cu parfumul lui tămâios, spectrele cercetătorilor de adevăr, pierduţi printre nalbele mătuşii Ana. Sub cupola lui de atlas verde, patimele se înăbuşeau — cupola din umbra căreia, s'a înălţat într'o după amiază de toamnă în care apa morţilor rugine a drâmbele asfinţitului, gânditor şi dezorientat, balonul portocaliu al vărului Sava, „Construit" într'un „Concediu medical", din foiţă furată din magaziile Iţcanilor, în aceiaşi zi în care, alături de pântecul lui umflat cu spirt, se îndrepta spre plopii Băicoianului, uluitoarea „Leona-Dare" din Cişmigiu, strângând în măsele, trapezul celebrului ei balon şi pierind apoi cu mâinile lipite de vipuşca pulpelor, în meleagurile Giuleştilor.

Liliacul alb din ulucă, stropind văzduhul cu zâmbetele lui crucificate, urzea un văl de inocenţă îndumnezeită, peste urmele spurcate ale cotropitorilor, adânc rămase în pâlcurile de agurijoară. Şi de afară, din uliţa Discordiei, — poroclă de umoristică ironie, ca un refren sarcastic adus de svonul inspăimântării rochiţelor rondunelelor, nu se mai abătea adierea ciorovăelilor de suburbie, să înăsprească vrajba din năuntru. Parfumul, verdele şi patriarhatul, a căror domnie nepăsătoare se înălţa din iarba Domnului Papiniu până în coteţele lui Iancu Ovreiul, înăbuşeau bejenia trecutului, cu solemnitatea uitărei şi a iubirei de-apururi. — Atunci, am tras sfios, foraibărul portiţii din gardul mătuşii Ana, şi umplându-mi sânul cu dude negre, m'am prins de grumazul vărului Sava, stropindu-l cu cerneala violetă a dudelor mustite, — grumaz de om hrănit din sudoarea altuia, plin şi radios; grumaz de om dat afară din slujbă, leneş, dârz şi nemuncit.

— „Leit poleit Tache! Nu Savule?
— „Văz! Bietu, nenea Tache!
— „Chipeş!
— „Neam dă cazac!

Ce să'l fi făcut pe vărul Sava să înalţe brusc, sămânţa plăcintarului Mihalis spre vitejiile Caucazilor? Să înăbuşe cu... „faima" sanguinilor nordului de ghiaţă, ucenicia lui de băiat de bogda-proste în atelierele tipografiei „**Cărţilor bisericeşti**"? Poate!

Şi plin de vopseaua dudelor sleite de coaste, vărul Sava mă aşeza pe meterezele grumazului său de hypopotam... Căzăcesc, lepădându-se de strălucirea **Eladei**. Asemănarea mea, leită şi poleită cu... **Tache**, „cazacul" din mahalaua Olympului, mlădiind sufletul lui de uzurpător al grădinii din Discordias, l'a entusiazmat până la o compensaţie a urmărilor sperjurului.

Din laţurile unei viţe, în care lacrima primăverei încetase într'o vreme, să mai fulgera la soare, vărul Sava a închegat tălpice viguroase, de mână de om fără... **servici**, şi pe ele a ridicat cu un admirabil dichis de intuiţie, dricul târliei visată în nopţi infinite de aşteptări mai infinite — sania copilăriei — acea laviţă scundă şi isteaţă, ducând pe alunecuşul ei felin şi tăios, înfăptuirea atâtor chimere, încărcate în creasta Filaretului şi prăbuşite în bălţoacele înpăpurite ale uzinii, în cari luceau încremenite, un maxilar de asin, o horbodă de lintiţă, sau un mărăcine violet.

— „Savule, degeră copilu şi ne ia păru foc cu Frusina!

— „Au nu e fiul gerului mamă? Cum să degere el Cazacu neichii? Nu să mişcă nenea Tache în groapă când o fi să degere el? Şi în ulubele târliei, vărul Sava, cu multe şi mari momeli, a înfipt ogarul ulierului din ulicioara lui Buerebiste — spaima despărţirii dă albastru, şi al cânjelului tutulor hângherilor abătuţi în poalele Mitropoliei, poftindu'l să mă poarte în sanie, în hazul mătuşii Ana, înlemnită în cărămizile pentagonale ale prispei, urmărind cu îngrijorare, eforturile „cazacului" dat afară din slujbă, nesinchisind-o bucuria mea delirantă, şi trăgând migălos de câte-va foloştine de păr eşit dintr'un neg carbonizat de bătrâneţe, pitit hoţeşte într'o cută a bărbiei, unde mocnea răutatea şi nemuţumirea. Şi dulăul, îndemnat de strigătele cazacului, a purtat un timp, lada căptuşită cu pres şi din care eşeau şi intrau ritmic, cu adâncimile şi neregularitatea drumului, a glodurilor şi a tălpicelor ne date la rindea, printre tufele de trandafiri cu înfăţişări de oameni miraţi şi, prost îmbrăcaţi, în hainele lor de sac cusut, stopând brusc în faţa vărului Sava, rostogolind covrigul limbei printre incisivii albăstriţi de ger şi aşteptând ordine. Şi vărul Sava, umplându-şi grumazul cu sânge mult şi prost, îl apleca leneş spre nările focoase ale bătaşului, strigându-i să-şi reia triumful. Şi negul preistoric al mătuşii Ana, sălta din tembelismul lor, perii de sârmă, şi degetele prăjite de tutun, îi reunea brusc în acela-şi smoc încâlcit de podoabă hidoasă şi asimetrică, aşezându-i în ochii ei de cotropitoare speriată, vicleşugul veveriţii şi în pometele adâncite de hămeseală, mulţumirea hainului nutrit cu bunătăţile altuia.

— „Savule, răstorni băiatul Savule şi nu te mai spală nici Dunărea dă Frusina!

Şi Dunărea asta, demasca tragic, origina... cazacului, îndepărtându-l mult de marea Caspică şi punându-i în fălci, mânia fluviului ultragiat. Şi „armăsarul" ulierului, iar mă târnuia, printre mumiile trandafirilor, aducându-mă în faţa vărului Sava, una cu nămeţii. Şi limba dulăului, iar îşi trimitea covrigul ei fierbinte spre înălţimile cazacului dela... Dunăre, şi „echipajul" îşi croia perghelul lui furtunos printre trandafirii exasperaţi. Şi mursa mătuşii Ana, tremura aprig printre degetele împunse de sugiuc, şi pentagoanele din prispă, îi aşeza în tălpi, fiorii îngrijorării, —— pripăşirea mea neaşteptată în jurul „ecaretului" — ecaretul care îi apăsa sufletul şi îi îngreuna bătrâneţele cu povara unui jurământ fals.

Dar „**calul**" eşit din minţi, apăsând cu ghiara lui speriată, cângelul din ulucă, s'a oprit în culmile Trocaderului, prăbuşindu-se năuc, în fântâna cu drapelul ei de tinichea. Şi sania mea capitonată, a rămas să-şi poartea trofeul, într'o singură tălpică pe un dâmb al Filaretului, ca un stindard de infinită nedumerire şi oboseală. După întâmplarea cu târlia, vărul Sava, a venit ca taxator la Burdujeni, şi mătuşa Ana, plescăindu-şi trocii de pentagonii prispei, a intrat mormăind printre perii negului, în tinda ei de hoaţă, ducând în besna firidei, îngrijorarea... procesului!

Inserarea s'a lăsat turbure şi hotărâtă, pe mumiile trandafirilor, de acolo pe frunzele de sticlă ale părului adormit, ca şi pe claviculele răstignite ale liliecilor din poartă. Şi prin ochiul de puşcărie al ferăstruii, în sticla căreia juca flacăra murdară a unei lămpi de han, s'a prelins domoală, umbra mătuşii Ana, îndreptându-şi smocul din bărbie, spre burlanele muscăleşti, lângă cari se dogorea tăcută, namila... căzăcească a vărului Sava. Şi dintre ele, a venit, într'un târziu, dojana ardeiată a femeei cu barbă, ca într'o rezonanţă de peşteră, din haosul şi mocirla căreia se înalţa refrenul netrebniciilor trecutului şi al răfuelei de-apoi — viziunea jurământului mincinos care a şters de pe pământ ograda vameşului adormit şi a mânjit rănile mântuitorului:

— La Dumnezeu în colo Savule mamă! „Mi-ai tras o „**spaimă** de mi-a adus inima la gură, şi tu, zău aşa! Asta „ne-ar mai fi trebuit acum, să se mai scoale şi al Fru- „sinii cu alt proces, fiţi-ar de râs târlia să-ţi fie, cu câine cu tot!...

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

* * *

Popas trist

O noapte de toamnă tristă şi rece
Un sgomot sinistru 'n pădurea de fag,
O buhă fricoasă deasupra mai trece
Şi-s singură — numai cu doru'mi pribeag.

Pe-o scorbură neagră de fulger rănită
Eu stau gânditoare în tristu'mi popas.
Podoaba pădurii e 'n jur ruginită —
Doar vântul mai cântă cu ritmicu-i glas.

Se leagănă frunza şi 'n visuri duioase
Adoarme pădurea şi 'ntregul pământ.
Prin somn se văd iarăşi tot verzi şi frumoase
Căzutele frunze purtate de vânt.

Şi jalnica pace de toamnă pustie
Mă face mai tristă, iar sufletu-mi gol
S'ar stinge în noaptea aceasta târzie,
De n'ar cânta pacea atât de domol.

Căci pacea mă face să stau neclintită,
Povestea pădurii mă face s'ascult...
Cu doruri păgâne ascult aiurită
Chiar draga'mi poveste, ucisă de mult.

Elvira Lomoş de Reuss

Cărţi şi Reviste

EMMANUEL RODOCANACHI: BYRON, Ed. Hachette, Paris, 1924.

Centenarul lordului Byron va da ocazie biografilor şi bibliografilor să-şi arate ştiinţa. Dealtfel puţine subiecte sunt aşa de bogate. Viaţa romantică a poetului, geniul lui, calomniile şi persecuţiunile de care a avut să sufere, violenţa caracterului şi a obiceiurilor, iată destule laturi ce intră sub cercetarea biografului. Studiul lui Rodocanachi este unul din acestea: o biografie detailată, un fel de cronică a vieţii lui Byron.

La această cercetare însă autorul n'a ştiut să uzeze de forţa unui spirit critic. Sunt câteva fapte din viaţa poetului elucidate, altele lăsate în întuneric. Astfel Rodocanachi stărue, într'o analiză a pasiunilor lui Byron, a arăta că din toată activitatea poetului se vede că era un mare orgolios şi, prin aceasta, un egoist incapabil de o dragoste mai înaltă. Autorul studiului nu expilcă nimic, după cum nu explică iarăşi care erau sentimentele religioase ale poetului şi întrucât, pe baza acestora, a ştiut să dea sau nu avânt poeziei sale lirice. Relaţiunile lui Byron cu lady Caroline Lamb, pe care le ştim că au fost destul de furtunoase, Rodocanachi le explică artificial, de multe ori numai menţionându-le. Tot astfel căsătoria cu Annabela Milbanke, discutată în treacăt, a adus poetului atâtea variaţiuni de stări sufleteşti încât explicarea lor se impunea, mai ales când era vorba despre cunoaşterea tribulaţiunilor conjugale ale lui Byron. Nimic din toate aceste chestiuni n'au fost luminate de cercetarea lui Rodocanachi. Ceeace arată că în privinţa analizei de stări sufleteşti critica lui trebue să mai progreseze.

Interesante şi uneori cu informaţii complecte sunt capitolele referitoare la peregrinările poetului prin Spania, Italia, Moreea, Constatinopole, etc... Rodocanachi a încercat şi o analiză a operii lui Byron, dar nu ni se spune nimic asupra procedeelor de compoziţie. Se cercetează totuşi psichologia sentimentală din operile poetului în sensul afirmaţiunii pe care am focut-o mai sus. In privinţa genezii însă, autorul studiului pune numai termenii problemii: Byron scria versurile sale când era în suferinţă, când adică voia o alinare a durerilor. Determinarea soluţiunilor rămâne iarăşi artificială.

Lucrarea lui Rodocanachi are scăderi care credem că vor fi împlinite de alţi cercetători cari vor lucra mai pe îndelete; şi nu ne îndoim că se vor găsi unii mai entuziaşi.

* * *

LES NOUVELLES LITTERAIRES (1 Mart) aduce un articol în care **Benjamin Cremieux** se întreabă, foarte justificat dealtminteri: „Par quoi remplacer le roman!" Este constatat că Franţa numără după răsboiu cel mai mare număr de romane şi romancieri. Cantitatea şi arareori calitatea întrece cu mult celelalte ramuri ale producţiei literare. Astfel poeţii de dinainte de răsboiu: Pierre Benoït, Alexandre Arnoux, Jean Cocteau, Louis Chadourne, Paul Morand şi Fancis Mauriac, erau şi nu păreau să rămână decât poeţi. De aceea întrebarea pe care şi-o pune Cremieux este mai mult decât îndreptăţită: „Această pletoră de romane şi romancieri nu e numai un fenomen pasager, deja aproape de declin?" Căci ceeace putem numi roman contimporan nu este decât rezultanta unei totalizări în acelaş roman, a unui roman de aventuri, a unui roman de analiză şi a unuia de moravuri. Nu se poate preciza definitiv dacă romanul de viitor va fi romanul masiv al lui **Romain Rolland** (Jean Cristophe) sau romanul-scenario şi rapit tip „Grand Ecart" sau „Lewis el Irène", dar se dă ca sigură condiţia existenţei unui aşa mare număr de romancieri; Cremieux o admite şi o admite şi publicul şi autorii şi editorii: este o chestiunea de ordin material. Romanul aduce cititori, onoare gloriei. Autorul poate deci să trăiască, poate să continue a scrie. A prins pulsul vremurilor.

Răsboiul a răsturnat valori şi a făcut să trecem iarăşi prin stadiile civilizaţiei! ori care ar fi experienţa omenească din timpul acesta, Cremieux, crede că romanul va câştiga iar laturea istorică în sensul monografiilor, având de studiat toţi oamenii mari, dela Cesar până la Napoleon. Modelele au început să apară: „Ariel ou la vie de Shelley" al lui **Maurois**, „Mahatma Gandhi" a lui **Romain Rolland**, „Les Jardins Sauvages (vie de I. F. Angéli) a lui **Henri Pourrat**. Tot astfel se va reîntoarce spiritul la culegerile falklorice cu bogat material anecdotic, la lucrările memorealiste, la portret, la maxima ascuţită a lui **La Bruyere**. In toate aceste varietăţi literare a constat gloria prozei franceze din secolul **al** XVII **şi** XVIII.

Şi omul societăţii de după răsboiu le caută, le va căută: poveştiri de călătorie, anchete, critice, monografii, anecdote, portrete, maxime, în scurt, tot ceeace s'ar putea rezuma în cuvântul **realism**.

* * *

CONVORBIRI LITERARA (Ianuarie-Februarie) întră în al 56-lea an de apariţie şi trece sub direcţia d-lui **Al. Tzigara-Samurcaş**. Conducerea d-lui **S. Mehedinţi** îi păstrase caracterul vechiu, dându-i în schimb laturea etnografică:

„**Deaceea** — spune d-l Mehedinţi în prefaţa acestui nou an — **începând cu „memoriul privitor la situaţia Românilor din Transilvania şi Ungaria", căruia i-a urmat înfiinţarea „Ligei pentru unitatea culturală a tuturor Românilor", cei ce îngrijiau de Convorbiri au căutat să lămurească tot mai mult ideea de „ethnos", precum şi valoarea ei pentru desvoltarea neamului şi statului românesc. Astfel „Poporul", „Altă creştere", „Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca şi uneltele sale" au însemnat un alt moment organic în evoluţia Convorbirilor".**

Direcţia d-lui Samurcaş însă, pe lângă faptul că va da o atenţie caracteristicilor artei noastre poporane, tinde să dea în plus mai multă viaţă revistei, cu material mai nou, care, deşi bazat pe aceeaş tradiţie, să stărue a se menţine la nivelul actualităţii.

Dintre materialul publicat în acest număr de început relevăm articolul „Introducere istorică" (I) al lui **Titu Maiorescu**, apoi „Un ungur.. poet român" al d-lui dr. **Valeriu Branisce**, în care este discutată personalitatea celui dintâi constructor de strofă în limba românească, **Iosif Koncz**, care pe la 1516 a tradus în versuri „Batrachomiomachia" lui **Omer**. Cu o totalitate contemplativă schiţa d-lui **I. A. Bassarabescu** („Un om în toată firea") sugerează sentimente duioase. Despre arta populară a provinciilor alipite scrie, cu obişnuita-i competenţă, d-l A. Tzigara-Samurcaş. Interesant pentru acest început de an este publicarea „Dicţionarului Junimei" din care se vor afla caracterizări noui asupra membrilor „Junimei" de pe la 1883.

Versuri publică d-nii **Ion Pillat** (Ospăţul, după Jules Tellier) şi **Ion Minulescu**, care începe poezia („Primăvară inutilă") cu o serie de imagini **surprinzătoare**:

„Sufocată de viaţa cu program,
De savanţii cu şoşoni şi ochelari —
Pedagogi şi profesori octogenari
De algebră,
Geografie
Şi pian,
Şi de-acelaş „va urma" cotidian,
Primăvara a isbit cu pumnu'n geam
Şi-a fugit din pension
De la Notre Dame de Sion."

Recenziile: bogate, — dar am aştepta să se discute şi mai mult literatura de astăzi.

ROMA închină numărul pe Februarie discuţiilor asupra reformei în învăţământului italian, reformă concepută şi realizată de **Giovanni Gentile**, ministru al instrucţiunii publice. După o lămurire introductivă **a d-lui** profesor **Ramiro Ortiz** care arată marea însemnătate, în viaţa culturală a Italiei, a programelor şcolare actuale, se publică „Ideile conducătoare ale reformei învăţământului italian", după un discurs al lui **Giovanni Gentile**.

Credem că nu vom pune la încercare răbdarea cititorilor noştri dacă am reproduce cele 22 puncte din reforma şcolară **Gentile**:

1) Responsabilitatea ministrului care numeşte pe Rectorii universităţilor, pe membrii **Consiliului Superior al Instrucţiunii** şi are dreptul de alegere din cei trei pe care fie-care Facultate îi propune pentru ocuparea unei catedre universitare vacante.

2) Libertatea învăţământului înţeleasă ca **libertate concretă**, care este însuşi statul, şi nu ca **libertate abstractă a individualismului**, care în mod logic conduce la **anarhism**.

3) Restabilirea jurământului, căzut în dezuetudine.

4) Invăţământ religios.

5) Abolirea **claselor paralele**.

6) Intărirea învăţământului privat sub directa supraveghere a Statului.

7) Reducerea **Şcolilor Normale** pentru fete, (care funcţionează ca instituţii de cultură generală din lipsa **Liceelor de fete,**) şi desfiinţarea **Gimnaziilor Magistrale**.

8) Abolirea **liceelor moderne**.

9) Suprimarea **Lecţiunilor fizico-matematice în institutele Technice**.

10) Crearea **Liceului Ştiinţific** cu latină şi filosofie.

11) Abolirea **Şcoalei Technice** (care trebuia să servească de pregătire **Institutului Technic** şi **Şcoalelor Normale**) şi crearea unei şcoli preparatorii — de 4 ani — pentru fie-care Institut.

12) Crearea de **Şcoli complimentare** cu caracter **profesional** şi **popular** şi extensiunea **obligativităţii instrucţiunii** până la 14 ani.

13) Crearea unui institut de cultură generală femenină **(Liceo femminile)**.

14) Programe nouă.

15) Concentrarea studiilor.

16) Examen de Stat la sfârşitul învăţământului primar, secundar şi universitar.

17) Reducerea Universităţilor întreţinute de Stat la 1[illegible] (din 18). Celelalte vor fi numai **subvenţionate** şi vor rămâne în sarcina instituţiilor locale.

18) Printre cele 10 Universităţi în sarcina Statului sunt cuprinse şi cele din Bari şi Cagliari — nou înfiinţate.

19) Libertatea pentru particulari şi autorităţi locale de a funda **Universităţi private**, cu egalitate de tratament şi numire a Profesorilor, cu Universităţile Statului, la care vor putea să fie chemaţi de Facultăţile respective fără a fi supuşi la concurs.

20) Abolirea sistemului de concursuri pentru recrutarea profesorilor universitari, alegându-i dintre docenţi liberi din propria Facultate sau din alta. (Ministrul alege din 3 propuşi de Facultatea unde catedra e vacantă).

21) Reforma instituţiei **„Liberei Docenţe"**, care devenise în anume facultăţi (de ex. **Drept** sau **Medicină**), prea uşor de obţinut, nedând loc la nici un drept şi constituind numai **un titlu pentru a atrage** clienţii **în** exerciţiul profesiunii libere.

22) Abolirea examenelor speciale prin **materii izolate** şi introducerea examenelor **pe grupuri de materii înrudite**.

Acestea sunt liniile largi ale reformei lui Gentile.

In restul numărului o nuvelă: „Pescăruşii din **Ferdinando Pavlieri** în traducerea exactă a d-lui **Gh. Călinescu**.

G. B.

* * *

BIBLIOGRAFIE

In editura *„Cultura naţională:*

Amintiri din copilărie de *Ion Creangă;*

Diavolul şchiop de *Lesage*—în româneşte de Despina Sadoveanu;

Scrisori bănăţene de *Cora Irineu;*

Lângă pământ de *Adrian Maniu;*

Clujul de *Victor Lazăr;*

Drumul cu plopi de *Cezar Petrescu;*

Un om sfârşit de *Giovani Papini,* în româneşte de Gh. Călinescu;

Sociologie de *Emil Durkheim;*

Republica cehoslovacă, de *I. St. Ioachimescu şi A. Kudrnac.*

Memoriale de *Vasile Pârvan.*

Luchian de *Virgil Cioflec.*

In editura „Cartea românească": Şoimii de *M. Sadoveanu* ediţia V.

INSEMNĂRI

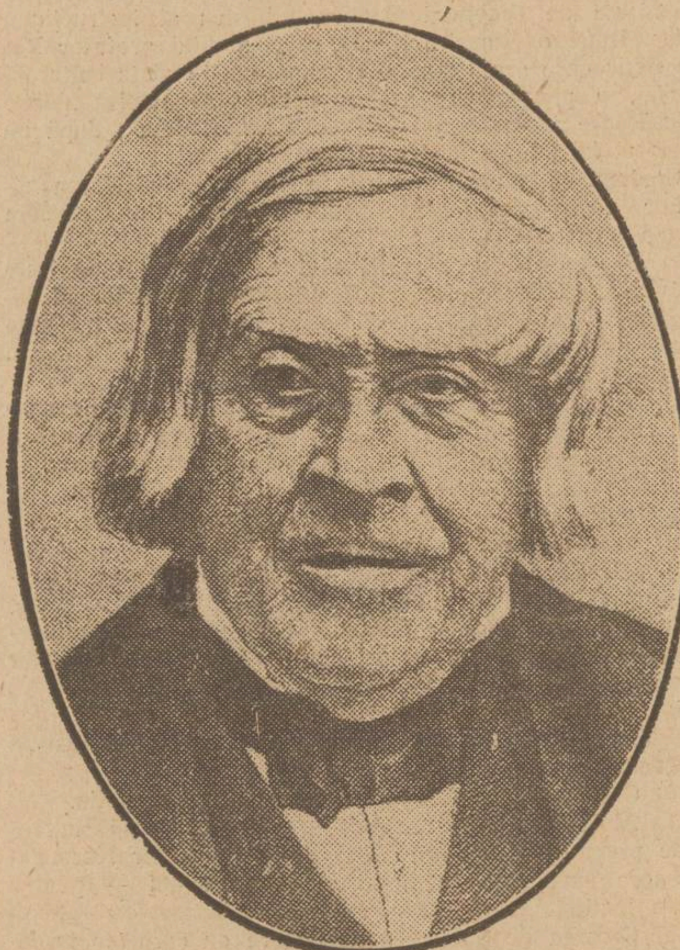
Michelet

In revista „Ramuri" d-l profesor Iorga publică aceste rânduri cu prilejul comemorărei lui Michelet.

„Franţa comemorează cincizeci de ani dela moartea lui Michelet.

Cum s'a observat, numele marelui visionar, care s'a întâmplat să fie un istoric, pentru a-şi face jocul strălucitelor închipuiri cu oamenii trecători în locul de a întrebuinţa în măreţele construcţii, de un adevăr individual, ideile nemuritoare, se înfăţişează din nou atenţiei publicului în momentul când sufletul omenirii, zguduit de patimă fără exemplu a marelui războiu, se prinde dureros de sugestiile misteroase ale unui nou romantism.

Astfel o stare de spirit corespunzătoare face mai uşoară de înţeles propria stare de spirit a „profetului".

JULES MICHELET

Şi el venia la capătul unor imense frământări războinice. Omul era deprins să dea asalturi, să biruie, să cucerească. O lume întreagă fusese mânată de un om genial la desfacerea celor existente, la crearea de îndrăzneţe réalităţi nouă. O revoluţie aşternuse însăşi baza de la care plecau luptătorii. Apoi desilusiile căzuseră asupra acelora, cari, deprinşi a se crede asemenea cu zeii, se treziau numai supuşi, supraveghiaţi ai unor regalităţi înconjurate de censori şi de poliţişti. Spiritul zbură atunci sus, cât de sus, ca să se refugieze în mândria gândurilor neoprite.

Tot ce sintaxa are mai cutezător, mai colorat vocabulariul, mai inovator logica de sintesă a fost întrebuinţat de Michelet ca să facă din istoria ţării sale, din a antichităţii clasice, din a tuturor naţiilor, o Biblie de suferinţi şi de mângâieri, prin capitolile căreia treci uimit şi obosit. Iar, la capătul acestor incursiuni desperate după altceva decât adevărul „obiectiv" ori şi cât comprehensiunea prin simpatie, el a încercat să dea scurte sintese filosofice în care naturii înseşi i s'a cerut să colaboreze printr'un aport mai mare, dar nu şi mai nobil decât al omului.

Că un colţ din aripa „zburătorului" ne-a atins şi pe noi, în anii de martiriu, face ca participarea noastră la această pioasă pomenire să aibă o notă de duioşie".

N. IORGA

Contribuţii la istoricul societăţii „Junimea" dela Iaşi: *Corespondenţa juristului şi poetului George Popovici cu domnul Iacob C. Negruzzi publicată de* Gh. Cardas

Cernăuţi în 15 Februar 1887.

Domnule profesor!

Mica notiţă eşită în fascicola din 1 Ianuare a „Convorbirilor literare", mi-a luat o grijă şi vin a vă mulţămi pentru amabilitatea deosebită a D-voastre.

Innainte de vr'o câteva săptămâni, am primit din partea d-lui Dr. L. Pic (profesor în Praga), o broşură interesantă intitulată: Die rumänischen Gesetze und ihr Nexus mit dem byzantinischen und slavische Recht" 1) Lucrarea a fost cetită în 8 Nov. 1886 în Academia de Ştiinţă din Praga şi 'a apărut în decursul lunei Decembre. D-nul Pic începe prin a contesta cărţii d-lui Blaramberg orice merit ştiinţific, dară nu se ocupă în detail de dânsa. El se declară contrar al tesei continuităţii dreptului romîn în Dacia şi atinge în mod fugitiv **unele** din argumentele aduse de mine. Cele zise de d-sa, sunt prea puţin desvoltate, pentru a putea fi convingătoare; pentru mine însă ele au un preţ deosebit, pentru că 'mi procură compobarea părerei mele prin rezultatul independent şi original al unui altuia. De altminterea, scrierea este mai mult o rezumare lacomică a rezultatelor **corecte** de până acum. Un lucru însă ce ar trebui respins, este încercarea de-a revărsà asupra instituţiunelor noastre vechi, un colorit cu desăvârşire slav. Pentru miezul romanic, d-nul Pic nu are pricepere.

Imi cereţi părerea asupra studiului ce-l publică d-nul Mandrea, 2) în coloanele „Conv. Lit." De bună seamă că nu sunt competent a mă pronunţa hotăritor; dară impresia ce o am, este că acea lucrare este făcută de un bărbat, ce are cunoştinţi foarte temeinice în teorie şi „sentimentul realităţei" în punerea în praxă a teoriilor sale.

Dacă aţi bine-voi să comandaţi (la librăria în a cărei editură apare), volumul 4 al „Revistei" d-lui Tocilescu (în care este publicat doc. dela Mihai Viteazul, 1596 Febr. 3), să mi-l trimiteţi cu rembursă poştală; încă în decursul acestei săptămâni, aş scrie pentru numărul de Martie al „Convor." un studiu asupra acelui chrisov în chipul despre care v'am scris în scrisoarea din urmă.

Lucrarea o am în concepţie gata, rămâne să o aştern pe hârtie. Cel mult la 1 Martie st. n., o puteţi avea în Bucureşti. Pentru orientare, observ că cuprinsul ei nu va trece peste 12 pagine. Titlul: „Mihai Vodă Viteazul şi megieşii din (Sularul). O încercare interpretativă"3).

Primiţi, domnule profesor, asigurarea deosebitului meu respect.

George Popovici.

N. B. Presupui că stabilimentul Socec posedă litere slavone. La din contra, voi transcrie citatele slavone, cu litere latine.

G. Pop.

Cernăuţi în 29 Mart. 1887.

Domnule profesor!

Colaborarea mea la „Conv. Lit.", este pentru D-voastră o adevărată nenorocire. Lucrările sunt mici şi puţine, dar corecturile mari şi dese.

Şi în articolul publicat în ultimul număr, s'au strecurat mai multe greşeli, ce în nici un chip nu pot fi lăsate fără rectificare. Cel puţin nu absurditatea iuridică, tipărită în al doilea pasaj pe pag. 1079.

Cum s'a putut ea întâmpla, nu mai sunt în stare a constata. Insemnările maculare nu le mai am; socot însă că s'a pricinuit în graba transcrierii, dacă nu este o greşeală de tipar.

Or şi cum însă ar fi, cred că o veţi fi observat de bună seamă, dacă manuscriptul nu vinea aşa în grabă şi pe fugă. Pentrucă întâiu, ideea în sine este imposibilă, apoi arată şi frazele premergătoare şi cele următoare, că adevărata stilisare a trebuit să fie alta. Pe pag. 1078 (al treilea pasagiu, zic: „In vechile documente rom. ce atestă închieri de tocmele, observăm o întorsătură de frasă, ce reapare mai din act în act, ca un **element confirmativ.** Ea cuprinde mărturisirea, că tocmeala este făcută de bună voie. Este aşa dară evident că conced acestei mărturisiri de „bună voie", în genere numai rolul unui element confirmativ (din punct de vedere al socotinţei vulgare). Şi îndată după frasa castrată de pe 1079, zic:

„Atât interesaţii particulari, cât şi organele confirmative **se încearcă** a o constata"....

Această întorsătură arată încă destul de bine înţelesul primitiv al propoziţiunei ce vine înaintea ei.

Binevoiţi deci, on. domnule profesor, a publică notiţa ce vi-o trimit în proximul număr al „Convorbirilor". Şi Vă rog, tot odată să rectificaţi până atunce, în coloanele unui ziar politic, propoziţiunea ce cuprinde un atât de mare non sens iuridic. Se înţelege că nu pretind să o faceţi sub numele D-voastre şi în mod formal; ajunge dacă între ştirile zilei, redacţiunea respectivă aminteşte că în articolul cutare din „Conv. Lit.", propoziţiunea X este greşită şi are a se ceti aşa. Această precauţiune cred că este de lipsă, pentrucă rectificarea în „Conv.", poate veni prea târziu.

Aţi primit din partea d-lui N. Stamati, încercările poetice, pe cari le-am semnalat?

Eu mă ocup acuma cu studiul elementelor germane în organizaţia veche a târgurilor române; materialul polon şi transilvănean nu-mi lipseşte, dar cel român foarte mult, astfeliu încât lucrul trebuie să rămâie deplin provisor. Nu ştiu sub cari condiţii s'ar putea utiliză materialul „Academiei".

D-lui Socec încă nu i-am putut trimite suma ce-i sunt dator; o voi trimite-o la 1 April.

Primiţi, Vă rog, domnule profesor, asigurarea deosebitului meu respect.

George Popovici.

1) Praga 1886.

2) „Magistratura în Statul Român" în „Convorbiri Literare' anul 20.

3) Apărută în anul 20 al „Convorbirilor" sub titlul: „Mihai Vodă şi moşenii din Sularul".

Conferinţele Elenei Văcărescu

Poeta a cărei glorie se resfrânge şi asupra literaturii române, n'a încetat o singură clipă, mai ales în vremuri de restrişte, să facă o aprigă propagandă pentru ţara noastră. D-ra Văcărescu este şi o eminentă conferenciară şi a terminat de curând o serie de prelegeri la Universitatea Analelor din Paris ocupându-se de „Prinţesele din legende". A povestit viaţa Semiramidei apoi pe aceia a reginei din Saba. Cu amănunte luate din izvoare persane, poeta a reînviat în strălucitul colorit al verbului său pe Scherezada terminând cu Aspazia iubita lui Pericle.

ELENA VĂCĂRESCU

Principele de Monte Nevoso

Mussolini l'a făcut pe d'Anunnzio principe. E de mirat cum un rege al poeziei s'a coborît să primească un asemenea titlu. Nu e vorbă că şi Napoleon ar fi spus că l'ar fi făcut **duce** pe Corneille, dacă autorul „Cidului" trăia pe vremea lui. Probabil că marele poet tragic, cunoscând moravurile acelei strălucite epoci, ar fi primit darul lui Napoleon, aşa în cât se explică şi curtenia lui d'Anunnzio. In „Echo de Paris", d-l Franc-Nohain povesteşte această întâmplare:

D'ANNUNZIO

„Mi-am reamintit totdeauna acel servitor, subtil şi iscusit, care într'o seară când eşeam cu Claude Debussy dela teatru, s'a repezit să ne întâmpine cu vorbele:

— Doriţi o trăsură, domnule baron?

— Nu sunt baron, răspunde Debussy.

— O trăsură, prinţe?

— Nu sunt prinţ.

— Să vă aduc o trăsură, maestre?

Admiraţi progresia în spiritul zeflemist dar ingenios al acestui ştrengar din Paris".

Poate că şi lui d'Anunnzio îi va conveni mai mult să i se spună „maestre" de cât... A. Sa. principe de Monte Nevoso.

Cel mai vechi tratat de armonie muzicală în limba română

La 1866, adică la vr'o câţi-va ani după înfiinţarea conservatoarelor din vechiul regat, musicianul Bucovinean Isidor Vorobchevici, alcătueşte un **tratat de armonie** pentru începătorii şi doritorii de a studia composiţia musicală. In 1867, după-ce lucrearea sa obţine aprecieri favorabile dela Conservatorul din Bucureşti, în colaborare cu Ion al lui G. Sbiera, stabileşte definitiv forma stilistică a cărţii; iar în Mai 1869, cartea apare de sub tipar, cu sfârşitul prefeţei în cuprinderea următoare:

„Nu sciu încît va cuprinde cărticica de faţă scopului ce'mi-am propus, şi cum va fi judecată modesta mea încercare de către publicul cunoscătoriu romîn, totuşi sperezu în indulgenţa lui, căci: „de şi-'mi lipsesc puterile, totuşi este de lăudat măcar voinţa.

Ear' Tu, iubite începătoriule, urmează-'mi cu răbdare şi luare aminte paşii după paşii pe calea desemnată în această cărticică, şi nu te depărta fără cunoscinţă deplină de la uă materie de alta, căci numai sub aceste condiciuni Te vei face cunoscut cu paradisul cel miraculos, divin şi nefinit al tonurilor! Autorului".

Iată şi recensiea revistei; Ofoaia Societăţii pentru literatura şi cultura română din Bucovina, No. 3, 4 şi 5, anul V, de sub conducerea lui Ion al lui G. Sbiera, asupra acestei lucrări şi pe care o alăturez, în stilul şi ortografiea ei originală.

Manual de armonia musicală, de Isidor Vorobchieviciu, paroh greco-oriental şi profesoriu la musica horală de Cernăuţi.

Această cartă este edată de Soţietatea pe'ntru literatura şi cultura română în Bucovina. — Cernăuţi, cu tiparul lui Rudolf Eckhardt, 1869. Preţul de 1 fl. 20 cr. v. a. în staturile Austro-Ungariei, ear' pe'ntru România 3 lei şi 30 de bani v. r. Se află de vânzare la Soţietatea literaria-română din Bucovina şi în librăria d-lui Enric Pardini în Cernăuţi. Cu multă plăcere insciinţăm eşirea de sub tipariu a acestui Manual de armonia musicală· căci prin acesta atât d-l autoriu cât şi Soţietatea literariă romînă din Bucovina, care a dat ansă şi 'l-a tipărit pe spesele sale, 'şi-a câştigat mari merite nu numai pe'ntru cultura musicală ci şi pe'ntru literatura romînă, căci după câte scim noi, el este prima carte românească de feliul acesta Schiţa acestui opuşor a fost trămisă de către Soţietatea literariă română din Bucovina la conservatoriul muscal romîn din Bucureşti spre censurare. Atât d-l A. Flechtenmacher cât şi d-l Wachmann 'şi-au dat părerea intr'acolo: „că autoriul acestui mic uvragiu merită toată lauda şi încuragiarea, ca primul începătoriu de a elabora în limba romînă un Manual de armonia, care în modesta sa tendinţă se poate recomandà de instructiv spre a prepara pre junii începători în studiul armoniei musicale. După primirea acestei socotinţe, schiţa de mai înainte a fost prilucrată cu totul şi completată atât după autori renumiţi musicali cât şi după experienţele ce le făcuse d-l Vorobcheviciu în completarea studiului său la conservatoriul din Viena, intât schiţa deveni un opuşor de 10 jum. coale tipărite.

Nu noi, carii nu sinţem specialişti în ramura aceasta, ne vom cerca a da uă critică asupra acestui „Manual de armonie musicală"; aceasta o lăsăm pe seama celor competenţi şi ne vom mărgini numai a înregistra tot ce alţii vor zice despre această carte.

Iată acum cum se esprimă în privinţa aceasta gazeta germană din Cernăuţi „Czernowitzer-Zeitung" în No. 88:

„In zilele acestea a eşit din tipografia d-lui Rudolf Eckardt în Cernăuţi o carte în limba română: „Manual de armonie muzicală" de è. Vorobchieviciu paroh gr. or. şi profesor de muzică corală. Cu mare bucurie salutăm această carte, căci ea este prima carte teoretică muzicală în limba romînă. Trecând cu vederea eleganţa de din afară a cărţii şi aruncând o ochire asupra cuprinsului ei material, ne convingem, că ea este foarte folositoare şi potrivită. După cite auzim, autorul s'a folosit la compunerea opului său de bărbaţi speciali, ca Marx, Lobe, Richter, Schilling, ş. a., precum şi de experienţele ce şi le-a câştigat de la Francisc Krenn, profesoriu de armonia musicală la conservatorul din Vieana.

„Indată după precuvintare, autoriul pertrătează cu deplină chiărătate aşa numita semiografie musicală sau ideile (noţiunile) generale din învăţătura musicală căutând cât se poate mai pe scurt şi într'un mod uşor şi vederat a face cunoscuţi pre învăţăcei cu toate semnele scrisorii musicale. După acestei idei generale din învăţătura musicală urmează învăţătura despre armonia musicală. Incepând cu elemintele musicei, cu învăţătura despre intervale, învăţăceiul se conduce sistematic şi treptişu tot mai departe pe câmpia sublimă şi nemărginită a musicei, se face cunoscut cu acoardele fundămintale, cu combinăciunile armoniei, cu dissunînţele, cu notele transitoarie, cu formele musicei vocale, ş. m. d., făcindu-se pretutindene luătoriu de samă la toate rătăcirile şi greşelele putincioase. Pe'ntru precisiunea şi chiărătatea sa, acest manual este apt nu numai a înzestra pre diletanţi cu cunoscinţe armonice temeinice, ci poate fi recomîndat ca cartea cea mai corăspunzătoariă şi mai uşoară de priceput, fiind scrisă în limba romînă, pe'ntru acei învăţăcei dela gimnasii, şcoale reale, etc. carii doresc a-'şi câştiga uă icoană chiară despre musica şi fiinţa ei.

„Este un adevăr, pre care nu-'l va contesta nime, că musica este un faptoriu de tot principal la cultivarea şi educarea omului; şi de aceea cu mare bucurie sălutăm publicarea acestei cărticele musicale, care nu-'i alta nimica decât uă contribuire micuţă la realisarea sublimului scop de a educa oameni întregi. Toate se învaţă în şcoală; aicea se ageresce mintea, se esercită memoria; inima însă cu toate simţămintele ei numai musica e în stare a o cultiva, a o înnobila şi a o polii. La uă educăciune deplină a omului, musica este de cea mai mare însămnătate; deci cine voesce să fie om întreg, să inveţe toate, dară şi musica".

P. D.

Cu toată recomadarea, ce o făceau cei doi musiciani, Wachmann şi Flechtemacher, că acest manual îndeplineşte o necesitate pentru începătorii în arta musicală, elevii conservatoarelor din Iaşi şi Bucureşti, nu s'au servit nici când, ca şi astăzi, de vr'o altă călăuză, decât de cursurile orale ale profesorilor lor.

Bănuesc că, una din cauze care a împiedicat pătrunderea, acestui mic tratat, în uzul elevilor conservatorişti ieşeni sau din Bucureşti, a fost deosebirea între modul de expunere a tratatului întocmit după autori germani şi a cursului oral, predat de profesorii de armonie români, sistematizat după autori francezi şi italieni. Căci de sigur, ar fi fost greu ca atât profesorii cât elevii să se poată deprinde cu termini musicali, ca: triolă, cinciolă, şesolă, tesa, arsa, pretact, anacrusă, semnul restituirii, etc.

E drept că spiritul cărţii tindea la o naţionalizare sponfană a tuturor acestor termini; intenţia a fost însă prea timpurie, ţinându-se seama că începuturile culturii musicale la Români s'au făcut, în mare măsură, cu elemnte importate

Prof. MIHAIL GR. POSLUŞNICU

Cuvinte despre noi

Ziarul „România", care, pe cât îi îngăduie spaţiul, se ocupă sub îngrijirea scriitorului Liviu Rebreanu, de mişcarea culturală dela noi şi din străinătate, publică în unul din recentele sale numere, următoarele rânduri:

De câtva timp, canstatăm cu mulţumire că „Adevărul Literar", *singura revistă de mare tiraj a noastră, se îmbunătăţeşte considerabil ca conţinut. Nume respectabile apar tot mai stăruitor şi cu contribuţii tot mai serioase în paginile popularei publicaţii. Se face un eclectism sănătos, menit să sporească numărul cititorilor de literatură din ce în ce mai bună. Alături de poezii şi diferite genuri de povestiri, se rezervă spaţiu destul pentru istoria literară românească, iar mişcarea culturală — critică literară şi teatrală — încearcă, prin pana unui conştiincios scriitor, să facă o selecţie onorabilă în producţia literară şi teatrală. In partea informativă poate că s'ar putea da o întindere şi o adâncire mai mare manifestaţiilor literare şi artistice româneşti...*

„Utile sunt lămuririle asupra literaturilor străine şi mai ales traducerile din autorii străini vechi şi noui, contribuind la cultivarea agreabilă a cititorilor.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.